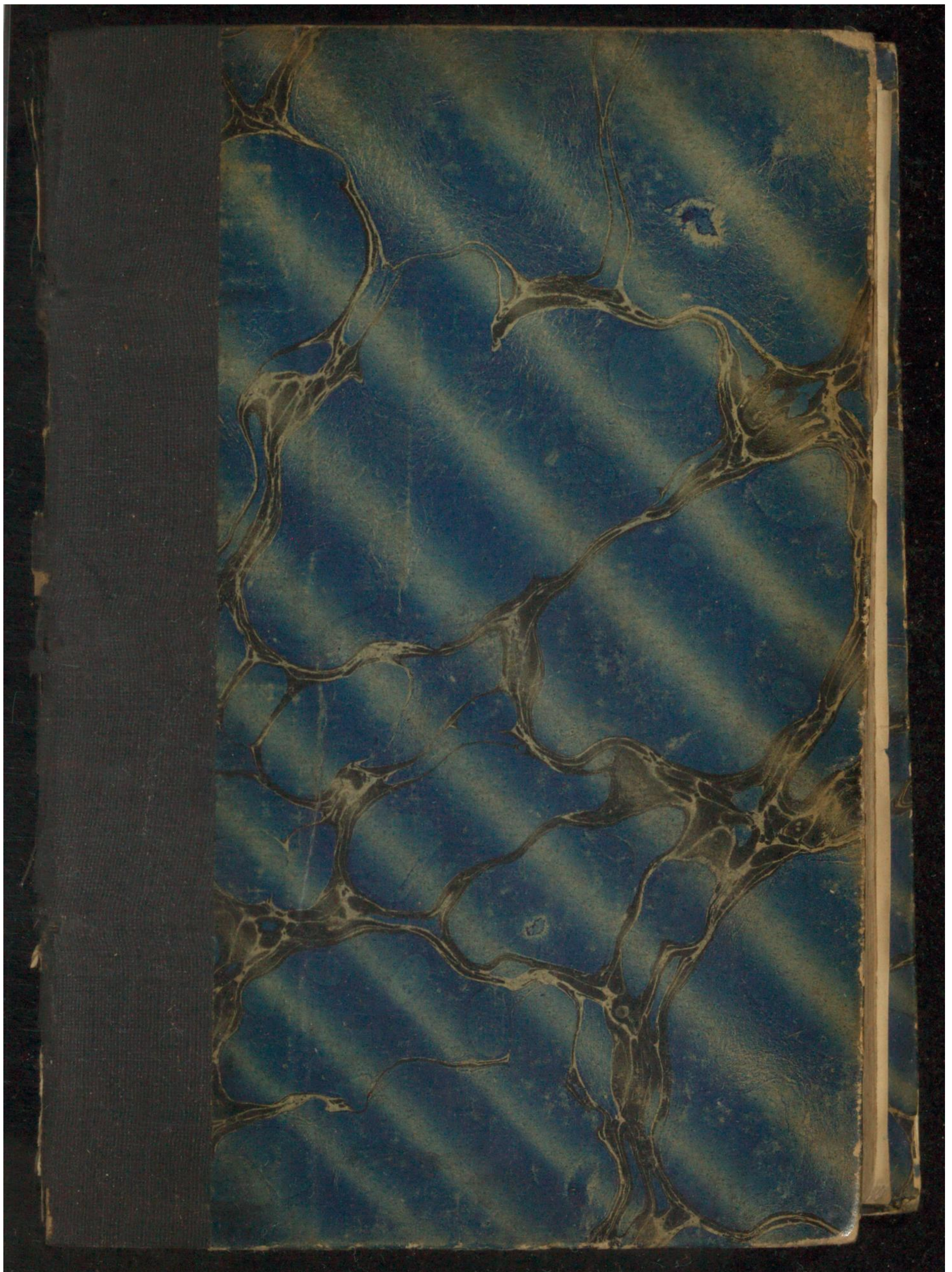
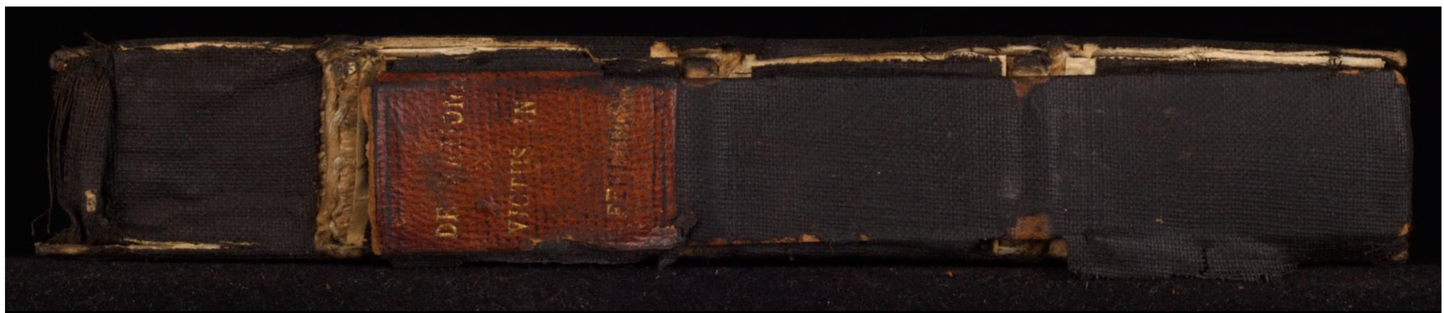
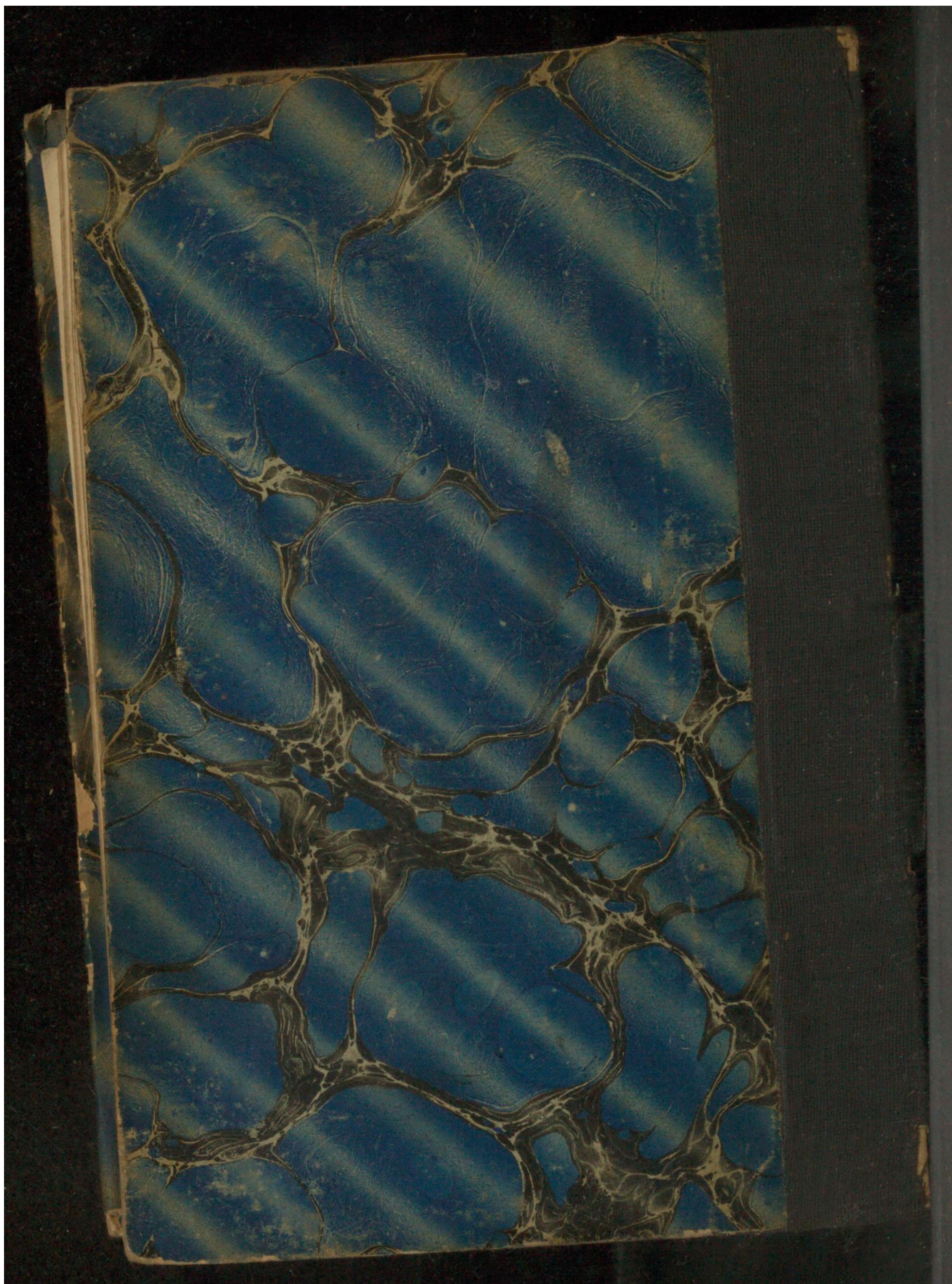


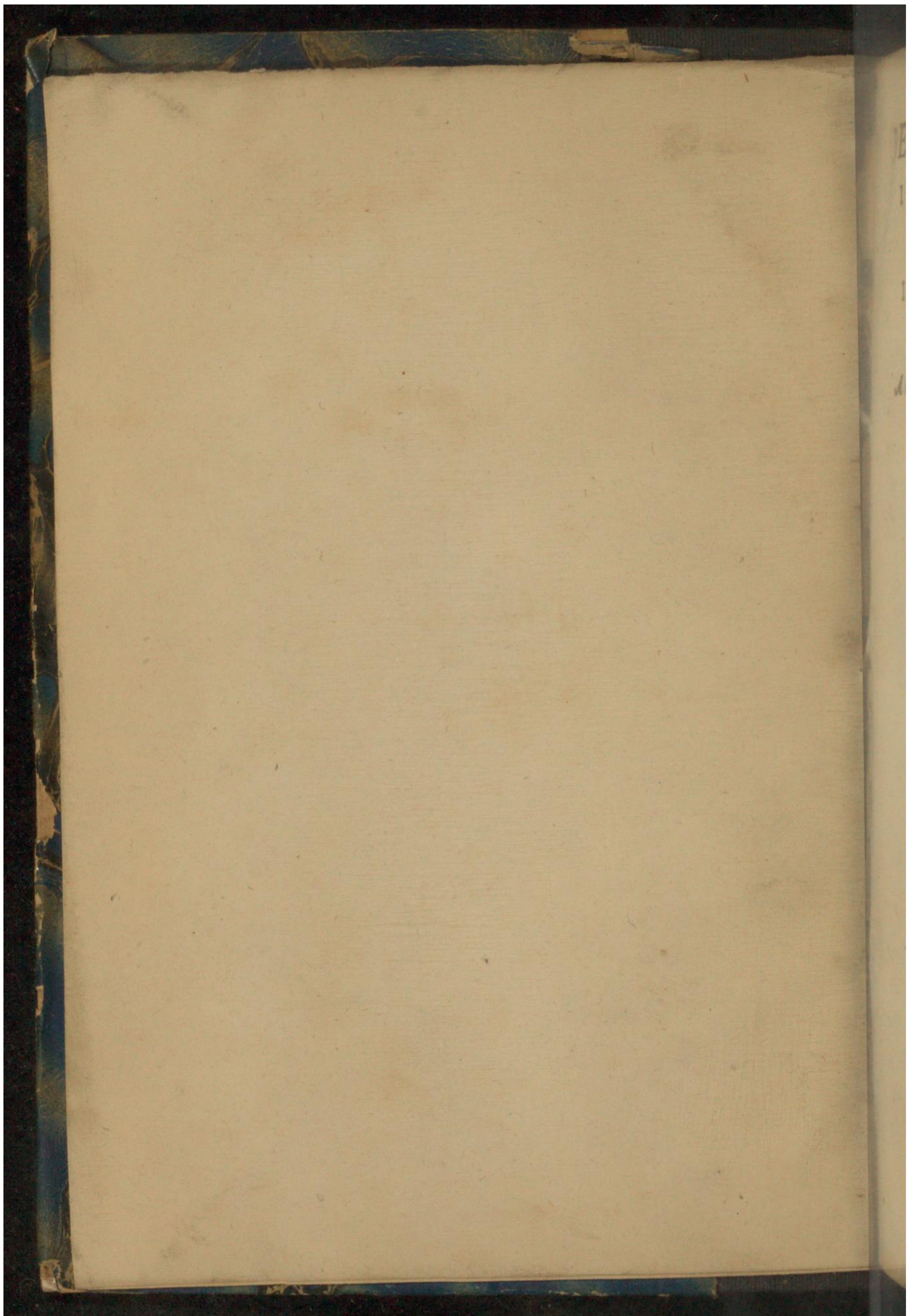

DE
VICTUS IN





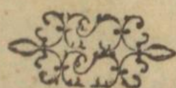






DE RATIONE VICTVS IN SINGVLIS FEBRIBVS *secundum Hippocratem,* IN GENERE ET SIGILLATIM LIBRI III.

AVTHORE BRVDO LVSITANO
Medico, Dionysij filio.

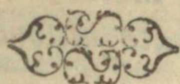




VENETIIS. MDLIX.

CAPITA TRIVM LIBRORVM BRVDI LVSITANI

DE RATIONE VICTVS Febricitantium.



LIBRI PRIMI.

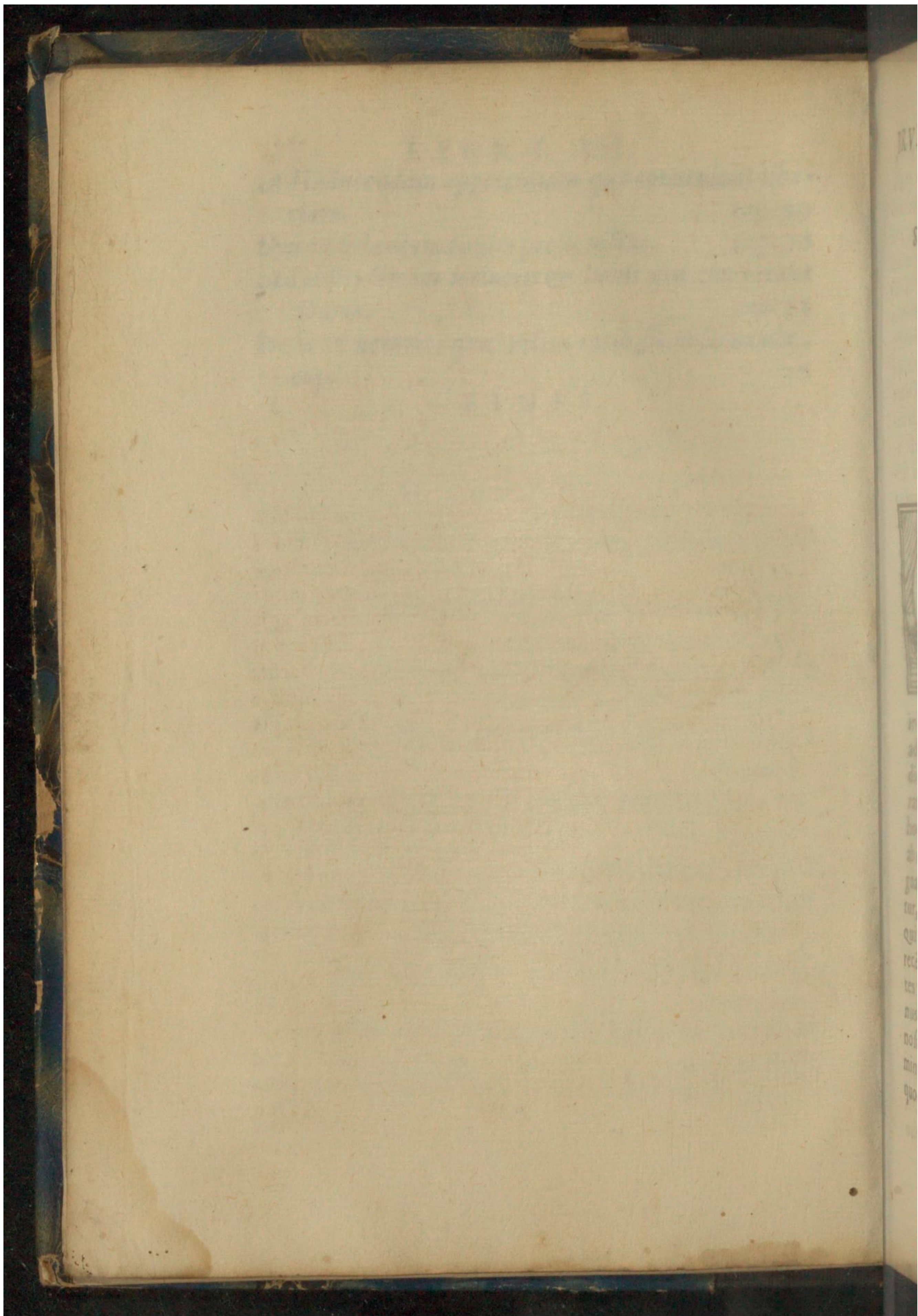
Tem

LIBRI SECVNDI.

LIBRI TERTII.

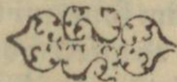
Ad

FINIS.



BRVDI LVSITANI DE VICTV FEBRICITANTIVM

Secundum Hippocratem, & Galenum, Ad Lectorem.



PRAEFATIO.



VM omnis generis affectus qui homini accidere possunt, uia triplici soluantur, pharmaco, manuali operatione, & debita uictus administratione: partem eam quæ de pharmacis agit quando & qualia exhiberi debeāt plurimi Græcorum luculenter tractarūt: disertissime quidem Galenus multis in locis utranque disseruit: eam uerò quæ rectam uictus administrationem docet, calamo ideo dignam nostro iudicauimus, quia qui speculationem generatim tractarūt rationali methodo, cum ad particularia peruentum est, hoc est ad singulas morborum species, deficere uidentur ab eo quod res exigit. Nam & illa animaduersione digna sunt, an ab ijs quæ in uniuersum dicta sunt amplectantur, aut extra sint. Et horum singula diuisione non carēt. Qui autem eam in particularibus tractarunt, ut medici recētiores inartificiose quidem & subinde a uera deuiantes methodo, multa tradiderunt, quæ ægrotantibus minus salubria sunt. Rei præterea difficultas medicorum nostri temporis opinionum uarietas, in debita uictus administratione, dictorum Hipp. obscuritas, effecère, ut id quod à perspicua & completa doctrina deest, apponam.

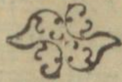
Atque

Atque eo maxime quod medicæ artis pars quæ uictus rationem docet reliquis duab. potior sit, & magis necessaria. Illæ enim morbum & eius causas, hæc corporis facultates præcipuè respicit. Reliquæ duæ nisi hæc adsit consistere non ualent. At sola uictus ratione scimus multos à morbis liberatos quotidie: & plures essent profectò si medici quauis occasione pharmacorum auxilium non implorassent. quot enim sunt qui solo competenti uictu citra ullum discrimen ab affectibus liberari possent, qui propter rem pharmacis contunduntur? Ijs adde si in quauis illarum error contingat quantum sit exitialis, in acutis præsertim morbis, in quibus noxæ grauiores esse solent, ut scite à Galeno in secundo de ratione uictus scriptum est in hæc uerba: Si enim hominis naturam non noueris, metus est ne plus iusto uacues, uel nullo pacto uacuationem moueas, aut si moueris, non tamen sufficienter euacues. Quæ omnia magnas in morbis acutis pariũt offensas. quapropter cum in arte medica ultra artificialem coniecturam, quam Græci tecmarsin dicunt, certitudo alia non sit, cautè agendum semperque ad id ubi errores minus discriminis afferunt magis accedendum. Nec in acutis duntaxat morbis maximam uim habet uictus ratio, sed etiam in diuturnis. Quod enim medicaminibus obtinere medicus non potuit, id conueniens uictus temporis longitudine efficit. Cuius argumentum est medicos ijs quos incuratos dimittunt, conuenientis uictus obseruare rationem, tanquam ultimum auxilium à quo supersit spes tandem, consulere. quod autem in acutis admodum sit necessaria hæc speculatio ratio indicat. Nam si minus nutrias naturæ uiris adimis: sin magis, morbo fomenta ministras, utrunque autem medicus prudens dabit operam ut uitet. Nam ut à Galeno scriptum est in secundo de ratione uictus in morbis acutis, Verũ (inquit] si in uentrem absorptus fuerit cibus quod redundat superfluitq;, si aliàs, multò magis in acutis tollere est difficile. Preterea in eodem, Quod plus est, inquit exuperatq; noxas interdum inemendabiles facit. Eodem preterea

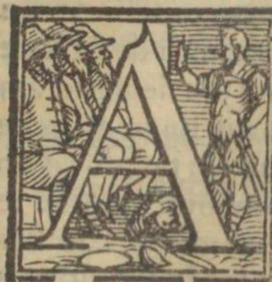
libro

libro ipſe Hipp. neque ſanè calumniam effugere poteſt, inquit, qui ægrè ualentem ex uaſorum inanitione non cognoſcit torquetq́; diæta, periculum ſiquidem aliquod affert erratum hoc, ſed longè minus quàm alterum & riſu dignum magis. Cum hæc igitur ſpeculatio admodum ſit febricitantibus neceſſaria, magniq; ſit momẽti in morbis acutis, cernens noſtra ætate hanc partem artis à medicis uelut incultam & neglectam, & quoſque citra rationalem methodum ſuum inſequi modum, Hipp. dogmata poſt terga mittentes tanquam inutilia, & quæ ad artis opera adduci non poſſint; uiſum eſt mihi de ratione uictus librum hunc componere, ut in eo mentem Hipp. & Gal. aperte oſtendamus: & quàm facile ſit ſecundum eorum doctrinam febricitantibus uictus adminiſtrationem debitam diſſeramus. Singulis poſtea febrium ſpeciebus conuenientem uictum perſcribemus. Poſtremò ſecundũ naturam ſymptomatum uictus formam immutabimus. Vnum ergo prius admonentes ad rem feſtinabimus, Hippocratis & Galeni dictis fidem dari poſtulamus, reliquorum uerò Græcorum tum Arabum quantam ratio & ueterum autoritas conceſſerit. Illud quoque admonere oportet; quod ad modum quem obſeruabo in adducendis aliorum medicorum opinionibus, citabo proprijs nominibus eos qui recte ſenſerint, qui opinione mea à uero deuiauerint innominatos dimittam. Neminem uolo ſua defraudare, gloria, præcipuè eò quod & ego ipſe facilè in ijs labi poſſum, unde iure mihi fiet, quemadmodum & ego feci. Nam in hoc Hippocratem in libro de arte inſequor, qui ita ſcribit: Malis autem uerbis aliorum inuenta uituperare ars non eſt.

DIONISIVS MEDICVS BRVDIVS EIVS FILIVS INTERLOCVTORES.



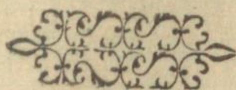
Brudius.



ABVNDÈ à medicis hodie diſceptatum eſt de epithematum impoſitione. In re alia non uideo inter medicos citius conuenire ac in debita uictus adminiſtratione. quod argumentum eſt rectam exhibendi uictus rationem autem adeo manifeſtum eſſe, ut nullus ſuperſit dubitationi locus, aut adeo difficilem ut ſupra omnem ſit diſputationem. Aut ideo quod ab ijs, quos in uictus exhibitione committunt erroribus parum poſſe ægrotantes lædi iudicant. D. In utraque artis medicæ parte, tum quæ de pharmacis, tum ea quæ manuali agit operatione, ſecundum antiquorum dogmata medici agere conantur. Sola in uictus ratione non aliter quàm ſi intra portum nauigarent nauticum directorium dimittunt. Cum tamen res aliter habeat. Nam ſi antiquis aliqua ſit adhibenda fides, uni præcipue Hipp. Scripta quæ poſteris reliquit, haud qualeſcunque,ſed inſignes maxime noxas incurrere acutè ægrotantes ab incompetenti uictu, & intempeſtiue ex hibito apertè oſtendunt. Quantæ autem huic uires ſint, ſi recte adminiſtretur in roboranda natura, declarat ieiunantium ad quaſcunque leuiuſculas obeundas actiones formidoloſa, imbecillitas. B. Pater optime da quæſo ut tecum de hac re ſermonem habeam. Nam ocium huic ſpeculationi opportunum rigida præbet hyems.

Ardet animus ab ijs quibus non paucis implicitus est no dis explicari. Scio te annos quadraginta peruigili le ctione Græcorum & Arabum uolumiua uoluisse, ita, ut recentiorum nullum prætermiseris quorum cala mus dignus sit nomine. Hoc temporis interuallo inces santer ægrotantium gemitibus assidens inusitata dili gentia præstantissimi apud occidentalissimos hominũ medici nomen es consecutus. Nec me fugit te dicere solitum, ingenuum artificem esse qui sciat quæ cæteri, & quare cæteros lateant. Hic unus instar multorum est D. Gaudeo quod in hanc speculationem procliuem stu dio ardenti te sentiam. Ego uerò quod mea dedit scire ætas libenter tibi aperiam. Id enim iam diu decreueram ut id quod in arte medica longo usu, aut humano gene ri commodum, aut noxium inueneram, in te ipso ad ob liuionem senij (ut Plato ait) uelut comentarios mihi re ponerem. Simul ut mihi ad manus cum morte iam de certanti tertius à parte meo succedas, medico apud prin cipes Hispanorum viros præclaro; ita ut per artis medi cæ peritia nostræ domui iam familiaris inhabitet. Nam nodus triplex non facile soluitur, ut Hæbreorum sa pienti placuit.

AVTHOR AD LECTOREM DE ARGVMENTIS TRIVM LIBRORVM SEQVENTIVM.



VT Singula quæ in hoc continentur opusculo facile inueniri possent, in libros tres hanc de uictu speculationem partiti sumus.

In primo de forma victus loquemur; eius autem anacephalæosin habes in duobus ultimis capitib.

In secundo de quantitate & qualitate victus, & de numero & hora administrationis agemus.

In tertio singulis febribus conuenientem victum inuestigabimus: cui adiecta est victus ratio secundum symptomatum naturam.

BRVDI LVSITANI DE RATIONE VICTVS

In febribus Liber primus, qui est de forma victus.

DISCEPTATIO AN CRASSVS VIctus acute febricitantibus conueniat,

VT MEDICVS CONTRA METHODICOS *disputans in hoc capite asserit.*



CAPVT PRIMVM.



IRCA *victus administrationem uarias esse cõstat apud medicos opiniones. Fuerunt qui crasso semper uictu quibuscunque in morbis alendos ægrotantes opinati fuerint, ut olim Romæ Petronas, cuius meminit Gal. in Procœmio libri de ratione victus in acutis. Sunt qui semper tenui. Sunt in primis ægritudinis diebus magis crasso, deinde magis tenui. Sunt, & qui contrà censeant. Cum ijs primum obseruant modum, ut pote, qui rem attigisse rationibus proprijs, magis uidentur,*

ſermonem habebimus. Et, ut diſceptatio rectè procedat, præmittere oportet craßi, tenuis, & ſymmetri uictus, notiones, ut conſtet id de quo diſputatio eſt. Eſt quidem uires augere potens alimẽtum quod plenum aut craßum uocatur, à Græcis δίαιτα ἁδρὰ dicitur. Conſeruãs uerò quod ſymmetrum exiſtit. Quod uerò comminuit tenue, λεπτὴν δίαιταν Græci nuncupant. Has à methodico confeſſas habere notiones uolumus. Inſuper & illud, rarò accidere, ut robur corporis ægrotantium maius
Aphor. *reddere quam acceperimus, ſtudeamus, imò magna ex parte properandum eſſe in longis morbis uires ſeruare, in acutis parum debilitatas conſeruare. Conceſſa hæc omnia ſunt à Gal. in Aphoriſ. Tenues & exquiſiti uictus, &c. Ex quibus apertè oſtenditur, ægrotantibus ſymmetrum, tenuem, aut tenuiſsimum, conuenire uictum, eum uerò qui craßus dicitur, ſolum ſanis concedendum corporibus, ſecundum rationalium medicorum dogmata.*

Eorum uerò qui contrà ſentiunt nempe quibuſcunque in morbis craſſo uictu, qui uires augeat utendum eſſe, rationes audire oportet. In omni morbo ob naturæ robur ſequi euaſionem ſæpius, ob imbecillitatem uerò, in mortis diſcrimen laborante deuenire. Cibo & potu cum natura uires aſſumat, talem iccirco ac tantum indulgendum, ut laborantis naturam roborare ualeat. Id cum craſſus ſolum uictus præſtet, quibuſcunque in morbis miniſtrandum fore. Præterea aut uirtus corporis morbo

bo superiorest, aut æqualis, aut inferior. Quænam uerò spes superest tenui aut symmetro utenti uictu, dum natura ab initio morbo est imbecillior, cum horum neuter uires naturæ augeat. At posse ex ijs aliquot crasso liberari uictu, experientia eorum qui pestilenti febre detinentur, qua nulla alia exitiosior est, constat: Cum qua duellum si committat natura, ut plurimum succumbit, ut asseruit Gale. in expositione illius, Quibuscunque crisis fit, ab ea tamen multos à medicis destitutos sanatos esse, quos uulgus ipsa natura edoctum, crasso uictu nutriuerit. Ita ut nonnulli rationalium medicorum id aduertentes, crasso uictu eos reficere qui pestilentia detinentur iubeant; Vt Celsus qui uinum calidum ac meratius dare iubet, & omnia glutinosa, inter quæ carnem generis eiusdem, Auicenna etiam summus inter Arabes medicus. Qui ex ijs (inquit) uiriliter agunt & uiolenter comedunt, euadunt. Neque id præter rationem est, nam quæ antea inualidæ uires erant, crassi uictus ope, firmiores euadunt: Nullos autem tenui aut symmetro posse liberari docet rationalium medicorum sollicitudo, in cognoscendis ijs morbis qui corporis uires superant, ut ab eis medici illæso honore confestim discedant. Ob quam causam Hippocr. rationalium medicorum princeps, Cognoscere (inquit,) oportet, horum affectuum naturas, quantum supra uires sunt corporum: Tenues ergo uictus, & qui tenuissimi dicuntur, solum ijs ministrandos morbis so-

In primo prædictionum.

re methodice fatebaris, in quibus natura ab initio morbo superior est. Quod Gal. confessus est, cum de uictus forma secundum Hippocratis mentem ageret, nempe ubi tenui, aut tenuißimo utendum esset, admonet eum uictum in ijs duntaxat morbis ministrandum, qui ad salutem terminātur, minime in ijs qui ad mortem. Cuius uerba ita habent secundum ueram uersionem; Non enim distrahere naturam oportet ad aliam nouam coctionem, cum eo tempore humorum morbum efficientium coctioni fortiter uacet, & sit paulò pòst ipsos euictura. Sic à nobis ostensum est in tractatione de crisibus, secundum illos scilicet morbos sermone omni procedēte, in quibus omnino diæta et curatione utimur. Sunt autem illi, in quibus uigorem excipit declinatio. nam in quibus mors post uigorem sequitur, ea solum artis parte quæ prædicit utemur, prænunciantes quod futurum est, ut absque culpa simus futuri euentus. In solis ergo morbis qui ad salutem sunt terminandi tenui, aut tenuißimo utendum esse uictu, apertè supra dicta Galen. uerba declarant. Sed dicat methodicus oportet, unde medicus acuto morbo inchoante euasurum ægrum, certo sciet, ut illi tenuem instituat uictum, aut tenuißimum: aut horum neutrum, si moriturum? Cum in arte medica futuri euentus nulla certa habeatur scientia, necesse est, ut aliquando eos qui liberandi sunt, præter medicorum opinionem, crasso

alamus

alamus uictu, et non rarò eos qui extremum inſperato clauſuri ſunt diem tenui. Craſſo ergo uictu medicorum iudicio morituri, ſanabuntur: tenui eorundem opinione conualituri, interibunt. Quod fateri cogeris ſi optimorum medicorum iudicio, quibus non rarò præter opinionem tales euentus accidunt, quicquam certitudinis tribuas. Si neceßitatem ſalutis aut mortis ſupra dicta Galen. uerba ſupponere dicas, nihili eſt profectò Hippocrat. apud eos qui conualeſcent neceſſariò aut morientur, et nihil intereſt ſi craſſo aut tenui hos alas uictu comparandæ ſalutis gratia. At ſi fortè methodicus concedat certa ſcientia nihil haberi, eſſe tamen in arte medica artificialem coniecturam, quam Græci τέκμαρσιν dicunt; qua eorum quæ ſunt aut erunt, cognitio habetur: Hac inſtructus medicus conijciens ab initio ægritudinis corporis laborantis uirtutem morbo ſuperiorem, ægrum conualiturum ſperabit, tenuemque uictum prout morbo acumen contigerit inſtituet. Quod ſi inferiorem moriturum. Quare nec tenuem, nec tenuißimum huic miniſtrabit, ſola prædictione contentus diſcedet. Attamen cum coniecturale ſignum non neceſſariorum ſit, neque impoſsibilium aliter habere non tollet, quod ſupra obiectum eſt. Præcipuè cum Hyppocr. ipſe acutorum morborum pronuntiationes, non omnino certas eſſe, nec ſalutis, nec mortis ſcripſerit.

pserit. Præterea esto ab initio acuti morbi uirtutem superiorem certò conijcias, tenuem adhibebis uictum methodicè: sed cum talis ob tenuitatem uires minuat, ut supra ostensum est de mente Gal. fieri posse, ut tenui illo uictu moriatur ille, crasso uerò seruetur. (Nam si ponas uirtutis supra morbum excessum tantillum, ut soli uincendo morbo & eius obsistere incursibus uirtus sufficiat, apudque uigorem sola habita morbi ratione minori excessu supersit morbo superior quàm sit id quod tenuis uictus uirium exoluit.) Hunc si tenui uictu, qui quantum ex se est uires exoluat, ab initio alas, putásne apud statum superiorem futurum, an potius inferiorem? Ego quidem non peruenturum ad statum si ultra dies septem prorogetur opinor. At si symmetro uictu qui quantum ex se est uires seruat, quo solum in chronicis morbis utendum fore rationalium medicorum secta imperat, hunc nutrias, nónne euadet? Nam ratione symmetri uictus nullum patiuntur uires detrimentum. Quod si cibum qui uires naturæ addat ministres multò fortiorem hunc quo uis morbi tempore quàm symmetro uictu efficies. Sed forsan ad hæc methodicus dixerit, uictum tenuem, uirtutem etsi imbecilliorem quantumcunque reddat, morbum breuiorem efficere. Nam natura, cibi tenuis coctioni parum incumbens, diutius materiæ morbi uacabit, unde citius fieri coctiones, minusque morbi symptomata & labores

bores naturæ robur exoluentes durare continget; unde etsi magis æger tenui uictu exoluatur quam symmetro aut crasso: quia tamen minori exoluitur tempore, minus damni natura feret acuto morbo laborantis, ex tenui uictu, quam symmetro aut crasso, si uirtutis tenorem in statu cum tenui uictu conferas, ad eandem cum symmetro aut crasso apud uigorem. Hæc methodicus respondens arbitratur iuxta tenuitatem aut crassitiem uictus citius aut tardius futuras coctiones, quare & distantiam status longiorem & breuiorem iuxta cibi crassioris, aut magis tenuis exhibitionem fieri posse putabit. Cum Gal. libr. de crisibus primo, & in lib. de quatuor morbi temporibus, & in secundo de ratione uictus, in expositione illius, Conijcere autem oportet & robur &c. statum esse cum maximè conficiuntur coctiones ostendat. Quod si ita, ut opinatur, res haberet, grauiter peccasset Galen. rationalis methodi author ab Hyppocrate secundus, cum uictus formam penes distantiam status sumendam nobis præcipiat, si pro uictus ratione longior & breuior fieri posset. Nam eo modo rectius esset status distantiam ex forma uictus conijcere, quàm contrarium. Sed pone rursus acutè febricitantis uires morbo superiores, morbumque ad septimum terminandum, tenui hunc nutries uictu qui uires minuit, nempe hydromelite, aut ptisanæ cremore, aut huiusmodi tenui sorbitiuncula,

ſeptima die, utpote quo morbi uigor futurus ſit, ægrotantem in omnimoda ſeruabis inedia. Age nunc ſanum hominem æquè robuſtum, ac ægrotans erat, ſimili uictu ad ſeptimum ſeruato, totaque ea die incibatum hominem conuenias ueſperaſcente die ſeptimo qualem illum fore putas? Quod ſi prima die miliaria ſex pedeſtri itinere peragebat citra manifeſtum incommodum, quot die ſeptima putas poſſe peragere? Quilibet ſanè mentis compos, an tria poßit conficere dubitabit.

Idem de ſaltu, curſu, ponderis eleuatione, in ſummma in omni conatu multum ab ea deficiet meta, quam prima die attingebat. Sed in naturalibus actionibus idem iudicium. Nam ſi die ſeptima dimidium cibi, quem ante diem primam facilè digerebat offeras, grauato uentriculo lædetur. Quanto autem uitalis facultas fiet imbecilior declarant languidi pulſus integra die ieiunantium. Cum ergo ſano homini ſola illius uictus ratione omnium trium uirtutum tam ſenſibilis accidat imbecillitas, quanto plus læſionis, & detrimenti uirium ex tali uictu ægrotantes ferent arbitraris? Quod ſi hæſitas, roga huius ſectæ principes Hippocratem, ſecundo de ratione uictus, & Galenum. cum ſcribunt detrimenta minus ſanos, quàm ægros afficere. Præterea languentes à repentina uictus mutatione lædi magis, quàm

ſanos

ſanos, ſed adhuc eos magis, qui acutis infeſtantur morbis. Item in eodem, permutatio uictus ſi ſanis moleſta eſt, languentibus moleſtior erit. Cum ergo hominem ſanum ſi tenui illo uictu ad ſeptimum nutrias, manifeſtè eius uires minui uidemus, multo magis id ægrotanti accidet, ita ut manifeſto exceſſu imbecilliores fiant ex illo uictu. Oſtenſa eſt cauſa una inſignis diminutionis uirium. Sed age morbum & eius ſymptomata, earum quantum abſumant ſeptem dierum interuallo conſideremus. Profecto ſi mens humana ab experientia edocta, ut trutina horum admittitur, iudicabit labores acuti morbi vires poſſe diebus ſeptem inſigniter imbecilliores reddere. Vna enim die patiens homo ephemeram febrem, die ſequenti ſenſibiliter imbecillior eſt, quàm ante febris inuaſionem. A virtutis igitur robore duo ſunt, quæ inſigniter detrahunt, & præter modum abſumunt, nempe tenuis victus, & morbus. Quod ſi morbo uires accreſcere ad ſtatum uſque iuxta Hyppocratis ſententiam intelligas; Circa principia & fines, & cæt. Colliges, non quæncunque exceſſum Naturæ ſupra morbum, ſatis eſſe ad euaſionem. Pone exempli cauſa morbum, & eius ſymptomata quartam uirium partem abſumpſiſſe: tenuem uictum ſextam, morbi uires tertiam ſuperadant, ſi prima die uirtus duplo erat, ad morbum exceſſu ſuperior die

ſepti-

die ſeptima eodem erit imbecillior una octaua: Quare illa uictus ratione morietur ille cuius uirtus prima die erat morbo bis fortior. Quod ſi hos reſpectus nempe quartam, ſextam, & tertiam, ut incertos nihil certi oſtendere dicas; concedam aliqua ex parte; nam exempli cauſa adducta ſunt, ut manifeſtum fiat, plures eorum qui ab initio morbo erant uiribus ſuperiores, poſſe ex ea uictus ratione interire, multoque exceſſu opus eſſe, ut illo uictu quis euadat. At ſi ijs quæ a fide dignis medicis & philoſophis ſcripta ſunt in reductione effectuũ agentium naturalium ad numeros, aliqua fides ſit adhibenda, quibus oſtendere nituntur ab effectu inſenſili ad eundem cum manifeſtè ſentitur duplã eſſe geometricam rationem, minori quàm par erat ratione ſupradictos reſpectus me definiſſe ſcies. Maximum ergo malum eſt eo uti uictu, quo plures qui alioquin ſeruari poterant intereant. Quod ſi ſermonem ad eos qui à morbi initio pari certant robore, conuertamus, horum nullum intelliges tenui uictũ poſſe euadere, ratione monſtrante, cum morbi vires ad ſtatum vſque validiores fiant, vt ab Hip. ſcriptum eſt, corporis autem virtus imbecillior. Qui ergo ab initio pari cum morbo robore certabant paulopòſt eodem futuros imbecilliores conſtat. Niſi igitur id quod morbus & eius ſymptomata virium abſumunt, craßi victus ope rependas, mors certa ſequetur. Quod ſi dicat methodicus præter victum tenuem eſſe medicis remedia,

media, quibus morbi causam abscindunt, ut missione sanguinis, et purgatione; ijs si quidem euacuationibus humorem morbum efficientem educunt. Vnde & si pari robore ab initio natura cum morbo certet ob causæ morbi euacuationem bona acuminis morbi pars tollitur, & multo superior natura redditur, cuius causa euadet infirmus. Sic in Anglia olim Lusitano contigit. laborabat pleuritide, cumque morbo ingrauescente delirare cœpisset, omniaque in deterius abirent, tertio facta fuit sanguinis mißio, multumque eductum est, confestim omnia mitiora fuere, melior pulsus & urina, cessauit delirium, screauit, sanatus est. Videbatur tamen ante sanguinis misionem uirtus morbo inualidior. Sint hæc ut uis methodicè, hac tua ratione, ut multoties huiusmodi poßis salubres euacuationes moliri, citra magnum uirium incommodum; melius tamen egisses si crasso uictu qui uires ægrotantis augeat usus esses, quàm tenui, à quo uires imbecilliores effectæ, plures euacuationes citra magnum uitæ discrimen non ferunt. Insuper si euacuationes pro uotis succedant, non oberit ante euacuationem naturam cibo roborasse craßiusculo. Neque quicquam si id agas postmodum die una interposita lædes. A fœlici nanque euacuatiora roborare naturam, ut potentiùs quod reliquum est coquat, & expellat, oportet. Quod si e contrà accidat, ut non raró usu uenire quotidie cernimus,

mus, intempestiuas à medicis euacuationes, easdemque infelices, & cum magno uirium ægrotantis incommodo fieri: tenui hos indigere uictu iudicas, qui uires adhuc imbecilliores reddat, an eo magis qui aliquod imbecillæ naturæ solamen afferat, ut eas quas euacuatione deiecit uires medicus cibo roboret? Nec hoc ipsi rationales negabunt, nempe si in euacuatione erratum sit, melius esse craßiori, quàm tenui, magis usum fuisse uictu, nam enunciationem à qua illa ostenditur, ut ueram admittent, utpote ab Hippocrat. concessam & Galeno. Nempe ægrotantes ab ijs, aut quæ ipsi commiserint, aut sponte, aut modo quæcunque acciderint peccatis, minus lædi, craßiori uictu si usi fuerint, quam tenui. A sanorum experientia ad ægrotantes id deducit Hippocrat.

Sano enim homini si aliquid præter consuetudinem accidat, ut exempli causa longam pedestri itinere peragat uiam, aut Venere nimia usus sit præter consuetudinem, aut Solis æstum diutius paßus fuerit, aut alius quicunque error accidat, magis lædetur si tenui uictu ante usus fuerit quam crasso. Et hoc est quod Hippocra. dixit, Propterea sanis fallaces sunt ualde tenues & exquisiti uictus, quoniam peccata difficilius ferunt. In quo Aphorism. non agit ille de peccato, quod in exhibendo uictu committitur, utrum maius sit in tenuis exhibitione

tione an craſsioris, ut perperam plurimi intelligũt, ſed de quibuſcunque agit peccatis modo quocunque euenientibus quæ magis eum lædere ægrotantem ait, qui tenui quàm qui craſsiori uſus fuerit victu. Et ut certo ſcias hanc fuiſſe Hyp. mentem non ab re fuerit Græcum Gal. contextum adducere qui idem de Hy. ſentit.

Cũ ita ait ἀμείνων δὲ ἡ προτέρα γραφὴ περὶ λαμβάνει γὰρ καὶ ταύτην καὶ γενικώτερον ποιεῖται τὸν λόγον. ὑπὲρ ἁπάσης ἁμαρτίας ἐκδιδάσκουσα τῆς ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως συμπιπτούσης, τοῖς νοσοῦσιν, ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον ὅτι ἂν ἁμάρτημα συμπέσῃ τοῖς λεπτῶς οὕτω διαιτωμένοις σφαλερώτερον τοῦτο καθίσταται παρόσον ἥ τε δύναμις ἄρρωστος ὑπὸ τῆς τοιαύτης διαίτης, γέγονεν ἥ τε ἐπ᾽ αὐτὴν μετάβασις ἀήθης. μαρτυρεῖ δὲ τῇ προειρημένῃ γραφῇ καὶ τὰ περὶ τῶν ὑγιαινόντων εἰρημένα σφαλερὰς γὰρ ἐπ᾽ αὐτῶν ἔφη τὰς λεπτὰς διαίτας ὑπάρχειν ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσιν οὐχ ὅτι διὰ τὸ λεπτὸν τῆς διαίτης ἁμαρτάνειν ἀναγκάζονται &c.

Hoc eſt melior prior ſcriptura complectitur enim, & hanc, & generaliorem facit ſermonem, de omni peccato docens voluntarie, aut in uoluntarie contingente ægrotantibus, ut talis ſit ſermo. Quod ſi peccatum accidat ſic tenuiter diætatis periculoſius illud eſt, quantum virtus imbecillis à tali diæta fuerit, & quantum tranſitus ad ipſam inſuetus fuerit. Confirmant dictam ſcripturam quæ de ſanis dicta ſunt, quibus periculoſas tenues diætas exiſtere dicit, quoniam peccata difficilius fuerunt. Non quod propter tenuitatem diætæ peccare cogantur. Sentis ne ex ultimis Gal. verbis non agere Hypp. de ijs

quæ à tenui victu accidunt peccatis, sed de quibuscun que voluntarie aut inuolontarie contingentibus, quæ magis lædere asserit eos qui tenui victu usi fuerint, quàm qui craßiori. Cunque non raro accidat ægrotantes ex intempestiuis lædi euacuationibus, id esse agendum, & ad id accedendum, unde damna, & errores minus discriminis afferant. Id fiet si craßiori utemur victu. Cum autem non solum in euacuationibus, sed in alijs non paucis quotidie ægrotantes delinquant, aut sua sponte, aut aßistentium causa, & non raro ab ipsis medicis, accedet iam dictis non parui momenti ratio ostendens craßi victus non spernendam ægrotantibus commoditatem, nempe minus lædi ab erroribus. Quandoquidem peccata euacuationis si cum tenui victu coniungantur, methodo, quidem sed irrationali ægrotantem in mortem deferunt. Nam ut in prouerbio apud Hispanos est, caput cito tondent plures manus. Fateri igitur cogeris methodice cum in euacuatione erratum sit, minus mali ægrotantes patiet si craßiori, quam si tenui magis victu usi fuerint. Quod si pro votis euacuatio succedat, non est, quod tenui vtaris. Nam si à naturalibus ad eas, quæ ab arte fiunt euacuationibus validum est argumentum, ut tradidit Hyp- 1. Aphor.
pocra. manifestum erit si quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem usque dare opportet, ut ille scripsit, idem obseruandum fore in ea 1. de ratione uictus.
quam medicus fœliciter molitur euacuatione. Quare committendum non est, ut ea fiducia tenui utaris

ris victu, vt id imbecillitatis quod ex eius vsu natura incurrit noxij humoris euacuatione rependas. Sed his omissis mentem ad eos qui insuetum nauigant æquor conuerte cum eorum turbantur corpora, quorum qui cibo et potui non parcunt minus cõturbari certum est. nam facilius & minori cum molestia euomunt, vnde citius ab effectu liberantur. Qui vero magis abstinent. contrarium eis euenire diligentiores nautæ affirmant, Age experiamur alias causas, pone duos omnia quibus sint paria ad solis æstum nimis incalescentem, alter tenui victu, alter crassiori vsus sit ab ante hesterna die, vter eorum magis afficietur putas, ego quidem periculũ huius rei iam in me ipso faciens sensi minus me solis calore cum crassiori vsus fueram cibo, quàm tenui affectũ fuisse. Idem ijs accidit qui alta niue iter peragunt. Quare si quis hęc alta mente reuoluat, aperte colliget, verum id esse in cuiuscunque causæ impressione minus fore obnoxiũ qui crassiori victu vsus fuerit, multo autem magis qui tenui. Quare cum ita res habeat magnum afferet ægrotantibus crassus victus commodũ. Nam cum in morborum consideratione duplex sit medico scopus, alter ad id quod factum est, alter vero ad id quod futurũ, id curat medicus quod iam est, id præcauet quod nondum est, hoc que est, quod alijs verbis medici dicunt, cum morbus & causa simul coincidunt, curationẽ mixtam esse, ex ea artis parte quę curat, & ex ea quæ præcauet, prophilaticæ græce dicitur. Cum ergo præcipua intentio medici deficiente eo quod vrget, ad id sit quod futurum est, danda est opera vt eo

disponamus modo ægrotantē ut minus eius quod futurum est recipiat. Ostendi autem supra crassum uictum corpus sic disponere ut minus quarum uis causarum impressionem percipiat. Quare ægrotātibus omnibus ministrandum esse, ut ab eo quod futurum est minus afficiantur. quod si febricitantem consideres qui tenui uictu usus fuerit, calorem acriorem ad intima corporis penetrantem morbique labores molestius ferentem, cōtra qui crassiori, minus à febrili calore molestari, facilius autem symptomata & labores ferre, magis uero morbi & eius causæ impressioni obsistere, ualidius bonos chimos ne putredinem concipiant manutenere. Cuius signum est causarū non naturalium actiones minus eos qui crasso usi fuerint uictu præmere. Quod si rusticos operarios nautas & id bonum genus in mentem reuoces, cum ab acutis corripiuntur morbis, non ptisana, non aqua mulsa, non oximelite euadere, sed ualenti cibo & potu, sola ea differentia quod subtiliori modo parant, ob coctionis facilitatē, id ita esse scies, cum ob id periclitari magis rusticos quàm ciues non uideamus, qui tenui uictu utuntur, quin immo rusticos facilius & citius à morbis liberari. Vt Venetijs rusticæ duplici laboranti tertiana contigit. Cunque accedens medicus aquam hordei & iusculum pulli frigidis herbis temperatum consuleret, illa annuente abijt. Sequenti die accedēs & cū nihil eorū quæ iusserat factum accepisset, ægre ferens discessit, nihil boni rusticæ futurū sperans, quam duobus post diebus in domo amici offendit gloriantem se suo consilio & non medici seruatam. Sed

heus

heus tu methodice cum uirtus ægrotantis nimis imbecillis eſt,non ne eam cibo & potu roborare conaris uel ipſo morbi uigore ut Gal.tradit. An non putas melius craſſiori uictu corpus anteà nutriſſe, ut hora maxime cõmotionis abſq; cibo permanere potuiſſet, ob id quia natura ad inſignem deueniente imbecillitatẽ non facile cibo noxa corrigitur. Niſi enim ipſa natura circa cibum elaborauerit cibus per ſe non digeretur, nec uires naturæ miniſtrabit, nam oportet ut ab ipſa natura principium ſui adiumenti habeatur, quæ cum ualde imbecillis eſt tãtillum non ualet cibum coquere nec digerere. Quare conſultius ageretur craſſiori ante corpus uictu nutrire ut minus in huiuſmodi imbecillitates incidat natura. Dictæ ſunt nonnullæ rationes ob quas in morbis craſſo uti debeamus uictu qui uires laborantis augeat, nullamq́ue legitimam methodicus rationẽ oſtendet quod tenui qui uires ægrotantis minuat uti oporteat. Methodicus forſan pro ratione Galenum adducit ita dicentem, nam ſi craſſo uteremur cibo, adderemus in morbum, cuius uerba ſic habent, nam ſi eas tales quales acceperimus properemus in iſtis ſeruare uel etiam augere, ſemper adderemus in morbum. Vnde aperte oſtendit non ſolum uictu craſſe ſed & ſymetro ſi utamur augere nos ſemper in morbum. Hæc quidem Verba methodicus pro ſe citans putat obtinuiſſe. Et ſi hoc tibi præſtem, ut in hac re Galenum ut iudicem admittam, poſſem tamen methodice arte tuũ in præſenti deuiare tellum. Nam male citaſti Gal. in eo uerbo ſemper, illud ad ſequentem dictionem adderemus referẽs.

Aphoriſmorũ 1.

Aphoriſmorũ 1.

Et talem facis ſenſum quod ſi inacutis uires ſeruare properemus, uel etiam augere, ſemper adderemus in morbum. Cum aliter habeant græca exemplaria nempe εἰ γάρ ἤτοι φυλάττειν αὐτὺν οἵαν παρελάβομεν ἐν τούτοις ἢ προσαύξειν ἀεὶ σπεύδοιμεν αὐξήσομεν τὺν νόσον, *hoc eſt ſi enim ſeruare ipſam, ſcilicet uirtutē qualem acceperimus in ijs ſcilicet acutis uel augere ſemper propararemus, addemus in morbum. Vnde non damnat Gal. in acutis ſimpliciter uirium additionē, ſed illud maxime ne ſemper properemus addere eas cibo, innuens in ſtatu & apud ipſum ſi cibo uires addere coneris errorem eſſe. Sed age methodice hæc demittens uolo tecum in hoc duello ea uti animi liberalitate qua cū Aiace uſum fuiſſe Hectora refert Homerus. Craſſo uictu qui uires augeat ideo utendum non eſſe ais, ne addamus in morbum, unde quæſo hæc fiet additio, aut quia cibus in morbi materiam conuertitur, aut quia eo temporis interuallo quo natura cibo præparando uacat à morbi coctione ceſſans cauſa eſt ut diutius duret effectus, aut quia affectum maiorem reddimus, aut quia in priorē cauſam addimus, ab omnibus hiſce modis morbū ſumere poſſe incrementum certum eſt. Age nunc an in ratione cibi craſſi qui uires augeat aliqua dictarum inſit occaſionē conſideremus. Cibum porrò in morbi materiam conuerti duplici de cauſa contingere aut quia ſimilem in qualitate aut ſubſtantia aut quia à natura non commode apparatur, unde corruptioni diſponitur, non apparatur aut ob multitudinem immodicam aut craſſitiem. Proinde fieri poteſt ut ægrotantibus cibum offeramus*

feramus qui uires augeat, qui nec qualitate nec substantia humori peccanti similetur, sed & eius mediocrem exhibere possumus quantitatem qui quàm minime difficilis sit coctionis sed admodum leuis. Verum ob dictam causam conuincitur petrona carnes assas acute ægrotantibus ministrans, quæ cum difficilis sint coctionis & haud commode à natura præparentur causa est ut diutius immorantes in laborantium uentriculis corrumpantur, unde in morbi materiam tandem conuertuntur. Quod ad morbi durationem spectat, necessarium non esse ut quicunque cibus uires ægrotantis augens multum exposcat ad eius coctionem tempus. Nam alica inter crassa ab ipso Gal. connumeratur cibaria, tamen breui admodum coquitur. Simile habent oua sorbilia, & uinum quod citissime quidem coquitur & multum uires iuuat, præcipuè naturales & uitales. Affectum intensiorem efficimus ut si iocinere aut liene obstructione laborantibus dulcia cibaria ministremus, & quæ facile particulis hæreant. Et si liquefacientibus febribus aquã mulsam exhibeamus. Quod nec hoc crassum cibum qui uires augeat committetur neceßario, manifestum est. An postrema participat occasione tentemus. Priorem dico causam pororum obstructionem aqua putredo ortum habet, hanc à multitudine humorum intra uenas aut ab eorũ crassitie aut lentore aut à duobus aut simul ab omnibus prouenire Gal. autor est. Cum autem obstructiones sunt aut suspitio est ne fiant, cauendum esse eum cibum qui plectoriam efficiat exhibere. Victus autem

1. Aphorismorum.

In libris de methodo medendi.

qui uires auget omnino hoc nõ caret crimine, nã uires augere non posset nisi maior eius pars in sanguinẽ conuertatur. Ob solam igitur pororum obstructionẽ crassus uictus suspectus esse uidetur. Sed cum in omnibus acutis morbis non adsint obstructiones nec dispositio à qua iusta earum detur suspitio. Non esse ob id quod singulare est, uniuersale efferas perceptũ, nempe omnibus in acutis tenui esse utendum uictu. Sed age methodice cum febris acuta cum obstructione adest, quo uteris remedio ut hominem in sanitatem uindices. profectò si Gal. in libris de methodo medendi & in libro de plenitudine consentis, & toti rationalium medicorum scholæ, sanguinis missione, nisi quæ prohibeant adsint, dices. Nam febrem tolere non posses nisi prius obstructionibus liberandis intendas, quorum causa euacuationem molimur & si plectoria non adsit, sola melioris transpirationis gratia, ut ab eodem discimus. Nã stante eadem pororum raritate post humorum imminutionem liberiores fieri inspirationes & expirationes contingit. Tu igitur methodice sanguinem mittis hac sola de causa ut liberiores fiant transpirationes, ego hac ipsa quam tu, & ut post euacuationem crasso cibo qui uires augeat uti secure & citra læsionẽ possim. Sentis ne pluribus in morbis acutis crasso uictu illico citra aliquam præparationem utendum esse, in ijs uero quibus obstructiones coniunguntur quæ morbi materiam fouent aut suspitio est ne fiant corpus fore præparandum ante crassi uictus exhibitionem. Nec hanc præparationem solus huius gratia melior. Nam & tu & ra-

tionales

tionales quicunque illam tanquam remedium ad sana
tionem nõ uulgare amplectimini. Solum unũ est quod
inter nos separat quod uos id agitis ut morbum oppu-
gnetis ego uero ob id ipsum, & ut laborantem naturã
citra læsionẽ roborare possim. An non tibi methodice
subijt in mentẽ simile esse illud Hyppocratis cũ de cor-
poribus athletarum sermonẽ faceret, quem Oribasius
de omni crasso & obeso intelligendum monet, horum
igitur, inquit causa bonã habitudinem soluere cõfert,
non tarde ut rursus principiũ nutritionis accipiat cor-
pus. Nullam igitur ualidam perpetuam aßignabis ra
tionem quod tenui uictu qui ægrotãtis uires minuat et
imbecilliores reddat in acutis uti debeas. Nonne Hyp.
præceptũ est cum aliquod signum prorritatorium aut
euacuatorium affuerit uel in hypocundrio, craßiori ui
ctu utendum esse. Vbi Gal. cõmuni prorritationis no- 2. de ratio
mine cõprehendisse omnia Hyp. quæ quo uis modo uir ne uictus.
tutem ad imbecillitatem agũt scribit, ut morsus quem
acris humor in intestinis aut uentriculo parit, præter-
ea uigilia, ira, mœror, lumbrici, elmynthes, qui ab inte-
stinis ad uentrẽ usq; ascẽdunt, & pruritus cutis et par
tis alicuius qui nocte oboriatur, & plurima alia quæ
sub euacuatorio comprehendun tur signo, & sub hypo
cundrio. Cum ergo omnibus his ob id quod uirtutem
infirmiorem reddere nacta sunt, craßiori uictu obsta-
re præceptum uobis est, id diligenter præcauentibus
ne corporis laborantis natura multum imbecillis fiat,
consulto tenui uictu uti, quo ægrotantium corpora ad
insignem ducuntur imbecillitatem præter rationẽ esse
uidetur.

uidetur. Quinimmo nisi mihi certo ostendas cõmodum quod à tenui uictu acute ægrotantibus euenit, maius esse uirium incommodo, insanam esse temeritatẽ iudico, eo uti cuius damnum manifestum est, adiumentum uero rationi haud peruiũ est. Quod si methodicus ad hæc. Nihil igitur obstabit quo minus in acutis uinum concedamus quod uires insigniter roborat & breui coctionem recipit, nec in morbi materiam aptum esse ut conuertatur, nec affectum augebit si tenue fuerit & aquosum, sed nec hoc obstructionibus læsioni erit, nam omnes promouere euacuatiões asserit Gal. in libris de methodo medendi. Vere quidem si ægrotans assuetus sit, non esse quod interdicatur uinum tenue & aquosum. Nam quam æstimas esse dispositionem methodice cui maxime aduersum sit uiuum, forsan febri acutæ cum ingenti capitis dolore & mentis læsione, hac constitutione uinum omnino prohibendum esse credideris. In ea ipsa tamen dispositione ante dictum uinum si uestrum concessisse Hip. audias, an ne mutabis sententiã & rectius posthac ægrotantibus consules, & saluberrimum esse iudicabis, naturæ uires medo quo possis augere præcipue ubi citra effatu dignum incommodum id efficere possis. Hip. igitur ita scribit cum uero in huiusmodi morbis fortem capitis grauitatem uel mentis læsionem suspicatus fueris, à uino penitus est abstinendum, aquamque tunc dare oportet uel uinum aquosum flauúmque & prorsus inodorum, atque ab ipsius potione aquæ exiguum super bibendum. Nam hoc modo uini potentia caput, mentémque minus tentabit. Valì dum

8. de methodo.

In 3. de ratione uictus.

dum ex dictis Hyp. summi potest argumentum, in omni morbi constitutione assueto ægrotanti aquosum uinum à rationali medico concedi posse, ut in pleuritide affectu quamuis maxime crudo existente, ut habetur ab eodem ubi ita scribit. Et si morbus siccior, quàm ut quispiam existimet fuerit, non multũ dare oportet, sed ante sorbitionem uel mulsam uel uinum utrum magis auxiliaturum putaueris propinare conuenit. An non percipis ante dictæ constitutioni uinum & si tenue & aquosum noxa non uacare, cuius causa Hyp. exiguum aquæ super bibendum præcipit. Cõmodum tamẽ quod ab eo in corroboranda natura sequitur, maius esse suspicandum ideo esse, quia alioquin non concessisset. Hyp. stantibus forti capitis grauitate & mentis læsione. Hucusque illius rationes qui crasso semper uictu hoc est qui uires laborantis augeat in quibuscunq; morbis utendum esse opinatur. Qui uere in acutis, tenuem qui uires minuat ministrandum fore contendunt sic breuiter ratiocinantur.

In 1. de ratione uictus.

CAP. II.

AT qui paroxismo sæuiente inquieto febricitanti præ igneo calore æstuanti pedes & brachia huc & illuc iactanti sitim linguæque ariditatem ægre ferenti, cibum offeremus, an paroxismi inclinationem expectabimus. Nullus profectò qui mentis sit compos ægrotanti paroxismo ita sæuiente cibum ministrabit. Proinde cum plures sint morbi quos recentiores perperacutos uocant, qui ab initio ad morbi manifestam inclinationẽ similes labores prædictis & plures & uehementiores

tiores afferunt, nec intermiſsionẽ habent, cibum ne iis qui uires augere ualeat an qui minuat miniſtrabimus. Ego quidem tantum abeſt ut craſſo uictu qui uires augeat ſic laborantem nutriã, ut omnimoda inedia hominem ad morbi inclinationem ſeruare opus eſſe crediderim. Qua in ſententia Hip. & Gal. eſſe certum eſt. Nec præter rationem nam ſi illud uerum eſt quantumcunque quis ſæuiente paroxiſmo ediderit nocumento eſſe, unde monſtrante experientia aſſeruit Hip. apponere læſionem eſſe, quod cum in periodica febre in qua errores minus periculi afferunt hoc facere ob timorem læſionis ueremur, cauſatius profectó in peracutis cibum non eſſe offerendum in quibus certum eſt citra magnam læſionem miniſtrari non poſſe. Nam ſi in uentrẽ abſorptus fuerit cibus quod redundat ſuperfluitq; ſi alias multo magis in acutis tolere eſt difficile ut ſcripſit Gal. Præterea cũ inflãmatio in aliqua parte excitatur ab humoris effluxu ſiue phlegmone aut eriſipelas ſit, nõ aduertiſti nullum cibum quantumcunque leuiſsimũ fluxione durante laborantes citra læſionẽ poſſe ſumere, quando quidem à cibo dolores & fluxus inſigniter creſcunt. Cunque hæc ita ſe habeant nunquam inducar utrationibus mihi perſuadeas cũ ægrotans uel ab ipſa morbi uehementia uel ab aliquo dolore minis moleſtatur craſſum cibum offerre ex uſu eſſe. Quinimmo cum Hyp. ſentio in primo de uictu acutorum ubi ita ſcribit poſtea ſi dolor uel periculum aliquod comparuerit ſorbitionem dare oportet neq; multam neq; craſſam ſed poſt ſeptimum uel nonum ſi ualidus

2. lib. de ratione uictus in illo ciborũ autẽ adiectioni.

lidus

lidus sit. Vbi igitur morbus statim ab intio maxima affert symptomata omnimoda inedia ægrum seruare ad morbi inclinationem, si virtus sufficiat, rectius esse iudicat, quàm cibum offerre qui citra insignem læsionē tali morbi constitutione exhiberi nō potest. In qua sententia Hyp. esse cū ita scribit, ciborum autem adiectioni intendendum multo minus subtrahere vero sæpenumero expeditcum ęger sufficere possit donec morbus maturescat. In reliquis ab hac vehementia degenerantibusmorbis tenuem aut tenuissimū concedendum esse victum, tutius que esse in ijs ad magis tenuem a iusto aberrando accedere, quam ad crassiorem. Quod ualida ratione ostenditur. Pone morbo acuto laborare Socratem est ne aliquis cibus qui morbo & naturæ Socratis & cæteris exacte conueniat, dicatur ille medius, omnia cibaria quæ illo tenuiora sunt haud quaquam conuenient propter virium diminutionem quæcunque illo crassiora incommoda sunt propter morbi additionem. Sed cum acuti morbi vt plurimum iuuenibus aut cōsistentibus accidant quorum vires maximetunc vigent, manifestū est quod in ijs magis vrgebit morbus quàm virtutis imbecillitas. Addere modo in id quod vrget periculosius cum sit quàm in id quod non vrget aut minus vrget, manifestum est in acutis deterius esse & magis periculosum crassiorem cibum vtpote qui in morbum vrgentem addit, quàm magis tenuē qui virtutē cuius imbecillitas non urget exoluat.

In 2. de ratione uictus.

DE

CAP. III.

QVID de ijs ſententiam in præſenti breuiter oſtendam, id quod maxime in artis operibus poſt longam conſiderationem magis probauerim. Eam enim eſſe artis utilitatem, inuenire ea quæ ægris conducibiliora ſunt. Nunc mihi præbete aures de ratione uictus uobis aliqua dicturo, quæ animos ueſtros componant. qua quidem in re unum inſequor Hypp. cuius ſcripta ultra humanam eruditionem quid præſtant, huic acceptũ fero quæ de uictus ratione uobis dixero. Sed prius dubitationem ſoluere expediet. Craßum uictum, tenuem tenuißimũ, primus Hyp. dixit in Apho. Quid tamen per hæc nomina intelligat ex libris de ratione uictus illici poteſt, apertius tamẽ in libro de Priſca medicina, ubi ita ſcribit. Qui uero medicinam excogitauerunt inuenerunt ue, ſententiam opinionem ue habuerunt quam illi de quibus prius dixeramus, primum quidem arbitror ex eorundem ciborum copia quid ſubtraxerunt & pro multis pauca fecerunt & dederunt. Cunque hoc illis ſatis non uideretur nõ enim languentibus hæc æquo modo proderant, ſed erant nonnulli qui ſic haberent uti ne exiguos quidem cibos ſuperare poßent, hos itaque putarunt imbecillioris cuiuſdam rei egere. Propterea ſorbitiones inuenerunt paulum quid firmioris & robuſtæ materiæ multa aqua commiſcentes, quod inerat ualidum mixtione & coctura ſubtrahebant minuebantque, quicunque uero nec ſorbitiones poterant ſuperare eos ad pocula deducebant, hæcque uſu & copia obſeruando quod modice

dice, ac æquo qudāmodo haberet, nec plusquam oporteret, nec minus, nec meratius, nec dilutius, nec serius, propinabant. Hoc autem probe scire oportet, quibus sorbitiones in morbis non conferunt, & considerare nā cum fecerint febres irritantur, & crescunt dolores, clarumque fit quod propinatur, & infertur, morbo quidem nutrimentum & incrementum esse, corpori vero tabem malum & exitium. Quibus autem sic habentibus siccus cibus panis placenta plus mazaue, & si pusillum datur, decuplo magis malum crescit quàm si sorbitio, nullam aliam ob causam nisi cibi vehementia quę ad malum quo quis afficitur non facit. Nam cui sorbere confert comedere vero minime, hic si plusculum assumat magis afficitur, cuius languoris causa huc referatur. Nā quæ ualidæ materiæ sunt maxime & apertissime sanum lædunt, nedum languentē. Hucusq; Hyp. aut thesalus eius filius. In quibus verbis triplicem designanit victum, nempe quæ cōmeduntur sorbentur, & bibuntur, nempe craßum tenuem & tenuissimum. In apho. quartū addidit nempe ultimo tenuissimum quem recte Gal. omnimodam cibi & potus abstinentiam interpretatus est. Vt ipse aperte secundo de victu auctorum ostendit. Ita ut totus uictus quadrifariam diuidatur nempe in ea quæ comeduntur, sorbētur, & bibuntur, & in omnimodam cibi & potus abstinentiam. Verum si ea quæ sorbentur bifariam partiaris nempe in crassam & tenuē sorbitionem; habebis differentias in quas omnes. Hyp. victū partitus est. Verum quatuor ex ijs sunt quæ acute ægrotantib. con-

ueniunt nempe craßa ſorbitio, tenuis, pocula, et omnimoda abſtinentia, quorum meminit Hip. in libris de ratione uictus in acutis. Craßæ ſorbitionis in primo, cum de eo uictu agit quem hordei ſubſtantia præſtat duplicem ab eo ſorbitionem parans, nempe craßam et tenuem, illam abſo te ptiſanam aut totā uocat ptiſanam aut hordeaceam, & eſt quæ poſt integram hordei coctionē non collatur, hanc cremorē ſiue ſuccū ptiſanæ nuncupat, & eſt ſuccus qui poſt collaturam remanet. Vt ſcriptum eſt à Gal. primo de ratione uictus in expoſitione illius talia autē parte plurima proſunt ijs &c. Ea ergo quæ comeduntur craßum, ſorbitiones craſſe ut tota ptiſana tenuem, tenuis ſorbitio ut ptiſanæ cremor exacte tenuem, potus ut melicratum tenuißimū, omnimoda abſtinentia ultimo tenuißimū uictum conſtituunt. His omnibus cōſentire Gal. ſcito in eo apho. tenues & certe diætæ ab eo loco nunc ſufficit tantùm dicere ad finem. Quo in loco Nicolai uerſio ita habet nunc vero tantum dixiße ſufficiat quod in omnibus morbis quibus maximus vigor & iudicatio primis quatuor diebus futura ſit modo natura ſit fortior, integram inediam ſeruare debemus. In quibus vero non ultra primam ſeptimanam protrahuntur forti exiſtente natura ſolo utendum eſt melicrato, ſolus autem & hic ipſe victus tenuißimus eßet non tamen in extremo & cætera. Græcus tamen cotextus, duo verba addit hoc modo νῦν δὲ ἀρκεῖ τόγε τοσοῦτον εἰπεῖν ὡς ἐφ' ὧν μὲν αὐ νοσημάτων ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ κρίσις ἐν τῇ πρώτῃ μέλλει γίνεσθαι τετράδι τῆς δυνάμεως ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης ἐπὶ ἀσιτί

σιτίας παντελοῦς τούτους φυλάξομεν ὅπερ ἐστὶν ἐσχάτως λεπτοτάτης διαίτης &c. hoc est nunc uero tantum sufficiat dixisse, nempe in quibus morbis uigor & crisis in primis quattuor diebus futura sit, uirtute forti existente, in abstinentia omnimoda hos seruabimus. Quod quidem est ultimũ tenuissimi uictus. In quibus uero nõ ultra primã septimanam, forti existente uirtute sufficiat melicrato solo uti. Tenuissimus sit hic solus uictus, non tamen in ultimo. Ex quibus uerbis & ex ijs, quæ ad finem Apho. scribit, aperte ostendit per crassum, tenuem, exacte tenuem, tenuissimum, & ultimo tenuissimum uictum, intellexisse id, quod supra diximus. Horum quinque uictuum generum meminit Hip. in libris de ratione uictus in acutis.

CAP. IIII.

GAL. hyppocratica diuisione non contentus, quæ ciborum diuersas formas respicit. Eorundem penes uirium dispositionem uariam, quam cibaria diuersa inducunt, aliam denuo diuisionem super addidit. Omnem cibum in crassum, symetrum, & tenuem diuidens. Vires augere ualens alimentum, crassum dicens. Seruare, symetrum. Tenuem, minuere. Quæ qualiter sunt intelligenda uerba, dicere opus est. Nam si crassi, symetri, & tenuis notiones quas assignauit Gal. respectu uirium sanitatis tempore intelligas, nullus utique symeter uictus ægrotantibus daretur, nam satis manifestum est nulli contingere ægrotanti quantumcũque crassis utatur cibarijs æque robustum in ægritudine seruari ac fuerat ante morbi inuasionem. Quod si ad tempus ægritudi-

A phorismorũ I.

nis referas tenuis non datur, non præter omnimodam abstinentiã & aquam frigidam, quem nam assignabis uictum qui ex sui ratione uires ægrotantis imminuat. Ego quidem nullum esse uictum quantumcũq; tenuem qui uires, acuto morbo ægrotantis, nõ augeat existimo. Nam si ptisanam dicas, audias Gal. in primo de uictu acutorum in expositione illius at si os madescat ubi ita de ptisana sentit. Ergo qui probe expurgantur inquit, his ptisanam dare oportet, non ut uirtutem modo roboret, uerũ quoq; et his, quæ per tusses ex pulmone fiunt, humidorum expulsionibus opem ferat. In quo quidem contextu sic habet Ioannis Vassei uersio. Sed apertius græcus contextus id quod proposuimus ostendit, nam propositionem affirmatiuam facit, in hunc modum. Dare igitur oportet probe expurgatis ptisanam, causa roborandi uirtutem &c. Audisti ptisanam uirtutem roborare posse. Idem de mulsa ab eodem intelliges tertio de ratione uictus in expositione illius uini autẽ & mellis &c. Vbi copiosiorẽ ex mulsa nutritionẽ asserit, quã ex uino. Idẽ apertius ostendit in expositione illius damnata aũt propterea &c. Non ob id ergo tenuem dixisse uictum putandum est quod ægrotãtis uires minuat. Crassi igitur uictus, symetri, et tenuis rationes, sanis referendas esse, ut crassum eum uictũ dicas, qui sani corporis uires augere posit. Symetrum qui eiusdem uires seruare. Tenuẽ eum qui sani corporis uires haud quaquam seruare ualeat. Hunc acute ægrotantibus conuenire scribit. In chronicis uero morbis uires esse seruandas symetro uictu, hoc est talem esse uictum offerendũ

qui laborantis cum sanus erat uires seruare poßet. Tenuem igitur qui sano Socrati uires seruare nõ poterat acuta febre ægrotanti & iam imbecilliori effecto si ministres easdem augebit. Nam non aliter quàm si in ingenti pira ut ignem eadem serues magnitudine, certa lignorum multitudine opus est. Quod si eundem augere, maiori. Finge nunc ignem aut ob aquæ effusionem, aut ob quodcunque sit imminutum, minori profectò lignorum congerie seruabis, & augebis. Consimiliter hominum corpora, cũ prospera fruuntur ualitudine crasso cibo & multo indigent ut uirium robur seruetur, aut augeatur. Cum ob morbos uirtus corporis imbecillis est affecta subtiliori cibo & eius minori copia et seruari & augeri possunt. Quare mirum non est si à mellicrato, uino, oximelite, & similibus uires acute ægrotantium augeantur. Cuius euidens præstant argumentum uiatores & operarij. Cum integra die à cibo & potu abstinuere, hos uespere uix corporis onus substinere posse. His tunc temporis mellis & aquæ parum si porrigas, alacriores eos ad opus reddes. Hoc ita esse, ostendit Ionatham Saulis hæbreorum regis filius, qui uires resumpsit, id mellis gustans quod extremæ uirgæ inhæsit. Non est igitur quod acuto morbo laborantis uires, mellicrato augeri non posse credamus. Cum ergo in artis operibus id uerũ esse probemus, nempe cibum & si tenuißimum acute ægrotantis uires augere posse; nullus utiq; tenuis dabitur cibus, sed omnis crassus erit si craßi & tenuis rationes ad ægritudinis tempus & non sanitatis referas. Sed nõ ab re fuerit uerba Gal. in

præsenti græce adducere quandoquidem de ijs contentio est ut sciatis quantum dictis conueniant. λεπτὴ δὲ δι- ὀλύγονὲ δευμάτων ἢ διὸ ὀλιγοτρόφων οἷον περ καὶ ὁ τῆς πτισάνης ἐστὶ χύλος ὅρος δὲ αὐτῆς ἡ τῆς δυνάμεως ἐστὶ καθαίρεσις ἧς πὲρ ἕνεκα καὶ τρέφομεν ὑθὶ μὲν οὖν τῶν ὑγαινόντων ἀεὶ χρὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως φυλλάττειν ἢ παραύξειν ταῖς τροφαῖς οὐ καθαιρεῖν καὶ εἴη ἂν ἡ μὲν παραύξουσα τροφὴ ἁδρὰ ἡ δὲ φυλλάττουσα σύμετρος ἡ δὲ καταιροῦσα λεπτὴ, hoc est tenuis uictus per pauca edulia uel per ea quæ parum nutriunt, quale est ptisanæ succus, terminus ipsius, uirtutis est imminutio. Cuius causa nutrimus. In sanis igitur semper oportet robur uirtutis seruare, uel augere alimentis, non minuere, & statim clausula non finita ita ait ijs, quæ de sanis dixerat, sequentia annectens. Et sit quidem augens alimentum crassum, seruans uero symetrum, imminuens tenue, hoc inquit fugere oportet semper, subintellige in chronicis, aliorum ultro magis indigeāt præsentia ipso uti. In ægrotantibus raro contingit uirtutem fortiorem quàm acceperimus operari. Dixit raro ethicos & marasmo confectos excipiens, quorum uirtutem laboramus singulis diebus robustiorem efficere alimentorū successiuo incremento. Damus operam ut in pluribus seruare in chronicis, mensuratè quidem imminutam conseruare in acutis, si enim seruare ipsam qualem acceperimus in iis, uel augere semper properaremus, addemus in morbum. Ex quibus uerbis colligitur in chronicis dandam esse operam ut cibo & potu id uirium, quod à morbo absumitur quo ad fieri poßit reponamus. In acutis uero id non dari. Satisque esse si partem detrimenti uirium, tenuis uictus ope resarciamus. Maiorem

iorem & modo minorem prout nobis uirtutem posse sufficere uisum fuerit. Et hoc est quod dixit mensurate quidem imminutam conseruare in acutis. Ea ergo quæ comeduntur crassum uictum constituunt, ob id quod eo uictu sanorum corpora seruãtur & augentur; sorbitiones uero tenuem, nam uires sanorum ab ijs seruari nõ posse si eis solummodo utantur. Pocula tenuissimum, maximum siquidem uirium detrimentum patientur sana corpora, aliquot diebus ab iis solummodo alimoniam suscipientia.

CAP. V.

ALITER tenuis uictus ratio intelligatur, prout Gal. exposuit in eo loco damnata autem propterea &c. Vbi imbecillitare & nullo pacto nutrire & parum nutrire non idem esse ait. Diminuunt inquit vires, sanguinis eruptio, deiectio superflua, sudor inmodicus, & per accidens sibi abstinentia, hæc uere imbecillitare dicuntur. At quæ nullo pacto nutriunt ut aqua eã imbecillitare nec roborare uires quispiam uere dixerit, nisi id per accidens contingat. Tertio sunt loco quæ exigue nutriunt, et potuisset quidem si quis solis ipsis usus fuerit, mori, non equidem quia uires diminuunt, sed quia non sufficienter roborant. Ex his est mulsa, nã si quis diebus quattuor cibo priuatus interire possit, is mulsæ usu, non quintam modo diem, uerum quoque & sextam attinget. Ex iis elicitur uerbis quod cum in apho. dixit de tenui loquens uictu, ἡ δὲ

3. de ratione uictus.

λεπτὴ καθαιροῦσα, *hoc eſt imminuens tenuis, nō quia uere uires imminuat dixit, ſed quia non ſufficiēter roborat. Danda eſt ergo opera ut ægrotātis uires cibo tantiſper augeamus, quatenus id citra manifeſtam læſionem fieri poßit. Longa didici conſideratione quod poſtea à Dionyſio medico patre meo, uiro apud Luſitanos clariſſimo accepi, ægrotantibus quibuſcunq; ſaluberrimum eſſe, medicum id agere ut uirtutē citra morbi aut eius durationis additionem, roboret. Qua de cauſa inuentę ſunt ab antiquis ſorbitiones et pocula acutis morbis uictus idonei, qui ſanè ægrotantis uires citra noxam augeant, & facilè ab ĩmbecilli ſuperentur natura. Quorum uno aut altero prout morbi conſtitutio eſt utūtur.*

CAP. VI.

HIS *ita determinatis methodum de recto febricitantibus miniſtrando uictu, incipiam breuiori & faciliori quam poßim uia. Quinq; habet uictus debita adminiſtratio conſiderationes, nempe uictus formæ, quã græci* διαίτης σχῆμα *uocant, deinde quantitatis, qualitatis, numeri, & horæ, horum ſingula inueſtiganda fore à medico qui uictum ægrotantibus conuenientem miniſtraturus ſit. Victus forma à uirtutis robore & ſtatus diſtantia ſumitur, ut ſcribitur libro Apho. Vt ſi longè fuerit morbi ſtatus ſymetro utemur uictu, quod ſi propè tenui, tenuißimo uero, ſi proprijßime, quod ſi iam affuerit, ultimò tenuißimo. Ad hæc uirtus corporis conſideranda eſt, an talem uictus ſpeciē ferat, quam ſtatus diſtantia præſcripſerit. Verum in hoc negotio primum quærere oportet, an recte à diſtantia*

ſtatus

ſtatus & à uirtutis robore, uictus formam inquirere oporteat. An potius cum uirtute, morbi diſpoſitionem conſiderandam eſſe, ut recte uictum ægrotantibus diffinire poſſimus. Rationales medici qui Hip. inſequuntur à uirtutis robore & à diſtantia ſtatus uictus formam inueſtigandam ideo eſſe opinantur, quod ſola corporis uirtus ſit, quæ cibum pro ſui cuſtodia indiget. Nam ut uitale robur ſeruemus, iõ cibum ægrotantibus exhibemus. Ut ſcripſit Gal. in expoſitione illius poſtea ſi dolor &c. Virtus igitur pro ſui cuſtodia eum cibum indicat quo maxime ſeruari poßit. Morbus autem talem diffinit, ut eo ad uigorem, ſolum ſufficere poßit ægrotans. Nam apud hunc, morborum iudicia ad ſalutem aut ad mortem fiunt. Eo uſque igitur uirtutem ſeruare cibo oportet. Craßiorem uero exhibere quo ultra durare queat, damno erit, nam morbum augebimus. Nam ſi morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos uirtuti ſoli attendentes, ægros ut ſanos aleremus. Sed quia ſæpius noxam uti oſtendimus affert, ob id morbi affectionem non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur, ut Gal. prudenter citato loco ſcripſit. Virtus ergo pro ſui cuſtodia omnem cibum indicat, quem apparare poſſit, ab hoc morbus omnem abſcindit, quo ultra uigorẽ durare queat ægrotans. Id tunc conijcimus, cum eo ſubtiliori ſcimus ad ſtatum durare poſſe. Quare ſi ad uigorem uſque ſufficere poſſe ægrotãtem exiſtimemus ſolo uictu per pocula, ſorbitiones non dabimus. Sed nec ea quæ comeduntur, idque ob morbi rationem ut

In 1. de ratione uictus.

ſcite ab Hyp.ſcriptum eſt in hæc verba. Poſtea ſi dolor quiſpiam vel periculum comparuerit, ſorbitionem dare oportet, neque multam neque craſſam ſed poſt ſeptimum aut nonum ſi validus ſit. Audis Hyp. ſorbitione ſuperſedere ad ſeptimum aut nonum vſque, cum in eis iudicationem futuram ſperamus, vbi æger citra ſorbitionem eo uſque poßit ſufficere. In cuius expoſitione Gal. ita ſcribit. Cum igitur virtus ad morbi vſq; iudicationem ſine ptiſanæ ſor bitione ſuffecerit, oximeli & aqua mulſa ſatis ſunt &c. Ex quibus manifeſtum eſt victum eum eligendum fore, quo cum corporis virtus ſufficiat & eo ſubtiliori non. An non ne id ab eodē loco citato colligimus, vbi ita ait. At ſi iudicationē ſeptima die citius futuram ſperaueris vt verbi gratia vel quarta vel quinta ægros ſane multos ſufficere citra ptiſanæ ſorbitionem poſſe comperies, quod ſi ad ſeptimam vſq; protrahatur paucos omnino. Qui igitur citra ptiſanam ſufficere poſſunt, ijs oximeli & aquam mulſan exhibere docuit. Qui uero non ptiſanam Quinimmo ſi abſq; cibo & potu ad iudicationem vſque durare poſſe ſperemus, omnimodā ei inediam conſulemus. Vt ipſe Hyp: aperte monuit ſecundo eiuſdem de ratione victus vbi ita ait. Ciborum autem adiectioni intendendum multo minus, ſubtrahere uero omnino ſæpenumero expedit, cum æger ſufficere poßit donec matureſcat morbus. Quod Gal. confirmat in hæc uerba. Nempe ſi æger ad morbi uſque uigorem ſine cibo ſufficere poſſe uideatur, in omni ciborum abſtinentia eum & potu ſolo cum tibi uidebitur neceßitas moderaberis. Vocetur autem

Idē eodē 2. in expōne illius interdum autem & cruda.

ille

ille uictus quo ad statum sufficit ægrotans & eo subtiliori non, medius, hoc subtiliorem exhibentibus corporis uirtus exoluitur, morbus autem incrementum assumit, eo craßiorem ministrantibus. Quare rationabiliter à distantia status tanquam à termino ad quem vsque ducendus sit æger, uictus formam inuestigandam esse rationales opinantur. Nec hoc in arte medica solum didicimus, uerum in rebus humanis id licet obseruare. Prudentem uiatorem quingenta profecturum miliaria, haud nimis festine æquitare. Sed moderato ducere equm incessu & labores diurnos nocturna tēperat quiete. Nec solum labori modum imponit, verum & cibo quo equm nutriri oportet, ut eo durare poßit. Quod si unius diei acturus sit iter haud necessarium putat quicquam obseruare. Nonne idem nauigantes obseruare uidemus. Nullum quidem sibi parant uiaticum, qui à Calesijs in Angliam se recipiunt. Non sic qui à Venetijs Epidaurum Ragusiorum oppidum proficiscuntur. Iis longe dißimile quod Lusitani Indos petituri magnis parant expensis. Ii omnes nō ab alio viatici rationem sumunt, quam ab itineris mora. Cōsimiliter in arte medica ægrotantibus victus formam sumendam à distantia status recte quis ratiocinetur. Nam proxime huic adsunt morborum iudicia alterutrum exitum minantia. Sed age, si à distantta status victus formam non quæras, à quo nam altero vltra virtutem indicationem sumes? A morbi dispositione forsan ais, sed cum singulis morborum quattuor adsint diospsitiones, quarum differētiam sensu licet percipere

pere, nempe principium augmentum statum et inclinationem. A qua non harum uictus formam sumendam putas. Proinde cum apud principia & fines omnia sint imbecilliora, apud statum uehementiora, crassiorē quàm expediat ministrabis si ab illis, aut plus iusto tenuem si ab ijs, indicationem uictus sumas. Præterea cum nulla sit morbi dispositio quæ cibum indicet sed omnis prohibeat, ut supra ostensum est, cunque alio sit alius acutior & uehementior morbus, non ex æquo omnes pariter prohibebant, sed unus magis alio. Cunq; uirtus eum semper uictum indicet quo maxime seruari possit, quem ab iis duobus quorum alterum unum indicat & id alterum probibet ellicere poßis uictum. Finge uirtutem pro sui custodia uictum indicare per ea quæ comeduntur, si morbus multū dissuadeat, quid ab eo uictu detrahes, quid ue cum parum probibuerit. Insuper unde similes in detractionibus scias aut poßis proportiones obseruare, ac in morborum dispositionibus erant. Cæterum non obstiterit, plures esse morbos, qui inæqualiter ægrotantes affligant, ita ut hodie mitius habeant, in crastinum deterius degeant. Modo absque febre ulla, postmodum magno æstu exagitentur. Aliquando dolores labores ue patiantur, quandoque nullo symptomate infestentur. Non ob id fieri non posse, ut una uictus forma, morbis inæqualiter affligentibus conueniat. Nam & si non eadem ratio in die acceßionis et in die quietiori habenda sit, quo maxime differre oporteat, non uictum eße, sed tempus quo innoxiè cibum offeras. Eandem nanque ui

ctus

ctus formam quam à robore uirtutis et à distantia sta tus sumpsisti, perpetuo ab initio morbi ad statum ser uare oportet. Sed tempus obseruare expedit quo in-oxie cibũ offeras. Nam in paroxismis subtrahere oportet, apponere.n.læsio, ut in aphor. scriptum est. Vnde licet colligere ab uniuersali victu formã à particulari vero qui singulis accessionibus conueniat, cibationis idoneum tempus suppeditari. Quod manifestus alibi scripsit in hæc verba. Tempus autẽ dandæ sorbitionis tum per initia, tum per omnem morbi decursum, nam si pedes frigidi fuerint non à sorbitione modo, verum quoque & maxime à potu temperandum. At cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit. Idem sub alijs verbis dixit. Cum purgaueris inquit sorbitionibus quibusdam utitor, obseruatis ita febriũ accessionibus, ut nunquam cum adsint neque cum futuræ sint exhibeas, sed vel cum cessant uel quieuerunt & maxime à principio recesserunt. Frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitiones, neque aliud quippiã huiusmodi dabis. Sentis in ijs duobus locis Hyp. de particulari victu egisse, ut singulis conuenit accessionibus ubi nihil à totius uictus ratione diuersum docuit, quã tempus cibationis idoneum. Idem intelligendum est dedisse in apho. perceptum, cum dixit in paroxismis subtrahere oportet, quod confirmat Gal. citãs. in expositione locum Hyp. quem supra adduximus quarto de ratione uictus. Non igitur eo quod morbi inæqualiter affligant alio utemur uictus quàm uirtus & distãtia status indicarunt, ut aduersarij opinantur.

In 2. de ratione uictus

4. de ratione uictus.

CAP. VII.

VERVM eorum qui contra sentiunt, rationes audire oportet. Haud facile esse in arte medica methodum tradere, qua id quod est, tale esse dignoscamus, nedum quale illud futurum sit. Difficillima quidem in omni arte præcognitio est. Quapropter facilius à uirtute & morbi dispositione uictus formam eliciemus, quam à distantia status qui nondum est. Sed quod certius hinc, manifestum erit. Cognoscere quæ nã sit ægritudo, et quas habeat causas, et quibus nam commitata sit symptomatibus, quã quæ pernitiosa sint, certius sciri possunt in arte medica, quàm præsciri. Minus præterea errori obnoxius est, qui à dispositione morbi cum uirtute uictus formam inquirũt, quàm qui à distantia status. Nam considerãtes quod est, ob mutationes decipi non possunt. Prout accidit ijs qui quale quicquã erit considerant. Conijciens medicus ab initio morbi, eius acumen, talem fore ad septimum aut nonum æstimat. Hac nixus æstimatione uictum inuestigat, quem & nunc & in posterum ad illud usque tempus ægrotanti ministraturus sit. Sed quantum decipi possit aduerte. Quot sunt quæso morbi, qui ultra incrementa periodica & decrementa inæqualiter moueantur, Ita ut tribus aut primis quattuor diebus ægrotantes grauiter affligant, totidem postea aut plus minúsue citrà iudicium intermittant. Deinde iterũ increscant et luceãt & ad pristinam uehementiam redeant. Aut si contra mutatio fiat. Possis ne in his methodice, uiso ab initio morbi acumine, aut segnitie, qualis erit ad quintum aut

aut ſeptimum aut in ſequentes dies certo coniÿcere. Vt ex hac coniectura diſtantiam ſtatus adipiſcaris à qua demum uictus formam diffinias. Cunq; in eo quod primum præcognoſcendum ſumpſiſti non parum à ueritate aberres, haud leuiter in eo quod ultimũ eſt, in ægrotantem peccabis. Nam paruus error in principio maximus eſt in fine. Quod ſi in morbis haud cõtingere huiuſmodi mutationes dicas, Hyp. libros de morbis uulgaribus reuolue. In quibus nõ paucis hoc accidiſſe inuenias ægrotãtib. Cæterũ de certitudine mittamus ſermonẽ, et aliquantulũ perſpicatius rẽ tractemus. Virtutẽ eum ſemper uictũ indicare ais, quo maxime ſeruari poſſit. Dende ſtatus diſtantiam talem diffinire, quo eo uſque ſufficiat ægrotans, & eo ſubtiliori non. Vocasq; hunc uictum medium, craſſiori non uteris, ne in morbum addas, ſed nec magis tenui, ue plus iuſto uirtutẽ exoluas, & ob id ante ſtatum deficiat. Age methodice laboranti Socrati uictum, quem medium uocas, miniſtras quo ad morbi uigorem poſſe ſufficere æſtimaſti. Quid per illud uerbum ſufficere intelligis. An aliud ab eo quod Hyp. in Apho. intellexit, qui primus illo in hac re uſus eſt uerbo. Cum ait συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, id eſt coniÿcere oportet laborantem ſi ſufficiat cum uictu ad ſtatum ægritudinis. Vbi an perdurare poſſit tali uictu toto inter medio tempore ad ſtatum uſque intellexiſſe, ipſe ſtatim oſtendit, in eo uerbo quod ſequitur καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, hoc eſt utrum ille deficiat prius. Qua etiam ſignificatione uerbum illud intellexit Gal.

ut ab expositione licet coniicere, uictum ergo talem ministrare laboranti Socrati intendis, quo perdurare possit toto inter medio tempore ad statum usque. Quod si id simpliciter intelligas, uerbique significationem minime restringas, modo quocunque ad statum tali uictu perducatur Socrates sat esse. Quid si adeo imbecillis tui uictus ope eo perueniat ut nulli quantum uis mitissimo morbo sit aptus obsistere, nedum morbo maxime apud uigorem sæuiente. An te obtinuiße putabis cum talem uictum laboranti Socrati longam post meditationem inueneris. An hoc est cur palles. Forsan illud uerbum ais, non fore simpliciter intelligendum, sed sufficere ad statum usque, tunc intelligis, cum apud uigorem aliquale ægrotantis uires robur obtineant. Et si hoc detur, alia utaris nota oportebit, rem indiuiduam nobis significante. Nam illud tuum aliquale nimis ample patet, nam ea uia, omnis crassus uictus Socrati conueniret. Nullumq; damnare posses uictum ob crassitiẽ. Quod si uirium robur tantum exposcas, ut morbificas possit debellare causas & morbi incursibus obsistere. Ridiculum caput, si hoc quod postulas methodice præstare uictus posset, nulla esset adeo pernitiosa ægritudo, quæ non uictis ope medicari posset. Quod si ita rem habere contendas scias saltem, hoc tuum latuisse Hyp: sed ijs omissis fateberis id saltem, apud morbi uigorem labores & symptomata multo uehementiora fieri, quã ante, ut a uestro scriptum est Gal. cum dixit de uigore
2. Aphorismorum. loquens, μέγιστον τοῦ νοσήματος ὡς ἐν συμπτώμασι, hoc est uigor nihil aliud est, quam maximum morbi ut in symptomati-

ptomati-

ptomatibus. Putas ergo ſat eſſe qualicunque uirium robore eo perducatur æger, cum tunc maximus ſit morbi conflictus. An ſalubrius fore ægrotanti, ſi demus operam ut citra morbi additionem, ægrotantẽ robuſtiorem quantum poſſumus ad ſtatum perducamus. Quis hoc damnabit methodice, non tu, ſi uera & ægrotantibus ſalubria ſequeris dogmata. Cunque hoc ita ſit, finge Socratem citra ſorbitionem ad ſtatum ſufficere poſſe, pocula ei miniſtrabis, ut pote quæ minus alimenti præſtant. Scis ne eo uictu Socratem ſufficienti uirium robore ad ſtatum peruenturum, hoc quamuis iuranti tibi uix credam. Sorbitionibus quare non uteris. Nam ijs uſus robuſtior eſſet apud uigorem. Forſan ais, quia in morbum addent. Unde hoc ſcis quæſo, an à diſtantia ſtatus id conijcis, uel potius à morbi diſpoſitione uel acumine. Quod ſi dicas, cum ſtatum præcognouero, fieri nequit quin morbi diſpoſitionem cognoſcam. Cedo, ſed quod horum prius cognoueris dicas, nam id manifeſtius & certius ſcies. Ea enim quæ principiorum uicem obtinent, ſemper manifeſta magis ſunt, ijs quæ ab eis deducuntur. Cunque à morbi diſpoſitione, ſtatus diſtantiam præcognoſcas, morbi diſpoſitionem euidentius cognoſces, quam ſtatus diſtantiam. Quare certius & magis citra errorem à morbi diſpoſitione & acumine conijcies, an ſorbitiones laboranti Socrati noceant, quàm ſi idem à diſtantia ſtatus iudicare uelis, eſſet enim tuum non paucis erroribus iudicium obnoxium. Quare cum in inquiſitione formæ uictus, morbus non tanquam indi-

cans

cans sed prohibens admittatur, ut rationales omnes fatētur. Prohibet autem inquantū uictus in morbum, aut in eius auget symptomata. Idq; cum à dispositione morbi euidentius dignoscatur, rectius esse à uirtute & morbi dispositione, uictus formam inuestigare, quàm à distantia status. Ad hæc uires corporum & si hora præsenti conijcias, nō ob id quales futuræ sint in posterum ab initio recte æstimari possunt. Nam multoties euenit, uirtutes corporū exolui plusquam æstimarat. medicus. Aut ob corporis habitum aut naturā aut ob morbi aliquod irritatorium symptoma. Quare si ut uitale robur seruetur, ideo cibus ægrotātibus exhibetur. Hoc non similiter sed morbo procedente nonnunquam præter medici opinionem disponatur, fieri non potest ut à distantia status & à uirium robore prout est in initio, conuenientem uictum tum naturæ laborātis per totum morbi decursum ad statum usque, tum morbo ob inæquales mutationes eliciamus. Sed sint omnia ut uis methodice. Scito non satis esse in arte medica, uera dogmata docuisse, nisi in artis operib. utilia fore ægrotantibus probentur. Vtilitas enim artis nō est uera disserere, sed remedia inuenire quib. æger sanetur, aut iuuetur. Neque satis esse si uera & utilia tradideris dogmata, sed tradere oportet uia adeo perspicua, ut plebi si liceat res īnotescat. Sic enim id quod humano generi salubre speramus communissimum faciemus. Quod si aliter sit, demittenda esse ea dogmata, ad quæ percipiēda, aut operibus probanda, difficilis datur uia. Quapropter cum præcognitionis status difficilis admodum

sit

ſit ſcientia,& ab ijs ſolummodo adepta medicis,qui ui res omnium quæ in arte ſunt probe didicerint, memoriæ mandauerint,omniq́ue diligentia in artis operibus ſe exercuerint. Pauciq; cũ tales exiſtant,patet demittendam hanc uiam eſſe,ut quæ à uiris dũtaxat doctiſſimis percipi poſſit.Quare cum facilius & certiori modo res inueſtigari poſſit à morbi diſpoſitione, manifeſtum eſt hanc uiam eligendam eſſe in inueſtigatione formæ uictus.

CAP. VIII.

QVAM non eſſe præter ſenis mentem paucis accipe,ut qui primus à morbi diſpoſitione & uirtutis robore,uictus formam inueſtigauerit in libro apho. Vbi ita ſcribit ubi morbus peracutus eſt & illico extremos labores habet extreme tenuiſſimo uictu neceſſarium eſt uti.Per labores acceſſiones & ſymptomata intellexit quæ morbi diſpoſitiones ſunt.Maxime acuto morbo inediam adhibendam conſuluit quæ extreme tenuiſſimus eſt uictus.Et infra ait ubi uero non,ſed cõuenit craſſius reficere,tantum ſub condeſcendere oportet, quantum morbus extremis eſt mollior.Quibus in uerbis apertiſſime Hyp.uictum à morbi diſpoſitione ſeu conſtitutione inueſtigaſſe uidetur.In eo in ſuper qui ſequitur cũ morbus, inquit in ſuo conſtiterit uigore,tenuiſſimo uictu neceſſarium eſt uti. In quo maximum morbi eſſe in ſymptomatibus ſcimus. Eadem in commentarijs de ratione uictus uia,uictus formam inueſtigat. Vt in primo de pleuritide agens ita ſcribit, poſtea ſi dolor quiſpiam uel periculum comparuerit, ſorbitionem dare

nec multam neque crassam, sed post septimum aut nonum si ualidus sit. Idem paulo ante apertius dixit, ubi autem dolor aliquis uexauerit, oximeli bibendum dabis. Sentis ex ijs duobus locis ex dispositione pleuritidis, uictum per pocula ministrandum consuluisse. Sed non solum à morbi dispositione competentem uictum inuestigare docet, sed noxium ab eadem deprehendi Hyp. docente eodem cõmentario. Vbi ita scribit. Præterea si lateris dolor assiduus est, calidísque fomentis non remittitur sputumque non procedit, sed summæ glutinosum sit, nisi quis dolorem uel alui subductione uel secta uena, pro utriusuis exigentia soluerit, ptisanam autem ita affectis dederit, præcipitẽ aget in mortem. Nec illud tanquam peculiare ptisanæ fore concipias, nam omnem sorbitionem & multo magis ea quæ comeduntur damnauit, stante tali morbi cõstitutione seu dispositione. Quod ipse statim monet, præhendunt, inquit hæc, non solum si ptisana intempestiue utantur, uerum & multo magis si quippiã aliud ederint aut biberint, quod ptisana inconuenientius sit. Sed ut non teratur tempus in singulis citandis locis, unũ adducamus in quo Hyp. omnes ad rectam uictus institutionem scopos collegit. Ex quibus post uirtutis robur, morbi dispositionem innumerauit. Conijcere, inquit oportet & robur & morbi cuiusq; dispositionẽ, homini item naturam atque ægrotantis in uictu consuetudinem, nõ in cibis solum, uerum & in potibus &c. Sed hoc idem à Gal. audias tertio cõmentario eiusdem libri in expositione illius. Tutius aũt longe &c. Ptisanã, inquit totã porrigit

In 2. de ratione uictus.

porrigit his qui moderate habẽt. (Nõ qui mitius quietiusq́; habent, ut quidam perperam transtulit) solum uero cremorem ijs qui deterius degunt. Verum ijs qui periculosius acutiusq́; laborãt, potus solos. Ostendimus igitur in ijs quæ dicta sunt, uictus formã à morbi dispositione seu cõstitutione unà cum uirtutis robore secundum senis mentem inuestigandum esse.

CAP. IX.

VERUM hæc non satis esse ad rectam uictus institutionem nisi ijs distantiæ status præcognitionem adiungas. Et si enim à morbi constitutione & à uirtutis robore uictum per pocula conuenientem esse scias in præsenti, non tamen ex his duobus scire posses, citra status præcognitionem an cibo illo in posterũ ægrotans sufficiat, citra magnum uirium incommodum. Nam si alicuius pedestri itinere quingenta profecturi miliaria robur præsens consideres & unius diei iter sat esse si hominem pane & melle nutrias &c. Poterit enim eo cibo triginta pertransire ea die miliaria. Quod si reliquum uiæ consideres, crassiori sibi opus esse nutrimento iudicabis. Ob id igitur diuinus Hyppoc. postquã morborum dispositionem recensisset, subintulit conijcere autem oportet ægrotantem si sufficiat cum diæta ad statum ægritudinis. Non enim sat esse ut robur uirtutis quale nunc est consideres, & an talem uictum hodie citra uirium sensibilem læsionem ferat, sed an toto intermedio tempore ad statum usq; ferre possit. Ob id Hyp. in consideratione uirtutis, status meminit à morbi igitur dispositione uictus formã primũ

elicimus. Deinde virtutem laborantis inspicimus. Tertio distantiam status coniicimus. Demum æstimamus an eo victu quem morbi constitutio indicauit, virtus ægrotantis ad statum citra magnum virium incommodum durare posit. Qua propter status distantiam præcognoscere oportet ultra morbi constitutionem, ut recte ægrotantibus victum diffinire possimus. In qua sententia Gal. esse scito in libro aphorismorum in eo paroxismos, & consistentias. vbi à duobus victus formam inuestigare docet nempe à uirtute & morbi constitutione, in qua morbi dispositionem, & status distantiam comprehendit. Cuius verba ita habent.

Τὸ μὲν τῆς ὅλης διαίτης σχῆμα πρὸς δύο σκοποὺς ἀποβλέπων ἐποιεῖτο τήν τε δύναμιν τοῦ κάμνοντος καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ νοσήματος τοῦ γὰρ εἴτε κατοξὺ εἴτε ὀξοὺ εἴτε χρόνιον ἔσιτο τοῦ νόσημα καὶ ὁπηνίκα μάλιστα τὴν ἀκμὴν ἀπολείψετο, τὴν κατάστασιν ἐστὶ τοῦ νοσήματος σκοπεῖν, *hoc est totius victus formam duos respitiens scopos instituit, ægrotantis nempe uirtutem, & morbi consti tutionem, illud enim siue peracutur siue acutus siue chronicus morbus erit, & quando maxime in statu consistet, constitutionem morbi est considerare. Vnde male quidam vertit hũc locum in hunc modum, nã si morbus sit peracutus uel acutus, uel longus & cæt. Litere sensum corrumpit & non translulit. Ex quibus uerbis duo sub constitutionis nomine comprehendisse Hippoc. nempe morbi acumen, & status distantiam, aperte ostendit Gal. Verum unde peracutum & acutum cognoscas & discernas & eos qui inter hos medium obtinent locum infra ostendemus.*

Cap.

CAP. X.

IIS ita determinatis. Morbo peracuto quiq; intra quartum diem terminandus sit ultimo tenuissimo uictu utemur. Quem supra omnimodam sumus interpretati abstinentiam. Sic dixit Hyp. ubi peracutus morbus fuerit, & statim ultimos labores habet, ultimo teuuissimo uictu necessarium est uti. Per morbum qui statim ultimos labores affert, eum intellige qui intra dies quatuor finire debeat. Et subdit ubi uero non, pleniorem uictum adhibebimus. Hoc est ubi morbus ab ultima symptomatum uehementia proxime degenerat, (qualem qui ad septimũ terminantur, habent) eo utemur uictu, qui inediæ proximus est, talis autem est uictus per pocula ut melicratnm, & similia. Huic tali uictum per pocula ministrandum fore consentiente uirtute asserit Gal. in expositione illius. Postea si dolor quispiam &c. Vbi ita scribit, si enim ualidus ad septimum usque diem fuerit, oximeli & meli cratum & aquam dare satis erit. Per quæ ut dixi tunc liberabitur & sanabitur. Idem dixit prima Apho. in quibus uero, inquit non ultra primam septimanam protrahuntur, forti existente natura solo utendum est melicrato &c. Qui uero morbo simpliciter acuto laborant, cuius terminus ad duas finitur septimanas crassa sorbitione, exempli causa, tota ptisana uti debent. Qui autem morbo acuto laborantes periculi magis participes fiunt, ad undecimum terminum habituri, tenui sorbitione alendi sunt, ut cremore ptisane. Hæc similiter secundum mentem sunt Gal. in libris

Primo de ratioue uictus.

de ratione uictus. Iis ergo qui peracuto morbo intra primos quatuor dies terminando laborant, omnimodã conuenire inediam. Cum uero eo morbo laborat qui ad septimũ terminari debeat, pocula. Ex ijs duabus uictus rationibus quæ ab Hyp. didicimus manifestum fit quibus utraque sorbitio competat. Nam cum has quatuor uictus rationes, acute ægrotãtibus cõuenire supra ostenderimus, terminusq́; acutorũ morborum xiiij. sit, manifestum fit quod utraq; sorbitio ijs cõpetet morbis qui xi. & xiiij. terminũ habituri sunt. Cunq; ij qui xi. finiẽdi sunt morbi, grauius affligant, quàm qui xiiij. ijs tenuẽ exhibendã, qui uero xiiij. crassam fore sorbitionẽ manifestũ est. Morborũ igitur acutorũ intra xiiij. diẽ terminandorũ, hmõi est uictus ratio à morbi constitutione diffinita. Hæc autẽ nihil aliud est quam morbi dispositio, terminos morborũ diffiniens. Non immerito igitur ab huius termini distantia, uictus ægrotantibus diffiniendi sunt. Cunq; quatuor assignentur ab Hyp. in dies xiiij. quaternarij, qui primã sensibilem differentiã morborum in acumine præstant quibusq; ut plurimum terminari morbi acuti solent, singulis suã uictus spetiẽ diffiniuit, prout morbi ad inuicem acumine differunt. Ita ut quatuor qui intra dies. xiiij. sunt terminis, quatuor similiter uictus formæ respondeant.

CAP. XI.

SVPEREST nunc, quibus nam signis febrium singulas quæ ad quartum, & quæ ad septimum, undecimum, & quurtumdecimum terminũ habituræ sint noscamus. Maxime enim conducit in arte medica sen-

su ea discernere quæ cognita ægrotantibus salutifera sunt. Deinde de uirtutis robore sermonẽ faciemus, ut pote quod nõ minus indicatiuũ est formæ uictus quàm morbi constitutio ut infra ostendemus. Prius tamen unum quærere oportet, an cõmittendum sit aliquo in morbo ægrotantem diebus quatuor omnimoda seruare inedia. Res ardua uidetur profectò præter assuetudinem hominem incibatum ad diem quartum ducere. Nam ut Hyp. in libro secundo de ratione uictus scribit, oportet disciplinam quæ conferat ex sanorũ uictu facere. In cuius expositione Gal. ita ait si sanis læsionẽ afferent, repentine uictus ad cõtraria mutationes, multo maiorẽ ægrotantibus. Ponamus igitur hominem sanum uiribus ualentẽ, aut inualidum, si uelis, ab assueto uictu ad quatuor dierum inediam repente mutari. Qualem hunc uesperascente die quarta fore æstimas. Profectò si mortuus non fuerit, semimortuus iacebit, collapsis uiribus, qui an cibo & potu refici possit, necne, n parum dubito. Cum igitur hoc sano accidat, ex illa repentina mutatione, quid ægrotanti maius illo accidere potest nisi ipsa mors ex totidem dierũ inedia. Res plena discrimine uidetur, ægrotantem sine cibo & potu, ducere usque peracuti morbi inclinationem. Qui ad quartum quandoq; ad quintum protrahi eius crisis potest. Ut Gal. uisum est. Præterea cum morbi quibus inediam consulimus, maxime acuti sint, & ob id perniciosi, haud quaquam medicus uulgi calumniam effugere posset, si post quatuor dierum ieiunium moreretur æger. Non quidem ob morbi uim, sed ob inediam

1. Aphorismorũ.

mortem ſubſecutam uulgus clamaret. Vbi inſuper hoc ab Hyp. didicimus. Et ſi longiorem hæc diſceptatio ſermonem expoſtulat, ſolam tamen eam quæ ad rectā inſtitutionem & ad ægrotantium commodum ſpectant attingant. Sequens ſumma rerum faſtigia. Non omnē mutationē quæ ægrotantibus repente accidit, moleſtiorem ijs eſſe quàm ſanis. Nam id nos ſanorum experientia, docet, prandium præter aſſuetudinem demittentes moleſte ferentes. At febre ſi corripiantur facile eis eſſe prandium aſſuetū dimittere. In ſola igitur diſſimili ſiue diſproportionali mutatione peius habent ægrotantes quā ſani. Vt ſi ab inedia unius diei aut duorum ad craſſa cibaria mutatio fiat, peius habebunt ægrotātes quàm ſani. Quod ſi a craſſo uictu ad inediam mutatio fiat, grauius ferent ſani quàm ægrotantes. Ob id quod mutatio diſſimilis eſt, mutatio enim uictus ab inedia ad craſſa cibaria, ad maius eſt, quàm ob rem maiori opus erat uirium robore, ægrotantes uero diſſimiliter mutantur nempe à maiori uiriū robore ad minus, quare moleſtius ferent. Hoc arbitror ſenſiſſe Hyppo. cum ait mutare quidem bene habet nō modicum recte ſanè tranferatur & mutatio. Illo uerbo recte quod græce ὀρθῶς dicitur proportionalem intellexit mutationem quam pluribus oſtendit exemplis, hoc idem ſed obſcure admodum ut ſolet, dixit in eo textu qui ita incipit τιμωρητέον δέ τοιονδὲ τὶ μέρος, hoc eſt iuuaudam partem hanc ſermone contrario. In cuius expoſitione Gal. uerbum ὀρθῶς non interpretatus eſt. Sed dixit Hyp. non paucis oſtendiſſe quid per illud aduerbium

2. de uictu acutorū.

Eodem 2. lib.

indicare

indicare uoluisset. Tu ergo breuem habes de mutationibus repẽtinis sententiã, quam arbitror scriptis Hyp. conuenire. Quod de uiriũ maximo detrimento ex quatuor dierum inedia dicitur, citra est. Noui Hæbreum sex diebus abstinentem apud Lusitanos & plures sunt qui triam dierum abstinentiam patiuntur, citra insigne incõmodum negocia obeuntes. Qua in regens Hæbreorum firmum ualet præstare testimonium, ut quorum plurimi annuatim huiusmodi trium dierum abstinentia corporũ absumũtur libidines. Unde ijs magnitudine morbi suadente citra ullũ discrimen quatuor dierum inediam consulet medicus. Alijs uero propter in assuetudinem non nisi urgente morbi uehementia, & uirium imbecillitate id non dissuadente, tum corporis habitu tali ut ob pororum angustiam & cutis spissitudinem haud facile corpus effluat, præcipue media hieme hæc si coniungantur omnia, quatuor diebus hominem omnimoda seruare abstinentia nõ uereberis. Ali quo horum deficiente potum dato. Verum ad hæc forsan aliquis insurget, nã & si hæc duo cõcedantur. Nẽpe cibum quantumcunq; tenuẽ ijs esse læsioni qui peracuto morbo laborant, ut in superioribus initio huius operis demonstrauimus, & ab inedia quatuor dierũ minus ægrotantes lædi quàm sanos, non constat ob hæc utrum eorum magis conferat, aut minus lædat, nempe inedia, aut uictus tenuissimus. Quod si ab Apho. locũ argumẽtationis sumamus in paroxismis subtrahere oportet &c. Dubitationis occasionẽ dederimus, nã in paroxismis læsio q̃ ex inedia unius diei prouenit, par-

ua est, quæ uero à cibi oblatione, maior, nam cibus eo tempore sensibili nocumento esse solet. Inedia vero unius diei cum parum sano noceat, minus ægrotanti nocebit ut ostensum est. At in peracuto morbo & si cibus non parum lædat, magis fortasse quatuor dierũ inedia nocebit. Nam scimus sani corporis robur à quatuor dierum abstinentia prosterni: quapropter cum alia ad id discernendum non detur via, de consuetudine rogare oportet. An unius aut duorum aut trium dierum inediam sustinuerit. Quod si parum fuisse læsum ostendat, audacter eum incibatum ad dies quattuor seruabimus. Præsertim ubi corporis habitus talis fuerit ut non facile effluat. Quod si ægre ferre unius diei ieiunium dicat, huic non inediam sed uictũ per pocula ministrabimus. Quod ad medicum spectat sciendum in arte medica, neque curatiuam indicationem neque victus rationem à vulgi opinione sumi. Vnde pius Medicus quod de se ipso Gal. scripsit, opinetur equũ est. Nescio inquit quo numine inspiratus, aut furare percitus, & famam vulgi contempsi & solo veritatis studio scientiæque flagraui, nullam honestiorem possessionem esse ratus. Neque hoc extra mentem Hip. est. Qui ita scribit non igitur intempestiuæ neque fortes vasorum inanitiones moliri, neque cum morbi uigent, aut in flegmatia sunt, quicquam exhibere. &c. Cunque morbi vigor nihil aliud sit quã morbi in symptomatib. summũ. Vt à Gal. scriptum est, manifestum est peracutũ morbum in quo ultima accidunt symptomata statim vigere, quapropter secundũ senis mentẽ,

[margin: 7. de methodo medendi.]

[margin: 2. de ratione uictus.]

[margin: 1. Aphor.]

mini-

ministrandum non esse quicquam. Idem uoluit alibi cum dixit. Adiectioni autem ciborum intendendum multo minus, subtrahere vero sæpenumero expedit cũ æger sufficere poßit, donec morbus maturescat. In Apho. præterea dixit. Vbi morbus peracutus est &c. Vltimo tenuißimo uictu quem omnimodam sumus interpretati abstinentiam, utendum esse monet: statim extremos habere labores intelligit, cum intra primos dies quatuor summus morbi futurus sit uigor, ut est sententia Galeni.

2. de ratione uictus.

Aphor. 1.

CAP. XII.

NEC in ijs solum qui intra quartum diem terminantur morbis, virtus est inspicienda, sed in alijs qui ad septimum; quos potibus nutriendos supra diximus. Quæ si imbecillis in presenti sit, aut in posterum ante diem status imbecillem fore speras, non solum poculis hunc, sed tenui sorbitione nutries. Primum ex pulsu cognosces. Secundum ex corporis habitu, an facile transpirabili & ex tenui succorum substantiam. Qua in re consentit Gal. in expositione illius. Postea si dolor quispiam &c. Idem dixit in commento illius. Tenuis & exquisiti victus &c. Quod si inquit naturæ robori non fidamus, ptisanæ utemur succo. Idem est in alijs iudiciũ, semperque proxime craßiorẽ victũ ministrabis cũ vitalis facultas eum uictũ nõ ferat, quẽ morbi constitutio indicauit. Vitale aũt robur cuius seruandi gratia nutrimus, ex pulsu cognoscendũ diximus, quale in presenti hora est. Quale autem erit in posterum, ex corporis habitu, nempe an raro an denso, & ex dispo-

Lib. 1. de uictu acutarum. 1. Aphor.

spositione succorum, nempe an crassi an tenues, & ex consuetudine, id est an multum & multoties ædere sit solitus aut modicum & raro. Hæc omnia imis reconde sensibus nã ægrotantibus salutem & tibi gloriã haud quaquam inanem parient.

CAP. XIII.

NVNC quos peracutos qui ad quartum terminentur & quos acutos qui ad xiiij. & quos inter medios dixeram, unde cognoscas audi. Morbum quẽ græci κατοξὺ dicunt nos uero peracutum interpretamur, & qui ad diem quartum finitur per ultima discernes symptomata. Talia autem sunt, cum alijs symptomatibus coniuncta est continua inquietatio. Quod nomen ut autor est Gal. in expositione illius si uero nudos habeat pedes &c. Indicat illos conflictari quouis iacentis habitu. Nec non alium ex alio mutari. Cuius causa praui humoris copiam in principe parte, esse sciendum est. Ob cuius causam breui admodum termiuantur ægritudines in quibus continua adest inquietatio, maligni humoris læsionem principe partę diutius non ferente. Ad hæc scire oportet ultima non posse dici symptomata si ægrotans unum decubitus habitum seruet. Significat enim principes partes haud grauiter lædi. Gal. ob uentriculi oris malitiam, aut ob uirtutis imbecillitatem inquietationem fieri scribit. Verum alibi in expositione illius interdum autem & cruda tum à capite &c. Ob multitudnem prauorum humorum quos græci ἰχῶρας uocant in uentriculo accidere ait. Verum quamobrem in prædictionibus ἄλυσμον inquietationem

1.prædictionum.

1.prædictionum.

2.de ratione uictus.

tationem appellet, in libro autem de victu acutorum διαπορήματα & an aliqua inter utrunque differentia sit præsentis negotij non est referre. Nunc inud scito inquietationem unum esse ex signis crisim indicantibus ut à Gal. scriptum est. Nisi ob ægrotantis teneram na turam accidat, ita, ut à minimis præ delitijs se vinci ostendat. Inquietatio igitur continua coniuncta febri morbum ad quartum terminat. Præcipue si tempera tura, ætas, anni tempus, calida fuerint. Hunc peracu tum esse morbum dices cum ultimis symptomatibus. Huic si vires constant nihil ministrabis. Quod si his non fidas, pocula exhibeto. 1. de crisi.

CAP. XIIII.

His sic habitis signa precurrere oportet, quibus morborum singulos qui ad septimum, undecimum, & quartumdecimum terminentur cognoscas. Sed prius dicere qui proprie sint morti acuti oportebit. Et quo maxime deprehendantur signo, quod si omnibus acutis commune sit, manifestum est tale per se acutorum omnium leuissimum morbum efficere. At quod nam tale signum esse dicemus, nam id scire maxime conducit ad intellectum eorum quæ ab Hyppo. scripta sunt, in eam artis partem quæ uictus rationem docet, tum in eam maxime quæ prædicit. Hoc profectò sicut, & reliqua ab Hip. querendũ. Qui in primo de mor bis vulgaribus comentario tertio acutißimos & maximos grauißimosque morbos ac præ cæteris omnibus læthales incontinua febre esse scribit. Quo in loco Gal. scribit quoquomodo inquit febrem continuam acci-

pias uerus est sermo. Acutissimi enim morbi & maximi & grauissimi in ijs fiunt, qui proprie synochi hoc est continentes dicũtur febres. Et nihil minus in alijs quæ particularibus progrediuntur paroxismis, principia augmenta status & inclinationes manifestas efficientes, neque ad integritatem desinentes, de quibus est satius hoc loco interpretari. Quoniam synochis proprie dictis in ijs contineri cõtingit, & nõ in synochis has. In quibus uerbis aperte nos docet Gal. febris continuitatẽ acutos morbos efficere & hoc ipsum omnibus quæ acute & graues sunt febribus cõmune esse. Vtpote cum febris continuitas omnibus coniuncta sit. Cunq; cõtinuarum leuissima sit ea quæ periodice inuadit, principia augmenta status inclinationes apertas efficiens, manifestum est febrem continuam periodicam, primam & leuissimam acutorũ morborum esse. Cunq; acutorum morborum terminũ intra dies quatuordecim posuerit Hypp. manifestum est febrem continuam periodicam intra dies quatuordecim fore terminandam. Morbus

3. prædi-ctionum.

igitur qui ad quartumdecimũ terminatur, à continuitate febris cognosces, ut Gal. scripsit in expositione illius. Secundum eandem rationem in mulieribus. Nec obstiterit esse morbos cum febris continuitate qui ad uigesimum terminentur, unde uerisimile non uidetur esse limitem acutorum quartumdecimum esse sed uigesimum. Vt Gal. tetigit loco proxime citato. Prætera nec te perturbet, acutos morbos esse qui in quadragin

1. prædi-ctionum.

ta diebus iudicentur ut Hyp. docuit in eo spirationis facilitatem. Nam & si uerum sit febres acutas in ui-

ginti,& quadraginta diebus iudicare posse, non tollit quod dictum est ab Hy. acutos morbos in quatuordecim diebus iudicari. Nam cum iudicationum modi quatuor sint, nempe ad salutem aut ad mortem ad melius aut ad peius ut à Gal. scriptum est in libris de crisibus, manifestũ est fieri posse, ut acutus morbus intra quatuordecim ad melius aut ad peius iudicetur, apud uigesimum, aut quadragesimum integra terminatione ad salutem aut ad mortem terminetur. Quare id uerum esse semper, morbos acutos intra quatuordecim dies aliqua quatuor terminationum iudicari. Vt Gal. asseruit in eo. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicatur. Vbi ita scribit nullus enim inuentus est unquam morbus qui ab initio uelociter moueretur hunc transgredi terminum, quin aliquã ex dictis non acciperet mutationẽ. De eo igitur nobis termino sermo est, in quo ad salutem aut ad mortem aut ad melius aut ad peius subito mutantur ægrotantes, Firmiterque cũ Hyp. asserimus, febris continuitatem intra quatuordecim dies aliquam harum quatuor mutationum ostendere. Febrémq; continuam periodicam hunc non transgredi terminum, citra aliquam quatuor iam dictarum mutationum.

CAP. XV.

INTER medij uero eadẽ sortiuntur nomina, nam qui ad septimum aut citius terminantur peracutos uocauit Gal. loco iam citato. Qui uero ad undecimũ acutos, aut exquisite acutos, qui ad quartumdecimũ, simpliciter acutos dixit uerũ ut ille ait disceptatio de no-

mine

mine eſt, modo ſcias quæ nã ſint ſymptomata qua morbum ad ſeptimum, & quæ ad undicimum terminari faciant. Quod ſi febris continuitati à primo die dolor capitis adſit, & die quarta magis ingraueſcat, ad ſeptimũ terminabitur. Sic Hyp. ſi quibus, inquit horũ
3. prædictionum. *capit dolor die primo, die quarto premũtur, maxime, & quinto, ad ſeptimum ſoluuntur. Idem aſſerit eodem libro de acuto aurium dolore in febre cõtinua ac uehementi, quibus ſi natu minores afficiãtur, intra ſeptimum aut morientur aut euadent. Natu tamen maiores quia minus febre & delirio infeſtantur, & quia minus acute dolent ob nerui duritiem, ultra ſeptimum iudicantur. Ex ijs uerbis Hyppocratis & ex ijs quæ in libris de ratione uictus & inde morbis uulgaribus ſcripſit, colligimus tria eſſe ſypmtomata, quæ cum inſignẽ adepta ſunt uehementiam & cõtinuitatẽ, morbum ad ſeptimum terminant. Nempe dolor capitis, uigilia & delirium, ſi febrem continuam continentur. Ut melidiæ quæ decubuit iuxta ædem Iunonis contigit de qua Hyp. In fine primi de morbis uulgaribus agit. Cui caput collum & pectus magnopere doluiſſe cum febre acuta ſcribit. Doloresque omnium horum perpetuo fuiſſe. Quam ait die ſeptimo ſudaſſe, febrémq; intermiſiſſe. Vnde apparet iudicatã fuiſſe, ad melius. Item adoleſcentulum qui in mendacium foro decumbebat igne correptum fuiſſe ſcribit Hypp. in tertio de morbis uulgaribus, uigilias cũ pateretur aliaque exitialia ſigna haberet, ad ſeptimum obijt. In cuius expoſitione Galenus refert hunc adoleſcentulum omnibus*

nibus diebus nihil planè dormiuisse. Idem præterea mulieri abortione infantis à febre ardente correptæ & uigilias patienti accidit. Nec obstiterit quod in eodem tertio prædictionum libro doloris capitis uehementis meminit, continui cum febre de quo iudicium facit cum uigesimum diem transijt. Nam si Galenum in expositione legas, incondite locutum fuisse Hyp. audies. Sed recto ordine Hyp. sermonem texit in hunc modũ. Capitis dolor uehemens & continuus cum febre si quod ex inditijs extiterit exitiosis integre læthalis est. Si uero ex ijs quæ didicisti de ægro conualituro spe res, à principio quidem ad septimum usque sanguinis enaribus fluorem expectato. Procedente uero tempore id etiam eueniet. Vnde fieri non potest ut dolor capitis uehemens & continuus cum febre, ultra septimum iuditium differat, quin aut ad Salutem, aut ad mortẽ, aut ad melius, aut ad peius mutationẽ faciat. Cum uero ultra septimum absque iuditio protrahitur, aut eius uehementiam, aut continuitatem deficere necesse est. Iis fidem præstat uersio in octoginta uolumina, quæ ita habet. Dum autem ualidus & recens dolor fuerit, sanguinis de naribus eruptionem apud septimum expectato &c. Ac si uelit post septimum iuditium si protrahatur, ob id esse, quod in ualidus dolor erat. Morbi autem qui ad undecimum iudicantur mediæ uehementiæ sunt, inter eos qui ad septimum terminantur & eos quos simpliciter acutos diximus, qui ad quartumdecimum finiuntur. Propria autem signa quibus discernere eos possis non dantur. Verum per ea quæ diximus

ſymptomata ſeptem dierum terminum oſtendentia ſi die tertio inceperint apud quintum uero uehementius moleſtauerint, morbum diſcernes ad noum aut undecimum terminandum. Quod ab Hyp. didicimus loco iam citato hoc modo, ſi quinto inceperit & undecimo magis fluctuauerit, terminum ad quartumdecimum deſſignabit. Sed ſimul cum ijs temporis conſtitutionem conſiderare oportet. Quod ſi morbo conueniat, fiduciã maiorem habebis, quòd intra præſcriptum finietur terminum. Quòd ſi contrariæ ſit qualitatis nempe frigidum & humidum, ſcito morbum ad ulteriorẽ protrahendum quaternarium. Huius autor eſt Gal. in expoſitione illius circa arcturum multis facta eſt iudicatio in ſtatu tertio, ſimile eſt prima Apho. ubi æſtatem dixit morbos breuiare hiemem producere. Conſiderationem etiam temperamenti ægrotantis habitus & regionis non prætermittas ut ſingulorum morborum terminos arteficiali poſſis coniectura conijcere. Quod de dolore capitis qui tertio inceperit & quinto magis fluctuauerit diximus, de uigilia & delirio intelligas oportet. Horum quodlibet ſi die tertio inceperint, & quinto uehementius affligant, apud undecimum morbus terminabitur. Verum quia ſymptomata quæ acutum aut peracutum morbum reddunt, cum febri continuæ coniunguntur à quibus terminum conijciendum ſupra docuimus, ſolent diuerſimode in morbis mutari, ita ut noctẽ unam in ſomnem agat ægrotans. Sequenti dormiat. Nunc deliret, modo mentis compos uideatur. Diebus acceſſionis caput doleat, intermiſſionis ceſſet, aut minus

3. Prædictionum.

In 1. de morbis uulgarib. commentario.

nus torqueatur, quonã pacto ex ijs terminus coijci possit forsan quis dubitabit. Verum si ea quæ supra diximus, recte quis percipiat, huic dubitationi locũ non esse intelliget. Nam cum uigilia continua acute febri coniungitur, aut dolor capitis uehemens cõtinuus affligit, morbũ ad septimũ terminandum diximus. Quod si uigiliarum aut doloris delirij ue continuitas cessent, intelliges horum symptomatũ ratione, morbum ultra septimum terminandum. Alia obiter symptomata cõsules, & febris magnitudinem & eius motus uelocitatem, à quibus omnibus an ad undecimum, aut ad quartũdecimum terminari morbus debeat cõijcies. Sat tibi est ad uictus formam inueniẽdam, quibus nam signis morbos qui ad quartum, & qui ad septimum, undecimum, & quartumdecimum terminantur cognoscas.

CAP. XVI.

VERVM ad uictus formam inueniendam parum referre an diebus intermedijs terminus accidat. Eadem enim uictus forma uteris, cum morbus ad diẽ nonum, aut ad undecimum, terminari debeat. Item eodem uictu cum ad tertiumdecimum, aut quartumdecimum finiendus sit. Nec hoc præter senis mentem est, qui eodem uictu utitur, nempe poculis, si septimo aut nono terminari morbus debeat. Cum dixit sed post septimum aut nonum si ualidus sit. Sentis ex ijs uerbis Hyp. eadem uictus forma usum fuisse cum morbus ad septimũ, aut ad nonum terminũ habiturus esset. Grauiter autẽ errabis, si morbus ad quartum terminandus sit, ægrotantem eo uictu nutrias qui morbis ad duas

In i. de uictu acutorum.

ſeptimanas finiendis conuenit. Minus autē lædes ſi eo utaris quo ad undecim dierum morbos utimur. Multo autem minus ſi eo qui ſeptem dierum termino conuenit. Porrò diſcernere morbum qui ad quartum terminabitur, ab eo qui ad quartumdecimum, aut undecimū facillimū eſt. Nō aliter quàm ſi grauiſſima ſymptomata & febres ardentiſſimas ab ijs diſcernas, quæ mitiores multo ſunt febres, & augmenta & decremēta manifeſta habent. Et nullum ſæuū ſortiuntur ſymptoma. Hæc autem ab ijs quæ morbum intra ſeptimum terminari faciunt ſymptomatibus, ſeparare, facile ijs eſt qui in artis operibus mentem exercitarunt.

CAP. XVII.

SED interim dum uſum in ijs cōparas, febres tibi indicabo quibus prædi termini adaptentur. Ut initium huius meditationis habeas. Cauſus legitimus hoc eſt febris ardens, quæ à bile impermixta ortum habet, febris præterea quam ſynocham recentiores nuncupant, ſi cum inquietatione coniuncta ſit, ad quartū terminabitur. Eadem uero ſi cum uigilijs, aut capitis dolore, aut delirio, continuis fiant, intra ſeptimum. Febres continuæ quarum in die quietiori ſymptomata ægrotantē utcunq; moleſtant, ad undecimum. Quarū uero apud inclinationem febris ſyptomata omnino euaneſcunt, ad quartumdecimum. Hæc nō ſunt præter ſenis mentē, ab ijs enim quæ dixit in libris de ratione uictus, & inde morbis uulgaribus colligere ea licet. Quibus igitur ardentes febres cum inquietatione fiunt, ſi robuſta ſint uirtute, & habitu denſo, difficulter ſpirabili præcipue

cipue si abstinentiam longam citra insignem incommodum pati assueti sint, hos in omni seruabis inedia. Si aliquod deficiat, nempe uirtus sit imbecillis, aut habitus rarus, facilis resolutionis, aut humores nimium tenues, potibus hunc nutries. Quód si febris ardens citra inquietationem sit, & uigilijs torqueat, uirtuteque ualenti & reliquis ut oportet habentibus, pocula, ministrato. Quòd si illorum uirtuti non fidas, aut in præsenti aut in posterum, tenuem sorbitionẽ exhibeto. Febri autem cuius symptomata in die tranquilliori non quiescunt, si cum robore uirtutis accidant, tenui sorbitione. Quod si ob imbecillitatem præsentem aut ob habitum rarum in posterum illum non posse sufficere speres, præcipue si multo sit cibo assuetus, & humores tenues fuerint, crassa sorbitione hunc nutries. Quod si febris continua sit, cuius symptomata in die quietiori omnino euanescunt, crassa sorbitione ales. Quod si imbecillis fuerit uirtus, aut habitus rarus aut tenues humores affuerint, aut multo cibo assuetus sit, præcipue si hiems fuerit, huic comedendum dabis. Quod facilis sit coctionis, quorum omnium infra latius meminero cum de uictus singularum febrium sermonem fecero. Cæterum cum in libris Hyp. de morbis uulgaribus legamus, plures eorum quos describit ægrotantes ab initio morbo acuto laborare tali symptomatum uehemẽtia, ut uideantur intra septimum terminum habituri. Rursusq; mitiores fiunt citra crisim, aut intermittunt omnino, & cessant aliquot diebus, & rursus redeunt, & uehementer affligunt. Horum aliquot ad uigesimũ, nõ

*nullos ad quadragesimū, & sexagesimū, & ad octua-
gesimum absolute fuiße terminatos scribit, quonam ui
ctu hos nutrire oporteat forsan quis dubitabit. Dum
morbus uehementiam peracuti seruat, uictū peracuti
morbi ministrabis. Cunq; mitior est aut intermittit om
nino, ab intermissione numeratis duobus diebus, uictū
ei mediū exhibebis. Hūc intelligo qui inter duos extre
mos medius est, quorū alter est uictus qui incohāti mor
bo conueniebat, alter est quē secunda dispositio exigit.
Vt exempli causa si morbus tali incepit uehemētia ut
uictus per pocula ei conueniat, nunc uero citra crisim
mitior factus est, ita ut præsenti remissioni crassa con-
ueniat sorbitio, duos à remissione dies spectabis absque
uictus immutatione, ab ijs tenui sor[illegible]iōe hūc nutrias.
Quæ media est inter pocula & crassam sorbitionem.
Quòd si secundum accidat, ad duos similiter dies ui-
ctum non immutabis. Post uero, crassa sorbitione ho-
minem nutries ad dies septem. Quod si in ijs non redie
rit morbus, crassiorem cibum huic ministrabis, creticos
semper præcauens dies. Horum partem ab Hyp. didici
mus, nempe illud, duos esse expectandos dies absque ui
ctus immutatione, nempe parem & imparē, ut in pri.
de ratione uictus in acutis scribitur. Vbi ait sed maxi-
me duos ab iudicatione dies &c. In cuius expositione
Gal. ita scribit, tutum igitur est etiam si morbus iudi-
catus fuerit, ad duos usque dies diligentem uictus ra-
tionem qua æger usus fuerit seruare. Præteritis autem
ab iudicatione duobus diebus iam securum est plenius
cibare &c. Cum ergo in ijs morbis in quibus iudicium*

est

est factum duos obseruare iubeat dies parem & impa rem ob timorem accessionum, multo causatius illud ob seruandum fore in ijs qui citra iudicium intermiserũt. Reliquum discimus monstrante ratione.

CAP. XVIII.

SIC igitur victus formam à duobus inuestigandã diffiniuimus. Nempe à uirtus robore & à morbi constitutione in qua duo comprehendimus, nempe morbi dispositionem an peracutus an acutus, aut qui medio loco est, & quando ad statum peruenturus sit. Facultatis autem vitalis seruandæ cuius gratia nutrimus, prout est in hora præsenti expulsu conijciendum robur fore. Quale vero erit in posterum, ex habitu denso, aut raro & ex humorum tenuitate aut crassitie, & ex assuetudine, Cæterum per morbi constitutionem, seu dispositionem, an peracutus, an acutus, & quando maxime ad statum peruenturus sit intelleximus. Ad id cognoscendum præcepimus quæ nam symptomata, morborum singuli afferant considerare. Vt ex ijs an ad quartum, aut ad septimum, undecimum, aut quar tumdecimum morbus terminari debeat sciamus. Ab huius distantia victus formam inuenire docuimus. Ad secundum Hyp. doctrinam in Aphor. secundum quod status prope aut longe est uictus formam inuestigandam docet. Status autem distantiam non ex symptomatibus quæ morbus comitantur, sed ex signis coctionis præcognoscere docet Gal. in libris de Crisibus, Præterea ipse Hyppoc. ab eisdem coctionis signis morbum breuem aut longum fore dicit. Vt sputum subrubeum 1. Aphor

1. de ratione uictus. in acutis. — *ſi ſtatim appareat inchoãtem abreuiat. Idem dixit alibi, nempe quæ citius magisque madeſcunt, indicationis denunciant celeritatem. Quæ vero tardius minusque, tardiorem ſignificat iudicationem. Et alibi coctionem dixit, velocitatem criſis & ſalutem certam ſignificare. Loca præterea quæ citauimus Hyp. ad cognoſcẽdam termini diſtantiam, omnia criſim ſpectant, & nõ morbi ſtatum. Quod autem hæc duo differant, manifeſtum eſt. Si ergo à criſis diſtantia victus formam ſumeres, neceſſum eſſet, ut quanto proprius ægrotans criſis horæ acceſſerit, tanto ſubtiliorem victum ei miniſtres. Et quanto longius, craßiorem: vt doctrina eſt Hypp. at huius contrarium inuenimus ab Hyp. ſcriptum in hæc verba. Et quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad criſim uſque dare oportet. Pretærea in textu immediate quarto loco præcedente, ita ait, nempe ſi morbus ſiccior quam ut quiſpiam exiſtimet fuerit, non multum dare oportet, ſed ante ſorbitionem vel mulsã vel vinum propinare expedit. Manifeſtum eſt ex loco immediate citato, quod quanto morbus eſt ſiccior, hoc eſt magis crudus, tanto longius à criſe diſtat. Et quanto humidior hoc eſt coctionis magis recipit, tanto proprius accedit. Vnde ex ijs apparet ſecundum mentem Hyp. victus formã penes criſis diſtãtiam inueſtigandã non eſſe. Symptomata vero quorũ mentionẽ fecimus nempe inquietatio, vigilia, dolor capitis, & delirium, omnia ſunt ſigna criſim indicantia; ut à Gal. ſcriptum eſt. Porrò inſtitueram ijs ſuperſedere quæ maiori otio ad eorum exactam ſpeculationem indigent.*

In d' morbis uulgaribus primo.

1. de ratione uictus.

2. de criſibus.

CAP.

CAP. XIX.

VERUM ne in hoc ſoluendo nodo agitandi mentē alicui detur occaſio. Hac in re quod intellectus meus capit referam, ne quid ſpeculationi deſit, ut obiter ſtudioſos in hāc inueſtigationem prouocemus. Multa quidem in deſceptatione inuoluūtur quæ diſſimilis ſunt rationis & diuerſa indigent oratione. Sed ut recta procedat diſceptatio, Ciceronis inſequar præceptum. Tria ſunt quæ in contentionem vocauimus, nempe ſtatum, criſim, & terminum morborum quem ex ſymptomatibus præcognoſcendum diximus. Notiones ſingulorum præmittemus, ut ſciamus de quo deſputare intendimus. Statum ſiue vigorem qui Græce ἀκμὴ dicitur triplicem eſſe nempe ſtatum quo ad ſymptomata, & ſtatum quo ad diſpoſitionem, & quo ad coctionē materiæ. Primum maximum eſſe morbi, ut in ſymptomatibus ſcripſit Gal. Quod autem addidit præpoſitionem ut uoluit ſignificare ſuperlatiuum non ad morbi diſpoſitionē ſed ad ſymptomatum magnitudinem referendum; vt ipſe apertius ſcripſit in eſpoſitione illius circa principia & fin. & c. vbi ita ſcribit. Symptomata omnia circa principia & fines dicit eſſe imbecilliora, nempe paroxiſmos febrium, vigilas & dolores faſtidium, & ſitim ſicuti ipſas diſpoſitiones in quibus hæc fiunt apud ſtatum neceſſe eſt meliores eſſe, in ijs qui ſeruari debent. Ex ijs manifeſtum eſt ſecundum Gal. mentem, illud maximum morbi, non eſſe ad diſpoſitionem referendum, ſed ad ſymptomatum magnitudinem. Habent præterea ſingula affectio-

1. Aphoriſmorum.

2. Aphor.

ctionum secundum varias dispositiones, sua tempora nempe initium incrementum statum & declinationē ut si febris sit, cum primum in uehemētiam in anticipationem & durationem addit, augmentum manifestum est. Cunque omnia maxime aucta sunt, statum. Declinatio cum iam dicta imminuntur. Hoc colligimus à Gal. multis in locis tum precipue in expositione illius parosismos & consistentias &c. Quod si inflammatio sit, distinguntur tempora penes tumoris magnitudinis incrementum. Diciturque hæc temporum distinctio, quo ad morti dispositionem; vt ex Gal. licet colligere, cum ait in hunc modum. Ponatur igitur primum principium inquiri, quis negauerit generationem ipsius toto illo tempore esse quo pars sanguinolenta substantia repletur, siue enim propter coincidentiam huiusmodi contigit, siue propter obstructionem omnium vasorum siue ob circunstantiam quandam tumorum in poris, siue ut nos docuimus in libro de inequali temperie, & in cōmentarijs de tumoribus præter naturam, abundātia sanguinis in particula consistit oborta flegmone, hoc erit primū tempus in quo impletur particula, magnitudini affectus subiecta. Quando autem in fluxus cessauerit, & quod in flegminante particula continetur putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio implens propter calorem ob quem spiritus generatur, ob hæc ambo magis quàm antea distenditur etiam si nihil influat, hoc secundum tempus est augenti flegmones. Porrò cum in pus iam vertitur maximi sanè dolores tunc apprehēdunt. Circa enim generatione-

In lib. de 4. morbi tēporibus

Lib. de totius morbi tempo.

nerationes saniei labores & febres magis accidũt q̃ facta. Vocatur status affectiõis huiusmodi tempus. Si autem in saniem uersa uel resoluta fuerit, minorem tumorem & tensionem ostendit, principiũ inclinationis hoc ipsum est. Distinguuntur etiam tempora penes materiæ coctionẽ, ut cum cruda est principiũ sit. Cũ uero signũ incipientis aut debilis coctionis fuerit, principiũ transisse scies, augmentumq́; principiũ sumere, cunque maxime coctio completur, statum esse. Cunq; cõpletæ, signũ iam appareat statũ præterisse significatur. Hæc omnia sunt de mẽte eius in libris de crisibus & in libro de totius morbi temporibus. Vbi principium dicit esse cruditatẽ molestantium humorum quando coqui incipiunt, principiũ finiri, secundũ tempus quod incrementum uocatur accedere. Quando autem coctio ipsa maxime completur, status tempus esse. Deinceps declinatio in qua cessare iam magnitudinem symptomatum et abundantiam coctorum scribit. Coincidunt hæc aliquãdo, nempe status quo ad dispositionem & quo ad symptomata, ut in morbo laterali, in quo antequam screare incipiant, maxima tunc uigent symptomata & inflamationis tumor maximus. Cũq; screare inceperint, utraque imminuuntur, & tumor & symptomata. Vt à Gal. scriptum est in hæc uerba. Sæpius autem adinuicem coaugẽtur & coniunguntur symptomatum magnitudines & dispositiones, & fiunt in ijs flegmonis, in quibus pus effluit quod iam confectum est, ut in uulneribus quibusdam fieri consueuit, & in peripneumonis & in pleuritidibusque. Quandoque diuersis

In fine tertij de ratione uictus.

uersis contingunt temporibus uterque ſtatus diſpoſitio nis & ſymptomatum. Vt ab eodem ſumitur loco citato. Ubi ita ſcribit, ſæpe quidem diſpoſitio ipſa ſecundū quā infirmantur facilior eſt. Symptomata uero augentur, quēadmodum in flegminantibus particulis ut ipſe dixit circa generationes ſaniei dolores & febres coincidunt magis quam facta. Hæc ille, in quibus uerbis uult, circa ſanei generationem augmentum fieri quo ad ſymptomata, quo tēpore diſpoſitionē iam imminui uidetur innuere. Diſpoſitio autē ſecundum quā ille infirmatur, cum tumor ſit præter naturam, hunc apud ſaniei generationem iam imminui oſtendit. cuius contrarium dixiſſe uidetur in libro de Totius morbi temporibus loco iam nobis ſupra citato, quod tu conſidera. Habes ergo ex omnibus ijs, quod penes tria diſtinguuntur tempora morborum, nempe penes morbum, eius cauſam, & ſymptomata. Cæterum quomodo huiuſmodi tēpora in morbis miſceantur, & quibus in morbis ſingulæ mixtiones accidant, infra tangemus, quantum ad uictus inuentionē opus fuerit. Gal. igitur in libris de Criſibus, & in libro de Totius morbi temporibus penes coctionem & cruditaten materiæ, tempora diſtinguere uidetur. In libro uero Aphoriſmorum penes ſymptomatum magnitudinem. In tertio de ratione uictus ſecundum diſpoſitionem.

CAP. XX.

CRISIMO ὀξυῤῥοπον ἐν νόσῳ μεταβολὴν πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον εἶναι, *hoc eſt criſim ſubito uergentem eſſe in morbo mutationem ad ſalutem, aut ad mortem, dixit Gal.*

Gal.i libro secundo Aphorismorũ. Verum per Crisim Hip. multoties subitam intellexit morbi solutionẽ. Vt in libro de ratione uictus primo. Vbi Gal. in expositione per Crisim dixit, uel perfectã morbi solutionem, uel mutationẽ eã, quæ usqueadeo insignis sit, ut æger periculum omne euaserit. Accipitur crisis nomen nonnunquam, ut utrunq; complectatur, nempe subitam mutationẽ & morbi solutionem. Et est quæ præcipue crisis dicitur, quod Gal. scripsit in hæc uerba. Eas igitur quæ cum magno & repentino certamine fiunt morborum solutiones, quas præcipue crises nominare dicebamus &c. Cæterum hæc tertia crisis acceptio, in perfectam & in imperfectam diuiditur. Primam morbi esse subitam solutionem cum effatu digna excretione, & non modica huic antecedente in ægrotãtis corpore perturbatione. Secundam, cui à iam dictis unum deest, quod non integre à morbo liberat. Ita ut crisis perfecta bona subita sit morbi solutio, imperfecta bona, subita morbi diminutio. Has duas crises, perturbationes in corpore ægrotantiũ non modice, & effatu dignæ excretiones comitantur. Totidem diuisiones in bonas & crises malas efficere licet, nempe perfectam malam ad mortẽ, eandem rursus imperfectã ad peius. Hæc omnia scito esse secundum mentem Gal. Crisim igitur prout est subita mutatio ad salutem uel ad mortem fieri, uatura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Rationabiliter igitur in tali perturbatione grauiter se habent laborantes, & maximis tunc efficiuntur symptomatibus. Quorum cum tres sint causæ, nempe natura,

3. de crisibus cap. 7.

natura, morbus, uel eius causæ, & natura & morbus simul. Quæ morbum insequuntur symptomata παθογνωμονικὰ, id est symptomata per quæ morbus cognoscitur. Hæc in crescente morbo augentur & inclinãte imminuuntur. Quæ uero ab ipsa fiunt natura, dicuntur κρίσιμα, hoc est crisis symptomata. Quorum meminit Hyp. uarijs in locis, quod uero à natura fiant, Gal. docet in expositione illius hæc si ab initio non apparuerint, ubi ita scribit. Ergo quoties natura ad excretionẽ properat, effatu digna in corpore fit permutatio, ob q̃ symptomata huiusmodi cũ manifestissimis coctiõis signis apparent. Quæ tertio sunt loco symptomata, pugnam insequuntur naturæ morbificas debellantis causas. Prout pugnæ acerbior est, uehementiora fiunt symptomata. Cunque natura sua maxima ui ultimoq; conatu contra morbum pugnat, maxime & ultima fieri. Ad hoc tertium symptomatũ genus reduncuntur dolores & febres quæ apud generationẽ fiunt saniei. Nã hæc à duabus contrarijs generatur causis, nempe à calore naturali coquente, & à præter naturã calore putrefaciente. Ut à Gal. scriptum est. Quod si ob sanguinis incensionem, dolores & febres fieri quispiam asserat, cunque perfecte incensum est residuum ipsius saniem fieri, quemadmodum incensis lignis cinerem, ob idq; dolores & febres sedari. Cedo sed si res exacte consideretur, huius incensionis causam non solam humoris putredinem esse, sed pugnam inter naturam coquentem & morbum putrefacientem inueniet. Cunq; altero uincente cessat conflictus & pugna, remittuntur et sympto-

2. de ratione uictus.

In fine pri. prædictionum & 2. aphorismorũ.

symptomata. Remanent autem ea quæ saniei acutam qualitatem & particulæ tensionem insequuntur. Ob hoc dixit circa generatione saniei dolores & febres accidunt magis quam facta. Non enim ob aliud addidit Hyp. illud verbum magis quàm facta, nisi ut ob naturæ pugnam contra morbi materiam prouenire symptomata ostenderet. An non huius validum est argumentũ id quod ijs contingit qui exitialiter laborant. Quidum natura uires habet ut contra morbum pugnet & eius incursibus obsistat, grauissima ferunt symptomata & labores. Cumque natura ex certamine uincitur, uidẽtur ab eo tempore minus inquietari, & aut grauissimis conflictari. vt ijs contingit qui obscuris & blandis & contrastabilibus desipientis laborant. De quibus. Hip. agit in primo prorrhetici. Ad hoc item genus reducuntur ea quæ in salubri morbo apud statum fiunt symptomata, & febrium uehementiores paroxismi, cũ manifestissimis coctionis signis. Talia ergo symptomata, & febres non ob maiorem materiæ putrefactionem, sed ob maiorem pugnã inter naturam & morbũ in obtinendo materiæ aparatu. De ijs alibi latius.

CAP. XXI.

TERMINVM quem supra posuimus uictus formæ indicem esse intelligo, illum dierum numerum quibus ægrotantis robur morbi acumem & eius symptomata ferre possit, citra aliquã quattuor crisium à nobis supra descriptarum. Vt exempli causa si quis aliqua continentium febrium cum uigilijs continuis laboret æstate, iuuenis, calidi temperamenti. Conijciasq;

ægrotan-

ægrotantem ultra ſeptimum ferre non poſſe prædic
morbi uehementiã, citra aliquã quattuor criſium, ne
pe ad ſalutem, aut mortem, aut ad melius, aut peius, t
li ægrotanti dies ſeptem terminũ eſſe uictus formã in
dicantem dicimus. Sed de qua nam triũ acceptionum
ſtatus intellexiſſe Hyp. aſſeremus in Aphoriſmo, cum
iubet ægrotantem conſiderare ſi ſufficiat ad ſtatum
uſque cum uictu nécne. Et primum inquiramus an d
ſtatu quo ad materiæ coctionem intelligat. Quod eſſ
rationes negant, nam ſtatus quo ad materiæ coctionem
in nullo morbo certum nec definitum tempus habet, ut
præcognoſci poſſit. Finge Socratem ſalubri ægrota-
re febri ut continua tertiana, triplici de cauſa non
dabitur tibi ut præcognoſcas quando potiſſimum, mor
bus hic in ſtatu quo ad materiæ coctionem erit. Pri-
mo ob materiam morbi ſi diuerſæ ſubſtantiæ ſit, nam
primo ſecundo & tertio die in ſubtiliorem laboran-
te natura partem, iudicium facies de reliquo conſi-
mile. Et decipieris in ſtatus præcognitione & uictu
inueniendo. Secundo ob uires laborantis quæ initio
ualide erant, procedente autẽ morbo ob aliquam cau-
ſam ultra opinionem imbecilliores fiant. Vnde grauis
committitur error. Nam inter initia æſtimato ægro
tantis robore morbi coctionem ad talem dierum nume
rum conieciſti, fruſtraberiſque ob naturæ inſperatam
imbecillitatem. Tertio ob tempus quo natura uacat
humorum coctioni. Nam ſi Socrati multum & craſſe
ſubſtantiæ cibũ ut comedat miniſtres, diutius immora
bitur coctio, quàm ſi ſorbitionẽ craſſam offeras. Citius
autem

autē si tenui sorbitiuncula dummodo uirtus ab utroque seruetur Socratem alas. Nam cū minus natura in ciborum coctionē temporis expendit in morbi materiam operabitur quod reliquum est. Id maius est si tenuem cibum quàm si crassum exhibeas. Alia præterea accedit ratio quod crasso uictu diutius immorētur coctiones eo, quod in morbi materiā fiat additio, cūq; singulis diebus eius augeatur copia, opus naturæ minus præualere necessum est. Tenui autem uictu hoc non datur. Cū ergo pro uictus forma tēpus coctionis immutari possit, qualiter à statu coctionis uictus formā recte cōijcere possumus. Tan si super rē instabilē ædificia firma construere uelles. Profectó ridiculum uidetur esse quærere, a, per, b, quod quidē immutatur secundum à dispositionem. Insuper si ita esset, ut de statu quo ad materiæ coctionē intelligeret, inepte profectò ab Hyp. dictum esset, contemplari oportet ægrotantem si sufficiat cum uictu ad statū ægritudinis, hoc est ad id temporis cū maxime complentur coctiones. Ad talem enim statum potestatis uictus nō est, ægrū ducere. Quantocunq; enim crasso nutrias uictu ægrotantem, continget multoties ut ad statū, eum non perducas. Nam natura fortasse morbo inferior est. Quot sunt præterea ægritudines quæ ante coctionem ægrotantes occidunt. Qualiter igitur sollicitos nos reddit, admonens ut conijciamus si cū uictu sufficiat æger ad statum quo ad coctionē, cū eo usq; ægrotantem durare, uirtutis robori, & morbi materiæ dispositioni, tribuendum sit, & non uictui. Alium igitur in illis teti-

git ſtatum uerbis, ad quem uſq; ægrotantem ducere in facultate ſit uictus. Iis fidem præſtant quæ ipſe alibi dixit, ubi craſſiorē uictum & copioſiorē miniſtrat, quanto morbus ad coctionem feſtinat, magis uero tenuem quanto ab hac longius diſtat. Iis quidem contrariū in Apho. dixiſſet ſi de ſtatu quo ad coctionē uerba eius intelligantur. Cæterū diſpoſitionis ſtatum non tetigiſſe oſtendere opus non eſſe arbitror. Cū diſpoſitio per ſe nullum præbeat iuditiū niſi quatenus actiones lædat. Quæ quidem læſiones ſymptomata dicūtur. Nō immerito igitur nec magnus nec paruus morbus dici poteſt, ſi læſionē actionum tollas. Neque enim uictum, neq; remediorum ullum afferas niſi recuperandarū actionum gratia. Nec diſpoſitio ipſa per ſe nec noxam, aut periculum, nec mortem, ægrotāti afferet, niſi interuentu læſarum actionum. Ad hæc non eſt medicorum antiquorum ullus qui penes diſpoſitionis ſtatus diſtantiā, uictus formam inueſtigandam pronuntiet. De ſtatu igitur ſymptomatū uerba Hyp. intelligenda fore manifeſtum eſt. Iis fidē præſtant quecunq; Gal. de morbi temporibus in Aphoriſmis ſecūdum mentē Hyp. ſcripſit, nempe ſtatum eſſe maximū morbi ut in ſymptomatib. Præterea in eo circa principia & fines omnia ībecilliora. Vbi declarat per illud uerbum omnia imbecilliora, ſymptomata eſſe intelligenda. De principio etiam quod ad ſymptomata locutus eſt in Aphoriſmis, cocta medicari & mouere non cruda neq; in principijs, ubi aperte oſtendit, per principium morborū, aliud quam cruditatem humoris intellexiſſe

1. de ratione uictus.

tellexisse. Videturq; solum tempora distinxisse Hyp. penes symptomatum magnitudinis incrementum, ubicunq; de principio statuue morborum sermonẽ facit. Cui opinioni adhærebit quisquis diligenti lectione illius euoluat scripta. Cunque de materiæ dispositione loquitur, crudam, imperfecte coctam, & coctã dicit, ut de urinis, sputis, egestionib. Cum vero principiũ, aut statum scribit symptomatũ meminit. Verum multoties per principium tempus usque ad tertium ægritudinis diem intelligit. Vt constat per Gal. in espositione illius, si uero in morbo uetere &c. Significat aliquã do principiũ primũ morbi insultũ, quod latitudine caret. Cuius meminit Gal. loco citato & in espositione illius, paroxismos & consistentias. Verum prout est unum ex quatuor morbi temporibus, simptomatum certam magnitudinem significat, prout incrementũ potest suscipere. Verum uno loco videtur per morbi principium illud intellexisse tempus, in quo nondum existunt coctionis notæ, ut apparet in espositione illius hæc si ab initio morbi appareant &c.

1. prædictionum. 1. Aphor. 1. de ratione uictus.

Lib. de ratione vict.

C A P. XXII.

Cvm igitur ostensum sit per morbi vigorem, statum quo ad symptomata intellexisse, superest considerare de quo nam symptomatum genere maxime sit intelligendum. Quod nec de ijs quæ accepta feruntur naturæ quæ χρίσημα dicuntur, nec de ijs, quæ a morbo & natura citra materiæ apparatus pugnantibus proueniunt, ab Hyppocra. licet elicere in expositione illius, modi autem & constitutiones &c. Ubi mor-

1. de morbis uulg.

In de morbis uulgaribus primo comē. 3. *borum modo refert, ab initio uehementißime incipiẽtium. Quos Hip. ab initio florere ait, & uigere, paulatimque remitti ad iudicationem usque. Manifestũ autem sit, quod ea quæ in morbis ab initio fiunt symptomata, non ob pugnam naturæ cum morbo ob complendam coctionem proueuire, aut ob maximos eius conatus cum materiam morbi extra corpus pellere nititur, sed de ijs symptomatibus quæ morbum insequuntur, cum ad maximam perueniunt magnitudinem statum esse intelligere oportet in doctrina Hyppo. Qua via haberi possit præcognitio maxime eorum magnitudinis consideremus oportet.*

CAP. XXIII.

PROINDE *duo sint, quæ maxime finem magnitudini symptomatum imponant, ultimum resistentiæ naturæ, & præfectæ morbi materiæ coctiones. Causi si quidem, vigiliæ tanto durabunt tempore, quanto laborantis virtus ferre possit. Cum uero ultra non possit succumbit. Et sic fuit ea hora status quo ad symptomata, ob ultimam resistentiam naturæ. Quandoq; increscunt, quousque natura, perfecta morbi coctione crisim faciat. Vltima ergo naturæ resistentia, & morbi coctio, symptomatum incremento finem imponunt.* 3. Prædictionum. *Verum cum multæ sint ægritudines, quæ citra coctionẽ in abscessus terminentur. vt Hy. ait in expositione illius, qui tenuẽ crudãq; vrinam diutius mingũt. &c. Rationi consentaneum non est, ut per coctionis notas, statũ quo ad symptomata prænoscamus. Præterea cũ in superiorib. ostensum sit, tẽpus cõpletæ coctionis incer-*

cer-

certum esse ob triplicẽ causam, æquum non est ab eo quod in se indefinitum est, uictus formam diffinire. A robore igitur ægrotantis, & à symptomatũ magnitudine & uehemẽtia, statũ cõijciẽdũ esse putamus. Exẽpli gratia. Socrate laborante, mediocri febre acuta cũ uiriũ robore, cuius symptomata nõ cessant, sed cõtinẽter capitis dolore, uigilia, et siti, torquetur, morbi statum ad septimũ fore diffiniam. Nam ad id temporis, Socratis uirtus feret prædicti morbi symptomata. Et non ultra, citra aliquam quatuor crisium, ob quarum singulas symptomatũ magnitudo imminuetur. Sis modo mecũ, & perpende quàm sit utilissima huius termini præcognitio. Cum sciam Socratis morbum ad septimum usque statum habiturum, & non ultra, talem uictus formã ordinabo ut Socratem ad septimum seruare possit. Præterea dabo operã, ut coctiones ad id temporis compleantur, minus naturam cibo impediendo. Hoc enim scire magni est momenti, & tempus simul quo cõpleri oportet. Sic enim artificis cuiuscunq; artis cũ aliquod agrediuntur opus, quod cito compleri oporteat, statim quærunt quid agendum sit, et quãto tẽporis interuallo. Iuxta quod totum in partes diuidunt opus, in totidemque temporis spatium, ita ut In diarias partes operam diuidant. Cũq; aliquid in diuisione errauerint, aut ob quamcunq; aliam causam minus cõpleuerint, id expeditiori diligẽtia ante præfinitum terminum supplent. Sic profectò in arte medica maxime necessariũ est, præcognoscere terminum ad quem usq; ægrotantis uirtus morbi acumen ferre pos-

 sit.

ſit. Ad quẽ terminum dirigendi ſunt uictus. Talemq́; præſtabis, ut laborantẽ eo uſq; ſeruare poßit. Tum ut spatiũ ſit naturæ conſiciendi coctiones ad præfinitum terminum. Cunq; ex opera naturæ in primis quatuor diebus cõieceris, naturã poſſe ad ſeptimum coctiones complere hominem ſeruandum eſſe ſcies. Quod ſi contrarium eueniat, moriturũ in acuta ægritudine. Non ſolum igitur ad uictus intentionem utilißima eſt huius termini præcognitio, uerum ad partem artis, quæ prædicit, ualidißimus eſt totius prædictionis ſcientiæ neruus. Abſq; quo nihil certo poſſes prædicere.

CAP. XXIIII.

UNDE *nã cõijcias inquies quot dies is qui ægrotat morbi acumen ferre poterit. Diuinus nos docuit Hypp. in ſcriptis ſuis poſt longas, & diligentißimas, apud ægrotãtes obſeruatiões adinueſtigans. Acutas ægritudines dixit Hyp. in quatuordecim diebus iudicari, nõ quod omniũ acutarũ criſim in quartadecima die fieri uelit, ſed criſim acutarum ad uſq; quartamdecimã diem protrahi poſſe. Hunc terminũ in acutis ſignauit. Non quia eo temporis interuallo coctiones perficere neceſſum ſit naturam. Sed quia obſeruauit quantũcunq; robuſti hominis naturam labores acuti morbi ultra dies quatuordecim citra aliquã quatuor criſium ferre non poſſe. Ob quã cauſam criſim hunc terminũ uocauit, ac ſi diceret criſis futuræ terminũ. Nec ob præter mentẽ Gal. eſt qui ita in eodẽ ſcribit. Quod ſit neceſſarium ob morborum magnitudinẽ, ac ſymptomatum uehementiam, uel cito uires proſterni*

adeo

adeo ut homo moriatur, uel si ad excretionẽ humorũ impetum faciat, & quos inuasit exuperet bonã sequi crisim, si uero exuperetur malam. Propterea igitur inquit est impossibile, ut in longum tempus iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hyp. posuit duarũ septimanarum, tanquam nullus eorũ ulterius progrediatur. Verũ ante quartã decimã diem multi iudicari possunt. In quibus uerbis Hyp. dicto promotus Gal. terminũ attigit, quẽ morbi acumen & uirtutis tolerantia diffiniunt. Quid aliud præterea uult cum in hunc modum scribit si quibus, inquit horũ cœpit dolor die primo, die quarto præmũtur maxime, & quinto, ad septimũ soluuntur. Quid nam aliud intelligit per dicta uerba, q̃ quod dictũ est? nempe dolorem capitis uehementẽ & continuum, naturam ultra septimum citra aliquam quatuor crisiũ ferre non posse. Vt melidiæ contigisse scribit. Ipse præterea deterrimas dixit febres ac signis affligentes difficilimis, quarta die aut citius interimere. Quantum autem ad prædictionem iuuet, iam dicti termini præcognitio. Hypp. ostendit in hæc uerba. Screatio flaua non multo permixta sanguini in pulmonis morbo, si ĩter initia excernitur, salutaris admodũ est, si septimo die uel tardius minus secura est. In cuius expositiõe, Gal. ita scribit; si uero screatio talis persistat qualis ab initio erat ad diem septimum, periculum imminet exolutionis uirium antequam morbus coquatur. Ob eam rem minus securum uideri dixit pluribus diebus permanere talem screationem. Idem adhuc aper

3. prædictionum.

In libro de morbis uulgaribus.

2. prædictionum.

tius de urina cruda, transactis aliquib. morbi diebus, persistente. De qua ita scripsit eodem libro. Si inquit multi tẽporis sit morbus & urina talis persistat, subintellige cruda, periculũ est, quod nõ possit homo sufficere, quousq; coquatur urina. vides ne ex uerbis hyp. necessarium esse ad prædictionis scientiam, præcognoscere terminum ad quem usque, ferre possit natura laborantis, morbũ & eius acumen. Et postea adhuc conferre coctiones, ut quod futurũ sit præcognoscamus.

CAP. XXV.

MANIfestum igitur ex dictis est, statum de quo locutus est Hyp. in Apho. A' quo uictus formam inuestigandam diximus, terminum esse ad quem usque, laborantis uirtus morbi acumen, citra aliquam quatuor crisium ferre possit. Quia uero terminus hic symptomatum incremento finem imponit, status ab Hyp. nuncupatur. Et quia tempus futuræ crisis longissimũ complectitur, terminus crisis dicitur. Fiunt apud iam dictum terminum, maxima symptomata ob dictã causam, tum ob ultimos naturæ conatus. Potentiæ enim naturales necessitatem assumentes, fortius operãtur, ut ostensum est in libris de facultatibus naturalibus. Multoties accidit ut morbi coctiones ad præfinitũ cõpleantur terminũ, tunc triplici ratione symptomata augentur. Nempe hoc statum symptomatum, tum ob uigentis coctionis rationẽ, tum ob crisim. Simulq; tũc omnia tria symptomatum genera coincidere. Hoc in febribus continuis usu uenire cõperimus. Aliquando contingit ut fiant & compleantur ante dictum termi

num

num coctiones, & soluatur morbus. Acciditq; hoc ob materiæ morigerationẽ, aut ob uictum iusto magis tenuem. Ad primum spectat modum, quod dixit, simplicissimas febres, ac signis firmatas securissimis, quarta die aut citius desinere. Secũdũ attigit in Apho. ubi dixit contẽplari igitur oportet ægrotantẽ, si sufficiat cũ uictu ad statũ, et nunquid prius ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare, uel morbus ante deficiat, atque obtũdatur. De laborantis robore, & morbi acumine, facto iudicio, terminũ coniecimus, ad quem usq; ægrotans morbi acumen citra aliquã quatuor crisium ferre poterat, eo usq; ducere, uictum posse ægrotantem. Quod si huic tenuem magis quam oporteat uictum exhibeas, alterum duorum accidet. Aut ægrotantis natura ob tenuitatẽ cibi alleuiata, diutius morbi causæ uacans, citius hoc est ante præfinitum terminum coctiones complebit, & sic morbus soluetur ante statum, in quo maxima futura erant symptomata, morbúsq; obtundetur, quod idem est ac hebetescat, hoc est non perueniat ad ultimam incrementi magnitudinẽ. Aut eueniet, ut coctiones cõplere nõ potens natura, imbecillis facta ob cibi tenuitatẽ, deficiat ante dictũ terminũ. Quapropter, cum anceps sit euentus, cauendum est ne magis tenuem exhibeamus uictum eo, qui ægrotantem ualeat ap præfinitum terminum ducere. vocemus hunc uictum medium clarioris sermonis gratia. Duo igitur cõsiderare oportet, quisquis tenuiorẽ uictum medio exhibiturus sit, nempe utrum morbus, an æger prius deficiat. In bene morigeratis morbis,

3. prædictionum.

quorum

quorũ materia parũ à naturali ſymetria diſceſſerit credendũ eſt tenui uictu morbum & non uirtutem defecturam, ut infra latius oſtendemus cũ de febre flegmatica à dulci aut naturali pituita eueniente nobis ſermo fuerit. In ijs enim natura ob cibi tenuitatẽ magis morbo incumbente, futuras coctiones ante præfinitum terminũ ſperabimus, ob materiæ morigerantiã. At in male morigeratis morbis quorũ materiæ ualenti ſunt affectæ putredine, tenuiorẽ uictum medio miniſtrare caueto. Nam uirtus potius quam morbus ante terminum præfinitum quem deinceps ſtatum uocabimus deficiet, materia nõ cedente. Verum hoc tanquã uniuerſale habeto dogma, uictũ exhibere qui ſeruare ægrotantem ad ſtatum poſſit. Hoc tenuiorẽ non dabis niſi cum morbum defecturum, & non uirtutem ægrotantis ante ſtatum conieceris, hoc fiet ſi ante ſtatũ coquatur morbus. Hoc eſt quod Hyp. dixit cõtemplari igitur oportet ægrotantem ſi ſufficiat cum uictu uſq; ad ſtatum, et non quid prius ille deficiat nec poſſit cũ uictu perdurare, uel morbus ante deficiat & hebeteſcat. Et dictis licet colligere, morbi ſtatum, & terminum quem morbi acumen & uirtutis tolerantia definiunt & criſis terminum idem indicare. Hunc præcognoſcendũ ex ijs quæ morbus affert ſymptomata, & non ex ſignis coctionis. Nec id cũ dictis Hyp. pugnat, cum dixit coctionẽ uelocitatem criſis & ſignum ſalutis certum portendere, neq; cum ſcripſit alibi, quæ citius magiſq́; madeſcunt iudicationis denuntiant celeritatẽ, neq; ijs quæ Gal. in tertio de Criſibus ſcripſit.

In 1. de morbis uulgaribus. 1. de ratione uictus.

Aliud

Aliud.n.est crisim ipsam inquirere,& crisis terminũ nam crisim utrũ bona futura sit,& quando maxime, ex coctionis signis coniiciendam esse opinamur. Quia naturali ordine coctio semper expulsionem præcedit. Terminus uero crisis nõ ex iis,sed ex morbi ui & uirtutis resistẽtia præcognoscitur. Primũ per morbi symptomata,secundũ per uirtutis robur cõiiciemus. Hũc ergo terminũ tanquam immobilem & firmum,præcognitione dignũ esse,ut ab eo exhibendi uictus,& prædictionis scientia sumatur. Quod utrunq; adipisci potest facilius,cõiectura habita huius termini , ex dictis manifestum est . Adhuc apertius illi fiet quisquis in lectione Hyp. exercitatus fuerit.

CAP. XXVI.

NEQVE obstiterit,si ab eo quò diximus termino uictus formam summi conualituris pariter & morituris uictus rationem diffiniret Hyp. Cũ tamen huius contrarium asserat Gal.cum ita scribit Apho.primo,quorũ,inquit summũ uigorem excipit mors,in his ea solum artis parte quæ prædicit utemur &c. Neq; igitur curationem, neq; uictus rationem iis adhibere consulit qui morituri sunt. Nõne hoc idem sequitur si penes statum quo ad coctiones uictũ diffinias, quot.n. sunt,qui eo tempore quo maxime coctionis opus complementum recepturum sit,e uita discedunt. Verum si rem altius consideremus , haud quaquam profectò sapientissimi uiri autoritate dignum uidetur esse putare,solum hæc dogmata de ratione uictus scripsisse Hyp. ad eos quos seruandos esse certo sciamus.

Nam

Nam cũ ars medica nil certi præstare possit, cõtinge multoties ut felicia promittẽte medico, moriatur in firmus, et aliquoties sanetur præter medici opinion Nõne hæc facile credibilia sunt, utpote cũ nostra æt te plura horum exempla inter hominũ conuentus a ducãtur. In quibus male audiunt medici. Quare cru delis hominis officio & nõ medici fungeretur, si arti opem seruandis negaret. Prauã præterea concipien di de arte medica opinionẽ hominibus ansam præbe remus, cum ij quos sanandos artis remedijs sumpseri mus moriantur, quibus uero de eorum salute desperã tes nil remedij attulerimus, sponte sanentur. Quare Hypp. autoritate dignius est putare, hæc dogmata de uictus ratione, oĩbus tã qui euasuri sint, q̃ qui moritu ri tradidisse ægrotantibus. Atq; eo magis quod hæc artis medice pars, quæ uictũ docet medicum ad quem cunq; euentũ solet insontem reddere. Non si ea quæ de pharmacis agit, aut manualem docet operationẽ. Diximus in ijs quæ præcesserunt, à duobus uictus for mã accipiendam, nempe à morbi cõstitutione, in qua status distantia cõprehenditur, et ab ægrotantis robo re. Per statũ terminũ intelleximus, ad quẽ usq; ægro tantis uires morbi acumẽ citra aliquã quatuor crisiũ ferre possint. Principiũq; huius termini inuentionis dedisse Hyp. nẽpe, cũ per symptomatũ differentias, et eorundẽ uehementias, singulis morbis suũ diffinijt ter minum, ad quem usque increscentibus symptomati bus statum morbi esse, nisi coctiones præueniant. Ob quarũ causam morbum solui ante statum intellexisse

Hyp.

Hyp. diximus. A dicto termino præcognito, victus formam inueniendam esse. Vnde si morbus ad quartũ terminari debeat, sola astinentia, si ad septimum pocu lis, si ad undecimum tenui sorbitione, si ad quartumde cimum crassa nutriendos esse ægrotantes. Ab ijs robur laborantium consulendum, an prædicta victus for mali ad præfinitũ terminũ citra magnũ uirium detrimentum durare poßit. Quod si tenui sorbitione eo seruari non posse existimemus, crassam ministrabimus; qua durare poßit, eritq; hæc ægrotãti medius victus. Tenui autem sorbitione qua æger durare non valet non utemur, nisi cum senserimus morbum defecturum ante terminum, & non virtutem ægrotantis. Idque contingere in bene morigeratis morbis, quorum mate ria parum à naturali symetria disceserit. In male mo rigeratis morbis, quorum materia valenti sunt affectæ putredine, tenuiorẽ victũ ministrare eo, qui ægrotantem ad præfinitum terminum ducat, summæ cauendum est.

CAP. XXVII.

NEQVE silentio præter eundum, omniáque dicta sunt, in ijs solumodo intelligenda esse morbis, qui posterius statum habituri sint. Quique leuiter, & summißim incipiunt, sub increscunt vero, & exacerbãtur secundum singulos dies, aut alternos, circa crisim uero abunde lucent. In ijs diximus a constitutione morbi, & robore ægrotantis, una cũ status distantia, victus formam inueniendam esse. Verum scire oportet, mor

borum

borum esse duos alios modos, qui diuersam victus rati
nem indicant, ac longe illi dissimilem quam hucusqu
tradidimus. Quam ob rem animum huc reuocato st
diose lector, quæ enim tibi dicenda paro, ad intelle
ctum eorum quæ ab Hippoc. in libris de ratione vi
ctus, & in libro aphorismorum scripta sunt, maxim
conducent. Ut aperte senis mentem percipias in ijs,
quæ ad victus rationem attinent. Quæ quantam secum in artis opere utilitatem afferant, uel tu ipse iudicare poteris. Status quantum ad symptomata atti
net, tribus ægritudinis temporibus haberi posse scito, ut in morbi principio, nempe cum materia cruda est. Aliquando posterius, ut cum maxime complentur coctiones. Sunt & morbi qui inter medio tempore vigeant. Huius speculationis primus autor Hyp. fuit. Vir sanè intellectu maxime philosophico, diligentissimusque scrutator eorum quæ humano corpori accidunt. Hic igitur in primo de morbis vulgaribus tertio commentario ita scribit. Εἰσὶ δὲ τρόποι καὶ καταστάσιες καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν ὁμίως ξυνεχέων διαλειπόντον: αυτίκα γὰρ συνεχὴς ἐστὶν οἷσιν ἀρχόμενος ἀντεῖ καὶ ἀκμάζει μάλιστα, καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀμολεπτύνεται ἐστὶ δὲ οἷσιν ἄρχεται μαλακῶς καὶ ὑποβρύχιος ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται καθ' ἡμέρην ἑκάστην περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἅλις ἐξέλαμψεν ἔστι δ' οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως ἐπιδιδοῖ καὶ ἐπιδοῖ καὶ παροξύνεται καὶ μέχρι τινὸς ἀκμάσας πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσεως καὶ περὶ κρίσιν ξυμπίπτει δὲ ταῦτα καὶ γίνεται ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ ἐπὶ παντὸς νοσήματος, hoc est secundum veram uersionem, sunt modi, & constitutiones, et paroxismi cuiuslibet harum febrium, simi-

liter

ter continuarum, intermittentium, ſtatim enim con
inua eſt quibus incipit floret, & uiget maxime, &
d difficilius ducit, circa criſim uero & ſimul in criſi
mminuitur. Sunt quæ, incipiunt leuiter, & ſum-
iſſim, ſubincreſcunt uero & exacerbantur ſecun-
um ſingulos dies, circa criſim uero, & ſimul in criſi
bunde lucent. Sunt quæ incipiunt leuiter, augen-
ur uero, & exacerbantur ad certum augentes ter-
ninum, rurſus remittunt ad criſim uſque, & circa
riſim. Accidunt hæc, & fiunt in omni febre, &
n omni morbo. Hæc ſunt Hyppoc.uerba, quæ ob id
naxime expoſitione digna eſſe duxi. Propter, id
quod ſtatim ſubiungit, oportet, inquit ex horum
onſideratione offerre uictum. Triplicem in ijs uer-
bis deßignauit Hyppocra. modum aut differentiam
quæ contingere poſſunt ſingulis morbis, & febribus.
Aliquando ſymptomata, quæ morbum ſequuntur,
ſtatim ab initio moleſtant, & grauiter torquent ægro
tantem, augentur & increſcunt et difficiliora fiunt,
circa criſim uero & ſimul in criſi imminuuntur, hoc
eſt cum morbi materia ferè cocta eſt, & perfectæ co
cta, quo maxime in tempore criſis fieri ſolet. Hoc
accidit in pleuritide, & peripneumonia, & in omni
inflammatione, quæ in ijs corporis partibus fit, quæ
ad motum à natura ordinata ſunt. Hæc inquam à
naturali motu magis perturbantur ob multitudinem
materiæ & eius cruditatem. Quapropter huiuſmodi
partes cũ inflammationibus corripiũtur, inter initia,
materia cruda exiſtente, grauiora patiũtur laboran-
tes,

tes, symptomata, & periculosiora, quàm cum morbus coctionem recipit. In omni præterea febre secundum accessiones aut exacerbationes inuadente, cũ à multa ortum habet materia, aut nimis crassa, deteriora fiũt morbi principia. Cuius signum est illud quod Gal. tertio libro de Crisibus cap. ix. scripsit. Nempe in principijs accesionũ contingere mori ægrotantes ob multitudinem materiæ, & ob eius crassitiẽ, aut inflãmationis magnitudinem. Scis enim mortẽ semper in deteriori parte paroxismi fieri. Cũ igitur ob dictas causas grauiora fiant accessionũ principia particularia, manifestum est, eadẽ ratione totius morbi uniuersale principium fore deterius. Cunq; in pleuritide, aut peripneumonia, morbus coqui incipit, minus grauat inflammatio mẽbra spiritus, tũ quia coctione leuior fit, tũ quia materia per habitũ & per screatũ imminuitur. Quæ causa sunt imminutionis symptomatum, et dolorũ, ut scribit Hyp. dolores, inquit pleuriticorũ cõfestim spõte designunt, ubi aliquid effatu dignũ tum expui, tũ expurgari cœperit. In febribus similiter quæ ratione multitudinis, aut crassitiei, deteriora fiũt prĩcipia, cũ coctionis uestigiũ in materia cõspicitur, & multitudo imminui incipit, et crassities materiæ attenuari. Vt à Galeno in libro de Totius morbi tẽporibus scriptum est. Aliquãdo symptomata in initijs morborũ debilia sunt & parua, augentur indies et exacerbãtur, circa crisim uero et in crisi abũde elucẽ, hoc est eo tpe quo maxime cõplentur coctiões, in maxima sunt uehemẽtia. Fiuntq; tũc temporis grauissima symptomata, ob duplicem

2. de ratione uictus.

duplicem causam, ob materiæ putredinē, & ob maximū certamen naturæ cum morbo circa materiæ dispositionē. Ad hunc modum reducitur quod dixit circa generationē saniei doloros & febres accidunt magis quàm facta, accidit hoc in omni inflãmatione, quæ ad suppurationē peruētura sit, cuius materia multitudine, & qualitate, mediæ sit dispositiōis, ut in flegmone euenit cū ad suppurationem peruenit, grauiora tunc accidunt symptomata cū maxime complentur coctiones & fit sanies, quàm ante actis morbi tēporibus. In febribus similiter quarū materia ad unam creticam seruatur expulsionē ut incontinuis, tūc grauiora fiūt symptomata cū maxime cōplentur coctiones. In summa ut iterū repetam, in omni morbo, in omni febre, ubi materia multitudine, aut crassitie, aut acri qualitate, ægrotãtis naturã grauiter molestat, inter initia grauiora fiūt symptomata. Et prout morbus coctionē recipit ita mitiora fiūt. Hoc modo plures febrium flegmaticarū & tertianarum & quartanarū multo magis quintanarū, inter initia grauius affligunt, & periculosiora sunt. Priuatim hoc accidit thoracis morbis ob partiū motum. Cum autem morbi à materia mitiori ortū habent, ut est sanguis, dulcis priuati naturalis melancholia, tū qui ex bile & pituita miscentur adinuicē humores, circa morbi initia omnia mediocriter se habent. Procedēte morbo augētur symptomata, tū ob qualitatē putredinalem magis auctam, tū ob maiorem pugnam inter naturã & morbum. Ita ut circa crisim & simul in crisi maxima fiãt ob dictas causas.

Tum ultimo ob ea quæ crisis subitam mutationẽ insequuntur symptomata. Unde fit, ut omnia tria genera symptomatũ in unũ tempus coincidant. Nempe quæ à morbo, & quæ à natura, et quæ ab utroq; simul proueniunt. De hoc igitur statu in quo tria symptomatũ genera coincidunt. Intelligendum esse Apho. nempe. Quãdo morbus in suo uigore constiterit, tum uictu tenuissimo necessariũ est uti. Ob id dixit Hip. circa crisim & simul in crisi abunde elucet. Qualem uictũ in morbis qui huiusmodi statum sortiuntur ministrare debeamus, in superioribus diximus. Quãdoq; contingit ut intermedio tẽpore grauiora accidũt symptomata cõmotionis humorũ causa, hæc sæpius in augmento morborũ fieri contingit, quã in principio, in quo immoti præstant in proprijs locis humores. Et q̃ in statu, utpote iam ferè facta separatione. Quæ ergo à ui morbi cõmotio fit, in augmento magis accidit, in quo adhuc praui cum bonis mixti sunt, at quæ à natura fit commotio nõ similiter est, nam facta coctione natura ut tristantes expellat humores cõmotionem in corpore excitat. Secundũ igitur hanc triplicẽ consideratio-nẽ, nempe an status quo ad symptomata, inter morbi initia, materia adhuc cruda existente eueniat, aut cũ maxime cõplentur coctiones, aut intermedio tẽpore, inquirẽdo uictus fore laborantibus salubres. Quare à triplici status consideratione, triplex uictus elicienda est ratio. Alia enim habenda est, cum morbus inter initia statum habet. Alia cũ eo tempore quo maxime complentur coctiones. Et demum alia cũ intermedio

tempore

tempore viget. Longe enim differunt victus qui horũ singulis conueniunt. Horum trium modorũ considerationem ad victum maxime necessariam, primus Hyp. tradidit. Primi modi meminit in libris de ratione victus. Vbi sub exemplo pleuritidis & peripneumoniæ de omnibus qui à principio florent, & statim vigent morbis, ad crisim vero mitiores fiunt, agit.

CAP. XXVIII.

In ijs igitur morbis, victus formã non à distantia status ut supra diximus, sed à coctione morbi summendam esse. Ita ut cum morbus crudus omnino est, tenui aut tenuissimo uti uictu oporteat. Cum autem coquitur plus concedendũ, & iusta maiorẽ coctionem, magis ministrandum. Primum ostendit Hyp. cum dixit nempe si morbus siccior quàm ut quispiam existimet fuerit, non multum dare oportet, sed ante sorbitionem uel mulsam uel uinum, utrum magis auxiliaturum putaueris propinare conuenit. Manifestum autem tibi est ex ijs quæ supradicta sunt, pocula, uictum tenuissimum constituere. Secundum ostendit in ijs quæ sequuntur verbis, ubi ita ait. At si os madescat, & quæ à pulmone expuũtur, talia sint qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem ut dicam summatim augere cõuenit. Nempe quæ citius magisque madescunt iudicationis denuntiant celeritatem. Tertium similiter ostendit cũ statim scribit, & quanto fuerit expurgatio maior, tanto magis ad iudicationem usque dare oportet. Neque id præter rationem est, nã in huiusmodi morbis qui ab initio uigent, grauiora inter initia accidũt symptoma

1. de ratione uictus.

ta. Ob materiæ cruditatẽ, aut multitudinẽ, aut acrem qualitatẽ, utrunq; autem coctione cum euanescat, ut supra ostendimus de mente Gal. in libro de totius morbi tẽporibus, fit, ut à coctione materiæ, uictus formã, & quantitatẽ mutandas fore nemo nõ arbitretur. Id quod ipse Hip. ostendit statim, ac si formæ uictus mutationis rationẽ reddat. Dolores siquidem, inquit pleuriticorum confestim sponte desinunt, ubi aliquid effatu dignũ tum expui, tum expurgari cœperit, nempe & purgationes longe perfectiores existunt, minusq́; purulenti ita fiunt, quã si quis aliter cibaret. In omni ergo morbo in quo procedens coctio symptomata mitiora reddit, ab ea uictus ratio summenda est. Item uictus forma & quantitas ad maius mutandæ sunt. Ita ut toto eo tempore quo materia cruda est, una uictus forma nempe tenui aut tenuissima alendus sit æger. Cũq; in materia coctionis manifestũ signũ appareat crassior uictus exhibendus est. Secundi aũt modi meminit in Apho. ubi docet uictũ inuestigandum secundum status distantiã, & morbi constitutionẽ, de quo diffuse in superioribus dictũ est. Hac igitur de causa Hip. in libris de ratione uictus, coctionis meminit ad uictus formã inueniendam. Meminit & quandoq; status, ut in Apho. libro obscure nimis prædictos modos attingens, ut scopos ad uictus inuentionem. Quod manifestæ apparet ex ijs quæ Gal. scripsit, omnia quæ ab Hip. dicta erant de ratione uictus repetens sub compẽdio, ubi ita scribit, meminit quoq; & coctionis morbi sæpe, non paruũ scopum uniuersi uictus & quæ in ipso

In fine tertij de ratione uictus.

ipſo fiunt mutatioum hunc faciens. Pari modo & de morbi uigore quippiam dixit, ad quem reſpiciẽs neq; tanquam ad abiectiſſimum in uictus ratione ſcopum, alimoniã miniſtrat. Hæc quidẽ ſcripſit Gal. de coctionis ſcopo, non oſtendens in quibus morbus ad uictũ inueniendum reſpicere eam debeamus, & quibus morbi ſtatũ. Hæc igitur omnia & ſingula diligenter in morbis aduertere oportet. Et has tres morborum differẽtias, aut modos, in ſingulis morbis à natura & habitu noſtro fieri poſſe. Vt prudentiſſimæ tetigit Hip. in eo neq;.n. horum uideo, ita expertos medicos &c. Quapropter conſiderandã eſſe ægrotãtis naturã, & habitum, nã picro cholorum natura talis eſt ut febriũ initia deteriora efficiat. Qui etiam natura frigidi ſunt, exilium uenarũ, craſſo habitu, pingui ab domine, præterea corporis noſtri partes ut ſeptũ, pulmo, & guttur ſimiliter habent. Bilioſi mediocri habitu quicũq; ſunt & ſanguinei & hepar, hæc magis propè criſim exacuũt. Hoc eſt profectò qđ Hip. loco citato dixit, quæcunq; noſtra natura et habitus ſingulis in morbis fabrefaciat affectus & ſpecies omnigenas quæ cognita ſalutẽ & mortẽ, ignorata ferant. Sed forſan quis dubitabit cauſam ob quã in Aphoriſmorum libro in quo uniuerſalia uictus dogmata collegit, ſecundæ morborũ diſpoſitionis qui inter initia uigent nõ meminit. Vt in iјs ſuã uictus rationẽ doceret. Quinimmo quicũque ſcripta Hip. peruigili & nõ tumultuaria lectione euoluat, ſex de uictus ratione Aphoriſmos conſequẽter ſcriptos inueniet. Ab iјs ſeptimus ſic habet qui-

In 2. de ratione uictus.

buſcunq; quidem igitur ſtatim ſtatus eſt tenuiter dictare conuenit. Quibuſcunq; ſtatus poſtea ad illud & ante illud parũ, auferendum, prius uero uberius reficiendum ut ſufficiat ægrotans. Cũ attente legeris eos qui hũc præcedunt Apho. de uictus ratione inuenies, breuitatẽ ſermonis Hip. & eiuſdem ſententiatũ grauitatẽ ſeptimum Aphoriſmum tanquam ſuperfluum nõ admittere. Si de ijs quæ dixerat intelligatur. Præterea ſi de ijs morbis ageret qui ob ultimos labores ſtatim uigẽt & criſim habent, tenuiſſimo eos uictu ut antea dixerat & non tenui ſcripſiſſet indigere. Aliũ igitur tetigit ſtatũ, qui ita uehemens nõ ſit, quẽ plurimi morborũ inter initia obtinẽt, quiq; durat donec materia morbi cruda eſt. Nam cum ſymptomata quæ inter morbi fiunt, ob ſolam materiæ multitudinẽ, aut craſſitiem, aut humoris acrem qualitatẽ eueniat, & non ob cõmotionem naturæ ad expulſionem parantis triſtantes humores, neq; ob maximam pugnam naturæ coquentis cum morbo putrefaciẽte, ut eo fit maxime tempore quo cõplentur coctiones, fieri nequit ut ſint uehementiſſima & ultima. Prout ijs contingit morbis qui tũc maxime uigent, cũ duo aut tria ſymptomatũ genera coincidunt. Verũ quia in morbis ijs qui inter initia uigent, quibuſdã uehemẽtiora contingunt ſymptomata & periculoſiora, ita ut eorũ ratione tenuiſſimus uictus adhibendus eſſet, quibuſdam uero minus uehementia & periculoſa, ita ut tenuis uictus ijs cõueniens eſſet, prudentiſſime Hip. ijs morbis tenuẽ uictũ miniſtrandum docuit in Apho. cum ait qui-

quibuscunq; igitur statim uigor est tenuiter diætare cõuenit. Quibus uero posterius debet cõsistere, in ipso consistendi tempore & parum ante illud cibus subtrahendus. Prius uero uberius reficiendum, ut æger suffi ciat. Quibus uerbis de eo morborum statu agit, qui in eo maxime fit tempore quo conficiuntur coctiones.

Duos ergo prædictos modos tetigit morborũ Hipp. in dicto Apho. à quibus uictus rationem inuestigare docuit, breuissime quidẽ ut solet. Cum ergo symptomata periculosa & uehementia inter initia fiunt, ut in angina, & pleuritide morosa, tenuissimo uictu dum materia cruda est utemur. Prout ipse monuit in libro de ratione uictus. Quod si aliter eueniãt tenui uictu uti sat erit. Nam cum talia symptomata eo usque durẽt quo ad coctionem materia recipiat, idq; non una die sed multis fortassis fiat, cõsulte non ageretur, si tenuissimo uictu toto eo uteremur tẽpore, quo materia cruda permanet. Repentinas præterea mutationes detestatur Hip. sub ijs uerbis, nec repente quicquam huc, uel illuc, mutare in toto negocio licet. Quapropter 2. de ratione uictus. homine hesterna die, solido cibo uso, omnimodam inediam hodie iniungere, conueniens non est, ubi corporis dispositio maximo interuallo, à naturali non discesserit symmetria. Quod in solis peracutis & ultimis accidit morbis. In ijs rationabile est ut uictus similiter maxime distet ab eo, quo bona usus est ualitudine. Ob id prudenter dixit senex mutare quidem bene habet, si recte transferatur.

CAP. XXIX.

Cæterum quia non facile est cuilibet ea quæ dicta sunt percipere, neque percepta ad opus deducere, omnes de statu, quas hucusque percurrimus speculationes. Ad indicationem unam in maximum studiosorum commodum reduximus. Scimus enim hominum mentem paucis satiari. Qua propter omnia quæ hucusque de victus forma diximus, secundum mentem Hyp. faciliori, magisque compendiosa via trademus Paruo siquidem pondere gaudet hylas. Totum ergo huc studiose lector animum reuocato. Scire aũt oportet, virtutem & morbum aliquando non, & quandoq; parum, nonnunquam multum, aut quam maxime urgere. Horum singula cognoscere medicũ oportet, hoc modo. Virtus tunc maxime urget, cum prope syncopin est. Quod ex pulsu, & facie certißime deprehendere poteris. Multũ urget, cũ ægrotans ijs perturbatur symptomatibus, quæ syncopin solent inducere. Talia sunt ventris crebra deiectio corpus absumẽs, sanguinis fluor ĩmodicus, incessantes sudores. Multũ præterea tũc dicimus urgere uirtutẽ, cũ in ijs quæ a uoluntate fiũt actionibus multũ deficere ægrotans videtur. Sed diligenter considerare oportet, cum ab ijs iudicium imbecillitatis naturæ simus facturi, ne ob morbi acumen in huiusmodi imbecillitates deueniant laborantes, & non ob venarũ inanitionem. Quod à rationaliũ medicorũ principe Hyp. scriptum est, in hæc verba. Ingens si quidem malũ est, si ob laborem, morbíque acumen, imbecillitato, porrexerit quis potum vel sorbitionẽ co-

Li.2. de ratione vict.

pio-

piosiorem, uel esculentum, imbecillitatem eam ex vasorum inanitione contigisse arbitratus. Neque sanè calumniam effugere potest, qui ægre ualentem ex uasorũ inanitione, non cognoscit, torquetque diæta. Diligẽter ergo obseruare oportet; naturæ imbecillitates, an ob inanitionẽ uenarũ sensibilẽ, aut sensui occultã, aut ob morbi acumen eueniant. Cum ob uenarũ inanitionem sensu perceptã, aut occultã, imbecillitates fiunt, multum tunc virtutem urgere putãdum est, nõ ita uero ob morbi acumen. Vtrunque autem discernere à nullo alio quàm à pulsu certius poßis. Non ex eius magnitudine, utraque enim dispositio paruum efficit pulsum, uerum ex distensione & contractione, id percipi licet. Pulsus siquidem eorum qui ob morbi acumen imbecillitantur, parum distenduntur, quasi puncto digitũ feriant, festineq; contrahuntur, ac si intro surripiantur. Eorum vero qui ob inanitionem venarũ inualidi fiunt, longe aliter habent, ita ut qui uis illud dignoscere possit, si incognitione pulsuum mediocriter sit exercitatus. Aut.n. æquales faciunt contractionibus distentiones, aut has quidem maiores. Hoc quidẽ magni facere oportet. Nam non solum ad uictus inuẽtionem, uerum ad eam artis partem, quæ morbos curat maxime ualet. Parum uirtus urget, aut ratione ætatis, ut cum puerulus, aut senex infirmantur. Aut cum corpora rara, & tenuium succorum, febribus corripiuntur. Vbi præterea irritantia adsunt symptomata, ut pruritus ingens, tenasmon, morsus quẽ acris humor in vẽtriculo, aut intestinis parit. Vigilia, ira intus com-

compressa, mœror, & similia quæ cōmuni proritationis nomine comprehendūtur, ut in expositione illius de mutatione, quæ in hæc uel illa &c.

In 2. de ratione uictus.

CAP. XXX.

MAXIME urgere morbū dicimus cū ultimos affert labores. Hos esse intelliges cū symptomatibus cōiuncta est inquietatio, & angustia. Tunc multū urget, cum aliquod affert sæuū symptoma, ut continuas uigilias, aut perpetuū soporem, aut cōma, aut fortem capitis dolorē continuū, aut difficilem anhelitum, deliriū, aut cū urina supprimitur, aut aluus nimis ciet. Parū urget, ut cū sitim patiatur, aut cibos ualde fastidiat, aut si præter modum astricta sit aluus. Aut cū ea succeßiuis temporibus patiatur symptomata, quæ morbum multū urgentem reddere diximus. Quando igitur maxime urget uirtus, id exhibendum fore præcipimus, quo maxime laborantis natura seruari possit, quāuis illud morbus prohibeat. Nam uirtutis maxime urgentis indicatio, eā quæ à morbo suppeditatur, obscurat indicationē, quanquā morbus maxime tunc urgeat. Nonne hoc à Gal. rationaliū medicorū summo concessum est? in Aphorismis. Vbi ita scribit, quo circa aliquando in ipso morbi uigore, ubi symptoma aliquod interuenerit robur naturæ dissoluens, nutrire cogimur. Sciēdū præterea has uictus formas sibi proximas esse. Nempe quæ comedūtur, sorbentur, et bibūtur, & inediam. Ita ut inter has aliā intermediā uictus formā inuenire nequeas. Præterea, uirtus pro sui custodia illum maxime cibum indicat, quē coquere, &

re, & digerere & (ut oportet) apparare poßit. Quo fit ut cū uirtus multum imbecillis eſt, uictū per ea quę comeduntur non indicet, quandoquidē difficilioris coctionis eſt. Sed ſorbitiones aut potus. Morbus præterea maxime urgens ex ſui ratione omnē cibum prohibet. Manifeſta hæc omnia ſunt & à rationalibus conceſſa medicis præcipue Hip. & Gal. Ponamus igitur primū, maxime morbo urgente, non urgere ægrotātis uirtutem, quænam uictus forma huic conueniet, ſola inquā inedia. Nā uirtus nō diſſuadet id quod morbus maxime urgēs indicauit. Tandiuq; hæc uictus forma ſeruanda eſt, quādiu uirtus & morbus ita habuerint. Secundum, quòd ſi idem uirtutis robur cū morbo multum urgente coniungatur, uictū per pocula exhibebimus. Nam ſi uehementißimo morbo aut maxime urgente ad proximā differentiā, quæ ſenſu percipi poſſit, deſcendas, quem alium quàm ualde acutum morbum, aut multum urgentē intelliges. Quod ſi conſimiliter ab inedia ad uictum, qui eidem tenuitate ſit proximus, aſcendas, quem alium quàm per pocula uictū, magis tenuem inuenias? cum ergo morbo maxime urgente inediam ſolam miniſtremus, uirtute non diſſuadente, manifeſtum eſt, quod cum morbus proxime à uehementißimo degenerat, uictum inediæ proximū, miniſtrandū fore. Nec ad id recte inueniendum opus eſt ſimiles ſeruare proportiones, inter uictus, ac inter morbos. Ars enim medica, res nō prout à natura ſunt conſiderat, ſed ut ſenſum immutant, Cū ergo à morbo maxime urgente morbus multum urgēs, & inediæ uictus

ctus per pocula proxime abesse sensu percipiantur, recte colligitur uictũ per pocula morbo multum urgenti, uirtute nõ dissuadente conuenire. Simili ratiõe colliges, uirtute similiter habente & morbo parũ urgente, sorbitione exhibendas esse, uerũ cum inter symptomata, quæ morbum multũ urgentem reddunt, & ea quæ parũ, medio sint loco symptomata sensu perceptibilia, quæ manifestæ ab alijs discerni possint, nõ immerito inter morbos parũ & multum urgentes, mediæ uehementiæ morbus collocabitur. Diximus autem supra fortẽ capitis dolorem continuum, delirium, difficilem anhelitum, uigilias pepetuas, aut soporem, cõmata, urinæ suppressionẽ, & similia, cum una permanent uehemẽtia symptomata esse quæ morbũ multũ urgentẽ efficiant. Hæc eadem si successiuis fiant temporibus, ita ut modo sint, in crastinum omnino euanescant, morbum parum urgentem constituunt. Quod si hæc eadem cum à sua desistunt uehementia nõ omnino euanescere intelligas sed solum remitti, medij acuminis morbum constituent, & mediocriter urgentẽ. Cum ergo morbo multum urgenti, nihil quæ urgente uirtute pocula exhibenda fore ostenderimus, fit, ut si ab huius uehemẽtia proxime morbus degeneret, differẽtia sensu perceptibili, morbus quẽ nũc diximus, medij acuminis succedat. À poculis similiter si abscedas ad proxime crassiorẽ, tenues esse sorbitiones, indicãte sensu, comperies. Ostensum igitur tertio est, quod cũ uirtus similiter habet, et mediocriter morbus urgeat. sorbitiones fore ministrandas tenues. Tum quarto,

quod

quod cũ parum urgeat, crassas. Simili rõe quinto, cũ morbus omnino nõ urgeat, uirtute similiter habente, uictũ exhibendum fore per ea quæ comedũtur. Ponamus rursus sexto, quod uirtus parũ, & morbus maxime urgeant, quem nã alium huic ministrabis uictũ, q̃ pocula, si recte ea quæ dicta sunt percepisti. Nã ab eo quod primo ostendimus, simili uia deduci potest. Septimo, stante eadẽ morbi uehementia, uirtus si multũ urgeat, tenues sorbitiones fore ministrandas. Sciendũ plures horum qui ita habent interire. Octauo, morbo multũ urgente, uirtus si parũ urgeat, tenues dandas esse sorbitiones. Simili modo ab eo quod secũdo ostendimus loco, manifestũ est. Nono, uirtute multũ urgẽte, stante eadem morbi uehementia, crassas. Decimo, morbo mediocriter urgẽte, uirtus parũ si urgeat, crassas quoq; ministrãdas fore sorbitiones. Undecimo, q̃d si multũ nrgeat uirtus, stante eadẽ morbi uehemẽtia, quæ comeduntur, si ea coquere laborantis natura possit. Cum.n. uirtus multũ urget, nõ solum tunc morbus tenuẽ uictũ indicat, sed uirtutis imbecillitas tanquam secũda causa tenuitatis accedit. Duodecimo, cũ morb. & uirtus parũ urgeant, uictus per quæ comeduntur exhibendus est. Quod ex ijs quæ quarto ostendimus loco perspicuũ est. Tertiodecimo, morbo parum urgente, uirtus si multum urgeat ea quæ comeduntur.

CAP. XXXI.

ET ut in promptu horum singula lectori fiant, in tabellam ea hic reduximus, ut facilius memoria teneri possunt.

uirtus

		f	g	h	i
		virtus non urgens	virtus parum urgens.	virtus multum.	virtus maxime urgens.
a	morbus maxime	obſtinentia. ♃	pocula	tenues ſorbitiones.	victus quo maxime ſeruare poßit.
b	morbus multum	pocula	tenues ſorbitiones	Craſſas ſorbitiones	quo maxime ſeruari poßit
c	morbus mediocriter	tenues ſorbitiones	craſſas ſorbitiones △	quæ comeduntur	quo maxime ſeruari poßit.
d	morbus parum	craſſas ſorbitiones	quæ comeduntur ☼	quæ comeduntur	quo maxime ſeruari poßit.
e	morbus non urgẽs	que comeduntur	quæ comeduntur	que comeduntur	quo maxime ſeruari poßit.

Cæterum

Cæterum noſſe oportet, eorũ quæ comeduntur multiplicem eſſe differentiã, ita ut hæc difficilis ſint coctionis, facilis illa, uirtute igitur multũ imbecilli exiſtente, ſi uictũ per ea quæ comeduntur exhibeamus, danda eſt opera ut ea quæ leuioris ſint coctionis, miniſtremus. Finge igitur hominem continua febre laborare, quæ ſingulis alternis diebus fortior euadit. Ita ut & capitis dolorẽ et uigilias acceſſionis die patiatur. Die uero intermiſſionis omnino ceſſent. Laborãs ipſe adoleſcens, gracili habitu, calida & ſicca tẽperatura ſit, tenuiũ ſuccorũ, qui citra læſionẽ una die abſtinere nõ poſſit. Morbum ex notarũ concurſu parũ urgere ſcito. Similiter & uirtutẽ ob rarũ habitũ. Nam hmõi hominum cõpagines facile à morbificis cauſis ſoluuntur. Morbum igitur ſub ſigno, d, uirtutẽ uero in, g, inuenias. Quare cõmunem angulum utriuſq; lineæ coincidentis quærito, ſub hoc ſigno ⊙, ubi ſcriptum inuenias, uictũ per ea quæ comeduntur huic fore cõuenientem. Talemq́ue tandiu exhibebis, donec & uirtus & morbus ita habuerint. Sed finge poſt dies tres, prædicto iuueni ſymptomata et febres auctata fuiſſe, ita ut die intermiſſionis non euaneſcant, ſed utcunq; remittantur, uirtus uero ut ante ſit morbum ſub, c, quęrito, locumq́; cõmunem ſub ſigno △, ubi craſſas reperies ſorbitiones, quas iuueni miniſtrabis. Sed non ſolum hoc modo uictus ratio prout toti morbo conuenit habetur. Verum prout particulari acceſſioni. Nam ut plurimũ ab initio paroxiſmorum ad inclinationem inchoantem, anguntur laborantes et inquietantur. Nõ

ſeruantes

ſeruantes unã decubitus formam. Cũ uero declinatio incipit, & uno permanẽt loco, malum tolerabilius ferunt. Cũ igitur hæc ita habeant, maxime urgent morbi ab acceſſionum initijs ad ſtatum uſq;. Virtutes uero laborãtiũ ut plurimũ nõ urgẽt per id tẽporis. Paruo ſiquidem tẽporis interuallo exolui uirtus non poteſt. Quapropter cũ toto tẽpore ab initio ad ſtatum morbus ſit ſub, a, laborantis uirtus ſub, f, locus cõmunis ſub ſigno ♃, ubi ſcriptã omnimodam abſtinentiã inuenies. Qua, rationabiliter in initijs paroxiſmorum ad declinationẽ uſq; rationalium medicorũ ſummus Hip. utendũ fore in acceſſionibus monuit. Verũ quod ad particulares acceſſiones ſpectat. Sciendũ uirtutem niſi cũ maxime urgeat, nihil urgere. Nam & ſi multum urgeat, pro eo tamen tempore quod ad paroxiſmi inclinationis initium finitur, uirtus non urget, niſi cum maxime urgeat. Vnde fit, ut cum prope ſincopin fuerit, aut iam animi deliquio capiatur ægrotans, cibum ei miniſtrandum fore. Quo uirtus ſeruetur, & ſi hora ſæuientis ſit paroxiſmi. Sed ſingulas noſtræ tabellæ partes ſecundum ſenis ſententiam eſſe oſtendamus. Morbum maxime urgentem omnimodam expoſcere inediam, uirtute non diſſuadente, quod oſtendit in eo Apho. quem ſupra citauimus, ubi igitur peracutas morbus eſt, & ſtatim ultimos labores habet, extremo tenuiſſimo uictu, neceſſarium eſt uti. Quem aliũ rationabilius maxime urgere morbum dixeris, quam eum qui ultimos affert labores, cui extremo tenuiſſimum uictum conuenire ait, quem ſupra cum Gal.

omnimodam

omnimodam sumus in eidam interpretati. Idem apertius scripsit commentario secundo de ratione uictus, ubi ait, nec cum morbi uigent feruoremque habent cibum dare. Secundum: morbo multum urgente, pocula fore ministranda. Quod in primo de uictu acutorum scripsit in eo, postea si dolor, uel periculum aliquo comparuerit, sorbitionem dare oportet, nec multam, nec crassam, sed post septimum, aut nonum si ualidius sit. Vbi per id uerbum si ualidus sit, uirtus nihil urgentis indicationem addidit. Idem paulo ante apertius dixit, ubi dolor aliquis uexauerit, oximeli bibendum dabis. Manifestum est per hos dolores, non esse eos intelligendos, qui secundum accessiones ægrotantes torquent, sed de ijs qui assidui sunt, & ab inflammationibus ortum habent, qui morbum multũ urgentem reddunt. Vt manifestum ijs est, qui in libris de ratione uictus exercitati sunt. Sed ne tempus teratur in singulis locis citandis cõmodius fuerit ita rem ostendisse, ut facile cui uis sit, reliqua ab ijs quæ dicta sunt colligere. Ostensum est secundum Hip. mentem, morbo maxime urgente, inediã, multum uero urgenti, pocula competere. Cum ergo ab eodem tantum fore condescendendum uersus crassiorem uictum, quantum morbus mollior fuerit ultimis. Morbo igitur mediocriter urgente, craßiorem competere uictum, quam multum urgenti, cunque uterq; morbus, & qui multum, & qui mediocriter urget sibi proximi sint uicinitate, manifestum est tenues huic sorbitiones exhibendas fore secundum Hip. mentem. Nam post pocula, craßior proxime uictus tenuis sorbitio est. Pa-

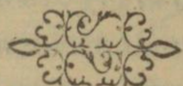
rum uero urgenti crassas, non urgenti uero ea quæ comeduntur. Quapropter eos qui morbo non urgente laborant, si sorbitionibus aut poculis nutrire uelis, non leuiter peccabis. Quod à sene aperte scriptum est, in eo Apho. qui incipit, uictus tenuis atq; exquisitus, in morbis quidem chronicis semper, & in acutis quibus non conuenit, falax. Manifestum est, morbos quos chronicos uocat symptomata non adducere quorum ratione morbus urgeat. Sed nec febris continuitatem chronicum morbum admittere. Nam hæc eadem continuitas febris morbum acutum constituit, ut autor est Hip. & Gal. in libro prædictionum. Tenuem ergo uictum quē supra secundum Hip. sententiam in libro de prisca medicina sorbitiones crassas interpretati sumus, & per exquisite tenuem tenues, morbo chronico tanquā nō urgenti non competere manifestum est. Hucusque ostendimus, secundum senis sententiam qui conueniant uictus, ijs qui maxime, multum, mediocriter, parumque, & nihil, urgent morbis. Verum in ijs uirtutis tanquā non urgentis scopū non adduximus. Diximusque cum uirtus parum urgere incipiat, proxime crassiorem uictum, eo quem morbi dispositio indicauit exhibendum. Quod si multum, uictum qui secundo loco est, fore ministrandum. Ita ut cum uirtus multum, & morbus maxime urgent, tenues sorbitiones competant. Quod asseruit Hip. in tertio comentario libro de ratione uictus, cum de colliquātibus febribus sermonem facit, in hunc modum. Deiectiones (inquit) huiusmodi habent quidem, & alias, quæ graues sunt, offensas, neque enim

In de morbis uulgaribus primo.cō-ment.3

Hippocundriorũ extinguunt ardorem, ſed excitant inquietationemq́ue, et membrorum iactationem faciunt. Inteſtina etiam ſedemq́ue exulcerant. Quibus uerbis Hip. morbum maxime urgentem depinxerit, uirtutem quæ ob maleficas deiectiones multum urgere. Sed audi quæ ſtatim ſcribit. Qui ergo in morbis huiuſmodi, relictis ſorbitionibus, mulſa potius alterius uice utetur, iis ut multa fœliciter conſequetur, ſic ei nequaquam præter animi ſententiam ſuccedent multa. Sed quas nam an tenues aut craſſas intellexerit, Gal. in expoſitione recte in hunc modum expreſſit, nempe in ſolis inquit qui colliquefaciunt morbis, uel in quibus hominum uirtus ad morbi uſque iudicationem ſufficere non poßit, ad ptiſane cremorem perueniemus. Cremorem ptiſane, tenuem eſſe ſorbitionem ſupradiximus. Rurſus ponamus morbum, & uirtutem multum urgere, craſſam ſorbitionem iis cõuenientem uictum eſſe diximus. Quod ſimiliter ſecundum ſenis ſententiam eſſe oſtendimus, qui ita ſcribit, quibus inquit per febres aluus liquida eſt, et mens turbatur, horumq́; multi floccos uelunt, nareſq́; fodiunt, & parum quidem interrogatis reſpondent, ſed ex ſe nihil quod compoſitum ſit dicunt &c. Et ſtatim ita ſcribit his igitur ita habentibus, ſi uenter liquidus fuerit, abſumenſq́;, & contabefaciens, ſorbitiones craßiores frigidiores, exhibendas eſſe. Percepiſti ne, ex ſignis morbum, & uirtutem multum urgentes deſcripſiſſe, craſſaſq́ue ſorbitiones tali concurſu miniſtraſſe. Sed abunde de uictus forma dictum eſt.

Lib. 4. de rõe uictus.

BRVDI LVSITANI
DIONYSII MEDICI FILII
DE VICTV FEBRICITANTIVM
AD ANGLOS.



LIBER SECVNDVS
CAP. I.



VNC DE QVANTITATE *uictus, tempestiuum est agere. Nisi enim potus, aut sorbitionis quantitatem nouerimus, aut naturam minus iusto exhibentes lædimus, aut morbum si plus ministrauerimus, augebimus. Victus quantitatis, à consuetudine, & morbi constitutione, indicatio summitur. Consuetudo eã uictus quantitatem designat, quam ægrotans solidioris cibi bona in gerebat ualitudine. Sunt enim qui multum uoraces sunt cum sanitate fruuntur, ijs multum sorbitionis,* [Primo de rõe uictus:] *aut potus concedendum est, parum ijs qui parce uiuũt. Hoc nos docuit* Hip. *in hæc uerba uerum inter initia, neque multam, neque crassam admodum dare oportet, sed quantum ob consuetudinem, & ne multa uasorum inanitio fiat.* Morbi *proinde constitutio ab ea quam*

consuetudo indicauit quantitate detrahit. Vt si uictus quantitatem laborantis naturam ferre non posse conie ceris, aut ob temporis breuitatem, ad sequẽtem acceßionem, aut ob morbi molestationem, aut quia sorbitionibus æger usus non est, ab ea, quã nobis quãtitate consuetudo indicauit, detrahemus. Subtractionis autẽ modus erit, ut non multa fiat uasorum inanitio, cõsuetudo igitur maximam designat quãtitatem, quam inter initia morbi offeremus. Vt si Socrati laboranti, uictus formã tenues sorbitiones esse diffinieris, tamẽ earũ offeres inter initia quãtũ solidiori cibo bona utebatur ualitudine. Proinde prout morbus, & eius symptomata aucta fuerint, ita ab ea quã consuetudo indicauit quantitate detrahendum est. Vt si manifesto incremento morbi symptomata aucta fuerint penes uehementiã, & durationẽ, sensibiliter ab ea uictus quãtitate, quam primis obtulimus diebus minuemus. Nec hoc præter senis mentem est, loco citato, ubi ita scribit. Postea si dolor quispiam, uel periculum comparuerit, sorbitionẽ dare oportet, nec multam, nec crassam &c. Rationi præterea cõsentaneum uidetur, ut eo minus exhibeatur tẽpore, cũ laborans magis morbo molestatur, quam cum mediocriter habet. In initio cũ ægrotantes utcunq; moderatius habeant, tantum exhibendũ, quantum consuetudo indicauerit. Apud statum uero quia morbi symptomata in maxima sunt uehementia, nihil esse exhibendum, ab eodem didicimus. Inter medio uero tempore mediocrẽ ministrabimus quantitatem, sed cum non ex æquo singulis diebus, aut alternis, nec morbus, nec eius sympto-

nata augeantur, non iusta dierum numerum à principio, quantitatem minuendam, sed prout morbus, et symptomata increscunt. Ex ijs tamen ad exactam uictus quantitatem te posse peruenire haud quaquam speres. Nam quantum a quantitate quam consuetudo indicauit, demere oporteat ob morbi, & symptomatum incrementum, exacte non scimus. Ob id igitur prudentissimus Hip. *ciborum adiectioni intendendum multo minus ait, &c. In cuius expositione Gal. ita scribit, ad scripsit in quantitate ipsa ad id quod minus est, procedendum esse magis, quàm ad id quod exuperat, ubi quis à iusto modo abscedit, nempe quod plus est exuperatque, noxas interdum inemendabiles facit. Verum quod minus est, facile emendatur, nempe si uirtus elabi uideatur cibi exiguum ministrare possumus. Verum si in uentrem absorptus fuerit cibus, quod redundat superfluitque, si alias multo magis in acutis tollere est difficile. In quibus uerbis aperte ostendit cum ab exacta errandum sit quantitate, melius esse, ad id quod minus est accedere.* Nam *error hic minus læsionis afferet.*

In.2.de rõe uictus in acutis.

CAP. II.

AT *alicui forsan contrarium uidebitu.* Nam *id certum est grauioribus ægrotantes offensis affici, cum propè statum erratum sit, quàm si in morborum principijs quippiam delinquatur. Vt ab* Hip. & Gal. *scriptũ est, illo loco nempe, hoc autem uerius efficatiusque, &c. Cunque inter initia minus quam iustum est offerimus, sic agentes uirtutem imbecilliorem reddemus, ita ut apud morbi statum, omnimodam sustinere ine-*

2.derõe uictus in acutis.

liam non poßit. Quare cibum tunc temporis offerre cogemur, quod multo grauius est, quàm si inter initia liberius ægrum reficeremus. Nec putandum est fieri posse, ut minus inter initia quàm iustum est exhibentibus, uirtus ad statum peruenire poßit tanto uirium robore, ut totum uigoris tempus omnimoda transire queat inedia. Nam si id poßit, non minus quàm quod iustum est exhibuisti, sed quod mediocre, & conueniens erat. Præterea Hip. ipse parē confessus est errorem esse postquam enim de forma uictus sermonem fecisset, de quantitate agens ita scribit. Præterea inquit nō minor est error, nec minus hominem lædit, si quis det, propinet'ue, minus tardius'ue, quàm satis est, & expediat; Pars enim famis, & inediæ, plurimum in hominis natura, & ualentem facere, & infirmum, ac primere, potest. Multa etiam alia mala illis non similia ex plenitudine proficiscuntur, quæ non minus etiam grauia, & periculosa sunt. Vera ita res habet, grauiorem esse errorem, qui in id quod magis urget addit. Cumque morbus ob eius uehementiam magis urget, potiorē præbet indicationem, unde minus lædemus minus exhibentes, magis uero plus ministrantes. Nam sic in id quod magis urget addimus. Quod si uirtutis, ob eius imbecillitatem magis simus soliciti, cauendum esse errorē eū, quo uirtus imbecillior reddatur, quare tunc temporis ad id quod magis est accedimus. Dummodo quantitas pro uirtute sit. Morbis autem acutis cum ut plurimum capiantur iuuenes, aut consistentes, quorum uires ualidæ sunt, minimeque in longum morbus protrahatur ma-

In lib. de prisca me.

gis urgere morbum, quàm uirtutis imbecillitatem, rationabile est. Quare ad id quod minus est accedemus. magis uerẽtes, ne plus exhibentes, in id quod magis urget addamus. Recte igitur Hip. dixit ciborum adiectioni intendendum multo minus, magis nos solicitos esse oportere morbi acuminis, quàm uirtutis docens, præcipue in morbis iis qui breui terminantur. In quibus sæpe numero omnino subtrahere expedit, cum æger sufficere poßit donec morbus maturescat. At in libro de prisca medicina, uniuersalẽ faciens sermonem, utrunq; errorem grauem esse dixit. Ac si æque urgentes uirtutem, & morbum finxisset. Neque ratio quicquam eorum quæ diximus tollit, nam errorem quem prima exhibitione committimus, minus exhibentes, non apud statum corrigimus, sed secunda, aut tertia oblatione emendamus Quod quia ad opus apprime utile erit, explicabimus. Si Socrati febre continua laboranti, sorbitionem dare decreueris, in primis modum, secundum quem bona ualitudine, cibo, & potu utebatur, inquires iusta quem, sorbitionis quantitatem diffinies. À qua postea iusta morbi incrementum detrahes. Talemque offeres primum quantitatem, ut commode apparare possit, citra additionem uehementiæ, aut durationis accessionis febrilis. Quod si ab eo cibo quem primo exhibuisti nullum horum sequatur, ægrotansque plus ferre posset, aut uoluisset, parum addes sequenti oblatione, quia quod minus est exhibuisti. Et ita id quod minus est, facile emendatur. Quod si plus exhiberemus quàm ægrotantis natura citra læsionem ferre pos-

Lib. 2. de uictu acutorum.

ſet, noxam emendari ita facile non eſt. Errorem quidẽ hunc, hæc ſequũtur, incommoda, nempe grauitas hippo cundriorum, frequẽtia anhelitus, febriles incenſiones, ſitisq́, capitis dolores, &c. Hæc omnia in morbis acutis eueniunt ex immodica cibi quantitate, et ex intẽpeſtiua eius oblatione, ut ab Hip. ſcriptum eſt in libris de ratione uictus. Nulla ergo alia melior mẽſura dari poteſt, qua uictus quantitatem diffiniamus, quàm ſenſus ægrotantis, qui magis & minus indicat citra errorem. Prima autem oblatione, ut ab ea iudicium capiamus in poſterũ, minus quàm conſuetudo indicat offerri melius eſſe diximus. Nec hoc eſt præter ſenis mentem, qui in eodem de priſca medicina libro, ita ait. Præterea, uaria multo magis eſt, ac maioris diligentiæ eget hæc res, mẽſurã enim cuiuſdam animo conſiderare oportet. Menſuram dico non quæ pondere, numero'ue ullo conſtet, quã ſi quis reſpiciat, quod expediat, exactum'ue ſit, poſſit cognoſcere. Nihil .n. aliud inuenires quàm corporis ſenſum. Quàm ob rẽ tã exacte rẽ nouiſſe uti parũ utrinq; erret quis difficillimũ eſt. Tam et ſi hunc ego medicum ualde laudo, qui paululũ in iis rebus aberret peccet'ue. Quod autem exactum & uero proximum eſt, raro admodum ſcire & uidere eſt. Siquidem plurimi medici in iis mihi ſimiles eſſe uidentur, prauis nauium rectoribus. Nam cum illi in tranquillitate regendo peccant, errant'ue, eorum error non patet, cum autem eos magnus uentus, atq; aduerſa tempeſtas, deprehẽdit, liquido iam & aperte cunctis hominibus qui in ea ſunt patet, per eorum ignorantiam & errorem peccatum'ue

nauem nisi succurratur perditum iri. Sic *mali, & pluri mi medici, cũ homines qui nihil graue & periculosum habẽt curãtur, si quis in ijs maxime peccet, erret'ue, nihil admodũ graue & periculosum admittat.* Nam *multo plura & sæpius leuiuscula hominibus mala fiunt, quàm grauia & periculosa.* In *quibus si peccent, errent'ue, rudibus et ignaris non patet, cũ autẽ magnum & uehementem fallacemq; morbũ nanciscuntur, tunc eorum error, & peccatum, arsq;, cunctis patet.*

CAP. III.

SED *forsan quis obijciet, ex ijs quæ dicta sunt apparet, una uictus forma, nutriendos esse ægrotantes, à morbi initio ad statum usque incedendo.* Q*uantitatem autem secundum morbi incrementum mutandam.* In*ter initia, iusta consuetudinem, uictus quantitatẽ, mensurandam, increscente uero sensibiliter morbo, minuendam.* At *uidetur magis ex usu fore ægrotantibus, si semper quantitatem seruemus quam consuetudo indicat, formam uero mutemus.* Vt *si inter initia morbi, crassa sorbitione ægrotantem alere nobis uisum fuerit, increscente morbo tenuem offeramus, ea qua usus est*
8.de methodo medendi. *quantitate.* Naturam *siquidem semper gaudere consuetis, asseruit* Galenus *ex auctoritate* Hipp. Præte*rea hoc idem in* Aphorismis *sentire uidetur, cum ait* ἔμπροσθεν δὲ ὑγροτέρως διαιτᾷν ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων *hoc est, ante uero uberius reficiendum, ut sufficiat ægrotans, per illud uerbum* ὑγροτέρως διαιτᾷν *non quantitatem, sed*
In 1. de uictu acutorũ. *uictus formam intellexit.* Præterea *in loco quem citasti, non magis quãtitatem mutandam esse docet, quàm*

formam,cum ait. Neque multam, neque crassam dare oportet. Sicut enim multitudo ad quãtitatem attinet, sic crassities,& tenuitas,formam uictus respiciunt. Verum ubi ut quicquam asseras, deest recta ratio, dicta insequere antiquissimi uiri Hipp.qui multorum sapientum unus instar est. A quo didicimus uictus formam, à morbi initio ad statum non permutandam esse. Sed quo in loco forsan quæres. Ex libro de uictu acutorum secundo. Cum de permutationibus agit colliges. Apertius tamen à Gal.duobus in locis nempe in expositione illius conijcere autem oportet robur & morbi &c. Vbi ita scribit,nempe summa quam adstruit est,non permutandam esse uictus speciem, priusquam signa coctionis manifesta sint. Id autem fiet, si quot diebus ad uigorem morbus uenturus sit, præcognoueris. In quibus uerbis manifestæ ostendit a morbi initio ad status introitum una uictus forma nutriendos esse ægrotantes. Alia uero, toto eo tempore quo durat status ad perfectam morbi solutionem. Demum alia per totum conualescentiæ tempus ad sanitatis habitum. In singulis harum quattuor conditionum, non faciendas esse insignes uictuum permutationes de una uictus forma in aliam priusquam, ad aliam conditionem peruẽtum sit. Idem præterea in eodem secundo, ita scribit in expositione illius interdum autem & cruda &c. Vniuersa hæc contingere ijs ait, qui perperam cibati sunt à medicis,quicunque primis diebus exoluentes laborantes, sanè circa tertium,uel quartum, uel quintum, uel sextum,repente ad edulia permutauerunt,nondũ morbi

uigore peracto, quasi peracto, conuenienter eos permutasse uictum dicat. Quod igitur dicebat quod permutare quidem oportet uictum sanorum in morbis, non quidem ut sorte euenit illud agendum, iam puto manifestum ex dictis esse. Existente enim constitutione corporis una cum sanitas adest altera à morbi principio usque ad statum, alia ad perfectam solutionem, & post hanc alia quæ conualescentiæ tempus ad usque sanitatis habitum occupat. In nulla harum quattuor constitutionum facere oportet magnas uictus mutationes, antequam in aliam constitutionis speciem peruentum fit. Qui igitur ægros morborum exordijs in omni ciborum abstinentia seruant, si ad uigorem usque talem uictus speciem seruare possent, nemo eos culpauerit. Quod si facere non possunt &c. Idem dixit in eodem in expositione illius de mutatione quæ in hæc uel illa fit, plurima sum locutus &c. Rursus sermonem totum in summam unam coegit Hipp. In ijs qui similiter habent uictum haudquaquam permutare percipiens, uerum in ijs qui ex sanitate ad morbũ transeunt, permutare quidem, non tamen ut cæteri permutant, deinde compendio quodam uictus scopum in acutis morbis declarauit. Siquidem morbus maturuerit transeundum ad cremorem ptisanæ præcipit. Si adhuc crudus fuerit nõ trãseundũ, nisi ob aliquod symptoma. Hæc sunt loca ex quibus colligo in constitutione unà, prout est à morbi initio, ad statum usque, non permutandum esse uictus speciem. Quod si iam dictis illud Hip. adiungas, non igitur intempestiuæ neque fortes uasorum inanitio

In 2. de uictu acutorũ.

s moliri, neque cum morbi uigent, cibum dare, neque pente huc, uel illuc, in toto negocio quicquam muta- licet, manifestum erit quod si eadem uictus forma, et dem quantitate, per morbi initium & incrementum eremur, apud statum uero cibum omnino prohibere- us, ægrotantes ex repentina uictus mutatione læde- mus. Item rationi consonum est, ut cum paroxismo- um incrementa, & longiores durationes minus tem- pris quiescere laborantes permittunt, magis tenui ui- u nutriendos fore. Cunque uictus speties secundũ an quorum mentem mutanda non sit, durante eadẽ mor i constitutione, reliquum est ut quantitates imminua- us, prout morbus incrementum accepit. Id etiam ab Hip. licet colligere in primo de uictu acutorũ, nã stan- e eadem morbi constitutione, cum alimoniã addere in endit, & uirtutem roborare, uictus formam seruat im nutatam, quantitatem augẽdam præcipit. Vt in eo, at i os madescat, & quæ à pulmone expuuntur talia sint ualia esse oportet, sorbitionis quantitatem ut summa- im dicam augere conuenit. Et infra statim, & quanto naior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem sque dare oportet. Ecõtrario igitur à morbi initio per otum incrementũ ad statum, cum minus nutrire ægro antem intendamus, uictus spetie manente, quantitate mminuemus, prout morbus manifesta habuerit incre- nenta. Minusq; naturã huiusmodi lædi posse mutatio- ne, quàm si formam uictus immutaremus. Consuetudo n. magis formã uictus et eius qualitatẽ respicit, quàm quantitatẽ. Et ob id difficilius fert natura, si assuetam

uictus formã, & qualitatem immutes, si uero ab assueta detrahas quantitate, non adeo. Ob id stante eadem morbi constitutione, ut minor fiat mutatio, quantitas mutanda est, forma autẽ uictus seruanda. Nec prætereundum esse, ætatem, regionẽ, coindicatrices quãtitatis esse, præterea numeri multiplicationis prohibitio. Hæc enim maiorem indicant quantitatem, ut si puero multoties ædere assueto, si propter morbum toties ministrare cibum non possimus, quod à numero deest, id quantitate ipsa supplebimus. Vt scite à Gal. scriptum est. In expositione illius quibus semel, aut bis &c. Vbi ita scribit, si uero accessiones non permiserint, neq; alimẽti offerendi occasiones fuerint multæ. Raro plura dabimus. Vnde quidam male hunc uertit locũ, in hunc modum neque multi alimenti offerẽdi occasiones fuerint. Hiems multum exhibendum esse indicat. Consimiliter & regio frigida. Sed hæc ad imminuendã uictus quãtitatem, quã consuetudo indicat, uires habent. Minime ad augendã. Ab ijs ergo uictus quãtitas diffiniẽda est.

1. Aphorismorum.

CAP. IIII.

SED easdem numerus habet considerationes, nã à consuetudine in primis, & à morbi dispositione oblationis numerum scito sumendum esse. Vt scriptum est ab Hipp. in hæc uerba, qui enim bis cibari sunt soliti, bis ptisanam dare oportet, quibus semel, semel quidem primo die detur &c. Ab hoc numero quem consuetudo indicat, quæ à morbo sumitur indicatio detrahit. Nam principia, & incrementa, & status, accessionum, aliquando numerum oblationis consuetum seruare pro-

1. de ratione uictus.

bibent. Virtus autem corporis plerunque super addit, cum imbecilles sunt, aut cum eum ministramus cibum, qui parum nutriat, & uolumus ut roboretur natura, numerum tunc cibationis addimus, si per morbum liceat. Vt si febre continua laboret is qui multo cibo bona utebatur ualitudine, uisumq; nobis sit huic ptisanã exhibere ob aliquas causas, cum ultra eam quantitatẽ quam consuetudo præstitit exhibere nõ liceat uice una numerum oblationis addere studebimus, ob id quod hic multo indiget nutrimento, parumq; alimenti ptisana suppeditat. Hoc uidetur intellexisse Hipp. eodem primo libro, in hæc uerba. Quibus semel, semel quidem primo die detur, deinde sensim, paulatim, si fieri potest, iis quoque detur, si quid putas adiiciendum. Infirmum igitur toties nutriemus quoties consuetudo indicauerit, nisi aut facultas crebrius, aut morbus rarius indicauerint. Consuetudo igitnr primam quantitatem siue maximam, et primum numerum, penesquẽ aliquando rarius, quandoque crebrius, ægrotantibus cibum ministrare dicimus, proponit. Huic aut uirtus addit, aut morbus minuit, scite ergo Hipp. in Aphorismis dixit, quibus semel, aut bis, aut plura, dandum est aliquid tempori, ætati, et consuetudini, neque igitur quantitas uictus, nec oblationis numerus, inueniri posset si à consuetudine indicationem tollas.

CAP. V.

QVALITATEM cibi multa indicant, nempe morbus, naturæ ægrotantis, ætas, consuetudo regio, anni tempus, & cœli status, in morbi appellatio-

ne, morbum & eius causam intellige. Natura ægrotantis, ætas, & consuetudo similia semper indicant. Cœli status, regio, & anni tẽpus, si tẽperata sint, similia, sin intẽperata, contraria indicant, qualitate uictũ. Vt si calida immoderate sint, uictũ frigidũ exposcunt. Quod si temperata fuerint, uictum medium indicant. Non sic profecto laborantis temperatura, ætas, et consuetudo, semper enim hæc similia siue commoderata sint, aut non indicant. Cunque ea iam dicta in unum consentiunt cum morbo, eum esse exhibendum uictum, qui qualitate insigni morbo aduersetur. Vtpote omnibus indicationibus id dictantibus. Cunque contraria indicent, à potioribus sumendam esse indicationẽ qualitatis uictus. Vt si morbus frigidum & humidum indicet, cætera uero omnia calidum & siccum, ambiguitas, utique pugnaq; indicationum inter se oritur. Quo casu magnopere opus est, tum numerum indicationum tum earum magnitudinẽ simul conferas. Quippe quæ a febre sumitur, ea reliquis quando omnes contrarium faciendum perscribunt, numero quidem inferior est magnitudine tamen quæ ex dignitate potestatéue spectatur, utique superior est. Potissimum, si longe a natura recessit. Prout quidem febris est, plus cæteris omnibus solicitos nos habet. Et quia præterquam quod febris est, etiam magnitudo illi notabilis accessit, iccirco contrarias indicationes inducit atq; obumbrat. Sin febris parua fuerit, fas est reliquas omnes una coniunctas cum ea conferri atque expendi. Ac siquidem pares uidentur, neque febris indicatio præferetur, sic ut

humectandum

humectandum, et refrigerandum sit, neque etiam rel quorum, sic ut califaciendum, & siccandum sit. Immo media uictus ratio ubi ita se corpus habet eligenda erit. Sin altera indicatio exuperet, tantum recessisse à temperato, & medio uictu par est, quantum ea, quæ pollent sua contraria superant. Ergo exercitatum & natura prudentem esse medicum cõueniet, quo cuiusq; indicationis potestate diligēter cõsiderata, omnibusq; inter se collatis unam idonei uictus summam, quæ laboranti sit commoda comparet. Hactenus Gal. cũ de qualitate uictus inuestiganda sermonem facit. Sed non deerit qui in hunc modum dictis Galeni opponat, haudquaquam sperans hac methodo qualitatis uictus scientiã se inuenire posse. Ponamusq; ut ipse proposuit omnia indicantia, uictum suadere calidum, & siccum. Febris uero leuiuscula tertiana sit, uictũ qualitate frigidum, & humidũ indicans. Coniungantur ut ille ait omnes indicationes, & cum febre eas cõferamus, et expendamus, an pares sint morbo, aut impares. Vnde nã hoc mihi notum erit rogabit quis. Nam nec id se scire ait, nec unde sciat. Multo adhuc minus, si alterũ exuperet, quantum utique alterum excedat. Prætera cũ indicationes regionis, tēporis anni, cœli status ad inuicem dissentiunt, utrũ eorum superare debeat. Propriũ insuper ægrotantis temperamentum, si forte consuetudinis obuiauerit, quomodo ijs similes qualitate uictus ministrare possit. Oportuisset methodum tradere qua uires horum singulorum nosci possent. Nos igitur pro uirili tentabimus in commodum studiosorum, uiã

8. de methodo. medēdi.

ostendere, qua facile qualitatem uictus inuenire possimus. Ab ijs, quæ ab Hip. et Gal. didicimus initium hinc sumentes, consuetudinis indicationem potestate digniorẽ esse proprij temperamenti, et ætatis. Nã si quispiam sit siccus temperamento, ætate consistens, humido assuetus uictu. Siccũ ne ei dabis, ratione proprij tẽperamenti, & ætatis, An consuetudinẽ magis seruabis. Quod si hæsitas Hip. roga, qui ita scribit, cibos quibus uti cõsueuerunt, facile ferunt, tam & si natura haut quaquam boni fuerint, similiter & potus. Cibos uero quibus uti non consueuerunt, et si mali nõ fuerint moleste ferũt, consimili modo, et potus. In quorum expositione Gal. ita ait, cõsuetudo maxime potest, repentinaque ab ea digressio, corporũ nõ paro offendit. Ipse idẽ loco supra citato ita scribit, à consuetudine inquit semper est indicatio similiũ, quo ad scilicet ægrotant homines, ab ætate, natura, regione, anni tempore, statu cœli, ubi temperata sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue ualeant homines, siue ægrotant. Contra ab intemperati, anni tempore, statu cœli, & regione, cõtrariorum est indicatio. Cæterũ ab ætate, natura, subintellige intemperatis non absolute, sed cũ consuetudine. Audisti Gal. dicentem, naturam ægrotantis, & ætatem cũ intemperata sunt nihil absolute indicare, sed cũ consuetudine. Duo igitur hæc, ægrotantis natura, & ætas, cũ intemperata sunt ad unius consuetudinis indicationẽ reducimus. Præterea regio, & anni tẽpus, ad cœli statum si res exactæ consideretur, reducibilia sunt. Nam nec regio, nec anni tempus, quicquã agent, nisi per im

In 2. de ratione uictus.

mutationem aeris nos cõtinẽtis dispositionis, aut si magis temperiei, quã cœli statum medici uocat. Quod si ad huius assertionem Hip. aut Gal. testimonium optas prout sunt plures studiosorum nostra tempestate, apud quos paruum habent rationes locum, plurimũ autoritates, tãtum iuuat alieno Marte ditescere. Gal. igitur in libro nono de methodo medendi ita scribit, uoco inquit cœli statim ipsam ambientis nos aeris temperiem, sub qua, & anni tempus, & regio comprehenduntur, quando horum quoque utrunque ex ambientis temperie indicationem mutuatur. Ex dictis manifestum est omnes indicationes qualitatis uictus, ad tres reduci posse. Nẽpe morbum, consuetudinẽ, & aeris temperiem.

CAP. VI.

CAETERVM *cum morbus in affectum, & in eius causam, diuisermus, inquirendum est, an uictus qualitas utrunque nempe affectum, & causam respicere debeat, an solum eorum alterum, & sunt in libris Hip. non nulla loca utrunque asserentia. Nam affectũ, Aphorismus ille humidæ diætæ &c. ostendit. Quodq; & causam respicere debeat, ipse idẽ in libro primo de ratione uictus, de ptisana sermonem faciens ostendit. Ita scribens si quid ablui eget probe abluit, non astringit, hæc omniam causam respicere manifestũ est. Ratio tamẽ aliud dictat, nã cũ duo sint quæ in medici cõsiderationẽ subeãt, nẽpe corpus febricitãs, et humores putridi. Ita duo sunt instrumenta, illorũ gratia, quorũ altero corpus seruamus, et altero putridos humores extra pellimus. Victus quidem corpus respicit, et id quod ab eo*

effluxum eſt, tum ſi ratione morbi corpus intẽperatũ eſt, id contrarijs emendat qualitatibus, paulatim id agẽs. Reſpicere humores medicaminũ eſt, ut craſſos extenuẽt, lentos detergeãt, putridos expellãt. Victus igitur munus eſt id quod à patiente particula effluxum eſt inſtaurare, & id quod alteratũ eſt reducere. Hæc ſolum euenire corporis partibus ſimplicibus poſſunt. Verum ad illud quod dixit Hip. ſi quid ablui eget, probe abluit, ipſe ſtatim illo uerbo ſi quid ablui eget, reſpondet, id tanquam non neceſſarium euenire innuens quid Gal. aſſerit cum ait, ſi quid ablui egeat, quaſi nõ omnibus acutis morbis probe abluente edulio utamur. Nẽpe cætera omnia, quæ de ptiſana dicũtur bona morbis omnino proſunt acutis. Sed abluẽdi bonitas quibus uentrẽ ſubduci nolumus, ubi cibus in uia moratur eſt idonea. Probe igitur abluere febrili affectioni, neque tanquam contrarium, neque tanquam familiare auxilium unum utile exiſtit, ſed bene tanquam ſymptomatis alicuius emendatorium correctoriumq́ue. Mentem adhibe ad illud uerbum febrili affectioni, ac ſi uelit, uictum, febrilem affectionem, & non cauſam, reſpicere oportere. Quod ſi accidat ut uictus utrique aduerſetur, & affectui, & cauſæ, ob id reijciendus non eſt. Cũ ergo uictus id ſolum quod à corpore exolutum eſt reponere, aut id quod alteratum à morbo eſt, reducere debeat, manifeſtum eſt, cibis aſtringentibus utendum non eſſe, niſi, cũ morbus ad eam corpus alterarit diſpoſitionẽ, à qua aut uẽtris fluxus, aut uteri, aut alterius momentaneæ partis, aut ſymptomatici ſudores robur,

uirtutis exoluentes, aut animi deliquium, proueniant. Alioquin non est quod corpus moderate habens in raritate, & densitate cibo astringente obstruas. Proinde cum aeris nos continẽtis tẽperies nihil indicet nisi prout nostrũ afficit corpus, tantumque indicationis sortiatur, quãtum corpus ab illo mutatur, manifestũ etiã est, indicationem continentis nos aeris ab ea sumendã esse immutatione qua nostra afficit corpora. Consimiliter de morbosa sentiendũ est affectione, nam tantũ indicabit quantũ corpus à naturali mutauerit symmetria, licet febris in sua causa magna esse uideatur. Parũq; si corpus à proprio ammouerit tẽperamẽco, parũ indicabit iuxta recessus magnitudinẽ. Duo igitur indicãtia, nempe aeris nos cõtinẽtis tẽperies, & ægritudinalis affectio, ad corpus reducuntur affectum. Neque ulli mirum id uideri debet, quod ambiẽtis indicationẽ ad præsentem corporis affectum reducamas. Nam iure id mirum uideri non debet, quod rationi peruium est. Pone affectum, & ambientem utrunque calidũ, & siccum. Corpus utiq; affestum tale est, non solũ propter morbosam affectionem, sed ab ambientis calidi, et sicci operationem. Vtriusque igitur operatio affectum corporis præsentem produxere. At pone ambientem frigidum, & humidum affectioni contrarium, corpus profectò affectum, non tale est ob solam morbosam affectionem, ob quam magis tale esset, sed ob ambientis etiam qualitatem affectioni contrariam, eius uim refrangentẽ. Neque, quæ dicta sunt præter mentẽ Gal. esse putes. Ille enim in libris de methodo medendi am-

bientis indicatio ad præsentem affectum, quem morbũ nominat, reducit. Cum ex tribus indicantibus, quorum tertium ambiens erat, duo collegit indicantia. Ad duas igitur indicatiões in uniuersum omnes quæ uictus qualitatem indicant reduximus. Nempe corpus affectũ & consuetudo. Ab ijs igitur qualitas uictus quærenda est. Verum cum hæc consideratio medicæ artis parti, quæ morbos curat subiaceat, necessum est recessus corporis à naturali temperamento scire, ut cõtrarium applicantes qualitate uictum, ad symmetriã particulam reuocamus. Recessum uero nisi naturale nouerimus temperamentum, alia sciri uia nõ potest. Quapropter alia præter duas indicatione naturali nẽpe temperie opus est. Quibus autem notis id inueniri poßit medico considerandum est. Proinde cum omnibus in unum collatis temperamentorum signis coniectura et non sciẽtia assequamur, ab una consuetudine id certius sciri posse cum Gal. asserimus. Qui ita scribit, nos certe quibus cura fuit, inquirendi illud inuenimus quod per plures cognitu difficiles notas. Cuiusque membri, temperamentum coniectura potius, quam scientia inuenitur. Si igitur notis multis & paruis aliqua certior apparuerit, nõne abiectis illis, hanc pro omnibus arripiemus, nemo id arbitror qui mentis compos est, negabit. Atqui si omnes temperamentorum notas in unũ colligas, hæc lõgißime absunt, ut parẽ ei quã cousuetudo præstat fidẽ faciant.

CAP. VII.

VERVM quia in cognoscendo ægrotantis à proprio temperamẽto recessum. Duplex datur considera-

tio. Nempe generatim scire uersus quam qualitatem corpus alteratum sit, secundo quantitatem illius declinationis, hanc nõ ualde speculationi huic de ratione uictus necessariam. Nam particulæ intemperiem semel à suo contrario euertere in ratione ciborum nõ est, sed medicaminnm. Sat enim est si cibus paulatim bono temporis interuallo id agat, id autem cõtrario remisso effici potest. Quam ob rem, & si corpus à naturali abscesserit symmetria, per duos gradus uersus calorẽ, necessariam non est, nec ut opinor commodum frigidũ, huic totidem gradibus uictum offerre. Id enim cibi naturã egrederetur, hæc est ut à naturali calido patiatur, parum autem in id agat. Vt cibo medicinali usu uenit. Quapropter satis sit si frigidum in primo uictum offeramus. Hic enim cibi munus ad implebit, facultatẽ uero medicaminis, tẽporis interuallo crebriori usu præstabit. Vnde fit, ut cũ cibis ea miscere quæ ualentibus sint prædicta qualitatibus cauendum sit. Id solum ergo scire cõuenit ad quod extremum alteratũ sit corpus. An uersus calidum & siccum, an frigidũ & humidum, & an parum, aut multũ à naturali symmetria recesserit, quod haud difficulter inuenies, si considerationem de consuetudine habeas. In ijs quibus usus est bona ualitudine, citra noxam, & ex ijs quibus usus uidebatur. Ex ijs enim temperamẽtum corporis, certius alia quacũq; nota cognosces. Vt prudẽtissime Gal. citato libr. dixit: Videtur, inquit, non sicut alia quædã exiguã, leuemq; sed planè maximã, maximeq; principalem potestatem habere consuetudinem, ut quæ singulorum corporum

naturam oſtẽdat. Et *ſtatim inquit, ſanè ipſi uia ratio- neque ab ea procedentes, fatemur nos partiũ affectum inuenire.* Deinde *ex illo rurſus ad faciendorum indicationem uenire.* In *hocque pars hæc, quæ de uictus qualitate agit, ab ea medicæ artis parte, quæ ſingularum, aut ſimplicium partiũ morbos curat differt, quod hæc quantitatem receſſus à naturali temperie noſſe deſiderat, ut æquali contraria gradu applicet remedia.* Illa *uero ſolum quærit uerſus quam qualitatem intemperatum ſit corpus, & an multum, an parum receſſerit.*

CAP. VIII.

A TRIBVS *igitur qualitas uictus ſummitur, à naturali temperamento, & ab affectione, & à conſuetudine, cunque hæc in unum conſentiant, quod ſimul indicauerint ſtatim exhibendum.* At *contraria indicare ſolum affectum, & conſuetudinem poſſe.* Nam *naturale temperamentum ſemper cum affectu in indicatione qualitatis uictus conſentit.* Nam *affectus indicat ſui ablationem per quam ad temperamentũ priſtinum ægrotans reducitur.* Huic *indicationi naturalis ægrotantis temperies ſemper conſentit.* Duo *ſunt igitur, quæ contraria indicare poſſunt, nempe affectus & conſuetudo.* Vt *ſi affectus calidus, & ſiccus humidum expoſcat uictum, conſuetudo uero prohibeat (nam calidis, & ſiccis aſſuetus erat cibis) in hac indicationis contrarietate inquirendũ eſt, an calidis, & ſiccis aſſuetus eſſet, ob id quod male ex frigidorum uſu, aut quia melius calidis, & ſiccis quàm à frigidis, et humidis haberet, aut à frigidis, & humidis nihil incõmodi perci-*

piens. Si primum contingat, eo esse utendum uictu, qui temperatus sit, aut id mixtis adinuicem contrariarum qualitatum alimentis conficiendum. Siquidem dum sanus erat calidis & siccis opus sibi erat cibarijs, ut inculpate uiueret, febre correptum, calidum & siccum iam effectum, frigidis, & humidis lædes. Aut nunc aut cum febris abierit. Nam id præstitit affectus quod calidis & siccis cibarijs quærebat. Quapropter si tunc iustè ea, quæ calfaciebant, & exiccabant amplectebatur, nõ est cur nunc caliditatem & siccitatem affectus, frigidis & humidis euertas. Nisi multum exuperent. quod si contingat uictu medio utendum est quo excessus securissime refranguntur. Quod si secundum eueniat, dandum esse aliquid consuetudini, minus tamen quàm in prædicto. Eo utentes uictu qui refrigerare & humectare moderate ualeat. Liberalius id agere licet si tertium contingat, parum consuetudinem illam facientes. Ad tria igitur omnes reduximus indicationes, nempe regionẽ & tẽpus anni non agere nisi status cœli interuentu. Hic autem nihil indicat ex se, sed inquantum corpus afficit. In uno igitur affectu corporis, regionis, anni temporis, status cœli, & morbi, temperamenti ægrotantis, ætatisq́; uires siue actiones, potestate sunt, & id quod tandem ab eorum actionibus, & re actionibus, & alterius, supra alterum exuperantia superest, in uno affecto corpore conspicitur. Non est igitur quod medicus in æstimandis horum cum contraria indicant uiribus, mentem inaniter agitet. Id enim quod ab exactissima consideratione elici posset, corpus affe-

ctum indicat. Diximusq; ætatem ad proprium reduci temperamentum, cuius ope scimus an parum, aut multum, à naturali recesserit corpus symmetria. Ad opus præstat id commodi, ut sciamus quando maxime finem alteranti uictui imponemus. Cæterum in indicatione qualitatis uictus cum affectũ consentit. Nam si quispiã sit calidus natura, calidiorq; ob ægritudinem euaserit, affectus indicat, ut id caliditatis quod super excreuit abscindatur. Idem proprium indicat temperamentum. Et non calidum potestate uictum, ob id quod ante natura calidus erat. Sola igitur illius gratia, corporis tẽperatura à medico inuestiganda est, ut an parũ an multum, à naturali recesserit corpus symmetria, & quando maxime alteranti uictui finem imponemus sciamus. Sola igitur consuetudo est, quæ aliquando dissentit affectui. Tuncq; diuisionem illam quam supra triplicem fecimus inquirere ab ægrotante, & ab ijs qui hominem multo ante nouerunt oportet. At cum omnes tres in unum consentiunt, cum humidus natura, et humido uictus assuetus, febre corripiatur, audacter frigido & humido uictu utetur. Nonne hæc sunt senis uerba humidi uictus omnibus febricitantibus conueniunt, maxime pueris, & alijs sic assuetis refici. Sunt tamẽ febres quæ non humidum, sed siccum indicant uictum, de quibus infra nobis sermo erit ubi mentem Hip. in dicto Aphor. ostendemus. Nunc ad reliqua properemus.

CAP. IX.

A duobus sumitur quãdo exhibere cibum debeamus à facultate & à morbo non prohibente. Probibet ab

nitijs paroxiſmorum, aut exacerbationum ad manife-ſtam inclinationem. Iis *enim temporibus natiuo calore ad thoracē collecto, ut morbi cauſam unicat, cibus dandus non eſt, quanquam corpus iam iam indigere uideatur, cū* Gal. *aſſerimus de ratione uictus in acutis*. Op-*portunum igitur exhibendi uictus tempus fuerit, cum caliditas ad pedes deſcenderit, uiſcera iam deſerens, ut ab* Hip. *ſcriptum eſt, uerum ſi facultas nimis langueat, ita ut imbecillitas eius maxime urgeat indiſcrete quolibet tempore nutriemus ægrum.* Et *in ſtatu totius morbi, ut ſcripſit* Gal. *in* Aphor. *Cunque in declinatione ac ceſſionis dare expedit, non ea ſtatim uictum forma, quā ægrotanti definieris exhibebis, ſed magis tenuem, ut ſi ſorbitionibus ægrotantem alere decreueris, ſatis ſit ſi potiunculam, inchoante inclinatione, miniſtraueris*. Poſt*modum aut febre ceſſante, aut omnino remittente, ſorbitionem exhibeto*. Q*uem modum uidi à peritis medicis obſeruari in* Italia. Q*uibus enim ægrotantibus ſorbitionem ex pane & iure pulli quam panatellā uocāt, miniſtrare decernunt, hos primo in inclinatione febris tenui pulli iure nutriūt*. Ac *poſtmodum ceſſante febre, aut manifeſtè remittēte, ſorbitionē exhibēt.* Hoc *ut arbitror ſenſit* Hip. *cum in fine primi de ratione uictus immediate dixiſſet, cū calor ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit, ſubiungit ſtatim.* Vtere *primum & maxime cremore, poſtea ptiſana, ſecundum perſcriptas coniecturas exacte ſpeculatus.* Q*uæ quidē uerba, & ſi* Gal. *ad uictum uniuerſalem referat, de particulari cibatione eadem poſſe recte intelligi aſſerimus.* Vt *talem*

In fine primi de ratione uictus idē dixit in 4. eiuſdem.

faciant sensum, quod si sorbitionibus ægrotātem nutrire debeamus, melius esse inclinante febre à tenui sorbitione; ut cremore ptisanæ incipere. Ne ab unius diei inedia ad crassiusculum cibum mutatione subita, lædatur ægrotantis natura. Quod autem scribit secundum perscriptas coniecturas, hunc sensum habet. Quibuscunq; coniectura habita de morbi constitutione & ægrotantis robore, dandam fore sorbitionem decreueris, hanc non in initijs, neque incrementis accessionum exhibeto, sed in declinatione. In qua commodius ages si primum cremore usus fueris, deinde ptisana. Cæterum in continentibus febribus, quæ unicam à principio ad finem accessionem habent, nutriendi idoneum tēpus, à consuetudine, & à facili toleratione accipitur. Vt si in aurora facilius æger malum tolerat, eodemq; tempore cibari solitus est, commodißime ea hora cibum ægrotanti ministrabimus. Hoc discimus a Gal. undecimo de methodo in hæc uerba. Tempus uero nutriendi quod quidem ad reliquas spectat febres, quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicemus. Quæ uero unicam à principio suo ad finem habent accessionem (de his nanque præsens sermo est) in his facilis toleratio, & consuetudo spectari debebunt. Quando cibus illis eo tempore est offerendus quo facilius quàm in cæteris morbum tolerant. Eoq; potißimum diei tempore quo prius cibari sunt sueti. Etenim facillime cibum ferent si ex his, considerationibus assument. Hucusque Gal. Cæterum scire oportet quod aliquando consuetudo & facilis toleratio, in indicatione temporis dissentiunt, ut si

qui ægrotat eorum ſit, qui ſemel cibum ſolent capere
ccumbente ſole. Morbum uero facile toleret æger ini
o diei. Pugna inter indicantia oritur, quo caſu indi-
ıtio à facili toleratione præualet ei, quæ a conſuetu-
ine. Nec præter rationem, nam ſi bis, aut ter cibum bo
æ ualitudine capere aſſueto ægrotanti, propter febri-
es acceſsiones, ſemel miniſtramus, ob timorem ne cibus
ntempeſtiue exhibitus, aut in uehementiam febrilem,
ut in eius addat durationem, ut in ſuperioribus oſten-
limus, multo cautius in ſynochis, quæ acutiores multo
ſunt febribus prohibendus eſt, ea hora cibus qua plus
ædere poteſt, eaq; maxime miniſtrandus, cũ ab eo cor
poris natura capiat cõmodius uſum, minusq́; prompte
in morbi cauſam tranſeat. Quod ſi facilior toleratio
manifeſta non detur, à ſola conſuetudine incontinenti-
bus febribus tempus nutriendi idoneum ſumendum eſt.
Porrò aptiſsimum in febribus, quæ intermittunt & re-
petunt, tempus eſt, cũ uti dictum eſt, exhalare iam cœ-
perit febrilis calor, huius quoq; opportuno tempore ex
duplici coniectato reſpectu, nempe ſummo præcedentis
acceſsionis uigore, et futuræ principio. Ad hæc nam ſpe
ctantes, operã dabimus, ut quàm longiſsime ab utroque
nutriamus. Ergo ſi ſpatium quod inter ſummũ prioris
acceſsionis uigorem, & ſequentis principium interue-
nit, ſatis ſit amplum, facile eſt idoneum tempus inueni-
re, ſin exiguum id fuerit, alterum facias neceſſe eſt, ut
aut ægrum admodum adhuc calentem nutrias, aut ſe-
quentis acceſsionis inuaſione iam iam affutura. At ſum
mi uigoris & acceſsionis principij morem ſic conſideres

censeo. In summo uigore notabis an circa magnitudinē febrilis caloris siccus sit & squallens, an citra siccitatē urens. Priorem nanque humectante uictu madefacere quàm primum oportet. In secundo dum plurimum caloris se remittat, manere. In principij uero accessionis more æstimabis, an corporis extrema perfrigeret, et magnam sanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non præmat. Quippe secundum hoc, ceu facile cōtemnet. In priore distinguas oportet. Nam si absque uisceris phlegmone, aut succorū redundantia, motus ad interiora accessionibus pollet, nihil offendens paulo ante cibans. Sin uel phlegmone, uel redundantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, seu res maxime noxia. Hæc quidem Gal. scripsit de tēpore quando opportune in febribus æger cibetur cum exiguum fuerit tempus quod inter summū prioris accessionis uigorem, & sequentis principium interuenit. Vt si ponamus a summo uigore ad sequentem accessionem trium horarum spatium esse, an prima cibare febricitantem hora, commodius sit quàm secunda, hinc maxime disces. Cibum ideo febricitantibus exhibemus ut eo uirtutē seruemus, cauentes quo ad fieri possit ne in uehementiam morbi, aut eius durationem addamus. Virtus ab eo cibo usum capit quem coquit & apparat. Melius autem apparabit cum à febrili labore quietior fuerit laborantis natura. Verū facultas naturalis quæ cibum coquit, quietior est in paroxismi inclinatione, quàm in initio accessionis, ut ab ipso Gal. secūdo Aph. scriptū est in hæc uerba. In uigore eo quod iam coquit

superfluum euacuare. Tum propter alia, & quia animalis facultas omnino in statu laborat, licet maxime secundum illud tempus uitalis & naturalis fortes persistant. Ab initio igitur paroxismi naturalis facultas quæ concoquit maxime ad statum usque fatigatur, ab statu uero inclinationē uersus, fortis ut ille ait permanet. Quare hac ratione cōmodius est inchoante inclinatione cibū exhibere quàm propè accessionē. His adde cibū si quando eum in uentriculo sequens accessio offendat corrūpi ut in pluribus certum esse. Paucis uero omnino quibus inchoante inclinatione exhibetur illud accidere. Quare siue in iocineris phlegmoni, aut uentriculi, aut pulmonis, siue ephimera, aut putrida febre quauis natura, & habitu, salubrius esse parum post uigorē cibare, quàm modicū ante sequentē accessionem. Hoc in singulis morbis naturis & habitibus ostendere haud magnū negocium est. Verum id studioso lectori demittere cōmodius erit. Sat nobis est, qui Hip. dogmata insequimur, eius sententiæ stare in primo de ratione uictus ubi scripsit. Nam si pedes frigidi fuerint non a sorbitione modo uerum quoque & maxime à potu temperandum. Item quarto eiusdem cum dixit frigentibus ergo pedibus neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis, sed maximum existimato si id tantisper obseruaueris, donec ualde incaluerint, deinde ita quod confert exhibe. Frigiditas siquidem pedum parte plurima febris accessuræ signum existit, quo tempore siquid porrigas maxime prorsus peccabis, nempe morbum non parum augebis. At uero

cum febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores sunt. Idem infra, nempe cum pedes frigidi fuerint, uenter de necessitate calet fastiditq; cibum, intenditur hyppocundrium, iactatur propter internam turbationem corpus, mens fixa non est, dolet æger, lancinatur, uellicaturq;, uomere affectat, & si mala uomuerit dolet. Ergo cũ calor ad pedes descẽderit, curritq; urina, & si non sudet, omnia cessant, quo tempore sorbitionem dare expedit, nam alias perniciosa existit. Hæc quidẽ Hip. scripsit incõmoda euenire ijs qui in initijs accessionũ cibantur. Sitq; à nobis in præsenti definitum, quod cũ ob breuitatem temporis à uigore præcedente ad sequentem accessionem, alterum duorum sequi sit necesse, aut ægrum ut adhuc calentẽ nutriamus, aut sequentis accessionis inuasione iam iam affutura, consultius esse primum, ut sanum magis eligere, in omni morbo, in omni natura, & in omni habitu. In qua sententia Hip. esse certum est libro de ratione uictus in eo loco qui ita incipit, cum autem purgaueris sorbitionibus quibusdam utitor. Cæterum cum spatium inter summum prioris accessionis uigorem & sequentis principium interuenit, adeo amplum, ut satis sit ad binas cibi oblationes, offeremus semel quidem, resoluta omnino priori accessione, iterumque sequenti nondum incipienti. Temporis autem inter secundam oblationem & sequentem accessionem quidam quattuor horas sat esse putarunt. Idq; forsan ex Gal. octauo de methodo sumunt, ubi asserit. Abunde esse si tres æquinoctiales horas quattuorue inter balneum, acces-

sionis

sionisque tempus inter ponantur (à balneo enim semper ægrotantibus cibum ministrabat.) Verum in *præsenti citra disputationem, non satis esse, si tres quattuor ue horæ inter cibum, et sequentē accessionem inter sint arbitror.* Nam *intra limites dispositionis ad futuram accessionem, naturam alio intentam ciborum coctioni segniter atque imbecilliter uacare putandum est.* Quæ *causa est, ut diutius eo tempore cibus in uentriculis laborantium immoretur.* Quapropter *ijs qui ab humore putrido à febre detinentur, si quando ante accessionem cibum sint capturi, septem horarum interuallum ad sequētis accessionis initiū, necessarium esse, ut cibus in uētriculis eorum decenter coquatur, & ad inferiores partes, descendat, iuxta sententiam haly medici arbitramur.* Nec *Gal. huic contrarius est opinioni.* Nam *si ea quæ parum ultra eum quem citarunt locum scripsit, legant, ita dicentem audient.* Tempestiuum *inquit est iam, ut ad ea quæ post balneum adhibentur accedamus.* Sunt *autem ea minime multa.* Nam *præter aquam, quæ parum apij incoctum in se habuerit, nihil his est offerendum.* Licet *quod inter balneum, & suspectas horas spatium erit, trium fore horarum conijciamus. hæc quidem Gal.* Et *ut apertum fiat ob angustiam temporis ad sequentem accessionem, febricitantem non cibasse, audias quid ijs statim subiungat.* Si *uero inquit circa uesperam, aut duabus horis citius accessio inuadat, tum lauisse mane liceat, tum cibasse, &c.* Audisti *Gal. eum cuius accessio ad uesperam futura est, mane cibasse, quod nostrorum medicorum imperitiam, aut in*

ſanam temeritatẽ arguit, qui ſat eſſe ſi tres quattuor ue horas à cibo ad acceſſionẽ interponant arbitrantur. Sed reliqua propoſiti proſequamur. Proinde corpora quæ calida, & ſicca ſunt natura gracili habitu, & ſi parum ante acceſſionem cibentur, minime lædentur. Quin immo Gal. refert plures eorũ à febre liberaſſe quibus in ipſo horrore cibum exhibuit. Illud tamen intelligere oportet, cum ob retentionem mordentis halitus febricitant. Tunc enim cibo conuenienti, corpore humectiori reddito acrium excrementorum minor commouetur copia. Sed, & cutis mollior redditur. Vnde fit ut ij qui in choante horrore per cutem corporis ab acri excremento mordentes feruntur fumi, cibi, & potus dulci halitu mitiores reddantur, unde ob dictas cauſas febrilem non concipiunt calorem. Ob id igitur Gal. cibum ijs durante horrore concedit, minime autem cum iã calorem febrilẽ patiuntur. His tamẽ ſi quando febre à putrido humore laborent, cibũ in acceſſionibus exhibeamus ea fiducia, ut eos à febre liberemus, non leuiter in eorũ damnũ errabimus. Minus tamen ij quàm qui alio ſunt habitu lædentur. Sed hæc de tempore nutriendi febricitantes opportuno, ſatis ſint dicta. Reſumentes igitur ea quæ hucuſque diximus quod reliquum eſt proſequemur. Formam uictus quam Græci σχῆμα uocant, à morbi conſtitutione, & ægrotantis robore ſumendam eſſe diximus. Scopumq; totius huius conſiderationis eſſe, an ijs quæ comeduntur aut ijs quæ ſorbentur. aut bibuntur ægrotantem nutrire, an omnimoda cibi, & potu abſtinentia uti debeamus, formam eſſe uictus quærere. Qua inuen

ta, quantitatem determinabimus, à consuetudine primo, deinde à morbi constitutione. In *initio tantum esse exhibendum, quantum indicat consuetudo diximus.* De*inde, ut symptomata increscunt, ita minuere, ita ut in uigore, et parum ante ipsum, nihil sit exhibendum.* De*inde ostendimus secundũ* Hip. *&* Gal. *unica uictus forma, à principio statum usque, & parum ante ipsum nutriendos esse ægrotantes.* Non *ut aliqui senserunt crassiori uictu in principio, quam in augumento, & in hoc quàm propè statum.* Hancq́ue *crassitiem maiorem aut minorem non ad quantitatem solum, sed ad formam uictus referentes.* Vnde *cibarijs utuntur, & forma, & substantia longe dissimilibus stante eadem morbi constitutione.* Cum *quibus disceptare hac de re breuitati consulens prætermitto.* Solum *lectores admonitos esse uelim, si* Hip. *libros diligenter euoluant, unica uictus forma, ægrotantes alere ab initio, acuti morbi ad statũ usque inuenient.* Porrò *iam dicta de ea morborum differentia fore intelligenda dictum est, qui ab initio leuiter incipiũt, & summissim increscunt, et exacerbantur ad iudicationem usque in qua abunde elucent.* Verum *in morbis ijs qui ab initio florent, et uigent maxime, et ad difficilius increscunt, iusta uero crisim imminuuntur aliã fore diximus uictus obseruandum rationẽ, nempe à robore uirtutis, & à coctione morbi uictus formam sumendam esse.* Ita *ut cum morbi cruditas affuerit, tenuiter ægrotantes nutrire oporteat.* Cunque *coctio in materia apparuerit, formam uictus mutandum esse ad crassiorem, quantitatemq; augendam.* Diximusq;

in omnibus morbis in quibus procedens coctio sympto-mata imminuit, hanc uictus rationem seruandam esse. Cæterum numerum diximus à robore uirtutis, et à morbi constitutione, & à consuetudine sumi. Hæc *primum oblationum numerum indicat, à quo morbus detrahit aut uirtutis imbecillitas addit.* Si *ergo quis recte quæ dicta sunt in singulis uictus scopis percipiat, quat tuor esse uniuersi uictus indicantia rationem colliget.* Nem-*pe uirium robur, morbus, ægrotantis temperamentum, & consuetudo.* Tot *enim, & non plura in ijs, quæ diximus numerauimus.* Hac*que indicantium uictus rationem summam, secundum mentẽ senis esse scito in libro secundo de ratione uictus ubi ita scribit.* Con*ijcere autem oportet robur, & morbi cuiusque modum, hominis item naturam, atque ægrotantis in uictu consuetudinem, non in cibis solum, uerum quoque, & in potibus.*

CAP. X.

DIVINVS *igitur* Hipp.*in libris de ratione uictus, de sorbitionibus, & poculis solum egit, tanquam eæ solum acutis morbis conueniant uictus formæ.* De *ptisana scripsit ut pote quæ leuissima omnium aliarum sorbitio est, & acutis maxime conueniens.* Vt *ostendat, quod cum in exhibitione huius committatur error non paruas inde fieri in acutis noxas, grauiores multo fore si alijs utamur cibis.* Primum *ipse ostendit ijs uerbis, lubricissima est, sitim maxime arcet, facillime coquitur in firmissima existit, si optime cocta fuerit, quibus omnibus est opus.* Secundum, *ijs uerbis ostendit, si lateris dolor assiduus est, calidisq; fomentis non remit-*

titur ſputumque non procedit, ptiſanam autem ita affe ctis dederit, præcipitẽ aget in mortẽ. Quod autem ijs ſi milia accidant eis qui alijs cibis utantur, ipſe ſtatim oſtendit. Præhendũt autem inquit hæc, non ſolum ſi pti-ſana intẽpeſtiue utantur, uerũ, & multo magis ſi quip-piam aliud quam ptiſana inconuenientius ſit edant, aut bibant. Sunt igitur nonnulla, quæ ſcripſit Hip. de ptiſa-na iudicia cũ alijs cibarijs cõmunia, quædam peculiaria ipſi ptiſanæ. Communia hæc ſunt. Cum morbus a prin-cipio floret, & uiget, ut pleuritis, & peripneumonia uitãda eſt ptiſanæ ſorbitio, & multo magis quæ ex alijs cibarijs fit, maxime ea, quæ eduntur affectu exiſtente crudo, ſunt enim cauſa ſuffocationis, et mortis. Sed tunc temporis potus humectantes exhibere conuenit. Cunq; morbus coctionem iam recipit, & ſputa procedunt, ſor-bitionem dare licet, et eius quantitas prout morbus ma gis matureſcat augenda eſt. Præterea ſymptomate quo cunque ſuperueniente aut periculo, ſicut tunc ptiſanæ ſorbitionem ſuſpectam eſſe dixit, ita, & omnem alium cibum qui ſolidior ſit ea. Inſuper, et illud commune eſt, nempe tempus exhibitio in opportunũ, cum calidas ad pedes deſcenderit. Præterea incipiendum eſſe inclinan-te febre à magis tenui cibo ægrotantes alere. Demum illud, nempe poſt purgationem medicaminis ſorbitio-nem eſſe miniſtrandam, quæ conſueta ſit minor Pecula ria ſunt hæc ut ptiſana optime apparetur. Nã niſi quis quantum deeſt contulerit, ut ptiſanæ ſorbitio ſufficien-ter paretur, crebrius ſanè detrimentum afferet. Dein-de illud quibus enim cibus ſtatim incluſus, ſiquis nõ ua-

cuato eo, sorbitionem dederit, dolorem si adest ad augebit, & si non adest protinus inducet, frequentiorque reddetur spiritus, quod malum est, nam pulmonem exiccat. Præterea *& illud ubi autem quis medicamentum ebibit, ptisanam protinus sorbendam dato.* Nec *insigniter minore quàm consuetum est quantitate.* Præterea, *& illud nisi propter pharmatiam aut clistere ab usu ptisanæ desistendum sit.* Gal. *addit, aut propter sanguinis missionem, hæc omnia soli competunt ptisanæ minime alijs cibarijs.*

Cap XI.

In *solis ijs morbis mulsa utendum est, in quibus præ acuminis uehementia morbus peracutus fuerit.* Aut *ob aliquem dolorem, aut si periculum instat.* In *summa morbis ijs quibus supra sorbitiones prohibuimus, indigentes eo quod pulmonem humectet, & sputum mediocriter educat, & tusses mitiget, aut eo quod urinas abunde cieat, aut biliosa deijciat excrementa, mulsã eligimus.* Meraciorẽ *cauentes ijs qui natura calida, & sicca sunt, amare bilis hominibus picrocholi* Græce *dicuntur.* Is *uero quibus, tumefacta sunt uiscera ob scyrrhum, aut ob phlegmonem, immoderato calore bilescit.* Scyrrbus *enim impedimento est ne cito ad renes, & uiscera transeat.* Vnde *longa mora in bilem similiter uertitur.* Picrocholis *igitur dilutior exhibẽda est, ut citius penetret.* Iis *simili modo ministrato in quibus pulmonem magis lenire cupimus, & sputum magis educere.* Meratior *uero potentis biliosa deijcit excrementa, magis tamen suspecta ijs est qui calida sunt natura.* Spumo

sa siquidem ijs, & plusquam conuenit biliosa efficit excrementa in bilem flauam transiens. Vnde aduersissimam liquefaciētibus febribus esse mulsam scripsit Gal. in tertio de ratione uictus. oximelite in ijs utemur morbis in quibus à sorbitionibus supersedemus. Tunc maxime cum sputum crassum, & glutinosum educere uolumus, aut sitim sedare, flatum discutere, & urinas mouere. Proinde oximeli quod ualde acre est, ad crassa sputa, & uehementer glutinosa uim habet. Verum si huiusmodi sputa non secat aut educat, non solum non confert, uerum, & detrimentum affert. Nā exiccans, ea magis reddit crassa, & glutinosa. Aut ergo quod ualde acre oximeli est proderit, crassa si secuerit sputa, & ea eduxerit, aut id si non præstet abunde nocebit. Quapropter recte Hip. dixit nihil mediocriter efficere, in ijs quæ non facile educuntur sputis. Iccirco ægritudinis morigerationem aut malignitatem considerandum esse ait, ut sciamus quibus exhibitum secabit sputa, & quibus non. Iis igitur qui grauiter habēt, et uiriū imbecillitate laborant, non propinabis. Quod si ob uirium robur de eo bene speraueris, dabis paulatim, & tepidum. Oximelitis nocumenta sunt, hæc quod partem intestini imam reddit humectiorem, & ramenta facit. Vnde imbecilla habentibus intestina exhibendum non est. Est aliquando in acutis morbis, ut ramenta intestini praua ob id sint, quod flatum non modo foras prodire uetant, uerum quoque reuerti faciant. Et ob hæc uires frangūt, extremaq; infrigidant. Qui autem non sorbitionibus sed potione sola utuntur, ijs non semper oximelite uti-

In fine 10. de metho. medēdi

expedit; ob inteſtinorum ab raſionem, eo præcipue quod ſtercore uiduaſint. Cum igitur ſputa, quæ in brõchijs pulmonis contineantur, uel glutinoſa, uel admodum craſſa ſunt, mulſaq́; ſitim inferat, ſolo eſt utendũ oximilite. Quare, ut longo uſu non noceat, aquæ mulſæ tantum aceti miſcendum eſt, ut duntaxat ſentiri poſſit. Et ita ſimul ad lentum ignem coquere oportet. Hoc enim pacto ad nocendum infirmius erit. Sed abunde à nobis de uictus ratione ſecundum mentem Hipp. huc uſque dictum ſit.

CAP. XII.

SED *tempeſtiuum eſt de potu ſermonem faciamus qui febricitantibus conueniat. Hunc, omnia, quæ ſupra oſtẽdere uictum diximus indicant, nẽpè uirtutis robur, morbi diſpoſitio, ægrotãtis natura, et cõſuetudo. Vt nos docuit Hip. in ſecundo de ratione uictus in hæc uerba,* προσεκμαρτέα δὴ καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ τρόπος τοῦ νοσήματος ἑκάστου καὶ τῆς φύσιος τοῦ τ' ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔθεως τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος ἐν μόνον σιτιῶν ἀλλὰ καὶ ποτῶν. *Hoc eſt conijcienda ſunt, & robur, & modus cuiuſque morbi, hominisq́ue naturæ, & conſuetudinis laborantis in uictu, non in cibis ſolum uerum quoque in potibus. Quibus in uerbis quattuor eſſe quæ potum indicant aperte docuit. Cæterum ſi eorum, quæ ſupra in de qualitate uictus diximus memineris, tria ſat eſſe ad potus indicationẽ intelliges. Nam laborantis natura, ut illic oſtendimus, non niſi interuentu conſuetudinis indicat. Nam ægrotãti frigidæ naturæ, potui aquæ aſſueto, aquam non uinum mini-*

ſtrabimu, ſumpta à conſuetudine indicatione, & non à laborantis natura. Neq; rurſus homini calidæ naturæ ægrotanti, aquam in potu dabimus, qui perpetuo uino aſſueuerit. Hæc ex Gal. octauo de methodo colligimus de calidis naturis, & ſiccis loquens in hunc modum. Si quis uero, inquit, non adſueuit, ſcilicet frigidæ, huic per febrem dare non inceperim, niſi priſtina plane ſanitate prius reddita. Indicatio igitur à conſuetudine, eã obumbrat, quæ à natura laborantis ſumitur indicationẽ, durante morbo. Nec id mirũ uideri debet nam maximam uim habet conſuetudo, repentinaq́; ab ea digreſſio, corpora non parum offendit. Vt a Gal. ſcriptum eſt ſecundo de ratione uictus. Tria igitur ſunt, quæ potum indicant, nempe uirtutis robur, morbus, et conſuetudo. Virtus cum ualet, conſuetudini in indicatione potus cõſentit, eum maxime potũ indicans quẽ conſuetudo. Cunq; imbecillis eſt, quandoque diſſentit, unde fit ut ægrotãti frigidæ aſſueto, modicũ uini quo eius roboretur natura concedamus. Cuius argumentum eſt, pluribus, dulce bacchi uenenũ, primã labijs admouendi occaſionem, dediſſe ægritudines. Morbus cum magnus eſt, & uehemẽs conſuetudini indicationem obſcurat. Nam laboranti acuta febre uino aſſueto, eũ miniſtrabimus maxime potum quem ægritudo indicauerit, uirtute nequaquam diſſuadente. Vt ex Gal. nono de methodo colligitur cũ de continentium febrium curatione agit. Vbi frigidæ potum poſt coctiones exhibet, à conſuetudine nullã ſumens indicationẽ. Vbi in hunc modũ ſcribit. Cum ergo coctionis humorũ in ijs notas uideris de quibus dictum

deinde in libris de crisi est, audacter frigidam dabis. Et subiungit statim, quod si etiã frigidæ assuetus æger sit, magna cum fiducia frigidam exhibebis &c. Ac si uelit id quod eodem libro scripsit in hæc uerba. Si quidẽ cum sæpe iam uidimus non paucos, ex ijs qui febribus ardentibus premerentur, cum iam mediocriter concocti humores essent, statim ex frigidæ potione à febre liberatos, quãuis ei potioni parum assueti fuissent. Multo arbitror magis in ijs, qui assueuerũt, utilitatem fore citra noxam ullam sperabimus. Vnde non ob id quod aquæ assuetus non sit, ab ea desistendum est, nisi cum aliquod effatu dignum incommodum naturæ ab eius occursu timemus. Ob id apposui uirtute nequaquam dissuadente. Idem ab eodem undecimo libro de methodo medendi colligi potest, cum in febribus continuis, absolute citra consuetudinis considerationem, uinum prohibet, & frigidam exhibendam consulit. Imbecilli uero morbo existente, diuersumq́; ab eo quem consuetudo indicauit potum exposcente, quæ à consuetudine sumitur præualebit indicatio. Vt manifestum est ex eo quod Gal. octauo de methodo scripsit. Qui cum uinum utilius esse, quàm aquam dixisset, ad coctiones, & urinæ, ac sudorum, prouocationem, statim subiungit. Ego igitur censeo eius generis naturas, et dum ualet huiusmodi potione scilicet aqua magno opere iuuari, nec in diaria febre ijs quibus in usu fuit eam circuncido. Si quis uero non adsueuit huic per febrem dare nõ inceperim, nisi pristina planè sanitate prius reddita. Ostensum igitur est, quod cum morbus, et consuetudo diuersos potus

indicant, si morbo magnitudo accessit, huius indicationē, obscurare eam quæ à consuetudine sumitur. Quod si morbo nulla effatu digna accessit magnitudo, aut uehementia, scito indicationē à consuetudine tunc præualere. Cæterum de robore uirtutis, & morbi magnitudine supra abunde dictum est, cum de uictus forma sermonem fecimus. Sciendum præterea quod cum uirtus ob imbecillitatem urget, eum semper indicat potū, quo maxime roborari possit. Qua de causa roborantem potum nuncupamus quem causa roborandæ uirtutis ægrotantibus concedimus. Tale in primis uinum est, quod omnium maxime corporis uires naturales, et uitales roborat. Morbus eum indicat potum, qui morbo aut eius causæ qualitate contrarius sit. Ob id curantem potum eum dicimus, quem morbus ipse indicat. Est autem talis, acutis, & uehementibus febribus, aqua. Vt ex Gal. in tertio de ratione uictus (licet sub alijs uerbis) colligitur, cum ita scribit. Quando igitur, inquit bibi idonea est aqua, cum scilicet potu solo æger nutritus fuerit, nullo pacto accepto ptisanæ cremore. Tunc enim in potionum aliarum medio, aquam tempestate quis ingesserit, & præsertim cum siticulosus æger fuerit. Per illa uerba, potu solo nutritus, fuerit, intelligit, ab aliquo ægrotantem acutorum morborum affici, cuius causa solo uictu per pocula nutriatur. Ac si uelit quibuscunque acuto morbo laborantibus, aquam conuenienter in potum exhiberi. Aqua igitur in primis, potus curans in acutis affectibus est. Vires tamen corporis minime roborat, ut ab eodem loco citato scriptum est cum ait.

Quod autem inquit non alat antea dictũ est, quo fit, ut facultatem uitalem roborare non possit, &c. Ab *aqua simplici consequenter est ea, in qua uirtus alicuius rei per decoctionem transmissa est.* Vt *aqua ex decoctione hordei, aut liquiritiæ, aut prunorũ, &c.* Et *sunt tot numero quot sunt res, quæ simul cum aqua decoqui possunt.* Est *& uinum in aliquibus morbis potus curãs.* Vt *ex* Gal. *in libris de methodo medendi apparet, & ex* Hip. *tertio de ratione uictus.* Con*suetudinem uero eũ cui æger assueuerit potũ indicare diximus, qua de causa consuetum potum eum dicimus, quẽ consuetudo indicat.* Q*ui unus è tribus est potus, quibus utique terrarũ utuntur homines, nempe aqua, uino,* Cerul*sia.* Lu*sitani aquæ potu delectantur,* Galli *&* Itali *uino,* Germani, *&* Angli *cernisia.* Cæ*terum potus roborans multiplex est.* Nempe *uinũ potẽs, quod uinosum* Hip. *nuncupauit, id tale est, quod in aliquo uehementissimum est.* Est *& huius cõtrarium quod aquosum ob id medici nuncuparunt quod aquæ maxime, in omnibus simile existit, nẽpe tenuitate, colore, & odoris carentia, & non manifesta calfactione.* Iis *omnibus consentit* Gal. *tertio de ratione uictus in initio.* Porrò *inter hæc multa esse, quæ mediæ naturæ sunt uina comperies.* Nos *clarioris sermonis gratia, tria inter iã dicta, media locauimus.* Vnũ *quod uehementissimo proximum est.* Aliud *quod aquoso.* Tertium *quod medium obtinet locum.* Primũ *ex duobus maxime dignoscere oportet.* Nempe *ut in mixtione uinum aquã manifestæ euincat.* Item *ut in eo aliquod sit uehementiæ uestigium.* Secundũ *contraria qualita-*

te dignoſces. Nempe ut in eo aqua euincat, & imbecilliter calfaciat. Ex ijs duobus medium intelliges, nempe in quo neutrum ſenſibiliter euincat, & nullũ in eo uehementiæ ueſtigiũ appareat. Nos quo facilius res percipiatur, ſingulis horum nomina imponemus. Vinũ uehementiſſimum, uinoſum nuncupamus. Eius contrariũ aquoſum. Huic proximum imbecille. Eius oppoſitum potens. Et medium inter hæc. Scire oportet has uinorũ ſpecies reperiri poſſe in ſimplici uinorum natura. Nam quod fuluum colore eſt, uehementiſſimum eſt. Huius contrariũ eſt, quod imbecillitate, colore, tenuitate ſubſtantiæ, odoris carentia, & occulta calfactione, aquæ ſimilimum eſt. Huic proximum, uinum album tenue, ſine odore, imbecilli calfactione eſt. Cuiuſmodi ſunt uina alba tenuia inodora, quæ in aliquibus Italiæ locis proueniunt. Proximum uinoſo eſt, uinum colore, rubeum craſſum, odorum, cum uehemẽtia calfaciens. Cuiuſmodi ſunt quæ Hiſpania profert. Mediũ, colore ſub rubeo eſt, ſplendidum, mediocris ſubſtantia, modorum, manifeſte citra aliquam uehementiam calfaciens. Cuiuſmodi ſunt uina, quæ ex gallia deferuntur. Poſſet quiſque imitari has naturas, potenti uino aquã pro ratione cuiuſque immiſcens. Ita ut aquoſum efficias ſi aquæ portioni tantummodo id uini miſceas, ut modica fiat, in eo uini repræſentatio. Id enim diſcimus à Gal. in tertio de ratione uictus in acutis, qui uinum ſic tẽperauit multa aquæ cõmixtione. Cuius uerba ita habent cum igitur, inquit ſeni cuidã ægrotãti quotidie uinũ aquoſum exhibere, quidã ex huiuſmodi medicis præſens, me uini mi-

nimum, aquæ instilantẽ contemplatus risit, ægrumq́; uinum nõ bibere sed duntaxat uidere dixit. Non sane intelligens, mixtionem uini quod gratia uoluptatis datur, ad aquam aliam esse symmetriam, & aliã esse eius quod ad opem ferendam ministratur. Nam uini omnino minimũ ueluti excitationẽ quandã quæ ad distributionẽ aquam trahat permiscemur. Vt duntaxat aquæ tollamus sinceritatẽ, nõ autẽ aquã uinum faciamus. Sunt autem plerique ex sanis qui uinũ aqua dilutũ bibant, sed in ijs aquam gustatu ipso euincere non oportet. In ægris uero, ut modica sit uini repræsentatio. Sic de oximelite paulo ante dicebat aquosum laudans, &c. Hucusque Gal. quibus in uerbis modum mixtionis aquæ, cũ uino ad aquosum uinum efficiẽdum aperte docuit. Talem in mixtione seruare iubens symmetriã, ut modica sit uini in gustatu ipso repræsentatio. Imbecille efficies si tantum aquæ inijcias, ut uinũ imbecilliter calfaciat. Sed ut exactius rẽ assequi possis, uinum super aquã infundere expediet, subinde labijs admoueto, ut cum primum ad metã imbecillis calfactionis deuenerit mixtio, uini non amplius infundas. Simili ratione uinum quod moderatum diximus efficies, tandiu uinum aquæ immiscendo, donec neutrum duorum euincat. Possit qui uis his alia media inserere, naturasq́; eorũ penes aliquod trium sensuum obiectum diffinire. Sed hæc sufficere omnibus tam ijs qui acuto, quàm ijs qui hebeti sunt sensu arbitramur. Eo præcipue quod reliquæ quæcunque inter has sunt potus differentiæ haud facile à sensu discernuntur. Potus similiter quo communiter angli

tuntur multiplex est. Nempe uehemens medius, & imbecillior. Discrimen inter hos penes uehementiam, & imbecillitatem, calfactionem, & refrigeratione͂, & penes substantiæ crassitiem, & tenuitatem habetur. Apud anglos triplex semper paratur potus, ne͂pe aquosus, quem simplicem cernisiam dicunt, medius, quem tribapeninam, potens, quem dupla͂ cernisiam nuncupant. Simplex eosdem effectus præstat quos uinum aquosum. Aperit siquide͂, refrigerat, & distributionem adiuuat. Nec decipiatur aliquis credens ob eius amaritudinem calfacere, partes enim quæ cernisiam amara͂ reddunt, paucæ admodum sunt, si ad reliquas conferas, quæ in ipsa refrigerant. Quod colligere ex ratione lupulorum poteris ad aquæ, & hordei portiones. Cito præterea amaritudo à cernisia euanescit, reliquarum uero partium facultas tandiu permanet donec in alia͂ transmutetur substantiam. Potens cernisia quam duplicem dicunt, potenter calefacit, & quid habet uehementiæ, ut potens uinum. Tribapenina mediæ naturæ est, manifestæ calfacit in nullo tamen ueheme͂s est. Posset quis duos alios potus efficere mediæ naturæ inter hos, & totidem in cernisia differentias ac in uini natura fecimus. Vt si simplicis cernisiæ duos ciathos uni tribapeninæ misceas, medium potum inter duos efficies. Quod si simplicis cernisiæ unum, mediæ unum, duplicis unu͂, simul misceas, medium potum inter mediam, & duplicem efficies. Vocemus hos quinque cernisiæ potus eisdem nominibus quibus in uinorum naturis usi sumus. Simplicem aquosum, proximu͂ quem ex mixtione duo-

rum confecimus, imbecillem, deinde medium, & huic proximum potentem, omnium postremum uehementem. Simili ratione totidem posses efficere differentias, illius potus quo molliores anglorum utuntur, (Allam uulgari sermone appellant) sunt qui ceruisiam per u, hunc latine dicant. Potus est ultra modum inflatiuus, nullam ex eo febricitantes utilitatem capiunt. Neque enim refrigerat, neque aperit, neque ullam promouet euacuationem. Sed nec sitim sedat. Corruptioni præterea aptissimus est potus. Et uicinos ad similem affectum disponit chimos. Eius insuper substantia nimis prompta est, ut in flatuosos soluatur halitus. Qua de causa capiti, & neruis incommodus est. Materia insuper obstructionum est, unde iocineri, & lieni inimicus est. In summa amicus potus nemini nisi ueneri. Ab ijs tamen qui eo usi sunt bona ualitudine, dimittendus per ægritudinem non est, ut supra ostendimus. Potus quem curantē diximus, nullas tales recipit differentias. Nā cum morbo, aut eius causæ contrarius sit, fieri nō potest, ut per intensionem alicuius qualitatis, aut remissionē ullas præstet differentias. Oppositio siquidē omnis latitudine caret. Cæterum meminisse oportet uirtutem in maxime, multum, & parum, & nihil urgentem, supra nos explicasse. In totidemq; morbum partitiones una plus diuisisse. Nempe in maxime, multum, mediocriter parum, & nihil urgentem. Signisq; in utrisque sectionibus usi sumus, quibus cui uis facile erit, si nō admodū crassa sit natura, cum uirtus, & morbus maxime, an multum, an parum, an nihil urgeant discernere. Ponamus

mus igitur primum à consuetudine nihil indicari, hoc est nulla sit is qui laborat astrictus cõsuetudine in potibus, ut si aquæ, uino, & ceruisiæ si uelis assuetus sit, (Vt cõsueuere gẽtis Lusitanæ profugi, qui in Anglia, & Flandria sedem habuere) huic si uirtus corporis sit imbecillis, eum indicabit potum quo maxime seruari poßit, si morbus non prohibeat. Talis potus uini est quem uirtutis imbecillitas indicat. Sed quod nam eligemus nondum constat. An aquosum an imbecille an medium. Verum id natura corporis indicabit, ijs si quidem qui calido, et sicco sunt temperamento, gracili habitu, imbecille vinũ conuenit. Iis uero qui frigida sunt natura, crasso habitu, pingui abdomine, tardi, potens, aut vinosum. Quicunque attrabiliosi & mediæ inter hos naturæ sunt, medium. In sanis igitur corporibus nulli potui assuetis, cũ aliqua imbecillitate laborãtib. ab ea solummodo indicatio potus in genere sumitur, à naturali vero temperamento species. Quod si nulla imbecillitate eorum virtutes vrgeant, à sola corporis naturali temperie, potus indicatio est sumenda, Vt in sexto de morbis vulgaribus siue Hip. siue Thessalus eius filius traddidit, calidis naturis refrigerationem, aquæ potionem, tũc quietem, consulens. Et hinc licet colligere ijs qui calida et sicca sunt natura cum robore viriũ, aqua vti commodius esse quàm vino, Verum quicunq; calidi & sicci sunt temperamenti, imbecilli natura, salubrius ijs eße aquoso uino in potum vti q̃ aqua. Quia enim aquosum est, calidæ naturæ conuenit. Vt vero vini facultatem habet, imbecillitati subuenit. Vnde ma-

nifestũ est, ut ij qui calida & sicca sunt natura, gracili habitu, tenuium succorum, ob id quod cito eorum corpora in habitũ soluuntur, & imbecilliores ex inde fiũt, uino aquoso per sanitatem commodissime utãtur. Hoc Gal. asseruit octauo de Methodo cum ait uinum inquit ipse conscius es, me omnibus huiusmodi naturis cõcedere, sed quod tum aspectu tum uiribus sit aquosum. Id enim ad omnia utilius est quàm aqua, utpote quod concoctionem iuuet, & urinas ac sudores prouocet. Ostensum igitur est quod seclusa indicatione à consuetudine, sanis corporibus imbecillibus, genus potus à dispositione uirtutis sumendum esse, spec iem uero à naturali tẽperamento. Vbi uero uirtutis imbecillitas nihil indicet, prout cõtingit inculpatis naturis quas semper nisi cum à morbo detinentur robustæ comitantur uires, à sola naturali temperie & genus potus, & species sumuntur. Vnde fit ut corporibus calidis robustis aqua per sanitatem uti, & non uino salubre sit. Anglis & Germanis qui simili ualent uirium robore, & simili sunt temperatura, et quicunq; ijs Borealiores sunt, cũ prospera fruũtur ualitudine, tribapeninam cernisiam, quæ medio inter simplicem potum & duplicem est magis conuenire arbitramur. Simplici potu, nisi æstate feruente non utantur. Vinum ijs nisi medicinæ gratia incommodum est. Nam ob frigidam cõtinentis intemperiem, tum ob excrementosa cibaria, tum ob fæculentos potus, crassa in horũ uentriculis agregantur excrementa, de genere priuatæ quæ lõga mora uitiosam qualitatẽ acquirũt. Iis uinũ potens si exhibeas, uitiosos humores

res ad iocinerem & uenas secum desert. Quare ob eorum craßitiē in angustis iocineris meatibus detēti, uias obstruunt. Quę causa est ut coctionem sanguinis pertur bent, & deprauent, iocinere ab eis uitium cōtrahente. Quod si imbecilla ijs uina ministres, alterum duorum efficies, aut uitiosos chimos uētriculo magis impinges, aut crudos hos magis reddes. Huiusmodi si quidē uina astrictionis, aut quid acetosi habent. Verum medicinæ gratia, modicum uini ad secundas mensas ut coctionem uentriculi adiuuet, & cibariorum incoctorum à sole cruditatem emendet suo moderato calore, his salubre est. Quapropter ijs media uina quæ nihil uehementiæ habeant commoda sunt. Cæterum cum consuetudo suā præstat indicationē, uirtute sani corporis robusta existente, considerandum est, an propriū corporis temperamentum, eundem potum, quem cōsuetudo, ĩdicet, an alium. Quod si eundem, citra aliam considerationem exhibendum eum esse potum scito, quē simul consuetu do & temperamentum indicarunt. Quod si alium, pu gna fit inter duo indicantia. Quapropter ætas inter hæc dirimet. Nam si homo citra annum quadragesimū quintū sit, temperamento consentit. Si ultra consuetu dini. Omnis si quidem mutatio magno uiriū robore indiget, quod raro in ijs qui ultra quadragesimūquintū annum sunt, reperitur. In omni si quidem mutatione duo adsunt labores, nempe rei consuetæ demißio, et ad insuetam transmißio, ut ergo quæ ab ijs eueniunt incō moda, quis effugiat, et ut spes sit quæ futura sunt corri gantur dāna, certo uiriū robore opus est, quod raro in

ijs qui ultra annũ quadragesimũquintum sunt, reperitur. Vnde prouerbiũ apud Hispanos est, qui cõsuetudinem demiserũt propè mortem accesserunt. Neque immerito nã mors & consuetudo è regione habitant: Nõ possis cõsuetudinis egredi limites, quin patentes mortis fores inspicias. Quapropter senibus, consuetis foueri, melius est. Sed de sanorum potu satis dicta sunt. Hoc enim negotium ad speculationem de tuenda ualitudine spectat, quare illic quod reliquum est quære: Nos ad ægrotantes sermonẽ conuertamus. Positis duobus potũ indicantibus nempe uirtute & morbo, à consuetudine nulla sumpta indicatione, si uirtus maxime urgeat, eũ esse exhibendum potũ quo maxime laborantis natura seruari poßit, neglecta omnino indicatione quæ à morbo sumitur, supra ostendimus de mente Gal. cum de uictus forma nobis sermo erat. Quod si multum uterq; urgeat & uirtus & morbus, dissentiãtq; in indicatione potus, præualebit à uirtute indicatio, nõ tamẽ neglecta quæ à morbo sumitur. Sic Hip. in quarto de ratione uictus, quibus per febres aluus liquida est, & mens turbatur, horúmq; multi floccos uellunt, narésq; fodiunt, & parum quidem interrogatis respondent, sed ex se nihil quod compositum est dicunt, talia ijs melancholica esse arbitror. His igitur ita habentibus, si uẽter liquidus fuerit, absuménsque & contabefaciens, sorbitiones frigidiores craßiorésque exhibendas esse puto. Potúsque qui sistant, uinosiorésque, uel etiam astringẽtiores. Quibus uerbis descripsisse & uirtutem, & morbum multũ urgentes, ex ijs quæ in superioribus diximus

mus manifestum est. Vinum tamen, non obstāte delirio concessit in prædicta constitutione causa uirtutis multum urgentis. Apposuit qui sistant, ob alui liquidæ symptoma. Vinosioresq; ob imbecillitatis rationem nō equidē uinosum ijs cōcedit uinū, qui hmōi delirio laborant, sed aquoso uinosius, postremo enim de aquoso uino sermonem fecerat, cum dixit in tertio cæterum uino albo tenui paucifero & inodoro &c. Cum ergo uinosiores potus scribit, ad aquosum conferre opinandum est, & eo maxime quod aquosum uinū in simili delirio cōcesserat, libro tertio in expositione illius cū uero in huiusmodi morbis &c. Imbecille igitur uinū quod aquosum proxime subsequitur ad uinosum uersus, ītellexisse arbitror. Sed quod idem rubrū esse oporteat, inde manifestum est, quod in huiusmodi uinorum natura adstrictio reperitur. Ex ijs igitur duobus locis & ex ijs quæ supra in initio huius speculatiōis diximus, licet colligere quantum sit aduersantibus indicationibus à præualente detrahendum. Quod ut omnibus, inuestigationis modus pateat, tabellam apponemus, ijs inseruientem in quibus uirtus & morbus potum indicant à consuetudine nulla sumpta indicatione. Peracuto igitur morbo, multumq; urgenti, aquam in potum exhibendam esse, uirtute robusta existēte supra ostendimus in initio huius meditationis. Quod si uirtus parum ob imbecillitatem urgeat, aquosum uinum ministrandum est. Quare picrocholis quamuis acuta febre laborātibus aquosum uinum propinabimus, ob id quod horum uirtutes semper parum urgeant. Nam horum corporū substantia.

facile à leui occasione effluit, ob raritatem pororũ, et succorum tenuitatem,& calidam eorum naturam. Sic Gal. octauo de methodo dixit. Vinum uero ipse conscius es, omnibus me huiusmodi naturis concedere, sed quod aquosum tum aspectu, tum uiribus sit. Id enim ad omnia utilius est quàm aqua. Vtpote quod & coctionem iuuat,& urinas ac sudores prouocet. Constat autem & Hip. nõ in diarijs modo febribus uerum etiã in acutis ex ijs quæ de acutarum uictu prodit uinũ dare et c. Ex quibus uerbis manifestum est aquosum uinũ in acutis cõcedendum picrocholis esse, ob futuræ eorũ imbecillitatis timorem. Causatius igitur ubi uirtus corporis ob præsentem imbecillitatem parũ urgeat, aquosum uinũ ministrandum est. Hoc dico puod in omnibus quàm maxime sit aquæ simile. Hoc efficies modici uini multa cũ aqua permixtione. Modus sit, ut modica sit uini repręsentatio. Vt legimus Gal. fecisse, qui minimũ uini multa aqua cõmiscens id ægrotanti seni exhibuit, ridente alio medico qui forte tunc aderat. Semperq́; cum uinum aquosum dixero, tale intelligo, in quo aqua qualitate & uiribus multum in mixtione superat. Vinum uero in gustatu modice solummodo præsentetur. Quod si uirtus multum urgeat, stante eadem morbi uehemẽtia, aquoso uinosius exhibere oportet. Tale imbecille fuerit, in quo aqua in mixtione superat, uini tamen in gustatu ipso manifeste qualitas percipiatur. Vt dulcor, si dulce. Adstrictio si austerum &c. Hoc, imbecille supra uocauimus. Sic Hip. loco iam citato, uino si ores potus ijs administrare iubet, quorũ uirtute multum

tum ob imbecillitatem urgeant. Signum, quod sic habeant eſt, fluxus uentris, contabefaciens, abſumensq́; : Quod ſi morbus parum urgeat, uirtute multum urgente, medium potum exhibebimus. Talem dicimus in quo neutrum ſenſibiliter in mixtione uincit. Quod ſi omnino non urgeat morbus, uirtute ſimiliter habente, eum quo maxime ſeruari poßit uirtus, miniſtrabimus. Hũc potum quandiu uirtus & morbus ſimiliter habuerint, non mutabimns. At cum duorum alterum in aliud uariauerit, pro ratione mutationis, potũ miniſtrabimus. Sic ſupra cum de uictus forma ageremus iuxta mutationem indicãtium, uictus formam immutauimus. Nec enim in ea ſum opinione, ut credã ab initio morbi poſſe medicum, uictum & potum conijcere, qui ægrotanti per totum morbi decurſum exacte conueniat. Dementia eſt putare poſſe hominẽ eo cognitionis peruenire. Sed de ijs abunde in ſuperioribus diximus. Verum nũc hæc ad tabellam reduximus ut facilius habeantur. Per potum, curantẽ eum intelligo qui morbo aut eius cauſæ ſit qualitate contrarius. Aquoſum roborantem eũ, qui ex roborante & curante mixtus eſt potus. Sed ſimilem in eo rationem habet ad curantem roborans, ac uinum ad aquam in uino aquoſo. Imbecilliter roborãs, in quo hic ad potum curantem ſimilem ſeruat ſymmetriam, ac uinum ad aquam in uino imbecilli. Reliquorum ſimilis eſt ratio. Vt ſi ponas Socratem morbo parum urgente laborare, ac uirtus eius multum urgeat, potum ei potenter roborantem dabimus

TABELLA HIC INSERVIENS QVIB. *à virtute & morbo potius indicatio sumitur.*

	morbus maxi.	multum	medio criter	parũ	nihil urgens
virtus non	curans	curãs, ut aqua	curans	curans	curans
parum	curans	aquosus roborãs	imbecilliter roborans	mediocriter roborans	potenter roborans
multum	aquosus roborãs	imbecilliter roborans	mediocriter roborans	potenter roborans	quo maxime seruari possit
maxime vrgens	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit

Vt

Vt si aquam decoctionis seminis fœniculi Socrati potũ curantem diffinieris, hunc uino miscebis tali symmetria ut uinum in mixtione manifeste superet. Cæterũ tempestiuũ est ut de ijs faciamus sermonẽ, in quibus assuetudinem tanquam indicatricẽ contemplamur. Seclusa in primis ea quæ à robore uirium sumitur indicatione. Deinde omnia tria simul in indicationem potus conuocabimus. Nunc quæ in superioribus de consuetudine diximus, in mentem reuocare oportet. Nempe consuetudinem in maximam, & minorẽ diuidi. Maximam dicimus, ut cũ uni duntaxat potui quis insueuerit. Vt Galli uino. Anglorum nõnulli ceruisiæ, Lusitanorũ plurimi aquæ. Minorem, cum quis uino insueuit, quia eo bonæ ualetudini cõsulit, citra aliquod incommodum alio nõ utens potu. Eisdem modis dicitur id quod insuetum est. Ad hæc scire oportet quod cum morbus & consuetudo consentiunt, ministrandum eum esse potum, quem indicant citra aliam considerationem. Vt laborãti acuta febre Lusitano cũ uirium robore aquæ potui assueto, aquam hordei quam morbus & consuetudo indicarunt, citra cõtentionem ministrabimus. Quod si pugna in indicatione fuerit, quod uiribus superius est, in indicatione præualet. Nempe morbus si multum aut quã maxime urgeat. Aut cõsuetudo, si morbus parum aut nihil urgeat. Sic Gal. octauo de methodo. Si quis uero inquit frigidæ non adsueuit, huic per febrem dare non inceperim nisi pristina planè sanitate prius reddita. Rursus ponamus hominem acuta febre laborantem uino assuetum, aquaq; nunquam fuisse usum, quem huic

ministra-

ministrabimus potum, morbo aquam indicante, consuetudine fortiter dissuadente, morbus quidem in indicatione ob id quod multum urget præualebit, consuetudine tamen non neglecta. Quinimmo aliquid ei indulgẽdum est iuxta sententiam Hip. in Apho. id præstabimus si in dicta constitutione potum aquosum consuetũ hoc est vinum aquosum ministremus. Sic olim Dionysio patri meo contigit. Laborabat acuto morbo Gallus cunq; de consuetudine quereret, dixit se aqua fuisse nũquam usum nisi ad manus ablutionem. Qua propter hominem à morbo liberauit, consuetudinem in indicationem potus admittens. Licet ergo morbus multũ urgeat, consuetudini dandum est aliquid, hoc est neq; totum neque maximum. Neque obstiterit quod aphor. solum de numero oblationum agat. Nam uerus est sermo, etiam in indicatione potus. Vt ab eodem didicimus secũdo de ratione victus loco supra à nobis citato ubi consuetudinis ad indicationem potus meminit. Sed quod in tali morbi constitutione non sit plus concedendum consuetudini, hinc manifestum est. Hip. in tertio de ratione victus ita scribit. Cum uero in huiusmodi morbis fortẽ capitis grauitatem uel mentis læsionẽ suspicatus fueris, à vino penitus est abstinendũ. Aquam que tunc dare oportet, vel vinum aquosum, flauumq; & prorsus inodorũ &c. In quibus uerbis multũ urgentem morbum depingit. Cunque morbus ita habuerit, à vino penitus abstinendum esse iubet. Aquamque tunc dare consulit. Et subiungit statim, uel vinũ aquosum prorsus inodorum. Cunque non eadem sit aquæ & uini,

ni,

ni aquosi natura opinandum est, aquam uel uinũ aquosum non ideo dixisse, ac si uellet, citra discrimen ullum utrouis æque nos uti posse. Quod ex ijs quæ statim sequũtur uerbis manifestum est, cum dixit. Atque ab ipsius potione aquæ exiguum super bibendum est, nam hoc modo uini potentia caput minus tentabit. Cũ ergo uinum aquosum alterius sit naturæ quàm aqua, ab eisdem indicantibus utrunque indicari non potest. Cunq; tria sint, quæ potum indicẽt, nempe morbus, uirtus, & consuetudo, stanteq; eadem morbi constitutione, utrunque consuluerit potum, necesse est aut uiriũ robur, aut cõsuetudinem, mutationem accepisse. Proinde cum obseruemus in scriptis suis. Hip. ea semper recẽsere signa quæ uires laborantis imbecilles esse ostendũt, cũ ab imbecilli uirtute capturus est indicationẽ, fit manifestũ, quod cum scribit aut uinum aquosum, ijs ministrandũ iubet, qui uino per sanitatẽ perpetuo sunt usi, minime aqua. Iis fidem præstat, quod quarto uolumine scripsit, in simili morbi constitutione, imbecillitatis uirium causas apponens, cum dixit. His ita habentibus si uenter liquidus fuerit, absumens, & contabefaciẽs &c. In qua quidẽ morbi cõstitutione potus uinosiores ut diximus, ratione imbecillitatis uirium administrare cõsulit. Tribus igitur in locis uinũ in acutis Hip. conceßisse obseruamus. Primo, ratione morbi, ut cũ dixit mulsam aut uinum utrum magis auxiliaturum putaueris. Secũdo, causa imbecillitatis uirtutis, ut cũ dixit his habentibus si uenter liquidus fuerit corpus absumens &c. Tertio, ratione consuetudinis. Hoc est quod Gal. octauo de methodo

Primo de ratione uictus.

4. Eiusdẽ

3. Eiusdẽ

thodo dixit. Conſtat autem & Hip. non in diarijs modo febribus, uerum etiam in acutis ex ijs quæ de acutarum uictu prodit uinum dare &c. Oſtenſum igitur eſt quod cum conſuetudo, morbi multũ urgentis indicationi diſſentit, eũ eſſe exhibendum potum, in quo minimũ ſit conſueti multum uero curantis. Hunc dicimus aquoſum conſuetũ. Vt uinũ aquoſum ijs qui uino ſunt aſſueti. Quod ſi anglo ceruiſiæ potui aſſueto acuta febris accidat, modicum ceruiſiæ ei aſſuetæ multa aqua hordei miſcebimus & ei miniſtrabimus. Sed ut reliqua quiſq; in promptu habeat, tabellam ſecundam apponemus, à qua facile horum ſingula haberi poſſunt. Sed illud ſcire oportet quod quæ de cõſuetudine loquentes hucuſq; de frigida potiõe diximus, intelligẽda eſſe cũ gratia potus aſſumitur, nõ prout gratia refrigerandi, cũ affatim ſemel exhibetur poſt morbi coctiones. Ad cuius exhibitionem à conſuetudine nullam ſumendam fore indicationem ex Galeno ſupra oſtendimus in locis quæ ſupra citauimus. Illud inſuper aduertere oportet quod quæ de cõſuetudine hucuſq; diximus, de maxima, & potiſſima conſuetudine, intelligẽda ſunt. Conſuetudo uero quam minorẽ nuncupauimus, aliqñ nullas habet in indicatione uires. Vt qui aqua in potũ non utitur ob eius frigiditatẽ & fluctuationem quæ ab eius uſu percipit, febre acuta laboranti eam miniſtrabimus cõſuetudini nihil concedentes. Hæc ſi quidem quæ ab aqua contraxit uitia, immoderato acutæ febris calore caſtigantur. Quod ſi inſueti potus incommoda à morbo corrigi non poſſunt, minor cõſuetudo in indicatione potus uires habet,

bet, ſed priori inferiores. Sed raro accidit, ut damna curantis potus, à qualitatibus morbi contrarijs non corrigantur.

CVM A MORBO & CONSVETVDINE potus indicatio ſumitur.

	morbus maxime	multum	medio-criter	parum	nihil vrgens
conſue-tudo	curans potus	aquoſus conſue-tus	imbecil-liter con ſuetus	medio-criter cō ſuetus	conſue-tus po-tus

Reliquum eſt, ut cum omnia tria indicantia ſimul ad indicationem potus concurrant, ſermonem conuertamus. Scire oportet quod cum virtutis imbecillitas, morbi vehementia, & conſuetudo, ad indicationem potus concurrerint, accidere, ut plurimum ut duo indicantia in unum conſentiant potum. Quapropter conuenientem potum ab altera duarum tabellarum elicies, ad hunc modum. Quærere oportet ab altera illarum potum, qui potiori duorum indicantium, quæ in unum conſentiunt conuenit. Eidem que addes, aut ab eo minues tertij indicationem. Vt exempli cauſa laborante Gallo febre acuta, cum uirtute multum ob imbecillitatem urgente, omnia ſimul,

in

in tali constitutione potum indicantia concurrunt, nẽpe, uirtus, morbus & consuetudo. Duoq; eorum in unũ uini potum consentiunt, nempe uirtus, & consuetudo. Morbus uero utrique dissentit. Quapropter potũ quæres qui uirtuti & morbo multum urgentibus cõueniat talem ex prima tabella imbecilliter roborantem esse inuenies. Tale est imbecille vinum. Huic iuxta indicationem consuetudinis addes. Quare in tali constitutione potumimbeciliter roborante fortiorem exhibebimus, talis fuerit vinum quod imbecilli parum vinosius est, tale Gallo febre acuta correptum in potum ministrabimus. Rursus laboret Lusitanus febre acuta, assuetusq; sit aquæ potui, uirtusq; eius multum ob imbecillitatem urgeat, cunq; consuetudo & morbus in unum consentiant potum, morbo & uirtuti multum urgentib. conuenientem potũ quærito talem ex prima tabella imbecilliter roborantem esse comperies, à quo indicationẽ consuetudinis demam. Quare imbecilliter roborante infirmiorem, laborãti Lusitano potum exibebimus, tale fuerit vinũ imbecilli magis aquosum. Diximus ergo cũ omnia tria iudicationem potus indicantia cõcurrant; duo ut plurimũ in unũ consentire potũ, siue Lusitanus Hispanusue Gallus, aut Italus, aut Asiaticus infirmẽtur. Idq; eo maxime quod ij omnes altero duorũ potuũ nempe uino, aut aqua utantur. Sub aquæ appellatione, eas in quibus semina herbæ, aut radices per cocta sunt intelligo, ut aqua hordei capillorum veneris aqua liquiritiæ &c. Quicunq; enim aquæ potui assueti sunt, ijs potus aquæ hordei insuetus dici non potest

est, & si ea usus fuerit nunquam. Anglis igitur & iis qui Flandriam inhabitant & superiorem Germaniam Scotisque multoties ægrotantibus accidit, ut omnia indicantia in potus indicatione dissentiant. Quin immo quoties Anglus soli ceruisiæ potui aßuetus ab acuta capiatur ægritudine cum uirium imbecillitate, pugna inter omnia indicantia oritur. Morbus si quidem aquam ut curantem potũ exposcit. Virtus ob imbecillitatem uinum ut roborantem. Consuetudo ceruisiam ut consuetum. Qua propter tali concursu aut tres omnes miscẽdi sunt potus, pro ratione indicantiũ. Aut uini modicum seorsum semel aut bis aut quoties expediat ad roborandam naturam exhibendum est, deinde mixtum ex simplici ceruisia & aqua secundũ symmetriam, & morbo & consuetudini correspondentem potum, quoties opus fuerit ministrabimus. Primũ modum non approbo, ob id quod non bene conueniant uinum & ceruisia insimul. Multo adhuc minus si uinum ceruisiæ quam allam dicunt misceas. Conflatur enim ex iis potus qui facile acescat in sanorum uentriculis & corrumpatur, nedum eorum qui acuta febre laborant. Qua propter secundum modum insequendum eße opinor. Vt potum iis qui ita laborant in duplicem partiamur. Altero uirtutis imbecillitati & morbo indulgebimus, altero morbo & consuetudini. Vinum uirtutẽ diximus roborare, sed acuta febri maxime incommodum esse. Quare uinum aquæ decoctionis hordei & capillorum ueneris aut politrici miscebimus pro ratione primæ ta bellæ. Addimus capillarem herbam, ut

simul

ſimul cum hordeo coquatur, vt hordeũ à corruptione ſeruet,& vt ne vini mixtione aceſcat. Secundum componemus, ſi ceruiſiam conſuetũ ægrotanti potum, aquæ hordei miſceamus, iuxta rationem ſecundæ tabellæ. Aqua ſi quidem hordei maxime cum potu vtriuſque ceruiſiæ conuenit. Quare quæ ex ijs mixtio fit, naturæ Angli acuto morbo laborantis maxime conueniens eſt. Hoc præceptũ diligenter ab ijs obſeruandum eſt, qui bona valitudine ceruiſia quã allam vulgari ſermone dicunt vtuntur. Iis ſi quidem cum ab acuto morbo capiuntur, incommodiſſimus eſt ceruiſiæ potus. Mutari quidem tunc temporis ad alium conſilium non eſt. Nam vt didicimus à Gal. repentina à conſuetudine digreſſio, corpora non parum offendit. adduximus præterea ſupra ab eodem, ægrotantẽ cui aqua vt dixit cõueniens potus erat, ob inaſſuetudinem tamen per febrem non dedit. Cum igitur ceruiſia incommodiſſimus acutæ febricitantibus ſit potus, ſi quis eo bona valitudine perpetuo vſus fuerit, recte aget, ſi ceruiſia multa aqua hordei commixta vtatur. Iis uero qui ſecunda valitudine medio potu ceruiſiæ vtuntur tribapeninũ bijram dicũt, cũ à febre corripiuntur ſimplici ceruiſiæ potu vti commodum eſt. Diximus ſi quidem hunc potũ refrigerare, & meatus aperire. Quare qui ipſo per febres vtuntur, trimeſtrem, defecatum, & quàm maxime ſimplicem quærant. Quique ex aqua fluente confeſſus ſit. Hunc quidem in acutis febribus commodiorem ijs eſſe arbitror quàm aquam. Quod ſi iam dictorum aliquod deſit, cum aqua hordei hunc miniſtrare oportebit.

re oportebit.. De potus indicationibus abunde à nobis dictum est.

CAP. XIII.

EXPERIAMVR *an medici Lusitani in artis operibus methodũ Hip. de ratione uictus insequãtur, narremúsque quam uictus rationem in febricitantibus diætam Lusitani uocant. Si quis febre corripiatur, moto statim uentre inferiori per clisteriũ, iure lentium aut cocta borragine cucurbitáue & similibus ad sextam diem ducitur. Qua purgante pharmaco adhibito pulli gallinacei iure, & carnibus alitur. In reliquum tempus hunc obseruant uictum, paroxismorum aut exacerbationum diem cauẽtes ad morbi solutionẽ usque. Tenui magis uictu primis ægritudinis diebus utuntur stante uirium robore. A' purgatione autem, quam ut plurimum die sexta, aut octaua exercẽt, crassiori uictu nempe capi aut pulli gallinacei carnibus febricitantes nutriunt. Id agunt, ubi nullum symptoma occurrat, à prædicto ordine eos perturbans. Hunc modum Lusitani & Hispanorum bona pars insequuntur. Sed ut ostendamus quantum à recta ratione & à mente simul Hip. alieni sint, operæprecium erit eorũ audire rationes, & fundamenta, quibus innituntur, ut his destructis sponte eorum labatur opinio. Ferunt nostra tempestate hominum corpora ob delicias, uenerẽ, & ob inordinatum uictum, superfluis abundare. Facile enim his de causis accrescere uẽtriculo, intestinis,*

iocineri,& uenis,excrementa. Communes uocant materias. Has,utpote propriam morbi effectricem causam fouentes,prius soluendas esse iudicant. Quæ in inferiori sunt uentre clisterio,quæ uero in uentriculo, & uenis,tum subtili uictu,tum pharmaco deijciente,quod non solum communes sed & propriam morbi materiã respiciat. Aiunt huiusmodi purgatione quam minoratiuam nũcupant,laborantes minus periclitari,imminuta quãtitate propriæ materiæ. Cuius multitudinem ob iam dictas causas suspicantur. Hip. etiam hanc euacuationem quam inter initia morbi exercent, acceptã ferunt ex in Apho.inchoantibus morbis.Gal.citãt dictum Hip.exponentem in hæc uerba. Ad hoc ut citius fiant coctiones,melius in principio euacuare, ut materiam minorẽ redactam,facilius natura coquere possit. Die sexta iudicantes naturam iam sibi separasse ex cõmunibus materijs bonum,parumque expulsioni apparasse,farmacum ministrant ut naturam minus grauatam celebris die cretica offendat. A purgatione uires naturæ roborare conantur. Quam languere suspicantur ob clisteria pharmacum & tenuem uictum. Quare sorbitionem ex iure pullæ gallinaceæ & carnes eiusdem febricitanti apud sextam ministrant. Ut apud uigorem uires habeat natura,quibus morbo fiat superior. Sed usum sorbitionis apud diem pharmaci, approbant ex Hip.dicente cum autem purgaueris, sorbitionibus quibusdam utitor,obseruatis ita febrium accessionibus ut nunquam &c.

CAP XIIII.

SED vt ostendamus quantum à ratione hæc uia deuiat. Oportebit primum de minoratiua quam dicũt euacuatione parum disseramus. Nam hanc suspicor præcipuam huius uictus occasionem esse. Hinc sumpto initio. Quamlibet artem construi, tum ex ijs quæ in uniuersum dicũtur, tum ex ijs quæ in partem, quæ sunt excepta, ab ijs quæ generatim dicuntur. In singulis præterea artibus duo cõtingunt errores, alter cum ea quæ in uniuersum dicuntur, in partem quis accipiat, alter cum ea quæ in partẽ, in uniuersum esse dicta accipiantur. Grauior quidem error hic priore est, summeque uitandus in arte medica, in qua crudele profectò errare est. Concocta medicari & mouere, non cruda neque in principijs &c. Vniuersale dogma aut si mauis præceptum tres habet exceptiones. Quarum singulæ secundum partem dicuntur. Nempe nisi sint furiosa. Item in acutis passionibus raro & in principijs pharmatijs uti. Præterea inchoantibus morbis &c. Horum singula ab uniuersali præcepto excepta esse ex eo intelliges, quod dixit nisi sint furiosa. Item in eo in acutis paßionibus raro. Præterea in eo si quid uidetur. Cunq; singulos quos sanandos sumis, initio moueas pharmaco, innixus Apho. inchoantibus morbis nonne sententiam uniuersalem facis, cum ea Hip. particularẽ fecerit, in eo quod dixit si quid uidetur. At tibi forsan id semper faciendum uidetur. Cum tamen mens Hip. si quis rem exacte consideret fuerit, tribus affectibus nõ oportere coctionem humoris ad eius euacuationem spectare.

Nempe aut cum motu inordinato, aut qualitate, aut quantitate, aliquod uitæ discrimen afferūt. Primum intellexit, cū dixit nisi sint furiosa, per corpus inordinato motu uagantes humores ab ignobili ne ad nobilē & principem partem ferantur, timor est. Aliquando contingit humorem morbum efficientem adeo quantitate exuperare, ut merito timeat medicus, ne coctrix facultas sit coquendo aut expultrix expellendo. Consulte aget medicus aut uenæ sectione, aut purgante pharmaco, utro magis auxiliaturo putauerit, humoris quantitatem inter initia imminuere. Antequā quæ à pharmaco euenire solet commotio, læsioni sit magnæ. Magis eo lædit tempore, quo iam calore putredinali et actione naturæ humores agitātur. Fit ut ob agitationē boni cum prauis simul educantur. Commotio insuper pharmaci in augmēto morbi causa est additiōis potius quā diminutionis prauorū humorū. Id manifestum quilibet existimabit, si opus naturæ intelligat esse coctiōe media separare bonos à prauis; & qualitatis putridi humoris esse, contactu afficere quibuscūq; obuiauerit, eos præcipuè qui à naturali calido haud commode reguntur. Quod si ijs addas, naturæ uires imbecilliores reddi ex pharmaco intempestiue exhibito, cuius proprium est, multum boni et praui exiguum euacuare, intelliges quantum mali sit, perpetuo pharmacum sexta die exhibere, ni facile conieceris, humorem quantitate adeo exuperantem esse, ut timeas ne uires naturæ superet. Quod si id iudicas, non sexta die sed ab initio morbo inchoante euacuare expedit. Quod

uero

uero citant dictũ Gal. nempe ad hoc ut citius fiant co-
ctiones melius in principio euacuare. Perperã de phar
macia intelligendum fore contendunt. Nã per euacua
tionẽ, uenæ sectionem intelligit. Hãc in principijs mor
borum adhibendam esse ait, ut materiam minorem fa-
ctam, facilius natura coquere possit. Quod ipse osten-
dit in expositione Apho. ubi cibus præter naturam
intrat. Ubi ita scribit ὅτι δὲ κένωσιν μὲν ἁπλῶς εἴωθε λέγειν
ὁ ἱπποκράτης ὅταν ὁμοτίμως ἅπαντες χυμοὶ κένονται, κάθαρσιν
δὲ, ὅταν οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα μεμνῆσθαι χρή. Id est
quod autem euacuationem simpliciter consueuit Hip.
appellare cum humores omnes æqualiter euacuantur,
purgationem autem quando mali sunt secundùm qua
litatem meminisse oportet. Et infra ait, declarans id
quo maxime humores omnes æqualiter euacuantur.
Euacuatio inquit, omnium humorũ æqualiter quæ ex-
quisitissima est, fit per uenæ sectionem. Vnde ex ijs ma
nifestum est per uerbum κενώσεως euacuationem omniũ
humorum equaliter, quæ per uenæ sectionem fit, intel
ligendum esse, & non eam quæ per pharmacum fit,
quam Hipp. & Gal. κάθαρσιν nuncupare consueuerunt
& non κένωσιν. Sed eundem undecimo de methodo me-
dendi audi, eadem quæ hic de uacuatione in principijs
morborum retulit, de uenæ sectione dicentem. Cum
ergo de uacuatione in febribus quæ à putrido humore
ortum habent ageret. Saluberrimum, inquit, non so-
lum in continuis uerum in omnibus quas putrescens ac
cendit humor, uenam incindere. Leuatã enim naturã
ab eo quod uelut sarcina premitur, quod reliquum est

potentius coquet & expellet. Verbum igitur mouere quod in Apho. inchoantibus morbos est, de uenæ sectione maxime intelligendum est. Aliquando uero de purgatione ut scriptum est à Gal. in expositione. Cum ait si quid uidetur mouere, sunt autem hæc maxime uenæ sectio aliquando uero purgatio. Vnde ex ijs colligi licet, sæpius exercendam esse uenæ sectionem inchoantibus morbis, quam purgationem. At ij contrariũ agunt purgationem quibuscũq; in morbis perpetuo inter initia adhibent, uenæ sectionem aliquando. Sed in acutis saltem errorem esse fatebuntur. Nam raro in acutis passionibus expedit in principijs pharmacis uti. Quod si die sexta, aut octaua transactum principium in acutis esse dicant cædo. Sed cum status iam instet, grauiori noxa naturã afficiant ut supra ostendimus. Ob id enim dixit inchoantibus morbis. In acutis uero quantum periculosæ sint purgationes tum ob medicaminis qualitatem, tum ob cõmotionem, declarat Gal. quarto de ratione uictus in expositione illius uerum si ad hæc non aperiatur. Tum nõ minus ob errores qui perpetuo in huiusmodi purgationibus cõmittũtur, quos magnas in acutis parere offensas ex Gal. supra ostendimus. At uenæ sectio minus errori obnoxia est. Quinimmo nec eius occasionẽ nec quantitatem errabit doctus & diligens medicus sanguini missioni assistens, sola ex pulsu facta coniectura. Quare in re Dionysius medicus pater meus facile omnes sui tẽporis medicos superauit. Perspicuo ex pulsu putridum sanguinem dignoscẽs. Quod quam medico possibile sit sensu assequi, & ad opera

deducere,

deducere, testabuntur Angli qui mea usi sunt arte, de quo alibi nobis sermo erit. In acutis ergo morbis raro pharmaciis utendum est, nec in eorum principiis, nam commune in iis præceptum Hip. est uenam incidere, sola indicatione sumpta à magnitudine morbi. Quare Apho. in acutis passionibus raro, exceptio est duorum communium præceptorū, nempe illius quod nobis tradidit quarto de ratione uictus ubi scribit. In acutis morbis sanguinem detrahes si uehemens morbus uideatur &c. Et præcepti concocta medicari. Prout enim inter initia acuti morbi pharmacum ministramus, commune frangimus regulam concocta medicari. Vt uero uenæ sectione non utimur, contra præceptum demittendo sanguine in acutis agimus. Ob quã causam dixit & hoc prius bene diiudicãtes facere. Hoc est an pharmacum magis competat phlobothomo, quod quidem ualde necessarium & acuto morbo maxime cõueniens dixerat. Sed quando liceat in acutis pharmacum exhibere alibi ostendemus. Dixit ergo in acutis passionibus raro & in principiis pharmaciis uti, ac si uelit. In acutis raro purgante medicamento utimur, quia ut plurimū sanguinem in iis mittere maxime necessariū est. Quapropter discernere oportet, an pharmaco uti maiori cõmodo possis, quã sanguinis missione. Cum ergo hæc ita se habeant, fieri non potest ut perpetuo id quod sexta, aut octaua die pharmacum adhibent, recte et secundū rationem ministrent. Vere ita res habet, quod non paucos absque nlla purgatione sanauerim, & multo plures quibus nec quarta, sexta, nec octaua, pharmacum

purgans exhibui, sed in morbi inclinatione, uatura in completam crisim faciente. In continuis febribus raro quantũ memini occasionẽ inueni exhibendi pharmacum inter morbi initia, nedum apud incrementũ. Febris.n.continua est, quæ proprie & maxime acuta est ægritudo, ut tradidit Hip. Ostensum igitur est purgationẽ non esse ex usu quæ perpetuo quibuscunque in morbis die sexta aut octaua fit, quare & uictũ qui purgationem consequitur. Quod aũt de cõmunibus dictum est materijs, nõ iusta occasio est à recta deuiãdi. Quod si ob multitudinem earum nec clisteribus uec syrupis digerẽtibus absumi posse iudicat medicus, quod rarum est, potiunculam cassiæ ex oximelite initio dare expedit: aut eiusdem tres bolos deuorandos ei qui potionem fastidiat. A quibus quinque oximelitis aut syrupi quem acetosum uocant coclearia deglutire cõmodũ erit. Sic.n.bilem & pituitam leniendo educit. Nec erit impedimeuto quo minus rectam uictus rationem ab initio ad uigorem usque instituas. Sed mihi admirari sæpe contingit, quod nostro seculo infœlici omne communes materiæ antiquis temporibus non uisæ, comparuere. Aut si erat, non tanti certe habebãtur.

x.de morbis vulg.

CAP. XV.

SED ad reliqua propositi sermonem conuertamus Primis quinq; aut sex diebus febricitantes tenui magis uictu alere, deinde cum morbus propè uigorem est solidiori cibo pascere, omnino præter rõem est. Minus si quidem natura cibo impedienda est, cum morbi ui instimulata, circa morbi materiæ coctionem impensius

us uacat. Vt scite à Gal. scriptũ est. Prudens igitur 1. Aphor.
edicus ad ciborum coctionem, naturam tunc tempo
is ab opere non distrahet. Quinimmo ab ijs quos ante
inistrabat cibis subtrahet. Vt cibus quacunque leui
aturæ actione transmutetur. Qui si crassior esset na-
ura alio intenta corrũperetur. Aut certè laboranti
aturæ superadderet laborẽ. Omnis insuper mutatio
lisproportionalis si repente fiat, sanis molesta est, qua
e multo magis ægrotantibus, ut supra ostendimus de
nente Hip. Cum ergo uirtus laborantis die sesta, aut
ctaua imbecillior sit, qu ã erat in initio, minus cibi fe 2. de ratio ne victus.
ret tunc tẽporis natura. Quare ut recte mutatio fiat,
mutare cibum pro ratione ad magis tenuem oportet.
Quod si aliter, disproportionalis fiet mutatio, nõ parũ
naturã agrauans. Ipsa. n. à magis robusta, prout erat
in initio, ad magis imbecillẽ, prout est sexta, aut octa-
ua die acuti morbi mutationem habuit. Ratio autem
uictus contrario, nempe à magis tenui ad crassiorem
mutata est. Quapropter nullo pacto credendum est,
naturam posse ex huiuscemodi uictus ratione iuuari.
Insuper mutationes insignes in cibo ab initio morbi
ad statum usque faciendas non esse supra ostendimus.
Pessimam omnium & magis grauantem naturã, quæ
à tenui uictu ad crassum repente fit. Ad hæc, Hipp.
commentario secundo de ratione uictus aperte dam-
nat eam uictus rationẽ qua primis ægritudinis diebus
inaniuntur ægrotãtes, deinde ad sorbitiones, antequã
morbus iudicetur transeunt. Cuius uerba ita haent.
Melius si quidem esse dico ut protinus à morbi initio
sor-

ſorbere incipias quàm inanitis euacuatisque uenis, uel die tertio, uel quarto, uel quinto, uel ſexto, uel ſeptimo, ſi ante hoc tempus morbus haud quaquam iudicatus fuerit, ſorbitionem inchoare. Præterea ipſe eodem libro in expoſitione illius hoc autem uerius efficaciusq́; ita ſcribit. Sed ſanè deterius aget, qui omnibus ijs diebus uaſa ante examinauerit, & ſequẽtibus quibuſdam diebus ita pauerit priuſquam morbus maturus reddatur. Nempe hoc pacto mortẽ plurimis liquido affert, niſi morbus omnino beneficus fuerit. Quæ uero in principio committuntur delicta ea non ſimiliter domantibus renituntur, ſed facilius domari poſſunt. In quibus uerbis aperte nobis oſtendit maximum periculum eſſe in acuto morbo primis quinque aut ſex diebus tenui uictu ægrotantis uenas inanire, poſtmodum morbo adhuc non maturo ad ea quæ comeduntur tranſire. Ipſe præterea eam mutationem damnauit quo ad ſorbitionem tranſitus fit à magis tenui uictu. Cum ait de mutatione quæ in hæc uel illa fit, plurima ſum locutus quod re uera hæc nouiſſe commodiſſimum ſit, cum ad omnia tum ad id de quo nunc agitur. Nam in morbis acutis ex uaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſitur. Tranſeundum quidem præcipio ego ſed ſorbitionibus haud quaquam utendum, prius quã morbus ad maturitatẽ perductus fuerit, aut ſignum aliquod aliud apparuerit &c. Vides ad ſorbitiones trauſeundum non eſſe à magis tenui uictu antequam morbus maturuerit nedũ à iure lentium aut à cocta cucurbita ad capi aut pullæ gallinaceæ carnes, quæ craſſum uictum conſtituunt huiuſmodi

iusmodi se habēt uictus, quos febricitantibus ministrāt occidentalissimi medici. Qui quantum ab eo quod febricitantibus conuenit, aberrent, & à uera Hip. mente satis ostensum est.

CAP. XVI.

MAGIS Anglorum medicorū uictus ratio præceptis artis medicæ consentit. Vnica si quidem uictus forma febricitantes ab initio ad morbi solutionem nutriunt. Ius pullæ hoc modo parant. Ante diem mactant quam crassam elegerunt. Deinde hordeo præparato prunis, passulis, buglosa, endibia, uiolis, & huiusmodi herbis, coquiunt, plus satis, ita ut ius spissum reddatur hac sorbitiuncula non solum febricitantes sed eos qui alijs detinentur affectibus nutriunt. Hunc uictum à morbi initio ad manifestam usque inclinationem ministrant. Antiquorum regulas maiori se cura obseruare ostendunt. Tum quia unica uictus forma à morbi initio ad statum usque procedunt citra per mutationem insignem, tum quia sic agentes læsionem quæ ex uictus formæ mutatione ægrotantibus euenire solet, effugiunt. Secundum ex libro secundo de ratione uictus colligunt. Primum ex Gal. eodem libro in expositione illius interdum autem et cruda &c. Vbi ita scribit uniuersa inquit, hæc contingere his ait, qui perperam cibati sunt à medicis, qui primis diebus exiccatos ægros die tertio, uel quarto. uel quinto, uel sexto, repente ad edulia non peracto morbi uigore permutauerunt. Quasi peracto morbi uigore conuenienter eos uictū permutasse dicat. Quod autem

dicebat

dicebat permutare quidem sanorum uictũ in morbis, neque tamen temere id agendum, iam patere ex dictis arbitror. Nempe cũ una quidem corporis conditio sani sit, altera quæ à morbi initio ad statum usque extenditur. Mox & tertia, quæ ad perfectam morbi solutionem sese prorogat. Deinde & quarta quæ totius conualescentiæ tempus ad usque sanitatis habitũ occupat in nulla harum quatuor conditionum permutationem uictus insignem facere oportet, nisi prius in alteram conditionis species peruentum sit.

CAP. XVII.

SED quo magis antiquorum dogmata insequi eo modo conantur, eo grauius Anglos lædunt ægrotantes eorũ uires exoluentes. Angli animo & corpore uigẽt cibi, & potus, multum & crebro ingerere assueti. Assuetudini aũt cum aliquid concedendum nos doceat Hip. colligitur non esse dictam uictus rati onẽ quib us cunque in febribus certã, sed nimis tenuem, sumpta indicatione ab assuetudine, regione, & cęli temperie. Corpora si quidem quæ multo & crasso utũtur uictu, prospera ualitudine, simplici sorbitiuncula alere, tribus morbi temporibus, haud iustum est. Nam uerendum est ne corporis uires labantur ob defectum. Nec obstiterit quod supra in inuestigatione formæ uictus cõsuetudinis non meminimus. Nam & si uere formã uictus consuetudo non per se indicet, interuentu tñ uirtutis indicare uidetur. Nam Crasso uictu assueti, tenui si aliquot diebus utantur, imbecilles fiunt. Quapropter supra cum de uirtutis robore quereremus, cõ

sue-

uetudinis mentionem fecimus. Ita ut eorum uirtutes
ui multo et crasso uictu prospera usi sunt ualetudine,
b id parum urgere ac si imbecilles sint, posuerimus.
egio præterea ad quinquagesimumquartum gradum
ersus boream uergens cum frigida ualde sit, calidum
nnatum intra uiscera colligens fortius reddit. Vnde
rassiori indigent alimento, tum ob hoc, tum ut frigori
ontinentis ualidius obsistat. Quod autem à frigida
egione similis sumatur indicatio ac à frigido tempo-
e, ex eo fit manifestum, quia uires ualidas similiter ef
icit, & consimiles in corpore humano creat humores.
Sed hyberno tempore multa quidem propter robur ui
rium & raro danda sunt. Vt scriptum est à Galeno in
expositione Apho. quibus semel aut bis. Consimiliter
igitur ijs qui frigidam regionẽ incolunt, plus cibi quàm
quod morbi natura exposcat, ministrandum. Illud re-
gioni & consuetudini concedentibus medicis. Gaudere
enim semper naturam consuetis dixit Gal. octauo de
Methodo ex autoritate Hip. Sunt præterea quamplu-
rimæ acutarum ægritudinum quę adeo tenuem uictum
non ferant. Præter acutas febres quas tropicas appelli
tant medici, quibus non competit, sunt et quæ die unde
cima, & tertiadecima, et quartadecima terminantur,
quibus perscriptus uictus non est ex usu, non Italo, non
Hispano, si aliqua supra dictarum febrium specie labo
ret. Cum uterque eorum partius secunda ualetudine
uiuat. Quod si febrem ponas esse ex ijs quæ longiorem
habeant terminum, recte profectò colligetur Anglos
ægrotantes à tenui uictu grauiter lædi. Ea si quidẽ im-
pensę

penſe grauis noxa non eſt, qua morbus uires aſſumit, ſed quæ uires, quibus natura morbo oppugnat, adimit.

CAP. XVIII.

SED non deerit fortaſſe errandi occaſio. Anglos bona ualetudine inordinato aiunt uti uictu, uentresq; corũ ob id crudis humoribus redundare. Hos cũ ægrotant tenui uictu abſumi oportere iudicãt. Fouent enim inquiunt propriam morbi effectricem cauſam. Sed res aliter habet ut exiſtimo. Ventres anglorum non crudis ſed prauis aut ſemicorruptis humoribus abundare opinor. Quod ſi crudos eos dicas, quos natura non euincit cædo, & appellationem non moror. Sed eo modo quo Hip. ſolet, cruda nũcupare excrementa, nempe flauam bilem & reliqua quæ corpus alere non ualent. Eos prauos eſſe dico, qui poſt coctricis facultatis actionem nutritioni permanent inepti, cõſimilem à natura mutationem recipientes ac excremẽta. Eos ineptos nutritioui ſignum eſt, quod ieiunium haud facile ferant, quorum enim uentres crudis abundant humoribus nutritioni aptis facile ieiuniũ ferũt, ſiue aſſueti ſint multum aut parum ingerere. Vt ſcite ſcripſit Hip. in hæc uerba, nõ aſſuetam inquit cibi abſtinentiam, facilius omnino ferunt, qui parte ſuperiori pituitoſi ſunt. Quo fit ut, ſi ſemel die, cibo utantur, facilius etiam ferant. Rationem aſſignans Gal. ad hunc modum ſcribit. Pituita uero temporis proceſſu coquitur, ſanguisq; efficitur. Vnde facilius ieiunium ob pituitæ in ſanguinẽ conuerſionem ferunt, id longa docente experiẽtia. Augumento ergo dialectico, quod à negatione conſequentis dicunt,

2. de ratione victus.

dicunt, perſpicuo apparet, eorũ qui ieiuniũ difficulter ferant uentres carere humoribus aptis, ut nutriant. Vnde maifeſtum fit humores quibus eorũ uentres abũdant, alimoniæ aptos non eſſe. Ratio vererem ita eſſe oſtendit. Et ſi hæc ſola ſi ſatis, ut de re certa habeatur ſcientia, alia adducemus obiter ſigna ut puſillanimes ad rem percipiendam confortemus. Cum humores in uentriculo contenti, laudabiles ſunt, halitus qui ab ijs ad caput feruntur humidi ſunt nullusq; prauæ qualitatis participant. Cunque per poros capitis & faciei effluunt, nulla in tranſitu particulas extranea afficiunt qualitate. Cum vero parui fuerint, & uentriculo diu inſederint, neceſſe eſt partes eas quæ ab eo per conſenſum affici ſolent, ſimiliter afficiantur. Facies igitur halitus à ventriculo aſcendentis qualitatem haud obſcure indicat. Corpora igitur Anglorum ſi circunſpicias pulchra eſſe videbis, alba & læui cute eorum membra obduci. Faciem vero eorũ quorum ventriculi crudorum humorum congerie grauantur oſcura rubedine, puſtulis conſperſam, lacera multis in locis cute intuebe ris. Similem in quo videas faciem crudisq; humoribus grauari eius ventriculũ quem iandiu conquerentẽ audias nõne recte colliges cõiectura habita ex facie eius humores prauã nactos eſſe qualitatẽ lõga in uẽtriculo mora. Halitusque inde aſcendentes, faciem inficere. Vt id calido iocineri quis tribuat, ſanguinẽ bilioſum efficienti taleq; ad corporis particulas mittenti, fieri nequit. Nam cũ materia quæ totũ nutrit corpus, à naturali mutata eſt ſymetria, neceſſe eſt ut ſingulæ corporis par-

particulæ lædantur cum facie. Quod si adhuc insistas, Sanguinẽ biliosum aut magis natura excalfactum, facilius ad superiora uergere, cædo. Sed fieri nequit temporis longitudine ad totum corpus qum uitiũ permeet. Id præterea senibus crebrius accidere q̃ iuuenibus uidemus, quibus minus causæ est quod biliosum generent sanguinem. Ventres tamen eorum crudis abundare humoribus non extra rationem est. Verum est quod quibuscunq; talis facies futura erit humorum in uentriculo congestorum occasione, immoderato opus est calore, tum ut humores corruptioni disponat, tum ut ab eis fumosos educat halitus, qui faciem maculent. Senibus igitur immoderato uini usu immoderatum calorem intra uiscera excitante, talis generatur facies & non ratione calidi iocineris. Quibuscunq; igitur talis affectus accidit materiam à uentriculo prauæ qualitatis suppeditari, calorẽ uero efficientem uel ab iocinere uel ab ipso uentriculo adscititiũ certũ est. His fidem præstãt, cibos & potus quibus utuntur, aptißimos esse ut in uentriculo corrumpantur. Vino & ceruisia quam allam uulgari sermone dicunt ad unam mensam utuntur. Potus.n. ceruisiæ, cum flatuosus natura sit, uini consortio magis inflatiuus redditur, ita ut caput magis impleat & feriat. Butyro præterea salsis cũ piscibus uescuntur. Ita fit ut aduersantibus ciborũ & potuũ dißimilibus qualitatibus, tota mixtio corruptioni fiat obnoxia. Rõne igitur quispiam asseret, eos non crudis solum, sed & uitiosis abũdare humoribus, minime ad nutritionẽ aptis.

Audi

CAP. XIX.

AVDI quo rem deducam. Aegrotantibus Anglis tenuem uictum ministrare medicos ob id quod eorum uentres crudis redundent humoribus quos ita absumi sperant, errorem esse arbitror. Victũ tenuem ministras ut humores in uẽtriculo redundantes absumas. At ij cum à propria mutati natura, prauamque nacti qualitatem, nutrire non ualeant, ut ostendimus, fit, ut prauos humores morbum efficientes natura (alioquin multum temporis uentriculi coctioni impendere assueta) ad expulsionis opus parante, alter naturæ hostis insurgat, ipsam multitudine & praua qualitate & ob sedis nobilitatẽ grauiter perturbans. Præter id quod à propria morbi effectrice causa laboris patitur. Quod si naturam duplicis hostis in cursu grauatam, uiriumq; robore indigentem, accedens medicus contra consuetudinem agens, tenuem uictum offerat, spontémq; reddat imbecilliorem, nonne merito non medicus sanans sed occidens, non adiutor natura sed ęgritudinis dicetur. Sed ut nulla aduersario super sit spes, constituamus hominem ex corruptione humorum ægrotantem, cum robore uirium. (Corruptos humores eos dico qui à natura propria migrantes nutrire non ualent. Quales Anglorum esse supponimus, qui diu uentriculo insederunt.) Sumpta solummodo ab ijs indicatione, parũ an multũ raro aut crebro huic cibum offeres. Medicus Anglus modicum iuris pullæ gallinaceæ conuenientibus hærbis decenter temperati bis aut ter in die ministrabit. Aut quam dicunt hypostalam. Aut analberi, aliud sorbi-

tionis genus, quæ parum alimenti præstant. Quid si Gal. audias contrarium dicentem, nonne deinceps mutabis sententiam & Anglos in posterum ægrotantes craßiori uictu ales. Ille igitur in espositione Aph. quibus semel aut bis ita scribit εἰ δὲ μετ᾽ ἐνδείας ἢ διαφθορᾶς ἡ δύναμις ἐῤῥωμένη τύχοι, καὶ πολλὰ καὶ πολλάκις σιτία τοῖς οὕτω κάμνουσι δώσομεν, ὡς ἂν καὶ τῆς διαθέσεως δεομένης πολλῶν καὶ τῆς δυνάμεως κρατεῖν αὐτῶν δυναμένης. *Hoc est si cum indigentia aut corruptione facultas robusta fuerit, & multa, & multoties cibaria ita laborantibus dabimus. Vt pote multa exigēte dispositione & facultate illa uincere potente. Sentis ne dispositionem quæ ex humorum corruptione accidit, non modicum cibū indicare. Sed eundem in eodem audi dicentem. Si facultas inquit laborātis imbecillis fuerit, & ea quæ in corpore est dispositio ex corruptione sit uel indigentia, paucum alimenti his, & sæpius dabimus. Parum quidem quia semel totam multitudinem alimenti substinere nō potest facultas debilis. Sæpius autem quoniam multis indiget dispositio. Indigentia si quidem adiectione indiget, corruptio uero epicrasi. Hos enim qui cum virium imbecillitate corruptione humorum laborāt, docet Gal. curare in lib. de Metho. medendi, paulisper noxios humores vacuādo, & decenti uictu laudabiliores semper apponendo. Curationē hāc per epicrasim fieri nuncupat. Quod cū viriū robore, & corruptione humorum, hominem crebro multū cibi & potus assuetum ingerere, ponas, præter hæc, in regione frigida qualis est Anglia,*

iudicas ne hunc exiguo & tenui uictu alendū fore an multo & crasso, indicationibus tribus in id consentientibus, nempe corruptione humorum, consuetudine, & regione. Ego quidem multum ijs & crebro exhibendū esse arbitror. Nisi obstent paroxismorum aut exacerbationum inuasiones. Quod si contingat, rarius multū ijs ministrare oportet. Nec hoc præter mentem Gal. est, qui in expositione dicti Apho. ita scribit si uero accessiones nō permiserint nec multi alimenti offerēdi occasiones præstiterint, raro plura exhibebimus, sic quidam transtulit. Aliter tamen habet græcum exemplar nempe. Μηδὲ πολλοὺς τῆς τροφῆς ἡμῖν καιροὺς παρέχοντων ὀλιγάκις δώσομεν τὰ πολλά, *hoc est neque plures ad cibum offerendum occasiones habentes raro plura dabimus. Et uere ita res habet, nam accessiones non solēt plura cibationi opportuna tempora præstare, præcipue si longæ sint. Velim quisquis hæc legerit sibi persuadeat, me hæc scribere, non ut in medicos Anglos inuehar, sed ut ueritatē omnibus aperiens, simul & Anglis amorē quo eos hucusq; prosequor ostendam. Daboque operam ut absens, calamo efficiam, quod præsens apud uos præstabam. Clarissime uir Thomas Aldeæ totius Angliæ cancelarie dignissime unicum Anglorum Decus, Ioannes BaKeri primitiarum cancelariæ humanissime, in paternarum legum peritia prudentissime, recti immobilis trutina, uobis hæc commentaria de uictus ratione conscripsi, uestra gratia tueamini. (Scio nō deerunt detractores) speculatio tamen cū hominibus ex usu maxime sit, si uestra gratia apud Anglos commen*

detur erit, ut ad hominũ manus libellus ueniat, legatur, quod reliquum est ſpeculationis utilitas præſtabit. Hoc quicquid eſt uobis dicare decreui, ut beneficiorũ animum meum nunquam immemorẽ oſtendam uobis. In quibus uirtutũ ſingulare exemplar ſitum eſſe ſcio. Beatam rem publicam in qua ad honores tales euehuntur uiri. Sed beatiſſimã ſi uos ad magiſtratus culmem euectos, diu ſubſtites foueat. Sed ad reliqua propoſiti redeo. Obijciet nobis Anglus medicus illud Hip. non pura corpora quantuncunq; nutries magis lædes. Qualiter ergo eos qui ex corruptione humorum laborant adiectione indigere aſſerimus. Prauos humores aliquãdo in uentriculi capacitate cõtineri, et quandoq; inter eorum tunicas, et eorum aliqui craſſi & lenti ſunt, aut tenues, quandoque quieſcentes, uentriculo inhærent, aut mouentur intra eius capacitatem. Hipp. ſermo de ijs eſt qui in ſpatio uentriculi, aut in uijs per quas commeat cibus humoribus continentur. Qui in prædictis locis tumultuantes praua qualitate cibum nuper aduenientem corrumpunt. Vnde fit ut cibo talia non corroborentur corpora. Nobis uero de ijs qui intra uentriculi tunicas craſſitie & lentore pigri continentur, ſermo eſt. Quorum cauſa non eſt quod corpus non nutriatur: Sed aliter dicamus. Poſito uirium robore in duobus æquali, & paribus cæteris, eorũ alter corruptione humorum laboret, alter ex multitudine eorum qui laudabiles ſint. Cui nam eorum plus cibi concedas. Ego quidem ſentio cum Gal. corpus humorum laudabiliũ multitudine grauatum, multũ iuuari inedia, aut modico cibo.

bo. Alter uero ex his deteriorem fieri. Nam corruptorum humorum praua qualitas naturæ uires dissoluit. Quare inediam si his aut tenuẽ uictum iniungas, multum profectò imbecilliorem reddes. Quia tamen eueniri potest ut ob prauã humorum qualitatẽ cibus corrũpatur, præsertim cum in uijs cibi fuerit adhibere purgationem consulit; antequam reficienti uictu conualescentiam corpora nutriamus Hip. causam reddens quare corpora eorum qui cibum assumpserunt non corroborentur, ait, quod eorum corpora nõ pura sint, uacuationéque indigeant, ut corpus sumpto cibo corroboretur. Nobis uero in præsenti de ijs sermo est qui intra uentriculum diu inhærentes nutritioni corporis non obstant. Quod ex eo manifestum est, eos non obstante humore uentriculi, ex cibo & potu iuuari. Quod argumentum est, aut humores intra tunicas uentriculi esse, cibum aduenientem nõ tangentes, (cui adhæreo sententiæ) aut si in capacitate uentriculi sint, ob eorum pigram crassitiem & lentorẽ haud quaquam posse aduenientem cibum multum inficere. Corruptio igitur humorum non indicat inanitionẽ ut arbitratus est oribasius in expositione Apho. corpora non pura. &c. Sed potius cibi adiectionem; ut manifeste à Gal. scriptũ est in fine dicti Apho. quibus semel aut bis. Autumno uero, inquit morbi qui ex corruptione fiunt assimilantur. Quapropter qui eo febricitant tempore continua optimi indigent adiectiones, & si uires ualidæ fuerint sæpe & multa, si uero ĩbecilles pauca & sæpius afferemus. Anglis igitur cum humores ij qui uẽtriculis eorum in-

hærent & crassi sint & lenti aut inter ambas uentris tunicas collecti, aut certe quiescente, non est quod tenuis uictus ministretur. Quinimmo danda est opera, ut cum huiusmodi corpora febre detinentur, aut alio morbo, uires eorum quoad fieri possit seruemus. Vt natura, multitudinem humorũ manuteneat. Si.n.ob imbecillitatẽ imbecilliter eis dominetur, facile in eis febrilis concipitur calor, ob prauã eorum qualitatem. Vnde fit ut præter propriã morbi materiã, aliam denuo morbificam causam suppeditet uentriculus, prima multo tenaciorem, & sæuiorem. Caute ergo cum ijs agendum molliterq; tractanda sunt huiusmodi corpora, & crassiori uictu quàm pro morbi ratione sunt alenda. Euacuatio etiã talis adhibenda his est, ut propriam morbi materiam solum respiciat, incommotis ijs qui in uentriculo commorantur humoribus. Hos enim securius bona ualitudine tractabit medicus. Hoc meo discrimine didici, crassiori uictu hmõi corpora alere, & leuiusculis purgationibus subducere, in quorum uentriculis multitudo frigidorum humorum diu congesta est. Semper diligenter præcauens nequi in uentriculo sunt humores morbosam affectionẽ cõcipiant. Tribus ergo indicationibus in crasso uictu consentientibus, iudicas Anglũ exiguo & magis tenui uictu, posito morbi acumine æquali nutriendum quã Hispanum aut Italum. Ego quidẽ arbitror crassiori & ampliori cibo Anglos indigere. Score; optimos quosque medicos probaturos sententiã meam. Nã nullam mihi legitimam reddes rationem ob quã causam magis tenui cibo, & eius minori

ri copia ægrotantes Anglos nutrias, posito æquali mor bi acumine quàm Hispani medici ægrotãtes Hispanos, aut Itali Italos, qui alioquin magis tenui indigerẽt, tũ ob calidam regionẽ tum maxime ob id quod partius secunda uiuunt ualitudine. Manifestum igitur est hunc uictum Anglis uirium esse detrimentum & labefacta tionem maximam. Nec illa iusta errãdi occasio est, ob fugiendam mutationem in uictu, febricitantium robur simplici iure multis dieb. absumere. Profectò grauior error est, quo naturæ uires exoluimus, quã quo morbo fomẽta ministramus æque urgentibus uirtute & morbo. Nec omnem damnauit Hip. mutationem quæ in ui ctus ratiõe apud ægrotãtes fit, sed solũ repentinam & disproportionalem ut in superioribus dictum est. A te nui igitur uictu ægrotantes Angli grauiter læduntur. Cuius argumẽtũ est sudores qui nõ raro his, per febres circa caput & collũ accidũt. Quorũ causa præcipua, uiriũ est imbecillitas & nõ morbi acumen. Nam huius modi sudores in acuta ægritudide & in mitiori contin gere solent. Vt ab Hip. scriptum est cum de sudoribus qui circa caput & uultum & ceruicem fiũt loquitur. Quos in acuta ægritudine & mitiori posse contingere ait. Imbecillitas uirtutis ergo est quæ præcipue hos operatur sudores & non morbi acumen. Anglis igitur hoc crebrius per morbos accidere quã sibi uicinis Gallis Hispanis aut Italis à duabus causis nempe, ob uictus tenuitatẽ & eo quod cubiculis aërem uelut carcere oc cludunt euenire putandum est. Tenui si quidem uictu cito labuntur cotpora multo cibo assueta.

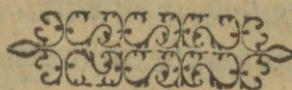
1. præci- ctionum.

BRVDI LVSITANI DIONISII MEDICI FILII

DE VICTV FEBRICITANTIVM AD ANGLOS.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.





ED *tempestium est, ut de victu agamus qui singulis febribus conueniat. Exemplis si quidem manuducere lectorem oportet, ut facilis fiat sermo. Causus cum à biloso ortum habet humore si cum robore uirium adsit et æger tali sit habitu, ut non facile exoluatur, potu nutriatur, ut dictum est.* Hordeum *mediocris ætatis plenum, album, exutum'que ab utroque cortice coquito in aqua fontis, quæ aut coctione aut longa mora residentiã fecerit. Sit'que hordei pars una aquæ partes uiginti. Bulliat tandiu, ut infletur hordeum & rumpatur. Collatum propina cum opus fuerit. Hic potus erit ægrotantis uictus. Quod si sitim non sedat. Præparato eundem potum & hora una antequam ab igne amoueas recentes violas mediocris magnitudinis insi-*

Aqua hordea.

Aqua hordei cum uirtute uiolatum.

simul coquito, à collatura parũ zucari misceto. Elito pruna cuius sapor medius sit inter dulcem & acerbum, ita ut nulla participent adstrictione. Coquanturque in aqua quæ prius per se ante ebullierit, sitque prunorum pars, una aquæ partes duodecim coquantur tandiu, ut pruna tumescentia rumpãtur. In eadem te sta qua cocta sunt potum seruato. Dato cum modico zucari ubi oportet. Aquam per se coquito ad tertias, cumque subsidentiam fecerit ad aliudque uas collatam effuderis, syrupi acetosi imbecillioris partẽ unã, aquæ partes quindecim misceto ad lentum ignem spumã auferendo tandiu ut permisceantur adinuicem. Quia uero non omnibus una placet mixtio, consulto ægrotantis palato prædictum syrupum magis aut minus acrem efficito, plus aut minus aquæ miscens. Idem cum syrupo violarum efficies, si tibi cõmodum uidebitur aut alijs. Quod si de viribus ægrotantis non fidas, ut solo potus perdurare possit ad crisis horam, aut & si in presenti vires constent, nihilominus times futuram imbecillitatem, aut quia homo raro habitu est, aut consuetus alioquin multum ingerere, horũ uerique talem exhibebis victum. Aquam hordei ut supra parato tandiùq; hordeum coquito ut rumpatur, lintheo raro hordeum suscipito, fortiterque exprimito, ita ut totam hordei medullã exire facias, hanc multa aqua hordei misceto ut tenuis fiat sorbitio, & cũ pauco zucaro exhibito. Syrupi acetosi acris si tantum misceas ut aliquid acetosi habeat iam dicta sorbitio, faciasque ut modicum bulliat, optimum cibum huic febri efficies. Idem cum prunis

Decoctũ prunorũ.

Potus acetosus.

Pisanę tenuis sorbitio.

Acris ptisanæ sorb.

nis efficere possis. Micam panis mediocris ætatis à furfure sinceri ad paruulas partes radito, in aquam infundito frigidam, digitisq; confricato terq; aquã innouato, deinde coquito in aqua hordei uiolacea, cunq; utrũque permixtũ fuerit, infunde succi granatorũ acetosorum & zucari singulorum tantum ut ægrotantis palato placeat, iterum coquito ut misceantur, fac ualde tenuem sorbitionẽ multa aqua panẽ diluẽs, quã ijs dabis, quorũ uirtutes ob imbecillitatẽ parum urgent. Hip. de curatiõe huius febris agens, aquæ mulsæ coctæ & aquosæ quantũ æger uoluerit concedit. Hócq; potu ægrotantem ad crisis horam ducit. quod manifestum est ex eo quod in hunc modum scribit. Et sorbitiones, inquit nisi dies iudicatorij transierint non dabis. Sub audies cum Gal. si uirtus ægrotantis robusta esse uideatur. Zucarũ usum mellis præstat. Efficariorem tamen uirtutem mel habet. Zucarum utpote temperatius ad causi curationem magis probandum. Antiquorum ætas eo carebat, & si sacharum tunc non deesset.

Panatella acetosa.

CAP. II.

QVOD si causis à materia pituitosa salsa fuerit, crassiori uictu alendi sunt ægrotantes. Nempe sorbitione tenui. Potus non erit ijs uictus idoneus. Quare sorbitionibus in hunc modum, uteris, si uirium adfuerit robur, habitúsque talis sit ut non facile corpus effluat, parceque sit assuetus uiuere secunda ualitudine. Sorbitionem ex hordei medulla cum syrupo acetoso eo quo supra dictum est modo præparato. Acrem ptisanæ sorbitionem appellauimus, ad

ministra

...istra ubi oportet. Eam insuper sorbitionem quam ...mica panis ter loti scripsimus, acetosam panatellã ...mus præparabis, addito loco succi granatorum sy... acetoso acri, hunc dico qui plus aceti recipit, Hũc ...um intellige ijs conuenire qui maligno causo nõ la...ãt. Discernitur cum malignus est, ex assidua extre...rum frigiditate, de ijs infra agemus. Iis ergo qui cau... pituita salsa laborãt, sorbitionem dato ex hordeo ... pane modo prædicto bona syrupi acetosi quantita...iniecta, ita ut palato effatu dignam offerat repræsen...tionem. Quod si facultas imbecillis fuerit, aut fu...ræ imbecillitatis suspitionem præstet corporis habi..., aut cõsuetudo, aut si aluus ab initio liquida fuerit ...rpus absumens (hoc.n. symptomate solo posito, uirtu...n multum urgere supra diximus) talis cõmodus fue... uictus. Pullum gallinaceum qui matrem insequitur ...nguem coquito ad lentum ignem recenti testa, pruno...rum & hordei præparati quantum singulorum manu ...pi possit, aquam sufficientem infundito, mali deinde ...anati accidi grana quantũ manu capere possis proij... media hora antequam pullum ab igne moueas. Sũt ...ui tandiu pullum ad ignem coquunt donec hordeum ...umpatur. Huius decocti portionem seruato ut ægro...nti exhibeas, cum tibi opportunũ uidebitur, ex resi...uo decocto cum pane in aqua frigida ter infuso sorbi...onem facito. Dato quando oportet ei cui aluus liqui...a fuerit. Cæterum scire oportet causam cum à salsa ...ituita generatur, si cũ aluo ab initio perturbata fiat ...ires naturæ multum absumere. Quapropter uictu

Decoctũ pulli ex granato acetoso.

crassiori

craſſiori eos indigere qui huiuſmodi cauſo laborāt. Pr ſertim ſi habitu, ſint raro & aſſueti multū ædere. N tura ſi quidem huiuſmodi cauſo laborantis ſymptoma ptū prauitate: & humoris contumaci reſiſtentia coctr ci facultati repugnantis, exoluitur.

CAP. III.

HIP. *iubet attractorias exhiberi ſorbitiones. Se quid ſibi Hip. uelit per illud uerbum attratorias dice re non facile eſt. Præcipue cum Gal. uerbum abſque interpretatione reliquerit. Græce ita habet* ῥοφήματα ἐπισπαστικὰ δίδου. *Hoc eſt ſorbitiones ſuper attratorias dato.* ἐπισπαστικὰ *compoſita dictio eſt à præpoſitione* ἐπὶ *cuius officium eſt dictionis ſignificato aliquando aliquid addere. Vt Hip. infra* ἢν δὲ λαπαρῷ ἐόντι καῦσος ἐπιγένηται, *hoc eſt cauſus ſuperueniat. Aliquando idem ualet quod apud latinos. In. Vt cum idem ait* τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι, *hoc eſt exteriorem ſpiritum inducere. Vul. Hip. ut ſorbitiones attrahenti pharmaco miſceamus. Pharmacum enim ſorbitione mixtum, melius nuncupare non potuit, nomen ab utroque ſimplici compoſitum efficiens, nempe ſorbitiones attractorias. Quod autem antiquioribus conſuetum fuerit medicis, in ſorbitionibus pharmaca miſcere, manifeſtum eſt ei qui antiquorum ſcripta euoluerit. Ipſe etiā Gal. in phlegmonis iocineris curatione, cortice helebori in ptiſana, mercuriali, & philicula utitur. Idque non uulgare præceptum eſt in uehementi febre aut maligna. Nempe cum purgatio admodum ſit neceſſaria, timeatque medicus inualidis ægrotantis uiribus. Con-*

ſulte

te aget ut cum pharmaco uti uelit, id simul cum sor
tione ægrotanti offerat. Sic enim pharmacum minus
mmouebit, minúsque calfaciet, & exiccabit, quæ
nia inuehementi febre aut maligna ne fiant, diligen
r obseruandum est. Pharmacum præterea ita exhi-
tum uires naturæ minus exoluit. In maligna febre
t pestilenti optimus fuerit exhibendi pharmaci mo-
s, quo uullus alius certior, minoríque humani ge-
ris damno. Id ita esse intelliget si Gal. sententiæ sis
emor, in expositione Aphorismi quibuscunq; crisis
, ubi plures iudicationes ad bonum terminari uidisse
t. Nouimus inquit ipse plures esse ex ægroti sanatos
uàm mortuos nisi pestilens sit constitutio. In iudica-
one autem natura tristantes chimos ad expulsionem
ommouet. In qua quidem commotione natura solet
pluribus uictrix exire, nisi cum pestilens morbus
erit. Cauenda ergo sunt, quæ humorem pestilentem
ura pharmaca commoueant, offerre. Ab utroque
nim & à pestilēti humore & à pharmaco ægrotantis
obur absumitur. Quod si pharmacum cum sorbitio-
e misceas, ab utriusque ictu naturam magis seruabis,
ique simul materiam unde sibi arma ministret suppe-
itabis. Prudentissime igitur Hippoc. in maligni causi
uratione sorbitiones attractorias ministrare iubet.
Quod autem in causi curatione pharmacum purgans
liquando exhibere oporteat, ipsemet docuit eodem li
ro in hæc uerba. Si liquidam aluum habenti causus
superueniat, si tibi uideatur purgatio necessaria, in- 4. de ratione victus.
tra dies tres non purgabis, sed quarto. Sermonis con-
sequentia

ſequentia huc me adduxit ut de adminiſtrandi pharmaci modo diſererem, alibi enim de pharmacorum administrandorū methodo latius agemus, ubi quale, quātum, quando, & quibus exhiberi debeat pharmacum, inueſtigabimus.

CAP IIII.

NVNC *ad ſermonem reuertamus. E' noſtris medicis nonnulli medullam cucumeris, citruli, aliȷ lactucam, portulacam, aliȷ lac amigdalarum, aliqui ſcariolam cum aceto aut agreſta uel ſucco berberorum aut acetoſitate citri utrique cauſo concedunt. Sed quantum aſtringentia aduerſa ſunt legitimo cauſo, tantum frigida potentia, notho. Quod ex hoc maxime intelliges. Legitimus cauſus fluxu ſanguinis aut ſudore, ſoluitur, ut ab Hip. diſcimus. Quæ autem potentia nimis frigida ſunt, tum ea quæ aſtringunt, utriq; obſtant terminationi. Quod notho ſeu non uero cauſo non conueniant ea quæ potentia ualde ſunt frigida, ratione manifeſtum fit. Humor ſi quidē huius febris difficilis coctionis eſt, idque maxime ob id quod frigida glutinoſa & craſſa pituita ſit, quæ hanc febrem generat. Quapropter abceſſu ſolet hæc febris terminari, ut à Gal. ſcriptum eſt. Quare omnia quæ potentia frigida ualde ſunt huic febri incommoda eſſe quiuis percipiat. Quod Raſis in hæc uerba aſſeruit. Et pone, inquit in cibariȷs ſcilicet in non pura, res calefacientes & ſubtiliantes. Quid igitur prudens lector de illo ſentis, qui camphorā cum aqua roſarum diſſoluens, laborāti cauſo exhibet. At quæ aſtringunt niſi ſyptomatis gratia exhibita,*

4. de ratione uictus.

In 1. de ratione uictus.
16. continentis.

mbita, utrunque causum perniciosum aut discritum ficiunt. De causi utraque specie satis sint dicta. Vtrique synochi victus forma, similis est ei, quam causo nuenire diximus.

CAP. V.

CVM *enim uterque synochus febris sit nullas haens intermissiones, indicat ægrotantem potu fore nuriendum. Et quia hæc febris raro accidit cum imbelli facultate, aut calido & sicco temperamento, neq; abitu raro, ob id solum in hac febre de consuetudine ueremus. Quem ergo ægrotantem parce uiuere bona alitudine scias, solo potu nutrire oportet. Aquam gitur hordei ut supra parato, cuius accipito partes ecem syrupi acetosi acrioris partem unam, misceto imul ad lentum ignem, dato ubi oportet. Bonum est ordeum à primo solum exuere cortice, nam ab utroue exutum, magis humectat & minus absterget. Ad ynochum absque putredine. Antequam aquam hordei ab igne amoueris hora una.* Mali *granati accidi grana secundũ quantitatẽ hordei proijcito, zucari pu issimi quantum satis, coquito spumam auferendo, ad entũ ignẽ, exhibeto ægrotãti qñ oportuerit. Cõmodissimus huic febri est potus. Ad putrescentem synochũ. Hordeũ ablato uno cortice coquitũ in aqua ut dictum st, antequã ab igne amouea, hora una, politrici, aut ca pillorũ Veneris nõ uetustioris uno mense accetosæ herbæ proijcito singulorũ quantũ manu capi possit. Trãsa ta hora, remoue herbas quas filo collegeris & proijcito yrupi acetosi acrioris quãtũ videbitur, dato ubi opor tet*

Potus acetosus.

Potus ex malo granato.

Cibus cõueniens putrescenti synoco.

Aqua hordei cũ uirtute capillorum veneris.

tet, postquam ad lentum ignẽ probe mixta fuerint. Obseruandum tamen est, ante missionem sanguinis aut uetris subductionem aut clisterium bono temporis interuallo exhibendam non esse aquam hordei ut discimus ab Hip. Nõ prætermittẽdũ est, synochum à putredine paulo solidiorem exigere uictum. Nam dispositio ex corruptione humorum, indicat ciborũ adiectionem ut supra ostendimus de mente Gal. in expositione illius quibus semel aut bis. Natura insuper citius labitur à febre & à putredine simul inuadentibus quàm ex sola febre. Sorbitiunculam igitur tenuẽ ex hordeo aut pane parato in hunc modum. Aquam hordei cum politrico & acetosa coctam parato, in eius portionẽ dissolue micã panis per horam in aqua endibiæ infusi. Coquito ad lentum ignem cunque permixta fuerint infude syrupi acetosi acrioris quantum in gustatu aperte sentiatur, iterum modicum coquito miscẽdo. Potus sit aqua hordei cum malo granato acido cocta, in synocho absq; putredine in eo uero qui cum putredine est aqua hordei cum politrico & acetosa cocta.

1. de ratione uictus.

1. Aphorismorum

Panatella cũ uirtute politrici

CAP. VI.

NOSTRI iuniores medici, cibos ex cucurbitis spinachis lactucis portulacæ uirgulis, citruli medulla conficiunt. Hos uictus in continentibus febribus reprobandos fore, una ratione ante ostendi. Heæ quidem febres cum ualde acute sint, natura eas diu ferre non potest, cito enim fit crisis qua aut natura uincit, aut uincitur. Ut scripsit Gal. primo de glauconem. Summa ergo diligentia curare medicus debet, ne aut humores

humores aut corporis uias ad crisim indisponat. Victus autem ex frigidis herbis potius efficere hoc ualent quàm humoris igneam qualitatē refrangere, aut sitim ægrotantis sedare, quæ alioquin magna aquæ frigidæ quantitate uno haustu ebibita uix sedatur. In continentibus igitur febribus uerendum est ne uictus ex huiusmodi ualde refrigerantibus herbis aut mortem aut prauam crisim inducant, ad fluxum sanguinis è naribus, & ad sudores corpus laborantis, & humores simul indisponendo. Est qui iuiuuas, & lentes cum aceto, & cum granatis, & sumach ijs concedant quando intentio esset ingrossare sanguinem, aut quando natura esset nimis mollis. Et subdit, & si sit aliquod horum per quæ constrictio timeatur scilicet ne uentrem stringat, frangatur eius constrictio cum siracost, & prunis & cibetur tunc cum cibo facto de cucurbita, & herba acetosa. Et conuenit ollus frigidum factum de acetosa endiuia, & lactuca. Sed forsan quis cōtra hæc obijciet. Quod nam magnæ dignitatis commodum in continenti febre ex sanguinis ingrossatione sequitur, ut eius gratia sumach condimentis miscere ausus fuerit in synocha febre, videtur tamē duplici de causa id concessisse, nēpe aut ingrossationis, aut symptomatis gratia, ut cū aluus liquida præter modum fuerit. An symptomatis occasione concedi debeat, prætermitto. At ingrossandi sanguinis gratia, haut quaquam rectū esse opinor. Nā prudentis medici non uidetur esse, in fluxione quæ à toto aut ab aliqua parte in aliam fit, biliosum sanguinē crassiorem reddere cum ijs, quæ ualide astringunt,

ne superfluum humorem fluentem in parte aliqua magis fortasse momentanea detineamus. Aut ne id quod *in parte affecta est, magis impingamus.* In *synocha uero febre sanguis feruens in altum tumet, moræ aquæ ebullientis in olla.* Huius *feruorem igne non remoto co pesces, si igneam qualitatē ab aqua remittas; id efficies aut aqua frigida iniecta, aut si os testæ discooperias ut aeris refrigerium capiat.* Sic *in febre synocha, aut potu aquæ frigidæ efferuentem humorē compescere oportet. aut conandum est, ut per corporis poros ebulientes chymi libere transpirare poßint.* Hæc *enim uia ad salutem centior est.* Nam *febris remißio ex efferuentium humorum traspiratione fit.* Quæ *duplici arte fieri potest, nempe cum aut pori totius aperiuntur, aut humores æqualiter minuuntur.* Vt à Gal. *discimus octauo, & nono de meth. med.* A*stringentia autem ex quibus unū uiribus ualens rhus, est, quam recentiores sumach appellāt, tantū abest, ut per spirationes liberas efficiāt, ut eas prohibeant corpora constringendo.* Nā *è triplici causa prohibitæ traspirationis una constrictio corporū est.* Ex *ijs igitur manifestū est, rhus, & cætera astringentia nimis esse continuis febribus infecta, eo quod transpirationes quæ remißionis febris sunt causa prohibeant.* Symptomatis *gratia uti possumus ijs quæ potentia mediocria sunt.* Frigidæ *potus exibeberi potest utrique synocho, sed signum coctionis in eo qui cum putredine est obseruare oportet.* Exhibitio *tamen frigidæ uno haustu, disputationis nostræ egreditur limites, non enim, ut potus sed ut medicinalis potio offertnr.*

CAP. VII.

FEBRIS *tertiana continua dupliciter intermittit, aut in intermißione quieſcunt ſymptomata, aut ſolum remittuntur. Sitque primum continua tertiana in cuius remißione non omnino quieſcunt ſymptomata. Hæc dico capitis dolor, uigilia, ſitis magna, delirium, grauiter ferre morbum, & reliqua. Facultate robuſta exiſtente, habitu tali, ut non facile corpus inhalitus digeratur, conſuetusque ſit parce uiuere, acri ptiſanæ ſorbitione utitor, eo quo ſupra parauimus modo. Febricitanti panis offam infuſi in aqua endiuiæ, & ſucco granati accidi, ſimulq; decem, aut duodecim pruna in aqua tantum percocta, modico zucari ſuper aſperſo, ſuper exhibeto.*

Præterea prunorum acetoſorum ad dulcorem accedentium quantum manu capi poſſit, borraginis recentis à uermibus non tactæ eadē menſura, hepaticæ quā lichenas Dioſcorides apellat, Luſitani hepatega, angli liuer urth bis tantum, hordei ab utroque cortice exuti, ter, mundato diligenter à terreſtri excremēto herbam, coquitoque omnia cum pullis duobus teneræ ætatis craßis admodum, tandiu, ut hordeū rumpatur, dato ubi oportet. Conuenientißimus hic cibus fuerit ad omnes febres, quæ à putreſcente bile ortum habent. Febrilem calorem reprimit, qui in iocinere eſt, facultatem coctricem iuuat. Quod ſi facultas imbecillis fuerit, aut habitus rarus, aut multo cibo æger aſſuetus, craßiorem ſorbitionē hordeo expreſſo multoties in prædictum ius efficito. Aut medulla panis infuſi in aqua endiniæ in idem Sorbitio ex hepatica

pulli decoctum dissoluta, sorbitionem conficies magis nutrientem.

Quod si in intermissionibus quiescunt omnino symptomata, uirtute robusta existente, & habitu duræ resolutionis, assuetusque sit parce uiuere, altera duarum sorbitionum pulli dicto modo temperati febricitantem alito. Panemque in aqua endiuiæ, & succo granatorum infusum super exhibeto. Quod si facultas debilis, aut habitus rarus facilis resolutionis, aut multũ edere assuetus sit, febricitantem altera sorbitionũ iã dictarum & pulli extremitatibus alito pane similiter infuso.

Quod si febris continua nulla quidem aut parua afferat symptomata, uirtute, habitu, & assuetudine, ut supra habentibus simili uictu hominem nutries.

Quod si uirtus imbecillis fuerit, aut reliquis craßiorẽ uictum indicantibus, pulli etiam carnes febricitanti ministrato. In tertiana igitur continua, quæ debilia affert symptomata uirtute robusta existente, habitu, & assuetudine, ut supra habentibus, sorbitione utere in hunc modum.

Sorbitio ex lupulis.

Hordei ab uno cortice exuti man. tres, capillorum ueneris, cimarum lupulorum, passularum enucleatarum, ana quantum manu capi poßit, coquantur insimul cum pulla crassa, quæ nuper matrem reliquerit, hora una antequam ab igne amoueas, immitte aceti albi quantũ satis sit, ut acetum gustatui se offerat, huius partem seruato, ut bibat inclinante febre, sorbitionem ex reliquo cum pane conficito.

Quod si uirtus imbecillis fuerit, aut habitus, & con-

ſuetudo ſimiliter indicent, extremitates pullæ quæ teneræ ſunt magis, inualido ægrotanti exhibeto. Huic uictus conueniens forma, per ea quæ comeduntur eſt, Semperque à tenui iure incipiendum eſt; deinde temporis interuallo ſorbitionem miniſtrato. Contingit aliquando febre iam inclinante, iterum à quodam inflammante calore febricitantes rurſus moleſtari. Quod duplici de cauſa contingit, aut quia intempeſtiue eis oblatus eſt cibus, aut cum in uictu erratum eſt.

CAP. VIII.

SVNT qui aſſa gallinaceorum hepata poſt ſorbitiones laborantibus febre continua exhibent, quod minime probo. Nam cibus longum in laborantium uentriculis immoratur. Quod non parua occaſio eſt ut ob id corrũpatur. Præterea hepar aſſum inter cibos exiccantes numerandum eſt, quapropter febricitanti non conuenit. Cuius argumentum eſt ſitis quàm excitat. Eos qui in continuis febribus, lactucis, & huiuſmodi refrigerantibus herbis utuntur, ante morbi iudicationem, ſupra oſtendimus in damnum ægrotantium errare. Sed non erit ab re, recenſere uictũ quo utitur quidam è noſtris recentioribus; nam ex hoc aliquod capiet lector cõmodum. In die remiſsionis febricitantẽ pulla alterata (ut ille ait) nutrit, ante uero exacerbationem. & in febris inclinatione farre, & lactucis, qui ualde diſsident ab inuicem uictus, & qualitate, et ſubſtantia. Nutrimẽtũ inſuper quod ex pulla habetur multum eſt, parũ uero quod lactucæ æpreſtant. Aquoſum nanq; ſanguinem generant excrementis abundantẽ, quapropter cũ in ſi-

gnis sit inter eos differentia, magna fiet utiq; mutatiō cum ab uno ad alium transitus fiat. Stante autem eadē *morbi conditione mutationem in uictu faciendam non esse supra ostēdimus de mente* Hip. Vbi Gal. *citauimus dicentem à morbi principio ad statum usque eadem uictus specie alendū esse febricitantem.* Quo *in loco cautum medicum reddit, ut tunc insignes mutationes caueat.* Nonne *melius esse iudicas si pulla ægrotantē alere illi mens erat, ut ante exacerbationem, & in febris inclinatione, sorbitione ex pullæ decocto uteretur.* Mul*to si quidem magis inter se conueniunt pulla, & sobitio ex eius decocto, quàm pulla cum lactuca, & farre, facilioris præterea sorbitio coctionis est.* Quod *si cibum minus nutrientem se uelle exhibere dicas, pullam quare exhibuit die tranquilliori rogabit quis, quæ multo magis nutrit quàm eius sorbitio.* Non *enim prudentis medici est, ægrotantem uice una implere, ut cum uice alia parum exhibuerit satisfaciat.* Multo *salubrius ægrotanti esset, id in partes secare, ut natura nullo ex mutatione afficiatur grauamine.* Si *ergo pulla recte in die tranquillo exhibetur, facta ex ea sorbitio modo quem diximus salubrior eri profectò ægrotanti ante exacerbationem quàm far, & lactucæ.* Multo *præterea commodius fuerit inclinante febre ius pullæ dicto modo confectum exhibere, deinde temporis interuallo sorbitione uti, quàm far, & lactucas in cibum ministrare.* Oportet *ergo non solum simili forma uictus sed similis substantiæ cibarijs febricitantem quo ad possis, stante eadem morbi conditione nutrias.*

CAP. IX.

FEBRIS continua à pituita ortum habens si cũ uirtute robusta fuerit, habitu, & assuetudine, ut supra habentibus, hunc uictum exposcit. Hordei ab uno cortice exuti quantum manu capi possit, passularum enucleatarum, & petroselini tantum, thymi partem mediam, coquito insimul cum pulla crassa modicum, antequam ab igne amoueas immittito capillorum ueneris recentis, aut politrici man. unum. Ligato insimul herbas, coctasq; abstrahe. Proijcito aceti albi quantum satis ut ingustatu repræsentetur. Denuo coquito quousq; permisceantur. Fac sorbitionem ex pane, utere, & iure si uidebitur. Ex pullæ carnibus hora quietiori dato febricitanti quod tenerrimum sit. Meminisse oportet in continuis febribus ubi suspitio est de pororum obstructione ante totius euacuationem incommoda esse quæcunque aperiunt, & incidunt.

Sorbitio ex petroselino.

Cicerum facilis coctionis man. unum infundito in modicum aquæ endiuiæ, testam tota nocte in calido cinere seruato. Mane in aqua è fonte sufficienti bulliant, adiectis hordei ab uno cortice exuti man. tribus, passularũ enucleatarum man. uno, cortice radicis cichorij uno, coquantnr insimul cum pulla, & antequam ab igne amoueas, petroselini man. semissem addito, & parum aceti, fac sorbitionem, ut supra. Extremitates pullæ ægrotanti dato.

Sorbitio ex radice cichorii.

Quod si imbecillis æger fuerit, permitte ei phasianum ædere, optima si quidem ijs caro est. Bonum est, ut cibum assumpturus æger, syrupi acetosi acrioris coclea-

ria duo, mellis rosati colati unum, mixta ante sorbeat. Aquam decoctam cum hordeo, & semine fœniculi bibant. Verum de potu abunde dictum est.

CAP. X.

IN *febre phlegmatica quam arabes laticā dicunt, aut latentem, humidi natiui multum exoluitur, cibum ideo multi nutrimenti dare oportet. Corpus humiditate madefaciēte, et laxāte affectū est ab humore frigido & humido, sed ob putredinem calido effecto. Vnde non aliter ab hac febre corpus, quàm pars aliqua ab occursu aquæ ebullientis afficitur. Vnde ebullientem hanc febrem nonnulli dixere. Cibum conuenientem ijs qui hac detinentur febre actu frigidum, & siccum esse oportet, potentia autem humidum. Hoc autē est, ut humiditatem madefacientem exiccet, & ut corpus ab humido innato exolutum eeficere ualeat, & ut laxa membra induret. Hoc autem difficile est in simplicibus inuenire. Quapropter sorbitionem ijs ita parabis: Phasianum iuuenem, aut perdicē, aut hœdum (hæ enim ex carnibus optimæ ijs sunt) coquito cum radicibus cichorij, petroselini, passulis, tenerrimis lupulorum cimis, et corticibus citri, cauliculis altilis cardui, quem hispani cardo uulgariter appellant, quo ubique locorū ad finē mensæ utimur; in simul coquantur ex iure fac sorbitionē cum pane. Dictā herbam quam nonnulli scolimon, esse à Dioscoride appellatam opinantur, cum capo aut pulla si simul coquas, si phasiani, aut perdicis copia*

Sorbitio ex carduo

non detur idoneum illis parabis cibum. Carduus humiditatem madefacientem, et laxantẽ maxime remouet. Membrũ laxum indurat, idq; citra humidi natiui absumptionem. Ad hæc aperit, & urinam prouocat, & in altum penetrat, quod ad huius febris sanationem expetendum est. Humor si quidem ad minimas est corporis particulas dispersus. Vnde crassam urinam copiosamq; & sudorem duo esse huius febris remedia ratione quis arbitrabitur. Tres ergo insimul coquens cauliculos, cardui sorbitionem facito, quam febricitanti ministrabis ubi oportet. Ex carnibus id quod maxime tenerum sit, & facile ab ægrotante coqui possit exhibeto. Nec prætermittendum, solam hanc febrem ex humoralibus indigere uictu qui maxime uirtutem corporis augere possit. More hecticæ febris cui ualde similatur. In illa enim caliditas præter naturam totum iam occupans, naturalis similitudinem acquisiuit. Sic humor huius febris per totum ad minimas usque partes dispersus more naturalis humiditatis, natura eius coctionem, separationem, aut expulsionem non curat, sed eum ob mixtionem ad minima cũ naturali humiditate seruat: Vnde hos nec euacuatione uentris, aut fluxu sanguinis sanatos uidemus. Quin immo si sponte, aut à medico imperito aluus moueatur, peiores redduntur. Quod si aliquandiu manet, euacuato bono simul cum malo separatione non facta, moriuntur. Quapropter scopas curationis in ijs fuerit, eos more hectici nutrire. Oportet enim totum id quod in ijs de humiditatibus est superfluis, sensim absumere, ciboq; salubriores inducere,

Quos præbeat usus carduus.

qualitatesq; humoris quibus corpus affectum est, contrarijs successiue euertere. Et quia huius febris curatio à uictu, ut diximus maxime dependet, libet sermonem lõgiorem facere. Iis qui cum imbecillitate uirium hac febre detinentur hunc ministrato cibum.

Perdicis secundum complementum assæ succum ad æquales portiones cum uino albo decoctionis radicum plantaginis misceto, febricitanti ieiuno stomacho exhibeto. Fac ut modicum sudet. Idem è phasiano efficere possis. Quod si carnes perdicis, aut phasiani digerere non ualeat, ipsarum succus postquam complete assæ fuerint diligenter per linteum expressus, cũ pane ministretur, aut cũ modico uini albi misceatur, & propinetur. Sed diligẽter obseruare oportet, ut uinum sit maxime imbecille quod ijs propinaueris, nã alias non paruæ ijs læsioni erit. Nec silentio prætereundum esse, ijs qui ita laborant commodo esse in edulijs sorbitionibus ue præsertim ijs qui assueti sunt alliũ, ut simul bulliat immittere. Nam prærogatiuam habet in roborãdo naturales facultates, corrigendoq; damna quæ in ijs à duarum qualitatum immoderantia fiũt, nempe à frigore, & humiditate. Putridi insuper humoris cum per totum spargitur, corpus uitia corrigit. Habet enim præter hæc facultatem qua à centro ad circunferentiam pellit. Tria hæc quæ allium habere diximus ex Dioscoride licet colligere qui de eo ita scribit. Potum cum origani decocto pediculos, & lendes enecat. Præterea magnæ, & allio utilitates contra aquarum mutationes. Demum in fine dixit utile hydropicis, ad quem quidẽ morbum hæc fe-

ris corpus non parum disponit. Veruntamen propter
calorem, & eius acrimoniam modicum in sorbitionibus
miscendum est. Macerare tamen prius oportebit in suc
co herbæ acetosæ. Potus ijs cõueniens sit uinum album
pauciferum defæcatum clarũ cuius sumito partes duas
succi granatorum medij saporis partis unius semissem,
aquæ in qua decocta est capillaris herba recens, aut po
litricum unam, misceto. Conuenientissimus huiusmo-
di ijs potus fuerit. Nec prætermittendum est indicæ ra-
dicis decoctum maximo ijs fore remedio. Cuius si de-
tur copia, unciam unam in lupinares sed multo subtilio
res formulas scissam, in decem libris aquæ in qua nocte
ante eam maceraueris coquito. Sequenti die ad lentum
ignem ad medias ebullire permittito. Propinato in au-
rora quantum uno haustu bibere possit calidum, sed
ægrotantis corpus prius fricare linteo aspero oportet.
A potu uestimentis cooperiatur, & sudet quantum
pro uirium ratione. Cubiculum ubi ægrotans iacet,
perpetuo calidum undique clausum seruare oportet.
Nullus alter potus melius sudores ciet. Partes insuper
ab humore aßiduo laxas roborat, indurat, sed ijs qui
iam sunt imbecilles caute exhibendus est, quia plus iu-
sto exiccat. Quare ijs qui imbecilliter habent non inu-
tile fuerit, succi granatorum medij saporis partem unã
miscere tribus decocti, simulque propinare. Summa
diligentia obseruandum est ne ijs aluus liquida fiat,
quin potius huius contrarium, nempe astrictam al-
uum efficere conamur ijs, quæ poros cutis aperiunt, &
sudores mouent.

Deco-ctũ in-dicæ ra dicis.

CAP. XI.

TERTIANA *simplex pura hunc exigit uictũ: Paretur crassa sorbitio ex hepatica altero duorum modorum quos supra tradidimus. Ius dato ut bibat in febris inclinatione, ex reliquo fac sorbitionem, qua utitor ante aduentum paroxismi, & cessante febre. Carnibus in die tranquillo uescatur.*

Sorbitio ex cucurbita.

Pullam cum cucurbita & prunis & uua acerba coquito fac ut supra.

Panis infrigidans.

Panem album trium dierum in subtiles partes planas diuidito, & in aquam endiuiæ infundito, acidumq; succum arantij desuper exprimito, zucarum deinde radito, tantum ut dulcor, & acetositas manifeste ingustatu sentiantur. Pane in hunc modum utatur die tranquillo bis aut ter & in maxima inclinatione paroxismi ante sorbitionem. Magna huic cibo uis est, in refrangendo biliosi humoris acuitatem. Ventriculi præterea, & iocineris immoderatum ardorem extinguit. Robur eis addit. Plures à tertianis liberari iuuenes, et adultiores ætate hoc cibo uidi, absque pharmaco, aut alia potione. Oportet tamen diligẽter aduertere ne adsit pororum obstructio, aut condensatio, aut corporum constrictio. Quapropter in continuis febribus a bile ortum habentibus in quibus de pororum apertione soliciti sumus, ante totius euacuationem exhibendus non est. A uenæ sectione in continuis febribus secure exhibebitur.

Duplici tertianæ uictus conueniens.

Duplex tertiana tenui eo magis uictu indiget, quantum in ea minus quiescit natura. Sorbitione cucurbitæ, aut hepaticæ utere. A carnibus nisi sit imbecillis ægro-

tans temperandum est. Aut nisi multo sit cibo assuetus. Potus utrique febri conueniens aqua hordei est.

Tertiana simplex non pura ab humore bilioso cũ crasso phlegmate mixto ortum habens quem recentiores choleram uitellinam dicunt, hunc exposcit uictum. Thymi petroselini, passularum, enucleatarum, singulorum manip. unum hordei ab uno cortice exuti tres, coquito cum capo, aut pulla gallinacea herbas iam coctas extrahito, immittitoq; aceti albi quantum satis. Parum coquito denuo quousq; permixta sint. Dato ut bibat inclinante febre ex residuo fac sorbitionẽ. Qua uti poterit cessante febre, & ante aduẽtum paroxismi, horis septẽ ante accessionem, carnibus uesci poterit in die quietis. Pisciculos saxatiles in aqua coquito cum saturegia, thymo, sale & aceto, & modico purissimi olei. Facilis coctionis cibus est. Ventriculi appetentiam excitat, quæ in hac febre plurimum expetenda sunt. Tertianæ non puræ cõpetens uictus. Sorbitio cũ aceto. Pisces petrosi.

Olei purissimi ex immatura oliua, partem unam, aceti albi duas, permisceto. Panẽ infundito febricitanti exhibeto. Quod si olei immaturi copia non detur, hispano utere. Mixtio ex oleo, & aceto cum humana maxime conuenit natura. Quandoquidem ex contrarijs utrisq; qualitatibus constat. Miscemur enim calidum frigidũ humidum & siccum. Ventriculum roborat. Hepar & lienem. Distributionem adiuuat. Coctionem & appetentiam excitat. Aperit, incidit, humectat, refrigerat. Quod si piperis grosso modo contusi parum addas, frigido uentriculo pituitoso conferet. Quod euenire in hac febre multoties solet. Rationalem merito quis Mixtio ex oleo & aceto. Mixtio ex oleo et aceto cum humana max. conuenit na.

mixtionem dixerit. Quæ febri à pituita, à bile, & ab attrabile conuenit. Quod si oleo, & aceto parum aquæ misceas sitim sedabit.

Cibus herbaceus.

Aliũ Alexandri herbæ cauliculos, laueris super aquas crescentis, foliorum rafani, uiolarum borraginis, lactucæ, singulorum manip. unum coquite in aqua quousque percocta sint. Herbas exprimito quantum poßis, cultelloq; ad minimas partes incidito, addito olei purissimi, salis & oximelitis acris singulorum quantum sit satis. Cum pane utitor. Mundificat cibus hic uentrem, utranque euacuationem promouet.

Quod si post expreßionem herbarum, & earundem incisionem cum pinguitudine iuris capi, aut pullæ herbas coquas adiecto oximelite, magis nutrientem cibum efficias.

Herbaceus cibus magis nutriens.

Sorbitio ex hepatica cum malo granato.

Sorbitio ex lentibus.

Quod si bilis permixta tenui humiditati aquosæ fuerit, febrisq; fiat ex cholera citrina. Vtere sorbitione ex cucurbita, aut crassa sorbitione ex hepatica, adiecto malo granato acido hora una antequam ab igne amoueas. Dato ius in febris inclinatione, ex residuo fac sorbitionem. Vtere & pane infrigidante, modico cinamomi adiecto si opus fuerit. Lentes hispanas coquito in aqua cum petroselino, coriandro uiridi, oleo, sale, & aceto, & modico croci. Vtere decocto cum pane. Cibus hic frigidus, & aliqualiter exiccans est. Hispanis multum in usu est. Febricitantibus quibuscunq; sorbitionem ex lentibus exhibent, exceptis quartana laborantibus. Quos & si nulla ob id laude dignos esse existimem, ita eos non absque erroris crimine, qui lentes

omni prohibent ægrotanti. Id ex Gal. *asserẽtes qui eas cibum hominum non esse dixerit, cũ de pleuritide ageret in qua lentes prohibuit.* Sed *relicta pleuritide febricitanti febre tertiana à cholera citrina certe conueniet.* Si *febris effectricem causam & qualitatẽ in partibus derelictam consideres.* Cholera *citrina humor calidus et tenuis substantiæ est, maxime omnium humorũ penetrans.* Ius *lentium contrarias operatur qualitates nam refrigerandi, & inspissandi uim habet.* Cholera *insuper citrina eam in quã incidit partẽ totã eius acuta penetratione macerat.* Ius *lentium non solũ partem cogit, ut minus prompte penetrationi fiat peruia, uerũ id quod humidũ est tollit æquali sua siccitate.* Iis *præterea qui ex hac febre immoderate sudant, & non ob id alleuiantur non parum cibus ex lẽtibus confert.* Quod *si adhuc lentes aciem oculorũ obtundere, & ægre concoqui, & somnia tumultuosa excitare ex* Dioscoride *asseras.* Hæc *omnia lentibus nõ earum decocto tribuit.* Hæc *damna in hispana lente non percipimus.* Stoma*chum male habere ex ea scripsit* Dioscorides, *hispana uere lens uentriculum roborat, & minime inflat.* Lens Itala *maior, & candidior est, minor uero* Hispana *colore ad rubeũ uergente nec tumultuosa excitat somnia, ut de ea proditũ est.* Et *si quid uitiosæ qualitatis hispanã habere contendas à uiridi coriandro castigatur.* Vbi*cũq; ergo humores corporis inspissare, aut corporis particulas cogere citra calfactionem mens est, ius hispanæ lentis in cibis recte porrigitur.* Quod *si id cum petroselino, coriandro uiridi, oleo, aceto, sale, & croco pa-*

2. de ratione uictus.

raueris, conficies cibum ad iam dicta conuenientissimũ in passiuis qualitatibus temperatum, in actiuis ad frigiditatem declinantem.

Pedes uituli anteriores duos, aut arietis omnes in aqua plus satis coquito, radicum plantaginis, cichorij, petroselini, singulorum manip. unius tertiam, hepaticæ hordei ab uno cortice exuti, prunorum & passularum singulorum unum, addito mali granati acidi tres, ius dato ubi oportet, ex reliquo fac sorbitionem. Quod si post coctionem pedum antequam malũ granatũ inijciar herbas abstrahas, ius collans, tertiam sui partẽ succi acidi mali granati immittas, pane & zucaro simul coquas, quousque permixta sint, cibum ijs ualde idoneum, & plurimis alijs ægrotantium parabis. Quem ut conuenientissimum memoria dignum ducito. Nam multum nutrit, corpus refrigerat, & humectat, particulas cogit, tenues humores inspissat, bilis feruorem reprimit, uentriculum, & iocinerem roborat, sitim sedat.

Sorbitio ex pedib⁹ uituli.

CAP. XII.

EX arabibus medicis sunt qui in tertiana pura à cibis in quibus est caro abstinendum esse dixerunt. Alius rectum est. inquit, ut in potu ei detur sicut sorbitio hordei, & etiam ei simile, nisi natura iam fuerit lænificata. Dixit alius si in ultimo diei erit tempus accessiones, non erit inquit, incongruum in diei principio aquam hordei propinare ad subtilitantem declinantem. Dixit unus è nostris, intellexerunt prædicti regulariter operando, nam coacte aliquando cibamus ante accessionem & in ipsa. Dixit infra hic idem uir

aqua

aqua tamen carnis in ijs febribus prohibenda est quantum possibile fuerit. Si *autem coacte eam exhibere debeamus, ab ea carne in frusta parua redacta, et aqui in frigidantibus abluta sublimetur, et cũ aquis infrigidantibus tribuatur.* Sed *operæpreciũ studioso lectori erit examinare, an dicti medici rationabiliter uereãtur carnes nedum auium paruarum exhibere usq; ad inclinationem uniuersalem febris.* Et *si quidem has in die accessionis prohibent, recte agere ita consulẽtes arbitror.* Quod *si nec in die quietis asserant, audire quibus innituntur rationibus oportet.* Tertianam *puram ex* Hipp. *asserunt intra septem periodos iudicari, hos dies tredecim continere, terminum uero acutarum quattuordecim esse. omni autẽ morbo intra quattuordecim dies iudicãdo, tenuis uictus exhiberi debet.* Vt *supra ostẽsum est.* Carnes *igitur nullæ dandæ sunt, quia tenuis uictus limites transcendunt.* Præterea *in ea febre bilis utpote nimium acris, membra plus iusto calfacere solet, exiccare, & corrodere.* His *uero symptomatibus uentriculum & iocinerem plus affici, eorumq; actiones imbecilliores ob id fieri certũ est.* Iis *ergo de causis uictu facilis coctionis, quique contrariæ sic qualitatis, nutrire eos oportet.* Carnes *uero ob id quod non facile coquantur, & qualitati humori contraria non uigeant, sed media, à uentriculo, & iocinere male parantur.* Vnde *fit ut ad humoris morbum effieientes naturam, bona earum pars conuertatur.* Danda *igitur sunt quæ facillimæ sint coctionis, & quæ humori qualitatibus contrarijs uigeant.* Hæc *non in carnibus,* Sed *in herbis, fructi-*

P

bus, ſeminibus, inuenire eſt. Vt in lactuca, endiuia, portulaca, cucurbita, malo granato, arantio, hordeo, prunis, et ſimilibus. Has, & ſimiles non contemnendas rationes aßignabunt, qui in tertiana pura die quietis à carnibus quibuſcunq; ægrotãtes prohibent. Sed nos qui in ſupradictis pullum gallinaceum unũ, aut duos parari iuſſimus cum hordeo, uiolis, endiuia, hepatica, prunis, adiecto ſucco mali granati acidi. Conſuluimusq́; ut hoc iure in febris inclinatione febricitans uteretur, poſitoq́ue temporis interuallo ſorbitione ex pane in aqua endiuiæ hora una infuſo. In die uero quietis præter ius & ſorbitionem pulli carnibus ueſceretur. Et arbitramur ſic iubentes, recte ægrotantibus conſulere. Nullũ equidem alium ſalubriorem quis uictũ inueniat, quiq; magis naturam roboret, & corpus ad ſuam temperiem efficatius, morbifica qualitate euerſa reducat. Quod ita oſtẽdimus. In tertiana pura duplex corpori ſiccitas aduenit, altera poſitiua (ut dicũt) qua bilis natura ſicca corpus afficit, altera ex conſumptione humiditatis naturalis à ſanguine ortum habentis. Vtrique ſiccitati ſubuenire tenetur medicus. Sed ſecundæ citius occurrere medicum poſſe, iure pulli refrigerantibus herbis temperato, & ſorbitione ex eodem, quàm herbaceo quocunque cibo inde manifeſtum eſt, quod in ſanguinem bona illius cibi pars uertatur, minima ex oleribus, & fructibus. Quod ſi mente concipias corporis quamuis minimæ particulæ conceſſam eſſe facultatem, qua conueniẽs trahat, et triſte eijciat, intelliges ius pulli, aut eius ſorbitionem, quia humanæ naturæ magis familiaris eſt,

multo magis humectare exteriores corporis, & interiores particulas. Adde quod cibus, *ex herbis, & oleribus cũ minime ad sanguinẽ laudabilem conuertatur, iocinoris gibbum transmeans ad urinam demittitur, aut in halitum euanescit.* Vnde *minimum est id quod conuersum in sanguinem humectare singulas corporis particulas possit.* Quare *si utique uelimus obstare siccitati, non cibum ex herbis solum, aut fructibus, exhibebimus, sed cum ijs simul miscebimus, quæ bonum præbeant alimentum, indigenti naturæ opem ferens.* Per *hoc enim herbarum facultates efficatius operabuntur, cũ ad minimas ita corporis particulas deferantur.* Quantum *autem facilis coctionis sint, ius pulli, aut eius sorbitio constat.* Ad *hæc, in inclinatione paroxismi, et ante accessionem, ex infrigidantibus herbis cibis alendos ob id nõ esse febrititantes opinor, quod illic febrilem caliditatẽ intropellant, hic expulsionem naturæ retardent.* Quo *in tempore infrigidantia, et corpus constringentia mini stranda non sunt.* Sed *potius quæ à centro ad circunferentiam educant.* Vt *naturæ opus immittemur regulariter agentis.* Hoc *discimus à* Gal. *octauo de* Methodo *qui à balneo ægrotanti ante accessionem aquam in qua apium incoctum erat ministrauit.* In *die quietis pulli carnes exhibentes nihil peccabimus.* Nam *à paroxismo præterito, et ab instante, inter sunt horæ decem, et octo quibus corporis natura à labore præterito iam quiescens, uires resumpsit, ut pullnm tenellum satis coctum coquere, & parare possit.* Supere*stque idem temporis interuallum, ad initium instantis paroxismi.* Quo *tem-*

pore uerendũ non eſt, ne puroxiſmus cibum adhuc incoctum offendat. Quanto enim citius anticipatio fit, tanto, & citius febris finit in tertiana exquiſita. Adde quod cibi ex herbis, & fructibus promptiſſimi ſunt, ut putredinem efferuentis humoris concipiant. Quapropter recte à medicis prohibẽtur in febribus horarij fructus. Aliæ rationes ſatis efficaces adduci poſſunt, ad id oſtendendum. Hæc tamen ſano intellectui ſatis ſunt. Hunc dico, qui uero ſtatim aſſentit, falsaque (& ſi magis appareãt) arguit minime applaudens. Quod autem de numero dierum quibus iudicatur tertiana dictũ eſt, nihil obſtat ijs quæ diximus. Formam enim uictus à cõſtitutione morbi, & à robore ægrotantis ſumendam eſſe oſtendimus. Diximusque eum cuius uirtus parum ob imbecillitatẽ urgeat, craſſiori uictu quàm morbi diſpoſitio expoſcat alendum eſſe. Oſtendimus inſuper ijs qui raro ſunt habitu, & humores tenues habent, & natura ſunt calida, & ſicca ob id quod eorum corporum cito reſoluuntur uirtutes, craſſiorem cibum miniſtrandum eſſe. Vnde manifeſtũ eſt medicos qui in tertiana pura tenui uictu febricitantes utraq; die nutriũt in maraſmũ eos qui gracili habitu, & natura calida, et ſicca ſunt, deducere. Aut ſi alio ſint tẽperamento, ex pura nothã tertianã adminiſtratione frigidarum herbarum, & olerum efficere. Quorum utrunque bonus medicus ſumma cauere debet diligentia, nempe ut ne morbum periculoſiorẽ, aut diuturniorem efficiat. Quod ſi ſiti uexetur ægrotans, multo ſanè commodius fuerit ſi frigidam propines (ſi ea uſus fuerit) quæ multo magis

ſitim ſedabit, quàm cibus ex refrigerantibus herbis. Sed non ab re fuerit in præſenti adducere quas nugas nobiſcum agat unus è noſtris medicus. Qui cum nos cautos in tertiana pura ſimplici, ijs uerbis redidiſſet. Aqua inquit carnis in ijs febribus prohibenda eſt quantũ poſſibile fuerit. Si autem eam coacte exhibere debeamus ab ea carne in fruſta parua redacta, et aquis infrigidãtibus abluta ſublimetur, & cum aquis infrigidantibus tribuatur. Poſt hæc cum de uictu continuæ colericæ agat, inquit. Ipſa enim eget ſubtiliori regimine, & frigidiori quam ſua compar interpollata. Ipſe tamen incuratione unius qui febre cõtinua tertiana laborabat, complexione colerica, ætatis quadraginta annorum macro corpore, menſe Septembri, cum capitis dolore, et magna ſiti, delirabatque per acceſſiones, hunc tamen poſt lænitiuum ex manna ſingulis diebus intermiſſionis pulla nutriuit. Forſan aliquis in ſecunda intermißione pulſum magis debito proſtratum inueniſſe eũ dicet. Ob idq; pullã ei dediſſe. Quã tamen ea de cauſa nõ conceſſiſſe, arguit id quod in alio ſcribit febricitante in quo nihil tale inuenit in pulſu ſignũ, de quo ita ſcribit. Iuuenis erat colericæ cõplexionis febre continua tertiana laborabat cui pullã paruam alteratam cum lactuca ſuper aſperſo ſucco arantij exhibui. Quid nam de eo ſentiendum eſt, qui cum tenui magis uictu alendos eſſe qui continua febre laborant quàm qui ſua compare interpollata ſcribat. In interpollata ab aqua carnis abſtinere iubens inquantum poßibile fuerit, incontinua tamen ſua compare carnes pullæ febricitanti miniſtrare audet

nullo interueniente symptomate quod uires deiecerit. Turpe profectò est honesto uiro contrarium quod dixerit agere. Vnum scriptis posteris mandare, aliud operibus exercere. Necesse enim est, aut altero, aut utrobiq; falsus deprehendatur. Sed melius fuerit in hac re Gal. in de febribus ad Glauconem, ut iudicem admittere, an à carnibus auis abstineat necne, sed de ijs hactenus. Nõ enim id ago ut medicos carpã, quod si uoluissem ampla nobis dabatur area, quæ chartam longiorẽ exposceret. Ob id dedita opera authorum nomina prætermissi, qui de hac re aliter senserunt. Quod si quis hoc mihi uitio uertat, cædo, sentiat quiuis, ut uoluerit, & mihi quæ a tergo mantica est, ut suspendam, æquũ est cædant, adun cos quoscunque nasos. Mihi ipse uiuere, & more meo agere decreui. Popularem auram, & uulgi famam ueritatis studio scientiæq; pospones, ratus cum Gal. hac, nullam esse honestiorem nec diuiniorem possessionem.

CAP. XIII.

FEBRIS, *quæ à pituita dulci ortum habet talem exigit uictum. Coquito phasianum, aut capum, aut pullam ijs quæ sequuntur. Petroselini, thymi, endiuiæ amaræ, singulorum man. semiß. acetosæ man. unum, berberorum tãtundem, salis parum, antequam ab igne amoueas immitte capillorũ ueneris, aut politrici man. unum bulliant quousque permixta sint da ubi oportet. Cicerum infusorum in aqua tepida per totam noctem man. tres, petroselini, thymi, hordei ana man. unũ, radi*

Sorbitio berberorum.

Ex ciceribus sorbitio

ces tres cichorij coquito cum pulla crassa adiecto aceto ut supradictum est. Aceti albi partes tres, olei purissimi oliuarum immaturi partes duas, zucari, aut mellis partem unam, his madente utatur pane. Mirabile est ad omnes febres quæ à pituita ortũ habent. Ventriculum roborat, appetentiã excitat, omnes præterea naturales actiones adiuuat. Nec prætermittendum his utile fore, ante cibum oximelitis coclearia duo, melis rosati colati unum, singulis diebus deglutire ante cibum. Nam plurimum confert stomachum mundificans, & præparans ad ciborum rectam coctionem. Oxizachri rationalis mixtio.

À pituita salsa febricitãtibus sorbitionẽ parato in qua sit duarum sorbitionum facultas nempe hepaticæ, et petroselini absque aceto. Caput arietis post decentẽ eius præparationem cum hordeo, uiolis, petroselino, hepatica, pulegia, thymo passulis, prunis, radicibus cichorij, et petroselini coquito. Fac, ut crebro decoctum febricitãs sorbeat. Optimum ijs huiusmodi decoctum fuerit, quod nutrit, abluit, et pituitæ salsæ malitiam corrigit. Bonũ est, ut ij ante cibum zucari offam deuorent, paruḿque aquæ ex hordeo & fœniculo dulci coctæ super bibant. Caput arietis.

Qui à pituita acida laborant, raro febricitant. Nam pauci omnino fumi, à re acida eleuantur. Quare ad eos qui à pituita crassa, & lenta febricitant sermonem conuertere commodius erit. Is talem ministrabis uictum. Pullam crassam, aut capum coquito cum thymo hordeo, passulis, ut singulorum man. unum, pulegij duos sumas bulliant simul, ut supra, modico sale ius parato, & sorbitionem. Sorbitio ex pulegio.

Item paretur ſorbitio ex furfure quã infra traddemus cũ de obſtructione nobis ſermo fuerit, quæ ualenter incidit aperit, & abſtergit. Capparibus ciceribus radicibus ut pote nimium aperientibus in principio non utemur cum obſtructionis ſuſpitio eſt. Præſtat enim ijs quæ abſtergunt, & læniter incidunt cum cibis miſcere, ut pulegium thymnum, & id genus alia.

CAP. XIIII.

SED qualis uictus febri quæ à pituita ortum habet, conueniat hucuſque dictum eſt. Inueſtigare tamen oportet, an uerum ſit, quod nonnulli ex noſtris medis aſſerunt, craßiorem uictum expoſcere hanc quàm tertianam ſimplicem. Rationem ad id ſumentes longiorem hanc febrem eſſe quàm tertianam, cunque craßities uictus, & eius contrarium, à diſtantia ſtatus ſumenda ſint, ſit, ut morbi qui breuius finiantur magis tenuẽ, qui uero tardius, craßiorem uictum expoſcant. Præterea labores, & ſymptomata maiora ſeu uehementiora, cibum magis quàm remißiora prohibere. Iis, & ſimilibus adducuntur rationibus, phlegmatica febre craßiori uictu laborantes alant, quàm tertiana. Sed eos à recta deuiare exiſtimo triplici ratione, duabus ab ipſa febre, tertia à morbi utraque cauſa coniuncta, & antecedente. Et ut apertius res percipiatur, ponamus duos temperatura, ætate, habitu, & reliquis conſimiles, alterum phlegmatica, alterum colerica febre laborare. Poſitis cæteris paribus præter febres, & cauſas utraſque earundem. Victus, ut in ſuperioribus oſtenſum eſt, à uirtute ſumitur morbo non prohibente.

Vnumq; diximus alimoniæ ſcopum eſſe, uirtutis cuſtodiam. Vt à Gal. primo de ratione uictus ſcriptum eſt in fine. Vbi igitur uirtus magis exoluitur, plus alimoniæ opus eſſe, ut ſeruetur, quàm ubi minus, ſi per morbum liceat. At in tertiana febre plus exolui corporis uirtutem quàm in febre phlegmatica manifeſtum eſt experientia id oſtendente. Plus igitur in illa miniſtrandum eſt ſi per morbum liceat. At licet, nam una integra die & nocte ſunt à morbo liberi ægrotantes, & placide quieſcunt. At in phlegmatica febre contrarium accidit, ita ut neque tanta fiat exolutio, neque tantum per morbum liceat. Corripiuntur enim à febre omni die, & non raro prima adhuc non euaneſcente proxi- ſubintrat. Aut parum eſt id quo quieſcunt, temporis, & id quantumcunque eſt, abſque motione aliqua intrinſeca non eſt, incipiente ad inſtantem paroxiſmum diſponere. Vnde fit, ut neceſſum ſit febricitãtem alere priore febre adhuc non ſoluta, aut ſi id ſpectes, intra limites diſpoſitionis ad futurum paroxiſmum nutrias. Cunque hoc ut deterius caueant prudentes medici, reliquum eſt ut primum ſit eligendum. At febre adhuc non euaneſcente, minus cibi & tenuioris dandum eſſe ſupra oſtendimus de mente Hip. plus & craſſioris cum corpus ab ea liberum eſt. Vnde fit ut magis tenui uictu in phlegmatica utendum ſit, craſſiori uero in colerica. Ad hæc ſi humorem pituitoſum ulteriori coctione in ſanguinem conuerti, & nutrire poſſe intelligas, magis aſſenties opinioni huic. Nam in corporibus quæ ab hac detinentur febre, abundant pituitoſis excrementis

uentriculus, intestina, & meseraicæ. Quæ resolutioni utriusq; causæ antecedentis, et coniunctæ obstant. Hæc nullo alio melius quàm subtili uictu consumes; ut recte sensit, qui usq; ad septimum subtili uictu hos transigere præcepit. Quod si antecedentem spectes causam; propter inæqualitatem substantiæ pituitosæ, & qualitatis eius diuersitatem, multo plus habet hic natura quod separet, coquat, & conuertat, quàm in colerica; in qua propter causas contrarias æqualiter putredo concipitur. Ex ijs igitur manifestum est magis tenui uictu alendos esse qui à pituita, quàm qui à bile febricitant. Iis adde ob multitudinem materiæ quæ ut plurimum in hac febre coincidit, cibum non parum obstare eius subtiliationi, incisioni, & consumptioni. In febre uero colerica quantum ad biliosi humoris synceri dispositionem attinet, non solum cibum non lædere, uerũ & iuuare, & ad reprimendam humoris acredinem, & ad inducendam humori nimis tenui crassitiem debitam. Assenties uerum esse quod opinamur, si audias quæ aduersarius de uictu agens qui quottidiana febre laboranti conueniat, scribat. Citans Hip. quarto de ratione uictus dicentem custodire patiẽtem febrem hyemalem in fame oportet. Per hyemalem febrem eam intelligit, quæ fit à phlegmaticis humoribus similibus naturæ hyemis hæc ille. Quod si ita est, ut ille Hippocratem intelligit. Subtilior uictus in phlegmatica quàm in tertiana exhibendus est. In tertiana enim non custodimus ægrum in fame. Sed re uera Hipp. aliter quàm ille contra se perperam opinatur, intellexit. Nam Hipp. non de

omni febre hyemali sermo est, sed de illa quæ praua affert symptomata. Vt patet ex ijs quæ dixit, lingua aspera redditur, prehendunt animi defectiones. Hunc iubet symptomatum non febris ratione ægrum, in fame seruare. Hæc ipsemet sentit cum dicit huic tam & si febris remitti consueuerit, in eo tamen qui per famem fit cruciatu conseruare ægrum oportet. Neque per famem solum inediã intelligas, sed uictum qui solis adhibetur potibus. Nam λιμοκτονία uel abstinentiam omnimodam significat, uel eam saltem, quæ in potibus solis sit, uictus rationem. Vt Gal. citato loco scripsit. A manu igitur aduersarij oblatam nobis palmam renuimus, malumus quam uictrici manu decerpsimus. Ad rationem quam adducit pro se aduersarius de distantia, & propinquitate status iam supradiximus. Sciendumq; non in omni febre instituendam uictus rationem penes status distantiam, sed solum in ijs quæ aut continuitate, aut symptomatum causa periculum intra dies aliquot uitæ afferunt. At tertiana, & præcipue exquisita citra periculum est. Vt ab Hipp. in primo commentario de morbis uulgaribus accipimus. Quanto autem ab hac degenerat, mixtione phlegmatis cum bilioso humore non absque periculo aliquo febris est. Nam quotidiana siue ea nocturna siue diurna sit, eo non uacat ut ab eodem discimus. Quapropter ratione periculi quod in phlegmatica febre est, tenui magis uictu eos, qui ea detinentur alere oportet. Vt in superioribus adduximus de mente Hip. in eo quod si dolor aliquis uel periculum aliquod comparuerit. Quod si in hac re

1. de morbis uulgaribus.

1. de ratiõe uictus.

Gal. ut iudicem quis admittat ſcio aduerſariũ non obtenturum. Nam legimus eum auium carnes oua, & piſces petroſos, gallorum teſticulos, & ſimilia concedere ei qui tertiana febre laborat. Verum in primo ad Glauconem de quottidiana agens, uictum inciſiuũ adminiſtrare iubet. Talem minus nutrire quàm prædicta manifeſtum eſt. Ex iis aliquis recte colliget in tertiana non pura ubi bili pituita eſt admixta, ſubtiliorem uictũ competere quã in ea quæ exquiſita eſt. Qua in ſententia Gal. eſt eodem libro ubi de uictu per cibum, & potũ agens, inquit. In non certis tertianis prohibere oportet magis, inquantum poſſibile eſt, ita ut neq; ægritudinem augere neque proſternere patientis uirtutem tempori ampliori affligendam. Id præterea ab eo percipimus cũ in huiuſmodi non certis tertianis ſingulis alternis diebus febricitantes ſolummodo alere iubet. Quod in pura tertiana non conſuluit. Quod ergo tenui magis uictu qui à febre phlegmatica, quàm qui à tertiana detinentur indigeant ſatis oſtenſum eſt.

CAP. XV.

SED operæpretium erit uia ſpeculationis inquirere, quæ nã uictus forma in quottidianis competat. Nã inter recentiores medicos non conuenit in hac re. Aliqui antiquiores inſequentes tenui uictu alere febricitantes uſque ad ſeptimum iubẽt. Ab hoc ingroſſare uictum præcipiunt ut uirtus reficiatur, idq; gradatim, Cunque ad ingroſſationẽ debitam augmento peruentũ ſit, ſubtiliori utuntur uſque ad ſtatum. Alius nõ ſolum primis ſeptem diebus ſed per totum ad declinationem

sque iubet, dicens non oportet, ut comedat pullas neq; oturnices subintelligit quidã neq; alias carnes donec uiescat febris ab acuitate sua, et uiolentia. Alius dixit neq; subtilibus, aut subtiliter diætetur, ne uirtus infirmi deficiendo molestetur. De ijs qui subtilem amant uictum, quidam aquam hordei ad tres dies cõsuluit. Qui post hunc secuti sunt medici per tres dies totum principiũ morbi intelligunt. Quidã ex arabibus non spernendus author cõsulit, ut per hebdomadã regatur æger ex aceto & oleo rosarum, zucaro, menta, & oleribus radice siclæ & similibus. Ab alio tamen ex arabibus antiquiore medico hanc habuit opinionem, dicente in febre phlegmatica subtilia regimen usq; ad septimum diem. Et si uides eam diminutam diminutione multa procede hac uia. Si uero non uides eam minui, ingrossa regimẽ secundum quod tibi uidebitur, quoniam inueterabitur, & est dubium de casu uirtutis. Sunt & plures qui diuersa sentiunt, sed longum esset omniũ percurrere opiniones. Sed antequam in hãc messem nostram immittamus falcem. Dicere necessarium duco, unde tanta inter medicos discordia in uictus exhibitione in hac febre orta sit, ut à communi ratione quæ chronicæ febri qualis uictus competat ostendit, discedant. Causa est, ut supra tetigimus communis materiæ abundantia, eueniens ut plurimum in hac febre. Quæ utriusque causæ, et antecedentis, et coniunctæ præparationẽ, et consumptionem remoratur. Hanc esse in uentriculo, intestinis, & mesaraicis hanc in sanguinẽ conuerti posse si cõtagiũ corruptionis non acceperit certum est. Hæc propter eius len-

torem, et tenacem adhærentiã non poteſt clyſterio, aut ullo alio medicamento inciſiuo citra commotionem, & læſionem melius erradicari quàm ſubtili uictu. Nam tenui uictu non ſolum hæc putant conſumere, ſed & antecedentis materiæ bonam partem, natura alimentum ſumẽte conuerſo crudo humorem ſanguinem. Nam ut ſupra tetigimus, putredo in phlegmate inæqualiter concipitur, propter partium ſubſtantiæ diuerſitatem, unde natura multum habet quod ſeparet. Vt ergo medici experiantur phlegmatis putreſcentis diſpoſitionem, nempe aptum ſit, ut actione naturæ ad bonum reduci poſſit, necne, ſubtili uictu febricitantes regunt ad ſeptimum uſque. Conſiderantq; tunc uirtutis diſpoſitionem multum, aut parum, aut nihil ſit imbecillior facta, quod ſi parum, aut nihil imbecillitatis incurrerit, & cũ hoc materiam morbi diſpoſitiones naturales recepiſſe medicus coniecerit, ſciet humorem aptum nutricationi, actioniq; naturæ cædentem, & hac uia procedendũ eſſe ad ſanationem uſque. Quod ſi contrarium eueniat, à ſubtili uictu ceſſandum, naturamq; craſſiori reficiendam, ut uires aſſumat contra malum, et fortem hoſtem. Signum ſi quidem eſt, putredine humorem uaſta correptum eſſe. Quapropter ineptum nutricationi eſſe, contumacisq; reſiſtentiæ. Vtraque ergo de cauſa craſſiori uictu iudicant alendum febricitantẽ. Quod ſi quod medio loco eſt eueniat, ut uirtus imbecilla fuerit, humor autem diſpoſitionem naturæ receperit, paulo craſſiori uictu febricitãtem ales, ut natura roboretur. Sed minus craſſo quàm in prædicto. Eſt & alia cauſa

huius controuersiæ. Febrem hanc chronicam ex sui natura esse, & non absque periculo ut Græci, & Arabes medici testantur. Quia longa est, crassum uictum exposcit, ob periculum uero quod affert, ob paroxismorum quottidianam inuasionem, & eorum longitudinem, & oris uentriculi læsionem, ad nauseam disponentem, tenuem. Vbi enim aliquod uitæ periculum imminet attenuandum esse uictum nos docuit Hipp. primo de ratione uictus, & primo de morbis uulgaribus. Cum ergo hæc ita se habeant, non ex æquo hæc uictus difficultas in omni phlegmatis spetie accidet. Nã in acetoso minus quàm in dulci, & quàm in naturali, at in uitreo adhuc acetoso minus. In salso adhuc multo minus. Nã in omnibus, præter naturalem & dulcem pituitæ speciebus materiæ cõmunis multitudo non coniungitur. Nutricationi præterea parũ aptæ sunt. Quo fit ut in ijs præter rationem sit subtili uictu per septẽ dies uti. Præsertim in ea quæ à pituita salsa ortum habet. Tum in ea summatim, in qua materiæ communes pituitosæ in uentriculis intestinis, & uijs ductuum existẽtes, ineptæ sunt nutricationi, ob prauam earum dispositionem. Quarũ in huius operis initio mentionem fecimus. In quibus non parũ læduntur febricitantes ex subtili uictu per hebdomadam. In summa in omni febre longæ terminationis cum materia nutricationi est inepta ex abstinẽtia, aut subtili uictu, febricitantes grauiter lædũtur. Ea si quidẽ grauis noxa non est qua morbus uires assumit, sed qua corporis uirtus exoluitur, morbi dispositione nihil aut parũ in melius addente. Id enim manifestũ est, nam

ſi hominẽ qui ſic afficiatur, ſola inedia per aliquot dies ſerues, multo eũ imbecilliorem reddes, humore pituitoſo parum in melius addente. Craſſus enim humor, & frigidus natura longo indiget tempore, ut coctionẽ recipiat. Præcipue cum longe à propria natura eſt, Quare citius uirtutem corporis in deterius ſubtili uictu adduces, quàm morbum in melius. Cum ergo hæc ita ſe habeant, grauemq; noxam febricitantes incurrere oſtẽderimus à ſubtili uictu, cum humor nutricationi ineptns eſt, niſi perpetuo aliquo ſigno, aut ſignis id diſcernere ualeamus, dementis profecto eſt aliquid agere alicuius commodi gratia, ſub periculo maioris damni. Quod ſi id citra uirium diſpendium adipiſci poſſe alia uia ſperes, qua materias communes abſumas, & antecedentes ſi opus fuerit, non ne illam amplectandam eſſe merito quis exiſtimabit, quapropter cum ſignum certũ firmum non habeamus, quo à prima, die diſcernamus humoris diſpoſitionem, an ad nutritionem ſit aptus nec ne, multo melius eſt, & ægrotantibus ſalubrius, communi uia, & regia circa uictus rationem procedere, citra aliquod uirium incommodum, quàm ægrotantem per diſcriminum compendia ducere. Adde quod ſi hoc detur, ut à primo die humoris naturam cognoſcas aptã eſſe nutritioni, ſi materiæ communis adeſt abundantia, & hanc quoque ſubtili uictu conſumere ſperes, prius putredo in antecedentis materiæ altum penetrabit, quàm natura communem abſoluerit. Lõge melius profecto eſt, clyſterio quæ in inferiori cõtinentur uẽtre euacuare, lænitiuo mãnæ, aut floris caſſiæ cũ oximelite

aut

aut melle quæ in superiori sũt. Hoc si semel, aut bis usus fueris cũ uictu, ut oportet incisiuo intra dies tres materias communes absumes. Licet earum abundantia detur. Et interim materia antecedentem non penitus neglexisti. Horũ si quidẽ lenitiuorũ quæ acutior pars est ad iocinorẽ uenas, et renes festinat, ad materiamq; antecedentem cui obuiat non parum iuuat. Quibus ij qui subtili uictu suos nutriunt febricitantes uti nõ possunt. Nam ieiunantes non oportet laborare. Quod si communes non adsint materiæ, antecedentis autem bonam nutrire posse partem conieceris, optimum esse iudico subtilem uictum administrare. Vt pote quo natura plus temporis in opere impendit, antecedentemque ob id materiam citius apparabit, bonum separans, et sibi accipiens prauum ad expulsionem præparans. In subtili præterea uictu incisiuas qualitates, & abstergentes inuenias quibus in magis nutriente uictu similes non reperies. Sed difficilis admodum est coniectura dispositionis humorum qui iam putredinem conceperunt, an sint ad nutritionem apti nec ne, nisi id experientia ostendente discamus. Qua in re non expectandum esse septenarium duco, sed melius ita agere. Cum ex signis pituitam naturalem, aut dulcem esse, putredinemq; non profundatam in materia conieceris (quod ex febris uehementia, longitudine, et ipsius inceptione, et finitione, præterea ex symptomatibus, & ex colore faciei, et alijs percipies.) parato statim clisterium ad hunc modum. Cẽtauream minorem, camomillam, hyssopum, maluas, hordeum excorticatum, contusum, in aqua, & oleo

communi ad æquas partes bulliant quousq; consumpta aqua, olei residentis untias decem accipito, adipis anatis aut capi, & mellis, singulorum untias tres, salis parum, quantum posśit substineat. Ab excretione dato oximelitis untiam unam, mellis rosati collati unam, & semis, aquæ decoctionis seminis fœniculi dulcis duas, et semis, misce dato bis eadem die. Sequenti aurora floris caśsiæ, aut mannæ untiam unam, & semis, dissolutæ in aqua decoctionis seminis fœniculi dulcis thymi, et hyssopi, oximelitis untias duas, dato hora quietiori diei secundæ. Quod si bibere potionem renuerit, fac tres bolos cum zinzibere, et zucaro, quæ postquam deglutierit, sorbeat oximelitis coclearia septem. Cunq; hæc peregeris ægrũ symmetro uictu seruato eo modo quo supradiximus. Hoc est crassa sorbitione ex decocto pullæ, & ex carnibus eius. Die tertio syrupum bis dato, & similem uictum exhibeto. Quarto die cliesterium ministrato et simili uictu febricitantem alito. Verum à quarto die ad septimum hoc uictu ægrotantem nutrias.

Cicerum electorum man. tres, hordei duos, infundito in aquã tepidã per totam noctem in testa recẽti, proijceq; aceti albi tantũ ut aqua acetosa reddatur. In crastinũ olei puriśsimi antiqui quantũ satis misceto, petroselini thymi singulorum man. unum, salis parum, coquito ad lentum ignem. Vtere decocto ter in die, et cum pane sorbitiunculam facito. Propinabisque ante cibũ mellis rosati collati coclearia duo, oximelitis unum ut supra diximus. Hoc uictu utitor ad septimum usque. Quo temporis interuallo nec purgante medicamento nec clisteri

uteris. Die octauo & uires infirmi & ægritudinis dispositionem contemplare. Si nullam differentiam inueneris sensibilem ad undecimum ita transi. Quod si tunc ægrotantis uirtus parum fuerit imbecillior, morbi autem dispositio in melius plus addiderit, perge hac uictus ratione. Si alias eueniat, crassiori utitor uictu. Et quia bona hominum pars unum duntaxat uictum per dies aliquot ferre non possunt, sunt & qui cicera odio habent, cibum alium apponemus huic proposito maxime idoneum, quo uti possunt qui tenui uictu in hac febre per dies aliquot procedendum esse iudicant. Petroselini berberorum singulorum man. unum, coquito in aqua modice quantitatis &c. In qua duo oua bullire tandiu sinito, ut satis dura reddantur, fac collaturam cuius accipito partes tres, olei purissimi unius semis, aceti unam, zucari unam, cum pane fiat sorbitio ad lentum ignem. De subtili igitur uictu qui ad dies septem ab antiquis arabum medicis obseruatur satis sint dicta.

CAP XVI.

SED qualis uictus ijs qui à quartana detinentur febre conueniat, iam percurramus. Hæc à triplici humore ortum habet, nempe ab atrabile quam sanguinis fecem recte quidam nuncuparunt. Et ut plurimum fit, nulla alia præcedente febre. Fit etiam à bilis croceæ & à pituitæ incensione, & hæ duæ species quartanam notham seu non puram efficiunt, successu aliarum febrium, scilicet tertianæ & quottidianæ. Fit etiam ex sanguinis adustione. Verum ex incensione melancoliæ

naturalis atra bilem posse fieri certum est, sed quod ab ea generetur febris quartana non recipimus. De hoc *alias disserendi aptior dabitur locus.* Nunc *quem uictū singulæ species exigant dicamus.* Iis *qui à naturali melancolia febricitant, hanc ministrato sorbitionem.*

Pulegij, *scolopendrij, hepaticæ, passularum enucleatarum singulorum man. unum, coquito cum pulla crassa, parum antequam ab igne amoueas, immitte florum borraginis man. unum.* Coquātur *simul, quousque sint permixta, croci modico adiecto, ius dato febricitanti.* Ex *reliquo fac sorbitionem.*

Sorbitio ex scolopedrio.

Iis *qui intemperie frigida, & sicca laborant, conuenit pulegij, chamæmeli, scolopendrij, hepaticæ singulorum man. unum, passularum enucleatarum unum, coquito cum capo, aut pulla crassa, adiectis floribus borraginis, fac ut supra.* Cunque *omnia percocta sint, decoctum collato, cuius accipe libras tres, medullæ cruris uitulilibræ unius semis, bulliant ad lentum ignem quousque permisceantur.* Dato *ut sorbeat bis in die aut ter, quod si iuuenibus, aut alijs natura calidis cibum similem parare uelis, loco chamæmeli utere uiolis, cum pullis duobus, reliqua exerce, ut supra.*

Sorbitio ex medulla.

Aceti *albi libram unam, & semis, passularum enucleatarum man. unum, pulegij, chamæmeli, conquassatorum ana man. unum, & semis infunde in acetum per diem & noctem, deinde parum coquito, & collato.* Hoc *acetum dicatur pulegij.*

Acetū pulegii.

Huius *accipe partem unam, olei amigdalarum dulciū recenter extracti partes tres, zucari albi partes duas,*

coquito in duplici uaſe quouſque permixta fuerint, dato coclearia quinque ut ſorbeat ter in die. Quod ſi caput arietis coquas cum pulegio chamæmelo, paſſulis, ſcolopendrio quod alias ceterach arabes nuncupant, efficies ius, & ſorbitionem ſatis conuenientem ad ſiccum affectum. In Anglia expertum eſt mixtionem uini, & lactis his prodeſſe facta diſtillatione. Calidam, & humidam aquam ex ijs fore ratio demonſtrat. Qua ſanari poſſe eos qui frigida, & ſicca intemperie laborãt uериſimile eſt, ſi parum abceſſerint à naturali temperie. quod ſi quartana à bili aduſta ortum habeat, hoc uictu utere. Si iuuenis ſit. Sorbitio ex capite arietis

Accipe hordei excorticati ab utroque cortice, man. unũ & ſemis, uiolarum recentium, hepaticæ, chamæmeli, ſingulorum man. unum, coquito cum duobus pullis craſſis quantum ſatis, deinde parum antea quam ab igne amoueas, addito florum uiolarum man. tres, collato accipitoque huius decocti libras tres, medullæ cruris uituli libræ unius ſemis, coquantur omnia ſimul donec permiſceantur, dato ut ter in die ſorbeat. Sorbitio ex floribus uiolarum.

Sorbitio quoq; ex pedibus uituli decoctis cum hordeo uiolis hepatica pulegio ſcolopendrio, aut politrico paſſulis, croco, ualde utilis eſt ijs, qui a bile aduſta febricitant, cum coquuntur donec tenerrimi reddantur.

Aquæ decoctionis florum uiolarum, aut borraginis libram unam, amigdalarum dulcium, & nucleorum perſicorum ſingulorum untias tres, excorticentur, et triturentur diligenter, & exprimito in decoctum toties donec aqua albeſcat, butyri recentis multoties loti untias

Lac nucleorũ persicorum.

tres, zucari albi quantum satis, sit cinamoni parum, bulliant ad lentum ignem donec permixta sint.

Lactucas quoque crudas ex melle offeres ijs, ut cum libuerit deuorent. Iis ante cibum dato syrupi uiolarum purissimi untias tres, uinum album dilutum ex aqua decoctionis politrici recentis, super bibant.

Sorbitio ex adipe

Iis qui quartana ex phlegmate adusto laborant sorbitionem parato, ex pulla crassa cum chamæmelo, pulegio, thymo, passulis, saturegia, postquam herbas iam coctas abstuleris, axungiæ ab anate recenter extractæ, aut capi si illius copia nõ detur, immitte untias tres, longi piperis grosso modo contriti, grana tria, bulliant simul adiecto croci modico, ius propina ubi oportet ex residuo fac sorbitionem.

Sorbitionem præterea ex furfure cum chamæmelo pulegio & melle administrato. Quam in fine huius libri cum de obstructione nobis sermo fuerit traddemus.

Sorbitio ex alleis.

Pinguis arietis ceruicem, saturegia, chamæmelo, pulegio, tribusq; allijs integris ciceribus & sale coquito, cunque herbas iam coctas abstraxeris, addito adipis anatis, aut capi recentis partem quintam, croci parum fac ut supra.

Sorbitio ex camomilla.

Capum pinguissimum cum chamæmeli tribus man. coquito, & cum sale & croco fac ut bulliat sufficienter, consulito ægrotanti ut bis aut ter in die magnum sorbeat haustum calidum. Commodissima his sorbitio hæc est, ad alios usus etiam utilis. Ante cibum ijs dato mellis uiolacei coclearia quinque.

Iis qui quartana ab adustione sanguinis laborant, hũc

administrabis uictũ. Hepaticæ man. tres, hordei ab uno cortice exuti, capillorum ueneris recentis prunorum ſingulorum man. unum, paſſularum enucleatarum unum, eupatorij quod alias agrimonia à Dioſcoride dicitur, foliorum pentaphilonis ſingulorum unum & ſemis, coquito ſimul cum duobus pinguiſsimis pullis, aut iuuene capo, fac ut ſupra. Ante cibum ſorbeat ſyrupi uiolarum coclearia tria, ſyrupi borraginis coclearia duo ſimul mixta. Sorbitio ex eupatorio.

CAP. XVII.

INTER medicos circa uictum qui quartanæ cõpetit non ſatis cõuenit, ſunt qui magis craſſo in initio quã in augumento & hic quam in ſtatu utendum eſſe contendãt, continuarũ febrium rationem, ad omnia febriũ genera communem facientes. Sunt qui contra cẽſeant, nempe in principio magis tenui, & craſsiori ſemper ad ſtatum nutriendos eſſe ægrotantes, in eo autem tenuius multo reficiendum eſſe. Sunt & alij mediæ opinionis, qui à principio ad aliquot dies tenuiter febricitantes reficiunt, deinde craſsiorem exhibẽt uictum. Multoties quartanas febres in principio curatas eſſe tenui uictu dicentes. Si enim febris parum ſit duratura, & craſſum uictum in principio humoris reſolutionem prohibẽtem miniſtraueris longiorem eam efficies. Quod ſi longa futura ſit, parum nocebis aut nihil, ſi tenui uictu quo uirtus non abſumatur per dies aliquot utaris. Qui ita ſentiunt pullorum carnes ad uigeſimum diem prohibent. Ego autem quid ſentiam citra diſputationis contentionem dicam. In quartanis quæ aliarum febrium

successu fiunt, locũ non esse huic dubitationi arbitror. Non est enim quod uirtutem multum defatigatam à præcedente febre, & aduentu alterius, iam languescentem, tenui uictu exoluas, ad certamen eam denuo impellens. Neque si detur ut tenui uictu laborantem ad uigesimũ diem, serues, & morbi materiam absumas, ob id hominem à febre liberabis. Nam in quartanis febribus quæ post alias succedunt, solent ab intemperie aliqua, uiscera molestari, quæ morbum fouet, & durationis eius præcipua est causa. Hac enim stante in uasis, iocinere, aut liene, continua fit humoris regeneratio. In quartana igitur febre quæ successu alicuius alterius facta est, præcipuus sanandi hominis scopus est, ut uiscera ad pristinam reducamus temperiem. Cæterum alterantia medicamina cibis immiscere melius esse supra ostendimus, quam si nuda exhibeamus. Vt consueuere triuiales nostri temporis medici, quorum nisi quis syrupos, apozimata, distillationum aquas, electuaria, purgãtia medicamenta exhibeat, se nihil bono medico dignũ egisse putat. Et hinc fit ut ex reiteratione multiplici illa fastidientibus infirmis, in uentriculo non recte ad actum reducantur, quæ causa est ut infœliciter operentur. Quapropter non solum non prodesse tunc temporis, sed nocere certum est. Cum multoties propter illa cibos fastidiant infirmi, & imbecilliores ideo reddantur. Quicunque igitur medicam artem ita exercent, necesse est, ut multoties ægrotantes lædant, præsertim si corporibus imbecillibus, & à longis ægritudinibus tabefactis obuient. Qui uero Hip. sequuntur, & eius in

primo de morbis uulgaribus acquiescunt consiglio, dicẽtis. In hoc te exerceto, ut saltem si non prosis ne quid noceas, longe melius esse existimabunt, ut huiusmodi corporibus non tenuem uictum, non medicamina alterantia, si nuda offerantur, sed ijs quæ nutriunt, & bonum generant chymum, ea miscere, quæ paulatim ualeant morbificas partium intemperies euertere. At in febre quartana quæ repente incipit, subtilem uictum ut pote qui facilioris coctionis sit, ad dies uiginti qui septẽ continet quartanæ periodos, probo. Hunc dico pullorum iuscula, sorbitiones, eo quo supra parauimus modo.

CAP. XVIII.

SED cum in quartana febre compertum sit cibaria diuersa prauæ substantiæ, liberare multoties eos qui hac febre laborant. Ita ut alios, uirides ficus, aut uuas nocturno rore madentes, alios carnes porcinas ad satietatem comedẽtes, sanatos esse sciamus, & plurima alia id genus. Ad medicum arbitror attinere, si horum non lateat rationes. Vt ijs quãdo occasio affuerit uti sciat. Præterea quãtum medico dedecoris est, per plures dies & menses uarijs remedijs abuso, et nihil proficienti, accedente rustico salsuginem offerente, sanetur ægrotãs, medico & eius arti irridente, tantum ei gloriæ est ea non latere quæ multoties admirabili ui homines repente ab antiquis liberant ægritudinibus. In febre igitur quartana rationem reddere conabimur, quam ob rem diuersa cibaria quæ prauæ substantiæ sunt, aliquoties quartanam soluant. Secundo illud aliquoties, signis manifestis describemus, ut cum occasio affuerit eam

arripere diligens poſſit medicus. Paroxiſmorum cauſa, *motus eſt humoris putreſcentis, cui naturæ expulſio cõiuncta eſt.* Putridi humoris eſt, *quodã putredinali irritamento naturam inſtimulare.* Facultatis uero expultricis, *humorem certis periodis irritantem, meliori quo poſſit modo, depellere.* Contingit autem *ut cum per ſenſiles repente excrementorum copia feratur partes, horrorem, rigorem, aut frigus excitari.* Motus ergo ille *quodammodo medius eſt inter naturalem, qui à natura ſola naturaliter operante fit (ut cum poſt coctricis facultatis actionem agit) et in naturalẽ, qui à ſola cauſa præternaturali fit, ut cũ mouetur furioſus humor.* Nec *igitur à ſola natura fit paroxiſmus.* Nec *à ſolo humoris irritationis motu, periodicè febres cõtingunt.* Vterq; *enim motus & naturæ & humoris concurrunt, in paroxiſmo, ut perdocte à* Petro Aponenſi *peritiſſimo medico ſcriptũ eſt, in hæc uerba.* Quantum (*inquit*) *ad naturã* particularem comparando inquantum ſcilicet motus *humorũ ex actione uirtutis dependet, tempora periodorũ in morbis non ſunt determinata, nec unius modi, ut poſſimus dicere quod morbus factus ex cholera habeat motũ de tertio in tertium, et de phlegmate in diẽ, & ex melancolia in quartũ, immo reſpectu cuiuſlibet humoris hæc tempora ſunt, & poſſunt eſſe diuerſa.* Ita *ut aliquando periodicè morbus factus ex uno humore eueniat ſecundũ dies, aliquãdo ſecundũ menſes, uel annos.* Quod *ideo contingit quia uirtus expulſiua ſuã operatur actionẽ quocunq; tempore ſuperfluũ ei occurrerit, irritans eã per ſui læſionem ad actum expulſionis,*

& quia tale superfluũ potest diuersis temporibus occurrere cum eius generatio dependeat à causis diuersis, nunc uno tempore occurrentibus, nunc alio, et alio iccirco tempus periodici motus non est unum, sed diuersum. Similiter & aggregatio superfluitatis, quæ depẽdet ex defectu uirtutis digestiuæ non habet tempus præcise determinatum, sed diuersum secundum diuersitatem eorum, quæ occurrunt intrinsecus, & extrinsecus. Hæc ille, interceptio ergo paroxismorũ dupliciter contingere potest, aut ratione expultricis facultatis, aut ratione superflui aggregati, primũ adhuc dupliciter, aut quia non instimulatur, facto sensu hebetiori, aut ob fortem animi motionem expultricem ab opere suo perturbantem. Ad primum modum reducuntur medicamenta ea, quæ uirtutes habent narcoticorũ, ut theriaca, athanasia, philonium Romanum, quæ sanare quartanas febres experientiá compertum est. Id etiam discimus ex Gal. ijs diuersis locis utente, ad sanationẽ febris quartanæ. Ad secundum reducitur quod ab aliquibus dictum est ob uehementem lætitiam plures quartanam euasisse febrem, sensoria facultate munere suo non fungente. Ob quamlibet prædictarũ causarum uirtus expultrix non irritata, expulsionis opus non aggreditur. Non facta expulsione interrumpitur paroxismus, ut supra habitũ est. Ratione superflui dupliciter, aut quia non aggregatur, aut si aggregatur euacuatur. Primo modo adhuc dupliciter, aut ob uigorem uirtutis coctricis, aut ob defectum causæ aggregatricis. Et hoc adhuc dupliciter, aut ut efficiẽs, aut ut materia. Hoc modo alimus febri-

citãtem febre quartana cibarijs, quæ ſuapte natura in melancoliam facile conuerti non poſſunt. Talia ſunt cibaria calida & humida, non quæcunq; ſed quæ non facile in melancoliam conuertantur, ut pulla gallinacea, capus, arietis caro. Sunt alia quæ calida & humida ſunt & longe abſunt, ut in melancoliam conuerti poſſint, talia ſunt olea matura præcipue amigdalarum, ſeſamæ, axungie anatis, ficus aridæ, & ſimilia. Omnia ergo huiuſmodi cibaria calida & humida difficulter melancolicæ naturæ cædẽtia, ſi cum hoc à coctrice facultate facile uincantur, utroq; modo quartanas febres ſanant, nempe efficientis cauſæ & materiæ ablatione. Id eſt quia melancolici humoris intemperiem aggregatricem, ſcilicet cauſam contraria qualitate euertunt, & quia ut materia inepta melancolico humori, ceſſare faciũt atra bilioſi humoris regenerationem. Ad has duas cauſas reducuntur cibaria à nobis ſupra ſcripta, quæ quartana laborantibus adminiſtrari iuſſimus. Hoc modo oleum amigdalarum dulcium cum croco, aceto pauco bibitum, ſanat quartanas. Hac de cauſa diſtillatione uini et lactis plures quartanam euaſiſſe compertum eſt in Anglia. Tunc ob fortitudinem coctricis facultatis ægrotantes euadũt quartanam, cum maior pars humoris qui ad paroxiſmum aggregatur ſuppeditatur à cibis & potibus quibus quottidie laborans utitur. Cunq; hoc conieceris facultatem roborare coctricem, quartanæ remedium eſſe ſcias. Roboratur dupliciter, aut abſolute, aut reſpectu alicuius cibi, & potus. Pro comperto eſt ea quæ nimis delectant, & placent, melius à co-

ctrice, coqui ab attractice trahi, à retentrice retineri, uberiusq; multo nutrire, et minus superflui ab iis quàm ab alio implacido accrescere. Hoc modo cibum quem auidissime febricitans appetat quartanam posse sanare experientia compertum est. Quod si præter hoc quod magno appetatur affectu supra dicta habeat, quæ ad defectum aggregatricis causæ facere diximus, adhuc certius quartanam erradicare posse sperabimus. Hac de causa plurimos carnis porcinæ usu, à quartana liberatos fuisse compertum est. Quia enim nimis appetitur recte coquitur in uentriculo, iocinere, & uenis, quare parum ex ea superflui colligitur, sed & intemperiem obiter siccam quæ humoris atra biliosi uelut scaturiens fons est, mire corrigit. Soluere igitur quartanam carnem porcinam aliquando posse, ex dictis manifestũ est. Quæ etiam absolute roborant coctricem facultatem, quartanam soluere possunt. Vinum ante omnia præcipuè odoriferum id habet, ut ualẽter naturales roboret actiones, unde ebrietatem posse curare febrem quartanam, tum hac de causa, tum sensu facto hebetiori haud dubium est. Curantur similiter quartanæ febres ex superflui aggregati euacuatione. Hoc modo medicamenta melancoliam educentia, ut polipodium, epithymum, sene, corticem hellebori, sanare quartanas pro comperto est. Hanc partem solum sibi nostræ tempestatis medici reseruarunt, reliquas omittentes, ac si non esset præter illã uia alia, qua à quartana liberentur homines, hoc modo qui uuas maturas nocturno rore madentes ad saturitatem ingerunt, & ficus magnas tempestiua ma-

turitate cadentes, à quartanis febribus liberantur. Hi enim et similes fructus aluũ aliquando immodice cient. Cũ igitur perceperis ex cibis, aut potibus humoris maiorẽ partem qui paroxismum efficit suppeditari, dandi ea quæ placent tunc occasio est. Illud autem ijs signis percipies. Primo subtiliori te utente uictu per aliquot dies, si imminuatur febris magnitudo & uehementia. Secundo, cibo id experieris, qui difficulter in melancoliam conuertatur, aut minimũ habeat melancolicæ naturæ. Si enim hoc cibo te utente per dies aliquot, imminuatur paroxismus, adhuc certiori cõiectura inniteris, à cibis & potibus humoris maiorem partem ad paroxismum suppeditari. Hoc idem est ac si dicas si iuxta ciborum quantitatem & qualitatem quibus laborans utitur ita uarient paroxismi, cõiectura assequeris exhibendi ea quæ ægrotanti placent occasionem adesse. Quare diligenter inquirito quem nam ex cibis febricitans ardenter appetat. Si ex ijs fuerit, qui qualitate atra bili contrarius est, & tali substantia, ut difficulter in melancoliã conuertatur, laboranti porrige hora cõsueta, quæ ab initio uenturi paroxismi duodecim horis ad minus distet. Comedat pro appetentia citra saturitatem. Quod si cibus quem appetierit melancolicæ naturæ sit, aut in melancoliam facile conuertatur. Considerare tum opus est signa coctionis, quæ si sint, dato eo, quo diximus, modo, quod si non, modicum illius febricitanti abnegare nolli, sciens nonnulla fieri & plura posse, citra rationem homini manifestam. Parũ insuper deterior cibus si delectabilis, &c. Quæ facultatem

expultricem respiciunt, tunc sunt administranda cum nimis uigilanti sensoriæ facultati præcipuã continuationis paroxismorum dederis causam. Tunc aut *his quæ aliquã habent narcotici uirtutem, aut forti & repentina aliqua motione, sensum ægrotantis oportet hebetescere, animum alio trahendo.* Illud *percipies si primo quæ nam sint corpora acuti sensus cognoscas.* Hæc *aliquando iusto quæruntur, quandoq; iniusto.* Cum *initia paroxismorũ grauiter ferunt, rigore, frigore, uehementer quatiuntur molestantur, ipsam autẽ febrẽ paruam, magnitudine, duratione, uehementia intelligas.* Scito *sensoriã in ijs facultatẽ parumper ob dormire remediũ esse.* Sunt *tales ij qui acerrima sunt præditi imaginatione, ita ut multoties cogitantes rideant, facies mutẽt, oculos, manusúe moueant.* Iis *paruæ occasioni, imaginatio coniuncta, multoties paroxismum efficit.* Quare *hos tales curabis si eorũ mentes alio trahas, ut mihi in* Anglia *contigit.* Erat *iuuenis habitu gracili sicco temperamento, laborans tertiana, cunque post aliquot dies abire* Londinum *decreuissem (nam in rure erat) ei dicturus accessi, quæ me discedente agere deberet.* Cunq; *finem sermoni imposuissem, tu inquit discedis quia me moriturum certo conijcis.* Cunque *iureiurando contrarium ostendissem, repente in lecto sedens, uestem & calceos petiuit.* Quid *inquam cum istis agere uis, surgere inquit, ut experiar an me meis pedibus sustinere ualeam, quod si hoc detur abi.* Cunque *surgens in fenestram quæ in uirides campos late patentes prospectũ habebat concessisset, intuens, animi deliquio captus*

*eſt. Cunque in lectũ portaretur parumq́; requieuiſſet,
lachrymis obortis, domine inquit Brude non ne tibi di-
xi quia morior. Cunque uxorem clientes, & amicos
conuocaſſet, omnibus aſtantibus dixit, ſcitis amici mo-
rior, medicus abire uult, ut me morientem non uideat.
Cunque ei obieciſſem, quid inquam mihi dabis, ſi te ab
hoc morbo liberum reddam. Repente miro animi affe-
ctu commotus, pete inquit, non minus dabo quam poſtu
labis. Cunque peterem dedita opera aliquot aureos.
Parum inquit petiſti, allato ſcrinio numerauit pecu-
nias. Quia inquã ſtatim ſoluiſti liberalis uiri functus
officio, non te relinquam prius, quàm ad rus concedas,
& perdices, et phaſianos aliquot ex tua uenatione me-
cum in domum portẽ. Hoc audito clamauit ſanus ſum.
Cunque aperte perſpexiſſem hominem acri præditum
imaginatione, ut qui modo mortuum ſe eſſe putabat,
nunc ſe ſanum fateatur, pectore hæc uerſatus, modum
quo hominem à tertiana liberarem inueni. Die ſequen-
ti cum febris hora decima eum inuaſura eſſet, nocte an
te habito cum uxore, & clientibus conſilio. Iuſſi ut om-
nes feneſtræ ad horã nonam aperirentur (aperieban-
tur enim ante ſextam) tresq́; horas hæro ſuffuraren-
tur. Cunque hoc ita decretum eſſet, mane omnes ex
conſulto non intrarunt in cubiculum. Cunque uxorem
hora octaua uocaſſet, quotta inquit hora eſt, illa quin-
tã dicens, dormireq́; eum iubens abijt. Hora tranſacta
clientẽ uocans, cum ab eo accepiſſet horã eſſe ſextam,
quiete egit, poſt horã quam ſeptimã exiſtimabat, acceſ
ſi. Cunq; in ſermonibus horam traxiſſemus, præcor in-*

quam

quam domine Culpepare duas horas, quæ ante paroxiſmum ſuperſunt ad aleam teramus. Cunque annuiſſet, luſimus hora una. Cunque uxor eius rem riſu diſsimulare non poſſet, rem omnem homini pandimus. Meridiemq́ue iam eſſe, duasq́ue horas poſt paroxiſmi tempus, & ita ſanatus eſt. Supereſt nunc occaſionem deſignare qua adhibitis ijs, quæ aluũ cient, curetur quartana. Et ſi à medicis plurimis ſciamus ſignis eſſe oſtenſam, nihilominus, quia id communibus non proprijs egere ſignis, in præſenti tantummodo libare nõ ab re erit, ut compleamus ſermonem. Cõmune illud medici obſeruantes præceptum nempe concocta medicari, et mouere non cruda, &c. Item inchoantibus morbis, &c. Pharmaco educente utuntur. Nec itaque ob id quod morbus ſtatim non curatur, male egiſſe cenſebitur. Nam non omnis euacuatio, quæ ab arte fit, ideo fit ut illico ægrotans ſanetur. Neque etiam euacuationes quæ à natura regulariter operante fiunt, hoc obtinent, ſed aut ſanant, aut alleuiant, aut in præſenti, aut in poſterum. Sic ſat eſt ſi quæ ab arte recte fiunt euacuationes ſanent, aut alleuient. Occaſionem medici ſignis deſignarunt, qua pharmaca educentia adhibita alterum duorum efficiunt. Et eſt cum adeſt morbi coctio. Tunc enim euacuatio adhibita, ut plurimum illico ſanat, aut alleuiat. Præterea cum materia nimis multa eſt, euacuatio adhibita alleuiat in poſterum. At occaſionem ſignis deſignare qua euacuatio adhibita illico ſanet, difficile admodum eſt. Adhuc difficilius eam ſenſu aſſequi, ut pote nimis præcipitem. At plures ſcimus qui longas febres

passi medicorum opem inanem diu experti, à rustico filicul am, aut rici semen, aut quod uis aliud ministrante repente liberati sunt. Indeque arbitratur uulgus illa pharmaca longe ab ijs quibus medici utuntur abesse, et ea ut sacra ueneratur, ignorans quanti sit occasio ad sanationem momenti. Hanc nactum medicum secure operari, cito sanare posse certum est, minimo humani corporis damno. Morituris nullius occasionem esse. Adhibendi ea quæ aluũ cient in quartana, aut alia longa febre occasionẽ, in principio morbi, aut inclinatione quærere oportet. Iis duobus temporibus intemperies non est, quæ febrem ad longum foueat. Verum quandoque intemperies febres præcedit. Oportet ergo, ut signis proprijs singulas quas in corpore unaquæque febris generat intemperies cognoscas. Cum has omnino abesse scias, humorem autem collectum in loco uno ex hypostasi laudabili, conijcies occasionem adesse pharmacum offerendi. Fructus autem qui medicamẽti educentis uim habent, plus prodesse quia citra abhominationem assumuntur, quinimmo appetuntur, ut plurimum. Quapropter recte in uentriculo ad actum reducuntur, & per totum distribuuntur corpus. Vnde quadã naturali, & consueta naturæ corporis actione, suum opus agunt. Quare multo commodius id quod noxium est educunt. Contrarium euenit ijs quæ cum uiolentia operantur pharmacis, naturæ corporis uim inferẽtibus, quadam præter naturali commotione, bonũ simul cum malo educentibus. In ea autem commotione noxij contactu bonum posse affici certum est. Vnde fomentum

dari recidiuæ. Quare habita occasione ijs quæ citra commotionem educunt utere.

CAP. XIX.

MALITIA *morbi quam Græci* κακοήθειαν *uocant, dupliciter dicitur, aut actionis, aut resistentiæ ratione. Primo modo malignum dicimus morbum, cum uiolenta actione substantiam spiritus qui naturæ unicum est instrumentum exoluit, aut sanguinem ad eorum generationem indisponit. Aut quia pertinaci resistentia uires coquentis facultatis obtundit. Primum malignitatis modum tetigit Gal. in expositione illius, & refrigerata extrema. Secundum quarto de methodo medendi aliquod ulcus cacoethes, hoc est malæ morigerationis uocans. Pestilentes febres primo modo malignæ sunt. Vtroque autem modo febris quæ à carbunculi inflammatione originem habet. Pestilens febris non eam quam reliquæ acutæ febres uictus rationem exposcit. Causa est quia tenuem uictum in illis, ob id maxime ministramus, ut natura coctioni materiæ morbi fortiter uacet. At in pestilenti febre id diligẽter curamus, ut duellum inter naturam, & pestilentem humorem caueamus. Nam ut plurimum ex tali certamine natura uincitur, ut scite à Gal. scriptum est in Apho. cũ dixit. Nouimus plures ex crisibus sanatos quam mortuos nisi pestilens fuerit constitutio, &c. Cum ergo hoc ita se habeat, cessat in pestilenti febre una tenuis uictus causa. Quinimmo cum hæc febris substantiam spiritus fortiter exoluat, & materiam ad eorum generationẽ indisponat, oportet ut diligentia omni prudens medicus*

4. de ratione uictus.

& cibo, & potu competentibus, materiam generationis ſpiritus ſuppeditet. Et quia ab antiquis medicis oſtenſum eſt ſpiritus unicum eſſe ad omnes actiones inſtrumentum, cunque in nullo, & ſi acutiſſimo morbo tanta fiat ſpiritus conſumptio ac in peſtilẽte febre, recte quis colliget eo cibo utendum eſſe qui facillimæ ſit coctionis. At huiuſmodi cibaria tali ſunt ſubſtantia ut prompte huc, & illuc mutẽtur, ita ut rationabiliter uerendũ ſit ne à peſtilenti corrũpantur prius contagio, quã à naturali calido uincantur. Craſſa uero cibaria exhibenda non ſunt, quia à naturali eorum calido, ut pote langui do uinci non poſſunt. Quæ cauſa eſt, ut non ſolum ſpiritus materiam non miniſtrent, uerum, & in peſtilentem cauſam addant. Cũ neceſſe ſit alterum duorum eis dominari. Quæ facillimæ coctionis ſunt, & mediocriter nutriunt, ut oua, & carniũ ſuccus, fugienda eſſe uidentur, nam promptus à peſtilentis cõtagij ui, quam à natura uincentur. Difficile igitur nimirum eſt conuenientẽ cibum in peſtilenti febre reperire. Talem dico qui materiam ſpiritus abundæ ſuppeditet, facillimæ ſit coctionis, difficulterque peſtilenti cædat contagio, in ſimplicibus hæc inuenire raro admodum eſt. Quare in ijs, quæ adinuicem miſcentur, quod conueniat reperire tentandum eſt. Iis quidem, quæ ſpiritus multitudinem creant, et facilis coctionis ſunt, ea miſcere, quæ peſtilenti contagio obſiſtant. Et autem ſunt, quæ natura ſunt ſicca, et in altum corporis cita penetratione ſemergunt exiccantem facultatem toti communicantia. Quod ſi præter hæc à tergo aſtrictoria polleant ui, quà cor-

poris uias compescant, quodcunque id sit pestilenti contagio obstare recte dicetur. Sal in primis habere locum usus ostendit, quo corpora incorrupta ad longum tempus seruamus. In eo igitur iam dicta percipimus nempe exiccattionem, penetrationem, & astrictionem. Secundum locum habent omnia acetosa, ex quibus acetũ in primis se offert, deinde succus arantij, & succus maligranati acidi, ab ijs amara, sed quia calida sunt, minus conueniunt. Oua recentia facillimæ sunt coctionis, et ad generationem spiritus materiam præbent. Ne ergo in pestilentẽ materiã conuertantur, ea hoc modo exhibere expediet. Ouũ recẽs integrũ immittito in aquã frigidam mixtam cum aceto, ibiq; esse sinito tribus horis, tandem ouum rumpito, & album extra mittito, succo arantij, aut aceto albo capacitatem impleto, salis tantum addito, ut mediocriter salsum efficias, coquito supra cinerem calidum, miscetoque donec crassum reddatur. Vtere eodem cum succo mali citrei loco arantij aut aceti. Item perdicis carnosæ, aut phasiani, aut iuuenis colombæ uiscera effodito, eamque salem condito, ita ut perdicem mediocriter salitam efficias, eam sic esse sinito die una in æstate, aut duabus in hyeme. Postmodum in eam mali citrei frusta immittito, & petroselini folia, ut quod inane in perdice est impleatur, eamq; ad ignem lentum coquito. Cunq; humor intrinsecus extra erumpat, & perdix tota humecta fiat, super eam sal undique spergito. Cunq; mediocriter assa fuerit, humorẽ qui ab ea deorsum destillauerit digito excipito, experieque an salsus sit, quod si non, adhuc iterum

ſal inſpergito, ut tandem ſuccus mediocriter ſalſus redatur. Tandiu ad ignem perdicem eſſe ſinito quouſque humor exiccetur, poſtea ab igne amoueto, perdicemque in parua fruſta ſecato, & in linteum demittito, duobusque in contrarium retorquentibus pro uiribus totus eius ſuccus extrahatur. Quem ægrotanti miniſtrato. Multum quidem nutrit, ſpiritus ſubſtantiam auget, uentriculũ roborat, & peſtilenti infectioni ualde obſiſtit. Idem è capo, aut pulla gallinacea ſi illorum non detur copia efficere poſſis, & alijs montanis paſſeribus. Neque aliquis admiretur, nos, & ouum, & ſuccos ex carnibus ſalſa ex conſulto efficere. Cum enim abijciens animo uoluat, peſtilentem febrem naturales priuatim actiones corrumpere, nempe cordis, iocineris, & uentriculi (ut ex uomitu fluxu uentris, urinis rubeis cõturbatis, & ex inordinato pulſu, oſtenditur) peſtilentemque infectionem citius ijs partibus quæ humidiora ſunt communicari (humiditas enim peſtilentis contagij fomentum eſt) haud quaquam præter rationem eſſe ea, quæ diximus exiſtimabit. Quinimmo ab ipſa rerum natura in id ducimur. Eas ſi quidem corporis partes, quæ peſtilenti contagio affectæ ſunt, ſcimus præter naturam humectas eſſe, actionesque earum ob id reſolui. Quare uel cibaria ipſa natura ſicca eſſe oportet, aut ſi talia propter duram coctionem non conueniant, ſaltem cibis ea quæ exiccare ualeant ſunt miſcenda. Sal autem, ut diximus omnium eſt efficaciſſimum aduerſus omnem corruptelam, maximeque humano generi familiare. Quare ſalſa omnia huic febri conuenire rationalis me

thodus docet. Neque ob id quod sitim generant reijcienda sunt, quinimmo hoc nomine amplectenda. Nam saluberrimum est in hac febre sitire, duplici ratione, & signi, & causæ. Indicat enim actionem sensoriæ facultatis oris uentriculi incolumen esse. Sitiens præterea frigida delectatur. Potum autem aquæ frigidæ ijs salubrem esse communis medicorum schola fatetur. Sed non deerunt qui salsa ijs damnent, tanquã febri, et eius causæ incommoda. Nam salsa febri non sunt contraria. Potius enim frigida, & humida. Nam omnem febrem calidam, & siccam esse intemperiem, medici asserunt. Putridus præterea humor non salsis, sed ijs, quæ per aluum, aut urinam, aut sudores educere possunt extra corpus pellitur. Sed si quis accuratius cuiusque humoralis febris remedia consideret, inueniet, medicum utraque artis medicæ parte uti, tum ea quæ curat, tum ea quæ præcauet. Frigidam offerens medicus, febrem præsentem curat. Exhibens pharmacum, futuram præcauet. Vomitum, sudores, urinas euocans, humorem putridum febrem efficientem extra corpus pellit. Poros autem corporis aperiens, aut abundantiam euacuatione minuens, perspirationes liberas efficit. Exindeque præcauet ne ulterius putredinalis affectio grassetur, et sanos corruptela ne afficiat humores. Hoc autem est causam corruptionis tollere. Hocq; est ultimum quod rationali deuenimus methodo. Idque primum quod opere exequimur. Nempe cum aliquis intra corpus putridus humor sit, febrem efficiens, ut qui sani sunt ne eius contagio afficiantur humores in primis curare. Si

igitur in omni humorali febre id agere tenemur, multo p. ofectò causatius impestilenti, quæ efficacissima ui qui bus obuiat afficit, id in primis nos agere iustum est. Quare non solum ijs, quæ perspirationes liberas efficiũt, nec potionibus, & medicamẽtis quæ intro assumũtur (quid alias in alijs febribus ob imbecillem putridi humoris uim fecisse sat est) sed, & cibis id tentandum efficere, ut pro uirili corruptioni exitialiter grassanti obstemus. At salsa, ut diximus primum habent locũ, ut experientia, & ratio ostendunt. Melius si quidẽ res salsis quàm acetosis seruantur. Efficacius sale quàm aceto. Neque ideo quod febrilem calorem acuunt, ab eorum usu cessandum est. Nam prudentis est inter damna minus eligere. Insuper præceptum est nobis à Gal. in de complicatis affectibus ad id quod uicem causæ habet, aut magis urget, præcipuam indicationem habendã esse. Quæ propter utraq: ratione pestilenti contagio prius obstare debemus. Tanquam ei quod magis urget, & febris futuræ uicem habeat causæ. Medici præterea cibos exic cantes ministrare iubent. Vt acetum, & multa, quæ potestate astringunt. Vt succus granatorum, arantij, ace tosæ herbæ, et similia, quæ omnia humoris corrupti excretioni obstant. Corruptionem grassantem, magis quam febrẽ, & eius causam respicientes. Ad hæc in pestilenti febre diligente prospiciendum est uentriculo, ut id quod assumit æger retinere possit, alioquin neque uirtuti opitulari, neq: morbo occurrere possimus. Quare eo me hæc adduxit ratio, ut mihi persuasũ sit, salitos pisces ijs fore ex usu. Si sint ex ijs qui facile coquantur

Hos ſi quidem uentriculum ualde exiccare, roborare, appetentiam excitare. ſitim immoderatam inducere, ſubuerſum uentriculum, et nauſeantem componere certum eſt, cum hac ſcriptis mandarem, mihi relatum eſt, chirurgum ſenem in Anglia ſolitum eſſe piſcibus ſalitis quos herinches angli uocant, peſtilentia laborantes fœliciter nutrire. Quorum ſi copia non detur eorum loco ex paruorum piſcium genere utitor, quod ſal & fumum melius recipiat. Cæterum oportebit ab uſu ſalitorum piſcium ægrotantem admonere, ut à potu hora una abſtineat. Poſtmodum frigidam quantum hauſtu bibere poſſit dato. Vſus huiuſmodi piſcium aduerſus humiditatem tenuem corruptam in uentriculo efficaciſſimus eſt. Quantum autem huiuſmodi ſaliti piſces uentriculum roborent, & nauſeantem reprimant, & appetentiam excitent, odor eorum declarat, quo nō parū uentriculi appetentia elicitur. Qui ergo ijs aſſentit rationibus, eis utatur aßis infuſis in aceto, aut in ſucco acetoſæ herbæ. Carnibus autem ſale conditis quibus borealior Hiſpaniæ pars utitur, ob id quia duræ ſunt coctionis uti conſilium non eſt. Earum tamen ſucco cum decenter aſſæ ſunt uti melius erit. Spiritus abunde carnium ſuccus generat, & uentriculum roborat. Proinde id ſummo opere cauendum eſt, ne eundem cibum toties offeramus, ut eum faſtidiat æger. Quare oportet medicum diuerſa cibaria mente concipere, ut eorum ſingulis utatur cum opportunum fuerit. Dulcia omnia, & unctuoſa & quæ calida ſunt, & humida diligenter cauenda ſunt. Lentes cum multo aceto, & ſale croco,

& petroselino coctæ, ut supra diximus cōueniunt. Granata acida cum uoluerit laboranti dato. Soleas conditas salsamento salubriter ijs ministrato. Quas ita parabis. Lauato & sale eas conspergito, & oleo coquito, postmodum eas refrigerari sinito, eas tandem in acetum acerrimum infundito. Et frusta mali citrei, & limonum, & folia lauri proijcito, quantum earum copia poposcerit. Iis ad diem tertium utere. Carnes ad hunc modum quæ sub renibus sunt uitulæ sale conspergito, & in acetum acre cum origano, & mali citrei, aut limonum segmentis, & allijs infundito. Ad diem quintum percoctarum ad ignem succis utere, ut supra dictum est. Quod si æger carnes huiusmodi edere appetierit parum dato, & cultello minutatim incidito. Simili modo perdices, phasianos, & montanos, passeres condire possis.

CAP. XX.

EST quidem unus è nostris qui cum de cibis, & potibus ageret, qui præseruant ab epidimia dixit. Non auscultetur opinio illorum, qui dicunt allium ualere quia falsa est, quia generat, inquit fumositatem, & super calfaciendo adiuuat ebullitionem, & sanguinē adurit, ex quo adusto generantur apostemata mortifera. Sed non ab re fuerit, an allia in pestilentia conueniant gratia præseruationis inuestigare. Et postmodum an in cibis miscenda sunt gratia curationis. Primum illud quærendum an præseruandus ijs assuetus sit bona ualitudine, quod si sic haud dubio dimittenda non sunt. Nā imprudentis fuerit hominis consuetudinem in pestilen-

tiali constitutione demittere. Nam eius demissionem efficacissimam morborum causam esse à peritissimis medicis ostensum est. Aegrotandi autem occasionem dare in pestilentiali constitutione stultissimum est. Quod si ex ijs fuerit, qui allijs aliquoties utatur, et quandoque non (ut sæpe accidit) neq; capitis grauitatem, nec præter solitum se calidiorem ab eorũ usu sentiat, huic profecto ad præseruationem pestilentis contagij allia administranda fore prout eis alias usus est censeo, præsertim si hyems sit. Hoc ut ostendamus experientiam alliorum in medium adducere non ab re erit. Messeres æstate feruẽte incalescente sole post meridiem allia cum pane uorant, ut minus ab æstu offendantur, et in sudores eorum minus soluantur corpora. Nam allij ui continentis æstui fortius obsistunt, quàm ij qui eis usi, non fuerint. Adde quod ab externo frigore idem corpora tuetur, & ei minus obnoxia ea reddit. Hos effectus allium sola, ut agat qualitate fieri non potest. Nam in symbolizantibus facilior est transitus. Necesse est ergo hoc inesse allio ob id, quia calidum roborat naturale. Quo fit ut corpori ualidius dominetur. Ita ut ab externa causa quæcunque sit difficilius uincatur. Fieri quidem nequit, ut exterior occasio in corpus humanum suam imprimat actionem, calido naturali ualido existente. Quod cum ita sit, quis negabit pro pestiferi contagij, aut cuius uis impreßionis præseruatione, ea fore omni diligentia quærenda auxilia, quæ natiuum calidum roborare queant. Cunque hoc insit allijs, recte ministrari ijs, qui citra læsionẽ eis uescuntur quilibet sanæ mẽ-

tis concedet. Iis autem qui allijs usi non sunt, pestilenti cõstitutione incipere eis assuescere, an rectum sit, apud me decretum non est. Nã calidis tẽperaturis, & ijs qui gracili sunt habitu, præterea pueris, & imbecillibus, in summa ijs quorum facile digeruntur corpora, crediderim allijs in pestilenti constitutione primo uti incommodum fore. Qui autem crasso sunt habitu, aut frigido temperamento, & difficulter in halitus soluuntur, præsertim si hyems sit, eos arbitror ex usu alliorum uotum consecuturos. Iis adde allium à crapula, & ebrietate

4. de ratiõe uictus. *optime præseruare, ut ab* Hipp. *&* Gal. *scriptum est. Quantum autem crapula, & ebrietas corpora ad quãlibet impressionem externã suscipiendã disponant, declarãt malæ habitudines quæ ijs exinde nascũtur. Qui ergo inordinato utuntur uictu in pestilenti commorantes aëre, illis alliũ uorare sanum esse censeo. Quod si ijs addas illud* Dioscoridis *dicentis, magnæ & allio utilitates contra aquarũ mutationes, non solum uia præseruationis sed gratia curationis concedenda esse allia recte colliges.* Huic *fortasse assenties opinioni, in mentẽ si reuocet, hãc febrem adeo pernitiosam esse, ut nostrorum medicorum quidam dixerit, remedia in hac febre cum temeritate esse sumenda, aliusq; curationem* Deo *cõmittat.* Cunque *medicamentis utentes medici omnia & si temerarie tentare non uereantur, cur nobis idem non licebit, qui cibis tentamus.* Minoriq; *damno humani corporis si aliter eueniat, rem tractamus. Quod si eo tentemus quod longa experientia scimus naturale roborare calidum, appetẽtiam uentriculi excitare, co-*

ctiones, et reliquas naturales actiones acuere, cibumq; corrumpi non sinere, quæ omnia in allio scimus esse, horumq; omnium contrarium corpora pati à pestilenti febre, non ne ob iam dicta allium cum cibis ei qui pestilenti febre laborat citra temeritatem miscere nos iudicabis. Quod si allium uentriculum exiccare ut de eo scripsit Dioscorides consideres, in pestilentiali uero febre humiditatem prauã esse in uẽtriculo à qua omnes eius actiones corrumpuntur, præsertim qua cibus coquitur, et ea qua retinetur, has omnes utilitates ob id nihil faciendas esse rectum esse existimabis? quod allium plus iusto calfacit. Ego sanè ob id ab alliorum usu non desisterem, sciens minus mali pati laborantes à caliditatis quàm à pestilentis putredinis additione. Si enim contra aquarum mutationes magnæ sunt allio utilitates ob id quod naturale calidũ roborat, hac ipsa de causa, & contra mutationes aeris pestilentes ualere haud dubiũ est. Naturale si quidem calidum cum potẽs est, humido naturali ualidius dominatur, extranearumq; causarum impressioni fortius obsistit. Caliditas etiam allij in terrestri parte non est, ut caliditas rei amaræ, sed in parte aquosa quæ statim in halitus soluitur, ab internis ad partes externas statim migrans. Quod in pestilenti febre non parũ conducit, ut alias demonstrabimus. Neq; te dictũ Hipp. turbet, alliũ flatũ parere, caliditatemq; in thorace, & capitis grauitatem, & cibi fastidium facere. Nam contraria efficere, asserit Gal. ipsa experientia edoctus. Quinimmo ait capitis soluere grauitatem si post euacuationem detur. Omnibus igitur pestilen-

In 4. de ratione uictus.

ti febre laborantibus allij uirtutem in cibis miſcendam ut ſaluberrimum conſulo. Vt exiccatione ſua, naturaleq; calidum roborando, corruptioni exitialiter graſſanti obſtet. Et ut uidelicet quod corruptũ eſt, aut per uias urinæ, aut ſuo uiolento motu ad circunferentiales partes detrudat. Et non minus ſymptomatũ uentriculi gratia, nempe uomitus, & ciborum abominationis. Cæterum ſcire oportet, omnibus nec ſimiliter, nec quantitatem eandem fore exhibendam. Sed cuilibet pro conſuetudine, & uehementia febrilis caloris, pro ætate, tẽperatura, & anni tempore. Sed ut ijs morem geramus, qui cum de aliqua re plura cõmoda, & magni momenti audierint, ob aliquam & ſi læuiſsimam qualitatem cõtrariam, eam tanquã infeſtã damnant, non conſiderantes difficile eſſe aliquid inuenire quod citra læſionẽ magnifice proſit, ut Gal. prudenter ſcripſit in libris de methodo medendi, libet igitur ea quibus allij caliditas refrangitur referre. Quam ob rẽ illos ob id bona eſſe mẽte hortamur. Allij caliditas coctione plurimum euaneſcit, ut ſcripſit arabum præcipuus medicorũ Auicenna. Quare qui allio integro uti uult, citra aliam præparationem ſimul cum cibis coquat. Quod ſi frangere quis uelit, in acetum, aut in ſuccũ acetoſæ die una infuſum ſinat, poſtmodum utatur. Nec ſilentio prætereundum eſt, commodum quod ab allio ij qui peſtilenti febre detinentur habent. Formidinem pellere de eo proditũ eſt, præcipue in decoctione oliuarum & nucis, ut tradidit dictus uir, qua ut ait utuntur chriſtiani. Pro comperto eſt eos qui peſtilenti febri detinentur, ab horrida con-

cuti formidine quæ omnium maxime animi motuum ſpiritus abſumit. Quod inhibere modo quo poßit curabit pius medicus. Iudico igitur allium in omnibus edulijs, quæ peſtilenti febre laborantibus offeruntur commode miſceri. Opinorq́; non ſolum fore innoxium, ſed ex eo quàm plurima ſequi cõmoda. Ad natiui caloris robur, & graſſantis peſtilentis contagij inhibitionem, & ad corrupti humoris ex omni parte cutem uerſus expulſionem. Vnus è noſtris medicus ſal commendat, dummodo tantum non ſit, ut ſitim inferat. ſed paucis agendum eſt cum noſtro medico. Si ſitim inducere noxium eſt, ſimiliter ea cenſenda ſunt noxia, quæ hanc nata ſunt efficere. At talia ſunt omnia, quæ corpus exiccant. Cibos igitur qualitate exiccantes damnabit. Quapropter humidos laudabit. Quos & ratio, & experientia in peſtilenti febre noxios eſſe monſtrant. Cum igitur periti medici cibos exiccantes laudarunt, neceſſe eſt ut quod ex ijs neceſſario ſequitur non damnent. Quinimmo ſi rem exactius tractemus inueniemus, ea fore exhibenda, quæ uentriculum exiccare, & ſitim inducere ualeant. Exiccatio enim quæ effatu digna eſt, & ſenſu percipitur, ſitim infert. Quæ citra hanc ſit, parui aut nullius momenti eſt, utpote ob imbecillitatem ſenſum immutare non ualens. Humectum autem, & nimis laxum uentriculum prout in hac febre eſt, non utcunque exiccare oportet, neque paulatim id agere tentandum. Nam ægritudo maxime exitialis (ut hæc eſt) præſentaneum exigit remedium. Exiccandi igitur eorum uentriculi adeo ſunt, ut exiccatio ſitim ualeat in-

ducere. Per hoc enim humiditates quibus pestilens contagium primo cõcipitur, & alijs communicatur exiccabuntur. Humectus præterea præter modum uentriculus, & relaxatione laborans, & ob id cibum cito euomens, tali exiccatione curabitur. Meliusq; retinebit ea quæ ingeruntur ex cibis & potibus. quod non parui momenti est in huius febris curatione. Cuius gratia salitos pisces supra concessimus, ut qui maxime ad uomitum ualent. Vt scripsit Rasis in hæc uerba. Pisces inquit saliti calidi sunt & sicci, incidunt phlegma, & cõferunt uomitui eo quod emittunt phlegma uiscosum de stomacho. Et quanto uetustiores tanto magis calidiores & sicciores. Sed laudabiles ij sunt qui condiuntur cum aceto hæc ille. Actio præterea facultatis, quæ potum appetit salitorum piscium siccitate acuitur. Vnde fit, ut frigidam appetant, bibant & retineant, quæ non parum ijs prodest. Sunt præterea huiusmodi exiccantia, ut signum appetentis facultatis quæ in uentriculo est, nempe superstes sit an mortua. Si enim adhibitis ijs quæ exiccant, & sitim ualent inducere, laborantes nõ sitiant, signum est appetentem uentriculi facultatem mortuam esse. Quod in pestilenti febre non raro contingit. Vanum ergo est sitim uereri in hac febre, ob id quod alijs in febribus ægrotantibus sitire noceat. Neque ideo quod contra sitim multa tradiderunt medici remedia ut Hipp. in libris de ratione uictus in morbis acutis, in pestilenti febre ea prohibenda esse, quæ sitim inducunt opinandũ est. Sed neq; obscurũ erat ex præceptis medicorum intelligere, alia fore incuratione pestilentis

22. Con tinẽtis.

stilentis febris methodum obseruandam, ac longe diuersam ab ea quã alijs in febribus tradiderunt. Quod ex cibis exiccãtibus, et ex ijs quæ astringũt, & ex crasso uictu, & ex eo quod in hac febre, ut comedant, & bibant ægris persuademus. Quæ omnia alijs in febribus diligenter prohibemus. Sal igitur tantum edulijs miscendum est, quantũ sano homini sitim inducere ualeat. Vnde celso sitim excitandam esse in hac febre recte uisum est. Sunt qui uinum prohibeant, alij qui suadeant, albumque consulant, sic temperantes. Vini pars una, aquæ partes quinque. Qui exhibendum putant, dicunt familiare humanæ naturæ uinũ esse, imbecillitatibusq; subuenire, spiritus materiam abunde ministrans. Quapropter in pestilenti febre ubi magna fit spiritum exolutio ministrandum fore. Et quia calorem, & commotionem timent ob id multa aqua diluunt. Ego uero potum quem solummodo morbus ipse indicat, referã. Quẽ enim ægrotantis uires, & consuetudo indicent, abunde in superioribus sub uniuersali sermone tradidimus. Hic solum potũ curantẽ indicatione solũmodo ab ipso morbo sumpta apponemus, ut in singulis febrium speciebus fecimus. Cæterum quicunque potum nosse cupiat qui Socrati quauis febre laboranti conueniat, percepta uirium dispositione, & uiri consuetudine, habito simul potu quem in singulis febribus apposuimus, ad tabellas quas suprascripsimus recurrat. Ab eis iuxta ea quæ ibi traddidimus documẽta facile conuenientem potũ quiuis eliciat. Quapropter non est quod hic de potu disseramus qui pestilenti febre imbecillitatis uirium aut con

ſuetudinis ratione conueniat. Curantem potum diximus eum qui morbo, aut eius cauſæ contrarius ſit. Proinde cum in ijs, quæ ſupra diximus oſtenſum ſit, curantem potum eum eſſe qui morbo, aut eius cauſæ contrarius ſit. peſtilentemq́; febrem immoderate calidum, & humidũ corpus humanũ reddere, et ſingulas eius particulas potum frigidum, & ſiccum conuenire huic febri ſumpta ſolummodo indicatione ab ipſo morbo haud dubium eſt. Non immerito igitur nonnulli aquam cum aceto in potum peſtilente febre laborantibus conceſſerunt. Ego ſuccum mali granati acidi defœcatum, potũ huic febri conuenientem eſſe arbitror. Cui ſi aquam plãtaginis, aut acetoſæ miſcere uelis nihil nocueris. Modus ſit, ut aquæ partem unam, ſucci duabus miſceas. Quod ſi ſucci mali granati non detur copia, ſic agito. Capillorum ueneris, aut politrici man. duos, berberorum tres, coquito in decẽ libris aquæ ad tertias ægrotanti propinato. Cæterum ſcire oportet in peſtilenti febre laborantium uirtutes ſemper urgere, tum ob inceſſantes uomitus, tũ maxime ob ingentẽ ſpiritus exolutionem. Hanc medicorum nonnulli reſpicientes uinum miniſtrandum ſuadent. Vt celſus qui uinum calidum meracius dare iubet. Qui uero ad morbum magis mentem dirigunt, uinum recte prohibent, aquamq́; mixtã cum aceto miniſtrant. Cæterum cum urgentis uirtutis aut conſuetudinis ratione, uinum miniſtrare oporteat, cum ſucco mali granati, aut aqua berberorum miſcebimus. Aut cũ aqua plantaginis, aut acetoſæ ſi illorũ non detur copia. Modum iuxta rationem indicantium ex

tabellis inuenies. Cæterum quia in pestilenti febre acci dit laborantibus nauseantem, ut plurimum habere uen triculum, ita ut statim quæ deuorant, aut bibant uomi tu eijciant, incassum nostræ forent de cibo, & potu lucubrationes, nisi ea addiderimus, quæ extra posita ad retentionē ciborum, & potuū iuuent. Hæc autem sunt frigida astringentia, quæ non solum ad id, uerum ad infectionem pestilentem à uentriculo repellendam non parum proderunt. Succi cimarum tenerrimarum uitis, aut uuæ acerbæ, partes tres, succi semper uiuæ maioris partes duas, aceti decoctionis absinthij, & mentæ partem unam, & semis, cinamomi parum, misceto. Apponito multoties spongiam dictis succis frigidis madentem uentriculo, ante cibum.

Panem assum uino odifero madentem modico cinamomi super asperso, uentriculo apponito. Linteum multipliciter plicatum succo uuæ acerbæ madentem desuper imponito. Præterea aceti acerrimi partes tres, olei rosarum ex eoleo immaturo partes duas, succi citoniorū partem unam, misceto tandiu donec crassescat, & permixtum sit, utere ut supra, efficicacissimū est. Vsum cāphoræ in ijs epithematibus, quæ uentriculo apponuntur non laudo. Ea si quidem, quæ præter modum refrigerant citra astrictionem, principi parti apponenda non esse, rationalis docet methodus. Sed de his alibi. Aceti acris untiam unam, pulueris reubarbari tosti drachmā unam, misceto, & ita esse sinito per diem, & noctē. Post modum utere cum aqua rosarum, ut supra. Nec prætermittendū est eisdem epithematibus multoties uten-

dum non esse. Cunque nouum epithema apponere uolueris, exiccare uentriculum lintheo oportet ut uestigium præteriti non sit medicaminis.

CAP. XXI.

FEBRIS colliquantis uictum infrigidantem, & modico astringentem, et crassiorem quàm pro morbi ratione esse oportet. Id sicut, & reliqua ab Hip. discimus qui cum de febrium curatione ageret cum aluo liquida absumente, & contabefaciente corpus, ijs sorbitiones frigidiores, & crassiores exhibendas docuit. Potusque uinosiores, & astringentiores delirio non obstante propinare iubet. Vnde colligimus, eum esse in colliquante febre uictum exhibendum, qui corporis dissolutioni ualeat subuenire, & si in morbum, aut eius symptomata addere uideatur. In tertio cum de mulsæ agat nocumentis, signa liquefacentium febrium in hunc modum scribit. Biliosa quoque alui deijcit magis interdũ quidem, bona sed interdum quam decet redundantiora, spumantioraq́; quod biliosis magis, & his quibus tumefacta sunt uiscera contingit. Magis præterea, quæ dilutior est sputum educit, magisque pulmonem lenit. Meracior uero spumosa excrementa atque plusquam conuenit ualde biliosa calidioraque quam dilutior agit magis. Deiectiones autem huiusmodi habent quidem, et alias, quæ graues sunt, offensas, neq; enim hypocũdriorum extingunt ardorẽ sed excitant, inquietationemq́; & membrorum iactationem faciunt, intestinaq́;, & sedem exulcerant. Qui ergo in morbis huiusmodi relictis sorbitionibus mulsa potius alterius uice, utetur, is

In 4. de ratione uictus.

ſi multa fœliciter conſequutus fuerit, nonne, & multa ei ſuccedunt præter animi ſententiam. Quibus in uerbis Hip. duplici nomine taxauit antiquos medicos, tum quia ſorbitiones liquefacientibus in febribus demittebant, tum quia alterius potionis uice, mulſa utebantur. Quod autem alias in huiuſmodi acutis febribus exceptis liquefacientibus ſola mulſa ad iudicationem uſque ægrotantes alat, Gal. docet in hæc uerba. Significauit, et nunc manifeſtiſſime ad morbi uſque iudicationem, ſola uti mulſa conſulens; nẽpe in ſolis, qui colliquefaciũt, morbis, uel in quibus hominum uirtus ad morbi uſque iudicationem ſufficere non poßit, ad ptiſanæ cremorem perueniemus. In alijs uero ſola mulſa eſt commodius. Quod autẽ fluxus uentris ſyncere bilioſus ſpumoſusq; liquifacientem febrem indicet, aſſerit Gal. in expoſitione illius, quæ dilutior eſt ſputũ educit magis cũ inquit. Hipp. igitur non immemor cum uel ex mulſa epota uel abſque ipſa qui ſpumoſa ſimul, & ſyncere bilioſa deiecerit, febrem ſciueris eſſe quæ liquefaciat, & ad tabẽ perducat, &c. Quare hos tali cibo nutries. Sumpta in preſenti à ſola corporis diſſolutione indicatione. Victum uero iuxta febris acumen conuenientẽ, ex ijs quæ in ſuperioribus diximus colliges. Quæ diſſolutioni corporis obſtant triplicia ſunt, nempe quæ corpus, & quæ humorem reſpiciunt, & quæ utrunque. Ad primum modum ſpectant ea quæ multum preſtant corpori nutrimentum, & facilis coctionis ſunt. Quæcunque poteſtate infrigidãt, ad ſecundũ. Infrigidantia uero cibaria quæcunq; aſtrictoria participãt ui ad tertiũ opti

mus igitur in colliquantibus febribus cibus fuerit, qui corpus nutriat infrigidet, & modice astringat. Capum igitur iuuenem crassum ita coquito. Hordei excorticati man. tres, uuæ acerbæ, portulacæ, plantaginis, uiridis coriandri, singulorum unum, bulliant simul, deinde collato ius, cuius accipe partes tres, succi granatorum acidorum partem unam, sorbitionem cum pane crassam conficito. Panis infusus in succum granati acidi conuenit.

Ptisanam hordei non collatam parato in hunc modum. Duos pullos crassos coquito cum tribus hordei excorticati pugillis, portulacæ uno, modicum antequam ab igne amoueas, imittito granorum mali granati acidi pugillum unum, finito ut coquatur tandiu quod rumpatur hordeum, & tenerrimum fiat, extrahito deinde hordeum, & adiecto pauco zucaro administretur ijs. quorũ uirtutes ob imbecillitatẽ laborãt. Cõuenientissimus cibus fuerit ijs qui colliquantibus febribus laborant. Infrigidat, roborat, & facillimæ coctionis est, Aqua frigida cõmodissimus ijs potus, & remedium est, utrunque respiciens, & corpus, & humorem. Ad quã exhibendam exiguæ coctionis signum spectandum esse nos docet Gal. quarto de ratione uictus, & in libris de Methodo. Mel ijs aduersissimum esse ab eodem didicimus. Sciendum præterea rectam uictus administrationem, & frigidæ potum, præcipuum esse ad liquefacientes febres remedium, parumque auxilij præstare medicamenta. Quare diligenter obseruandum est, ut boni sint nutrimenti, et facillimæ coctionis cibaria, quæ

In fine 10. de metho.

ijs offeremus. Quibus cum admiſcere ea quæ refrigerare, & parũ aſtringere ualeant utile erit. Optimusq́; omnium quem ſciam his cibus eſt, ptiſana hordei, eo quo diximus modo parata. In ea ſi quidem omnia quæ neceſſaria ſunt, inſunt. Boni nutrimenti eſt, facilis coctionis, infrigidat, parumq́ue aſtringit. Quæ enim inſigniter aſtrictoria ui polleut, ex eo incommoda ſunt, quod cauſam morbificam intra corpus detinent, cum ad omnem euacuationem uias obſtruant.

CAP. XXII.

MORBILLVS, & uariola differunt, morbillus in cute eſt inſtar morſus pulicum, à ſanguine nimis bilioſo ortum habens. Variola cutẽ magis in tumorem attollit, diuerſiq́ue coloris eſt. Albæ uiſuntur, ut plurimum, quandoque citrinæ, raro nigræ plumbeæ. Morbilli conſimiliter non unum ſeruant colorem. Proinde uariolæ à ſanguine nimis aquoſo fiunt. Inter morbillos, & uariolas in eo conuenit, quod utraque puſtula ab ebullitione ſanguinis fit, natura prauum ab eo quod purum eſt ſeparante, & ad cutẽ detrudente. Quapropter à tali expulſione naturam, craſſo cibo, aut multo, aut duræ coctionis, tunc temporis diſtrahendam non eſſe recte quis colliget. Vt uero opus melius compleat, & ab internis ad cutem uerſus cõmodius noxios humores depellat, et ne in aliqua interiorum partium humor detineatur, cibum parum infrigidantẽ leuiter aſtringentẽ his miniſtrare oportet. Qui enim huiuſmodi eſt, particulas roborat, ut ualidus à ſe quod contriſtat depellant. Vim præterea repellendi calidũ humorem habet.

Qua propter ius Hispanarum lentium cum acetosa herba uiridi coriandro, oleo, aceto, & sale, & modico croci ijs conuenit.

Cucurbita etiam cocta cum portulaca, acresta, oleo, aceto, & sale,

Ptisana prout parauimus supra in colliquantibus febribus commodissima his sorbitio est. Fugienda omnia ea sunt quæ, aut sanguinis copiã augeant, aut in eius ebullitionem addant. Quare inter initia dummodo uires constent, gallinaceorũ iura uitanda sunt, & omnia dulcia, & unctuosa. Facta euacuatione totius nisi copiose erumpant, bonum erit in cibis minuere ea quæ astringunt, & eorũ quæ aperire ualeant, aliquid imponere, ut folia apij, aut petroselini. At cum eruptio subsidere iam incipit, bonum est in cibis ea quæ uentrem leniunt miscere. Vt prunas, uiolas, borraginem, & similia. Prunis autẽ, quæ astringente participant facultate, cuiusmodi Gallica sunt, & Hispana, per omne tẽpus uti licet decoctis cum politrico plantagine, aut portulaca. Potus autem ijs, qui patiuntur morbillos, aut uariolas, sit aqua hordei cum politrico, & malo granato cocta. Sunt qui lactucas decocta in aceto, medullam citruli, & anguriæ ijs qui uariolas, aut morbillos patiuntur exhibeant. Sunt, & qui aquam anguriæ in potum ministrent. Sed quantum sentio, huiusmodi cibaria his damno potius quàm iuuamento sunt. Quandoquidem expulsioni naturæ obstant, & eruptionem pustularum retardant sua uehementi frigiditate. Nam huiusmodi ab intro ad cutem expulsiones à natura fiunt, ma-

teria ob ebullitionem eo inclinata, utpote iam in uaporem transeunte ob substantiæ eius tenuitatem. Quapropter sicut ijs quæ calida, & fumosa sunt augenda ebullitio non est, sic nec ijs quæ ualde refrigerant extinguẽda. Solum igitur ea ministrãda sunt, quæ modicum refrigerent, & astringant. Vt per hæc roboratis siue in se collectis particulis melius fiat. ab intro ad extra expulsio. Quapropter ficuum aridarum exhibitionem in ijs qui morbillis, aut uariolis laborant, ut pluribus nostrorum medicorum uisum est, ob id quod malas materias extra pellunt, non probo. Nam ob id ipsum quod caricas commendant, ego damnarem. Aiunt earum usu materias ab intro ad extra pelli. Cuius argumentũ esse scabiẽ ex earũ immodico usu eueniente aiũt. Sed profecto ut opinor ipsa decipiuntur experientia. Non. n. id agũt caricæ quia malos humores ab intro ad extra pellunt, aut quia sanguinem mundificant ut opinãtur, sed quia eum nimis calfacientes, ebullitionis modum ei præstãt. Vnde accidit, ut id quod in fumum, aut fuliginẽ ob calfactũ sanguinem uersum est ad cutem à natura detruditur. Quare non immerito uulgus fert, caricas scabiẽ, & pruritum peculiariter inducere. Quapropter eas pueris, & iuuenibus prohibent. Quod autem nimis calfaciant, docet Dioscorides qui eas sitim inducere asseruit. Rasis etiam tertio Almansoris ex multo earũ usu fieri pruritum, & pediculos affirmauit. Nec id alicui admirationi sit. Nam in ipsis est occultum lacticinium, ut recte sensit Auicen. Haliabas etiam 5. theoricæ, cap. 19. eas in colericos mutari humoris scripsit. At si in

18. 3. tractat. 2. cap. 12.

uentriculo humores superflui fuerint, inquit ille dura sit ad digerendum carica, & ad corruptionem mutatur. Et inflationem uentositatemq́; generat, & pessimum sanguinem. Auicenna similiter idem asseruit in hæc uerba. Et sicca quidem inquit in suis operationibus laudabilis est, uerum tamen sanguis generatus ex ea non est bonus. Verum id est, aridas ficus nimis abstergere, aperire & incidere. Quapropter commendantur à Gal. secundo alimentorum cap. VII. *præcipue cum nucibus & amigdalis. Vtcunque res habeat caricas ob earum superfluam calfactionem uitandas esse in morbillis in caloris febrilis præsentia opinamur. Senibus tamen frigidis natura, ubi eruptio nimis diminuta est, utiles sunt & secure concedi possunt, præsertim in remissione caloris febrilis. Sua enim arida ficus apertione, subtiliatione, calfactione, humores adeo attenuat ut ad cutem facile ferantur. Vnde uariolas tunc temporis absq; læsione euocare solet. Quod Petrus Aponensis uir disertissimus asseruit, de morbillorum & uariolarum curatione agens.*

CAP. XXIII.

ET *ut speculationi huic nihil desit, non ab re fuerit de eo uictu differere quo uulgus utitur in uariolis, & morbillis, nempe salitis piscibus. Siue enim ab ipsa experientia percepto commodo, siue ratione id ostendente, apud Lusitanam plebem salitorum piscium usus lõgæuus obtinuit, ut parua aut nulla medicis fides adhibeatur contrarium suadentibus. Aliud tamen unus è nostris medicus natione Italus sentit, piscium salitorũ*

usum in morbillis, & uariolis reprobans. Nam ut ille ait apud non nullos è plebe Itala aut scholares opinionem esse, in uariolis recte ministrari. Verum si ab Aristotele recte dictum est, nõ uanam esse omnino famam quam uulgus ferat, nõ uanum utique erit inquirere an ratione aliqua qui salitis piscibus in uariolis utitur innitatur. Percipimus ex quottidiano usu salitos pisces pruritum inducere. Siue id salitorum piscium substantiæ concedas, siue caliditati & siccitati eorum, quibus ebullitionem sanguinis excitant. In omni autem ebullitione cõstat crassos humores in tenues solui, tenues in fumum digeri, fumos & fuligines ad cutem migrare. Huncq; esse modum quo generatim salita edulia pruritum ob qualitates inducant manifestas. Siue id eorundem substantiæ in uaporem digestæ, rapidæ ad cutem lationi ob salis incisiuam qualitatem, & acutam penetrationem tribuas. Quod non nulli caricis inesse firmiter credidere. Siue utrunque simul in causa sit. Verum est salitorum piscium usu, ab internis corporis partibus ad externas nonnullorum excrementorum lationem fieri. Quod cum ita sit, dubium non est quin aliquando in ijs morbis salitis piscibus locus sit. Nempe ubi natura segniter opus expulsionis aggreditur. Id autem si præter naturæ imbecillitatem accidat, aut deferuescente ebullitione fiet, qua iuuatur natura, ut melius excrementa ad cutem detrudat, aut ob crassos, & lentos humores ad expulsionem talem ineptos, aut ob uiarum occlusionem. Quodcunque horum trium adsit, aut omnia, pisces salitos prodesse ratio demonstrat,

& ob caliditatem,& siccitatem salitorum piscium, & non minime ob eorum incisionem, & acutam penetrationem. Cum ergo in frigido natura corpore non satis uariolæ erumpant ob aliquam trium dictarum occasionum, febrili calore non obstante, dandos esse pisces salitos cum plebe sentio. In succo tamen acetosæ per diem integram eos prius macerare oportet. Sitq; mediæ ætatis salitura, quãto enim antiquiores sunt, eo calidiores, & sicciores euadunt. Vt supra ostensum est. Ad hæc pisces saliti partes corporis ob salis compressionem in se inuicem collectas roborant. Quod siccis ficubus non inest, quinimmo contrarium. Id unum est ex ijs quæ cumulatiorem efficiunt expulsionem. Quod cibis inesse qui in uariolis ministrãtur, supra optauimus. Præterea si eueniat ut fit, pustulas intro erumpi, profecto nullo medicamine efficacius rumpes, saniem purgabis, exiccabis, putredinemq; inde emanantem nullo alio citius castigabis, ne ulteriorem concipiat corruptionem, sanas tandem particulas nullo alio quàm ex salitis piscibus cibo incolumius, ne emanantis corruptionis contagio afficiantur, seruabis. Nec ab re fuerit, ut cum intro erumpuntur, pro earum maturatione ficus aridas primo uorare, deinde piscibus uti. Meminisse tamen oportet in morbillis cauendum esse piscium salitorum usum. Et in ijs qui calidi, & sicci sunt natura. Vt igitur summatim dicam ubicunque eruptio incompleta est, si crassi & lenti humores, aut uiarum obstructio in causa sint, febre non obstante, nec calido & sicco hominis temperamento, ficus aridas, & salitos pisces audacter ministrato.

Nec audienda est illorum sentẽtia qui salitorum pisciũ usum ægris non conuenire scribunt. Nam *absurdum est putare contraria salitorum piscium qualitate ægros affici non posse.* Præterea *tertio* Almansoris *scriptum est salitos pisces nullo modo fore ministrandos, nisi in die quo aliquis sibi medicari uoluerit, hoc est non cibi, sed medicinæ gratia cõmendandos esse salitos pisces.* Quod Auicenna *asseruit cum dixit, unum est quod ipsorum nutrimentum est malum, unde plus uia medicinæ sunt accipiendi quam uia cibi.* E` *piscibus salitis laudauit* Gal.*sardam cum ait, in tertio de alimentorum.* Pretio*sissima est sardæ salitura.*

CAP. XXIIII.

HEMITRITEVS *uerus, nempe quottidiana continua, & tertiana interpollata, mediæ rationis uictum exposcit.* Hunc *dico qui subtilior sit, quàm qui febribus interpollatis conuenit, crassior uero quàm continuis ab uno simplici humore.* Cũ *singularũ qualibet longior sit.* Cunque *naturæ duobus qualitate, & substantia contrarijs humoribus pugna sit, uiribus & tempore indiget, ut ambos uincat.* Vtrius*q; igitur causa, nẽpe ut ad longum seruetur tempus, & ut uires contra utrunq; hostem habeat, ampliori opus habet alimonia.* Cunque *in superioribus in singulis febribus cibis ea miscuerimus, quæ peccantis humoris qualitates reprimãt, oportebit in hemitriteo, aut simul ea quæ cõtrariarum sint qualitatum, miscere, aut cibis uti temperatis.* Ea *quæ alterum illorum solum respiciunt administrare nõ licet.* Nam *utriusque febris medicus sit solicitus opor-*

tet. Cibum temperatum dico, qui à naturali calido solum patitur. Hunc hemitriteo laborantibus idoneum non esse ex eo intelliges, quod sanguinem qui ab eo in febribus generatur uitiose fore qualitatis necessum sit. Nam in tertiana febre ob bilis putrescentis calorem & acredinem, pars effectiua sanguinis extra naturalem temperiem est, nempe calidior & siccior. Quapropter cibus temperatus ob id quod à naturali calido solũ patitur, nec particulæ intemperiem contrariis qualitatibus ualet corrigere, eisdem afficietur. Quare sanguis qui ab eo generabitur calidior & siccior euadet, pro uisceris intemperie. Qui statim paulo momento in bilem uertatur. Simile iudicium in febre, quæ à pituita corpus præter naturaliter humectum efficiente, ortum habet. Quapropter miscenda sunt in cibo, quæ contrariarum sint qualitatum, aut id accipiendũ in quo utraque qualitas reperiatur, quod magis probo. Quod si præter hæc incisiuum id sit, ante alia eligendum. Simplicium medicamentorum unum est acetum, quod præfatis sit facultatibus insigne. Vtrique enim conuenit humori, partibus insuper tenuibus præditum est, quibus incidit. Quapropter si id cum eo quod abstergere ualeat miscueris, habebis id quod quærimus. Moderate abstergentium zucarum unum est, quod febricitãtibus plus conuenit. Quare mixtionem ex zucaro, & acri aceto quam syrupum acetosum medici nuncuparunt, hemitriteo maxime conuenientem esse putato. Quo uteris in hunc modum.

Thymi, petroselini, hordei ab uno cortice exuti, singu-

lorum manip.unum, paſſularum enucleatarum unum, corticem unum raphani linguam uellicātis, ſalis parū, bulliant cum pulla craſſa quantum ſatis, huius decocti accipito lib.unam, ſyrupi acetoſi acris quantum tollera uerit ægrotantis palatus. Iterum bulliant quouſq; miſceantur, dato ut bibat cum oportuerit, ex reliquo fac ſorbitionem. Hac utere ante acceſſionem uehementiorem, & in eius inclinatione, in die uero mitiori eiſdem utitor, pullæq; extremitates ægrotanti miniſtrato. Silueſtrem capū, qui eſcam pererrans quæritet, coquito cū hordeo, radicibus apij, aceto, & ſale, fac ut ſupra. Succi uiolarum mediæ magnitudinis uncias tres, piperis nigri groſſo modo contuſi grana triginta, infundito in ſuccum uiolarum, & ita eſſe ſinito quouſque tranſeant dies tres, poſtmodum cum iure miſceto, ita ut ad uncias decē iuris, unciam unam ſucci imponas. Et quia uiolarum ſuccus omni tempore haberi non poteſt, ſuccus ſimul cum pipere coaguletur, et ad formam trochiſcorum reddatur, ut ſinguli drach. unam contineant. Mixtionem ex pipere & ſucco uiolarū magni eſſe iuuamenti in hemitriteo in quo pituita, & bilis pares habēt uires compoſitio oſtendit. In eo enim in quo alter humorum ſuperat, nec uerus, nec certus hemitriteus dici poteſt. In quo uero bilis, & pituita pares ſunt robore, quem uerum & certum uocamus hemitriteū, meminit Hipp. in libro de morbis uulgaribus, horrificam febrem hemitriteum uocans, quia multoties in acceſſione una febricitantes horreſcant. Nam horror medius eſt, inter rigorem quem bilis, & frigus quod pituita inducit.

Cunque alter humorum superat, ita rigoris uel frigoris plus sit horror particeps. Quod si humor qui præualet in hemitriteo pituita fuerit, hoc cibo utere. Pullam, aut capum cum hordeo, radicibus apij, & ciceribus, aceto & sale coquito, fac ut supra. Ptisanam cum radicibus apij coctam, pipere & oximelite optimam ijs esse sorbitionem iudicato.

Quod si bilis superior fuerit, ita ut horror plus ad rigorem accedat. Pullam aut capum cum hordeo hepatica thymo petroselino, & apij radicibus sale et aceto coquito. Aqua hordei cum radicibus apij cocta, conueniens potus est uerum patientibus hemitriteum. Iis uero in quibus pituita superior est, aqua decoctionis radicis apij & seminis fœniculi dulcis. Potus uero qui hemitriteo laborantibus ratione uirium, & consuetudinis competat, ex potus tabellis quærendus est. Iis uero qui hemitriteum pituitosum patiuntur, si temperamento sint frigido, non ab re erit radiculam zinziberis in cibis, & potibus addere, ut simul integra bulliat. Est unus ex arabibus medicis, qui hemitriteum patientem alit in die accessionis cucurbitis, spinacijs, attriplicibus, & similibus. Sed errat quantum sentio duplici ratione. Altera ab ipsa natura corporis sumpta, altera ab ipso cibo. In hora in qua natura intenta separationi est, frigida exhibenda non sunt cibaria, ne separationi naturæ obstent, & ne expulsionem periodicam, quæ ab internis partibus ad exteriores fit, ad contrarium repellant porosque occludant. Quorum causa paroxismus longior efficiatur. Vt ijs, qui diligenter cibariorum

uariorum naturas quid singulis horis ualeant efficere scrutantur, manifestum est. Iis adde cibos qui ex herbis oleribusúe parantur corruptioni ob noxios esse, ex eo quod aquosum generent sanguinem, qui promptissime calorem extraneum concipiat. Prudentis consilijs igitur non est, huiusmodi cibos tunc ministrare, cum causa corrũpens ualidior est. Non aliter quam si ignauum, & imbecillem militem strenuæ inimicorũ cohorti obijcias. Sed de hoc abunde supra diximus, ubi ostendimus cibũ ex herbis, aut oleribus inutilem esse acute febricitantibus. Eosque in ægrotantium damnum errare, qui citra occasionem herbis in cibos frequenter utuntur. Grauiusque eos peccare, qui ante accessiones herbas, aut olera ministrant, putantes se scopum attigisse. Qua in re nostrorum medicorum plurimi quottidie labuntur. Quando autem herbis, & oleribus in cibo utemur infra deo inspirante dicemus.

CAP. XXV.

FEBRIS in qua exteriora frigent, & calent interiora, à bili putrescente ortum habet. in qua febrili calore phlegmata crassa in exterioribus existentia dissoluente, accidit, partes externas infrigidari, æstuantibus internis. Subtili ideo indigent uictu, quia febrilis calor multoties in seipsum reduplicatur trãspiratione prohibita. Quapropter periculo non uacat hæc febris, sicut cum à reuocatione natiui calidi exteriora frigẽt. Cibus ijs conuenit refrigerans. Cui misceantur ea quæ aperire, & ualenter incidere ualeant. Post calidam, & asperam totius corporis fricationem, hunc febricicanti

cibum ministrato.

Ptisanam cum radicibus apij, & petroselini, & lenticu la aquæ parato, coquitoque sufficienter. Et cum syrupo acetoso, aut oximelite ægrotanti si frigida sit natura ministrato.

Alium, coquito pullam eisdem herbis, folijs raphani, hordeo, & aceto fac potionem, et tenuem sorbitionem. Præterea infundantur in libra una aceti accerrimi, ficuũ siccarũ lib. unius tertiam sinito per diem, & noctẽ, postmodum colletur. Huius aceti untias tres accipito, aquæ decoctionis radicis apij lẽticulæ aquæ untias quat tuor, zucari quantum sufficit, coquito, & fac syrupum acetosum ijs conuenientẽ. Cũq; hæc febris ab uno simplici accidit humore, ut à pituita ualde crassa, quæ putrescens exteriora nõ ualet calfacere, aut suæ crassitiei aut leuis putredinis occasione, ad febres phlegmaticas, aut melancolicas, aut colericas pro uictu eliciendo recurrendum est. A singulis enim prædictorũ humorum originem posse habere, doctissimis uiris placitum est. Vnde bene dixit arabs, tu uero inquit non debes ad paroxismos respicere, nam potest esse quod sit quotidiana, tertiana, & quartana, & quæ quinto, & septimo periodicant. De ijs uero quibus à reuocatione caloris ad intro, accidit infrigidari in febribus extrema, alibi nobis sermo erit. Est alia febris in qua exteriora calent & interiora frigent. Quæ ab aliquibus empiala nominatur, à non nullis liparia ab alijs tenedos, sed nomina secundum Platonem contemnere oportet eos, quibus aliarum rerum incumbit inuestigatio. Hæc accidit cum

à putrescente bile caloremque febrilẽ excitante, phlegmata crassa in interioribus concreta dissoluantur. Accidit, ut ijs solutis partes internæ frigeſiant. Victus ijs copiosioris alimoniæ exhiberi poteſt. Minus enim periculoſa hæc ægritudo eſt, ut pote præternaturali calido in externas ſolum ſæuiente partes. Miſcenda igitur ea ſunt quæ ualenter incidant, & abſtergant cum mediocri calore. Quapropter ijs cibis utere, quos hemitriteo phlegmaticæ conuenire diximus.

Gallus antiquus poſt lungam dimicationem cum altero, occidatur. Coquaturque cum hordeo, paſſulis enucleatis, pulegio, hyſſopo, thymo, & uiolis, tempereturq; cum oximelite acri, propinato quantum uno hauſtu ſorbere poſſit, ſorbitionem ne facias.

Præterea in aqua hordei conficito ſorbitionem ex furfure, & fermento, ut ſupra docuimus in febribus phlegmaticis. Sunt qui hanc quoque febrem à ſimplici pituita quæ non putriuit ſecundum totum euenire affirmẽt. Sunt, & qui à melancolia. Quorum uictus ſunt ex ſupradictis petendi. Hoc tamen proprium ijs febribus ineſt. Omnia nempe quæ aperiendo exiccant ijs febribus iocommoda ideo eſſe quod materiam craſſiorem reddunt. Quæ magis tenues ſunt partibus in halitus digeſtis. Cunq; febrium quæ calorẽ & frigus ſimul operantur materias, craſſos humores eſſe medici aſſerãt, ſit, ut qui ius cicerũ, et muriã ijs cõcedũt febricitãtibus, parũ ſalubriter cõſuluerint. Rectius, profectò fuerit, ijs uti, quæ humida exiſtentia, abſtergere, et incidere poſſint. Cum igitur huic febri à ſimplici pituita depẽdente ob-

uiaueris, præsertim in homine frigidæ naturæ hunc cibum ministrato.

Senescentem gallum prædicto modo defatigatum parato ad hunc modum, chamæmeli man. unum, & semis, ficuum aridarum, passularum enucleatarum, singulorũ man. unum, hordei ab uno cortice exuti man. tres, coquito sufficienter, et collato. Accipito iuris libram unã, adipis anatis recentis untias tres, aceti albi è pulegio untiam unam. salis parum, bulliant iterum donec permisceantur. Dato calidum quantum uno haustu sorbere possit. Efficacissimum est ad crassos humores, & lentos febrem generantes. Idem cum capo, & pulla efficere possis sed inefficatius. Dicatur hæc sorbitio ex adipe anatis. Sorbitio ex adipe anatis. *Superest de ea in qua simul calor, & frigus per totum sentiuntur, febre sermonẽ facere. Hæc à bile putrescente similiter ortum habet. Calore febrili crassa phlegmata partes internas, & externas occupantia dissoluente, accidit, ut ægrotantis sensus minimas non percipiens differentias, calorem, & frigus in eadem parte esse iudicet. Victus ijs conueniens est, qui incidere, & abstergere, & exiccare utcunque ualeat. Phlegmata si quidem in hac febre facilius dissoluuntur quam in prædictis. Signum est frigus intro, & extra perceptũ, quod lationem materiæ per omnes indicat partes. Latio uero eius liquefactionem, liquefactio obedientiam materiæ dissoluenti. Phlegmata igitur cum in duritiem non occaluere, aliquali indigent exiccatione. Quapropter talem ijs uictum ministrato.*

Gallum senem, ut supra defatigatum coquito cum hor-

deo, radicibus apij, petroselini, passulis enucleatis, ciceribus. Hora una antequam ab igne amoueas, proijcito aceti albi è pulegio quantum satis, salis modicum, fac ut supra. Potus omnibus ijs sit aqua hordei cum semine fœniculi, & radice apij cocta. Iis uero qui intus frigent, & extra calent, uinum album prædicta aqua dilutum administretur.

CAP. XXVI.

SED quos nam uictus exigant singulæ febres, indicatione sumpta ab affectu, & ab eius causa abunde quidem dictum est. Nunc uero quos nam uictus symptomatum simul habita ratione adhibere conueniat tempestiuum est percurramus. Nam quemadmodum symptomata curationis quandoque indicationem ad se trahunt, sic, & uictus rationem. Victus enim administratio pars curationis est. Id etiam sicut, et reliqua ab Hip. didicimus, quem à symptomatum etiam natura, et uehementia, uictum conuenientem inuestigare obseruamus. Vt in eo ubi autem dolor aliquis uexauerit, oximeli bibendum dabis, hyeme calidum, æstate frigidum. Quod si multa sitis fuerit melicrato utendum, et aqua Gal. in expositione ita ait. Nempe quantum ad morbũ spectat, oximelite magis est utendum. Verum si æger accepto multo oximelite adhuc sitiuerit, melicratum dare oportet. Quod si ab ea re sitiuerit, aquam offerendam putato, & si aqua per se pota culpa non careat. Præterea infra ratione symptomatis superuenientis sorbitionis modum mutare iubet, cum inquit. Postea si dolor quispiam uel periculum comparuerit sorbitio

1. de rõe uictus.

nẽm dare oportet neque multam, neque craſſam, &c. Sed inueſtigare diligenter oportet, qua ſymptomatis magnitudine mutare uictum oporteat. Initium huius inueſtigationis ab Hip.*etiam ſumendum eſt, uiro ſapientiſsimo. Ille enim uictus rationem in ſola effatu digna ſymptomatis magnitudine immutare uidetur, ut cum dixit.* ἐπὶ δὲ πολλῇ δίψᾳ ἢ καὶ μελικρήτῳ καὶ ὕδατι. Hoc eſt *ſi multa ſitis fuerit melicrato, & aqua.* Ratio id quo*que ſuadet, ut non à ſymptomatum quacunque magnitudine ſed ab ea quæ effatu digna eſt, curationis ſcopus mutandus ſit. Nam cum ſymptomata, morborum effectus ſint, ablatione cauſarum euaneſcunt: Quapropter, ut effectus ſunt nullius ſunt capacia indicationis. Cum uero ad effatu dignam accreſcunt magnitudinem, indicationem curationis præſtant. Proinde cum effatu dignæ ſymptomatum magnitudines, ſicut & cuius uis rei innumeræ ſint, ſola ipſius magnitudinis ratione differentes, niſi aliquo ſigno magnitudinem ſymptomatum diffiniamus, incompletus, & omnino inutilis noſter ſermo eſſet. Sic igitur ſymptomatum magnitudo diffinienda eſt, ut eorum ratione uictus mutetur. Nempe cũ alicuius præter naturalis diſpoſitionis ſunt cauſa. Quæ aut in morbum addat, aut naturæ uires exoluat. Quodcunque horum in corpore eueniat ſymptomatis magnitudinis cauſa, iuſto tunc ſymptomata uictus rationem, et curatiuam indicationem ſuppeditãt. Vt pleuritico parũ ſitienti oximeli, aut melicratũ quæ ipſæ morbus exegerit offeres. Quod ſi multa ſiti uexetur, nõ iis, quæ morbũ, et eius cauſam reſpiciunt, ſed*

ijs quæ ſitim mitigant uteris. Nam multa ſitis ſputum exiccat, & morbum incoctibilem reddit. Febrisque calorem auget. Quapropter melicratum, & aquam exhibebimus à ſymptomate indicatione ſumpta. Nam aqua morbi gratia exhibenda non eſſet. Ob id quod doloris maturationi aduerſa eſt. Sic ergo ſymptomatum magnitudo diffinienda eſt, ut ab eis ratio curationis et uictus indicationes ſumantur. Cæterum huiuſmodi ſymptomata cum ad dictam perueniũt magnitudinem hoc eſt uicem habent cauſæ ad morbum relata, aut urgentis, aut cauſæ ſine qua morbus curari non poſſit uicẽ habent. Quapropter potior eſt quæ ab eis ſumitur indicatio quam à morbo. Vt ex dogmate de complicatis affectibus colligitur. Hoc etiam manifeſtum eſt ex eo quod Hip. pleuritico ualde ſitienti aquam conceſsit. Quam, ſi potiorem à morbo indicationem faceret, non exhiberet. Manifeſtum igitur eſt ex doctrina Hip. ut cũ ſymptomata ad eã magnitudinẽ perueniunt ut in morbum addant, aut uires naturæ exoluãt, ab eis potiorem ſumendam uictus eſſe indicationẽ. Danda nihilominus eſt opera, ut ea miniſtremus, quæ aut morbo ſi fieri poſſit conueniant, aut ſaltem incommoda non ſint.

1. de rõe uictus.

CAP. XXVII.

FABRICITANTI patienti uigilias à bilioſo humore ortum habentes hunc cibum miniſtrato.
Ex aqua hordei lac amigdalarum conficito mediocri craßitie, cunque ſemicoctum fuerit, man. unum coriandri uiridis in mortario conterito, addito modico croci ſimul in ollam proijcito. Zucari quantum ſatis ad-

dito. Fac *ut diccenter coquatur ad lentum ignem semper cum cocleari agitando quousque mediocriter crassum reddatur.* Extrabito *ab igne, & linteis circum uoluito, & tepidum ministrato.* Hac *sorbitione usus fui olim in* Anglia. Erat Anglus *dicturus coram* Henrico Angliæ Rege *inuictißimo, & regni primoribus.* Curabatque *ut suo cum honore rem ageret.* Cunque *tempus instaret, paucis ante diebus in moderato studio, uigilanti cura, cerebrum adeo exiccauit, ut in uigilias incideret.* Cunque *apud amicos de ea re quæreretur, nec diacodion, nec syrupo de papauere nec alijs id genus quæ in ei rimedinm miserant somnum sibi cōciliare posset.* Tertiusq; *dies instaret, qua sibi sano capite opus erat, cunque ob imbecillitatem quā uigiliæ induxerāt parum sibi crederet, in maxima erat solicitudine quid ageret.* Accedens *forte amicus hominem salutandi gratia rem audiens, consuluit, ut mea uteretur opera.* Repente *ipse ueniens, hominem inueni præter modum calfactum.* Cunque *arteriam tangerem, conieci parum abesse hominem à febrili dispositione.* In *eamque lapsurum nisi præsentaneo remedio ad propriam reuocaretur temperiem.* Cunque *hæc ei retulissem, acclamauit ut omni diligentia id præstare uoluissem.* Cunque *hominem bono esse animo iube rem, abij, sero rediens, solo iam occumbente hominem in capacißimo labro aquæ tepidæ sedere iußi.* Ibique *hora una immorari permißi.* Exiens *lectum petijt, ibi cum parum quiesceret, homini lac supradictum exibui, abijque.* Pueris *admonitis, ut strepitum uitarent.* Sequenti *die mihi acce-*

denti occurrerunt famuli gratias agẽtes quod heri uigilias & famulorum uno remedio sanassem, inquietabat enim eos, referentes herum solidam dormisse noctem. Quod si inconficiendo lacte micam panis in aqua rosarum infusam simul cum amigdalis teras, crassiorem efficies sorbitionem magis nutrientem, & humectantem. Quod si crassiori uti uelis sorbitione hoc modo conficito.

Panem purissimum mediocris ætatis in exiguas abrade particulas, tribusq; aquis lauato, deinde amigdalarũ succum ex aqua hordei extrahito, simulq; cum pane coquito, ad lentum ignem semper agitando, cunque semicoctum fuerit, coriandrum uiridem quantum manu capi possit in mortario cum pauco croco conterito, & cum sorbitione quæ ad ignem est dissoluito, adiecto zucaro, simul omnia coquito, quousq; permisceantur, cocleari panem ad ollæ parietes atterens. Cõueniens hic cibus est exiccato & super calfacto cerebro, frigidos et humidos halitus ad caput mittit, naturæ cerebri nimiũ familiares. Lusitanarum quæ in ægrotantium commodum diligentiores sunt fœminæ, cum somnum conciliare student, sorbitionem sic parant.

Micam panis post ablutionem in aqua hordei coquunt, butiri recentis parum pro panis portione, aut oleum purissimum oliuarũ eius loco inijciunt. Cunq; ferè coctũ est. Coriandrũ uiride & croci parum conterunt, & in mortario cum sorbitionis modico dissoluunt. Oui recentis (in aqua frigida horis tribus infusi) uitellum, cũ sorbitione, quæ in mortario est, coclearis conquassatione

permiſcent, in ollam reijciunt, & cum zucaro ſimul coquunt, ſemper agitando cum cocleari donec percoctum ſit. Valens hic cibus eſt ad conciliandũ ſomnum. Attamen quia multi nutrimenti eſt, continuis febribus, & acutis non conuenit. Niſi facultatis imbecillitas id ſuaderet. Febribus ijs quæ periodice intermittunt, & quieſcunt bono temporis interuallo concedi poſſet.

Lactucas quæ mediæ ſunt ætatis in aqua coquito, cunq; percoctæ fuerint, aquam ab eis forti compreſſione extrahito, cultello in exiguas portiunculas percute, oleo, aceto, ſale, & zucaro pro portione inſperſis, uigilias patienti dato ut cum pane deuoret. Qui uero uigilias ob doloris uehementiam patiuntur. Cibis ſomnum inducere ne ſperes, ſed confeſtim relicta ea artis medicæ parte quæ uictus rationem docet, ad utranque & quæ de medicamentis agit, & quæ circa manus operationem uerſatur te confer, ab illis, quo hominem à dolore leues auxilium petas. Sciens in hora doloris cibum quemcunque culpa non uacare. Præcipue qui facile aceſcunt, aut in fumum abeunt. Vtraq; enim cauſa dolorem auget. Nam ptiſana quæ ab Hip. ut conuenientiſſimus cibus acute febricitantibus receptus eſt, in uehementia doloris ab eodem damnatur in primo de ratione uictus in morbis acutis, in hæc uerba. Niſi quis inquit dolorem uel alui ſubductione, uel inſecta uena, pro utriuſuis exigentia ſoluerit, ptiſanam ita affectis dederit, precipitem aget in mortem. De reliquis cibis in hora doloris ita ait. Præhendunt hæc non ſolum ſi ptiſana intempeſtiue utantur, uerum & multo magis ſi quippiam aliud

quod ptiſana inconuenientius ſit, uel ederint uel biberit. Sed fortaſſe quis nobis obijciet Hipp. in prædictis locis ptiſanam prohibuiſſe ſicuti & cibos alios, non doloris ſed inflammationis membranæ ſuccingentis coſtas ratione, de qua ei ſermo erat, quam dolorē appellauit. Vere ita res habet, non ob id tamen aufertur quod diximus, nempe in hora uehementis doloris, cibum quemcunq; & ſi leuiſſimum culpa non uacare. Quinimmo magno eſſe nocumento aſſero, hac ductus ratione. Dolor eſt ex ijs quæ maxime uirtutem corporis proſternũt ut Gal. uiſum eſt. Ita ut nec uentriculus cibum recte coquat, nec hepar aut uenæ hunc in ſanguinem commode mutent. Nec diſtributio præterea, nec appoſitio, nec excrementorum expulſio, nec ulla naturalium actionũ commode peragatur. Tum ob dolorem actiones lædentem, tum maxime ob id quod intenta natura ad id quod contriſtat, ſanguinem & ſpiritus, qui commune ad omnes actiones inſtrumētum eſt, ad locum doloris mittat. Vnde fit ut loca coctioni deputata indigentiam patiantur. Quæ cauſa eſt, ut cibus perperam coquatur in uentriculo, hepate, & uenis, facileq; inde extraneum concipiat calorem. Et tandem additionis doloris cauſa fiat. Cum igitur loca coctioni deputata influentis calidi indigentiam patiantur, & obiectum in quod agunt calido extraneo obnoxium ob id (natura alio intenta) maneat, conſulte medici agunt ſanguinem in forti dolore mittentes. Vt quantũ natura à conſueta deficit cura, tãtum ſanguinis imminuatur. Iuxta illud minori curæ minus quod curet. Nec ſolum mittendus

est sanguis, ut qui in iocinere & uenis est, succũ ab extranco calore incolumen tueamur. Sed & cibo qui in uentriculo est consulimus, uomitum prouocãtes. Cunq; hæc ita se habeãt, dementis consilij fuerit, cibum ea hora ministrare, qua eius à corpore eductio doloris remedium est. Qua in sententia Gal. est in expositione illius maius quidem malum est &c. Vbi ad hunc modum scribit. Contra autem qui ob dolorem uel morbi acumen, euacuatione interdum magis quam repletione indigẽt. Immo qui cibum his exhibet, maximum operatur malum &c. Cæterum cum dolorũ plures sint differentiæ, ita ut alij alternis inuadunt temporibus & remittant. Alij perpetuo torqueant. Horum nonnulli talem consecuti sunt uehementiam, ut in uigilias laborantes deducant. Alij in inquietationes. Non una uictus ratio ab omnibus sumenda erit. Dolores igitur quicunq; laborantes inquietant omnem cibum & potum abscindunt. Vt in ijs quæ in primo libro disseruimus abunde dictum est. Vbi ostendimus morbum cui continua coniuncta est inquietatio intra dies quattuor terminari ob eius uehementiam, & omnimodam ei abstinentiam conuenire. Vehementissimi quidem dolores sunt, qui laborantes in inquietationem deducant. De hoc locutus est citato loco Gal. cum dixit qui alimentum his ministrat, maximũ operatur malum. Quod manifestum est ex ijs quæ in initio expositionis scripsit ubi uehementissimum dolorem ad hunc modum describit. Propter dolores sæpe quidem laborantes sine pulsu fiunt, & animi deliquia incur[illegible]t, et in nullo motu moueri possunt. Similia his ab

acumine morbi eueniunt. Sunt autem quibus non propter id uirtus laborat, ſed ob uaſorum quomodolibet factam euacuationem. Siue igitur ob excretionem ſenſui manifeſtam. Siue ob διαφόρησιν, id eſt in halitus digeſtionem, ſiue ob inediam, hi quidem alimento indigent & quàm celerrime refici. Contra autem qui ob dolorē, uel morbi acumen, euacuatione aliquando indigēt magis, quàm additione. Immo qui alimētum his porrigit, maximum operatur malum. Validum ex uerbis Gal. ſumitur argumentum, laboranti uehementiſſimo dolore cum robore uirium, nullum exhibendum fore alimentum. Cum in eos qui ob dolorem imbecilles admodum facti ſunt, ita ut abſque pulſu fiant, & animi deliquio capiantur, maximum operari malum ſcribat. Ob dolores qui proxime à uehementiſſimis degenerant, unam decubitus formam ſeruare queunt laborantes. Somnū tamen capere non poſſunt. Quare talis iјs uictus miniſtrandus eſt, qualem morbis, qui ad ſeptimum terminantur, conuenire diximus. Vigiliæ enim continuæ, ut in primo libro oſtendimus unum ſunt ex tribus ſymptomatibus, quæ morbum ad ſeptimum terminant. Iis igitur qui ob dolorem perpetuas patiuntur uigilias uictus per pocula conuenit. Sic Hip. uti uero potu oportet, ſi dolor aliquis affuerit, oximelite, hyeme quidem calido, æſtate uero frigido. Si uero multa ſitis fuerit, & melicrato & aqua. Quo in loco Hip. uictus formam à ratione duorum ſymptomatum diffiniuit, nempe à dolore & à multa ſiti. Dicens χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν ἀλγημάτι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χειμῶνος μὲν θερμῷ, θέρους δὲ ψυχρῷ. ἢν δὲ πολλὴ δί-

φαῆ, καὶ μελικρήτῳ καὶ ὕδατι. Vbi perperam quidam in hunc modum uertit. Vbi autem dolor aliquis uexauerit oximeli bibendum dabis. Non equidem id solũ uult Hipp. ut oximelite cum dolor aliquis affuerit utamur. Sed duo nos in dictis uerbis docet. Nempe cum dolor aliquis affuerit uictu per pocula utendum esse. Secundo declarat nobis conuenientem potum oximeli esse. Si enim eadem fuisset Hip. mẽs ac traductor intelligit, breuius quidem sententiam protulisset ad hunc modum χρέεσθαι δὲ ὀξυμέλιτι ἢν ἄλγημά τι ἔχῃ &c. Hoc est uti uero oximelite si dolor aliquis affuerit. Id præterea facile erat ex mediæ quietis signo quod dictioni ποτῷ, coniunctum est elicere. Sed quod semper dicere sum solitus hic præterire silentio haud æquum censeo. Solius Hip. scripta de uerbo ad uerbum trasferenda fore. Vt incorruptam grauißimi uiri sententiam habeamus. Nullo quidem breuiloquus uir ocioso usus est uerbo. Quicunque igitur in uertendo Hipp. curant elegantiam sermonis, caueant in diuinas uiri sententias corrumpant. Ad propositum redeundo. Cum dolor, tali sit uehementia ut uigilias inducat, uictum per pocula indicat, sorbitionesq; tunc temporis ministrandas non esse. Sed forsan quis nobis obijciet. Hip. cum in dolore aßiduo sorbitiones & cibum subtrahit, non doloris sed inflammationis, & acutæ febris ratione prohibet. Vt in primo de ratione uictus cum scribit. Ad hæc si adhuc lateris dolor continuis fuerit &c. Non solum ubi dolor acutæ febri cõiunctus est, uictus qui poculis sit craßior incommodus est, sed ubi dolor absque ulla sit febre.

Quod cum ostendemus, manifestum erit in dolore acutæ febri coniuncto, cibum & sorbitiones Hipp. *ratione symptomatis potius quàm morbi prohibuisse.* Ille *igitur inde uictu sanorum ita scribit.* Quibuscunque *dolores fiunt in uisceribus uel ex exercitatione uel alia quappiam ambulatione his confert sine cibo recreari.* Potione *uero uti &c.* Ex *ijs quæ statim subiungit, & apertius ex* Gal. *in expositione manifestum fit, de ijs qui absq; febre fiunt doloribus locutum fuisse.* Si *igitur scripta* Hip. *uigilanti lectioni percurramus, nō solū cibum ijs prohibere, qui cū robore uiriū doloribus infestantur, reperiemus, sed in eos qui imbecilles ideo effecti sunt, si quis uictus formam, aut quātitatem ad maius augeat, magnum operari malum affirmat.* Vbi *ad hunc modum scribit.* Ingens *si quidem malum est, si ob dolorem & acumen morbi imbecillitato porrigat quis potū uel sorbitionis plus, uel esculētum, imbecillitatem eam ex uasorum inanitione contigisse arbitratus &c.* Quo *in loco potum, sorbitionem, & esculentum non asserit male ijs exhiberi qui ob dolorem, aut morbi acumen imbecilles fiunt, ut quidam opinatus est.* Sed *solum damnat additionem uictus formæ, aut quantitatis quibus ante imbecillitatem æger utebatur.* Vt *si tribus aquæ mulsæ cyathis* Socratem *acuta febre, uehementi capitis dolore, laborantem nutrias, ob dolorem autem, aut morbi acumen in magnam incidat imbecillitatem, ita ut moueri nequeat, & absque pulsu fiat, caueas ut huic aut sorbitionem, aut plus tribus cyathis mulsæ ministres.* Nam *hoc quidem magnum malū esse affirmat.* Quibus

autem ſignis imbecillitatem, quæ à dolore aut morbi
acumine & eam quæ à uaſorum inanitione euenit di-
ſcernere poſſimus ſupra oſtenſum eſt. Potus igitur quẽ
ijs concedemus talis ſit ut aliquod præſtet corpori nutri
mentum, & doloris etiam cauſam reſpiciat. Vt oximeli
quo utitur in lib. 1. de ratione uictus ad lateris dolorẽ,
ut quod eius cauſam reſpiciat. Et in libro de uictu ſano
rum ad dolores uiſcerum abſq; febre, qui ab obſtructio-
ne ortum habent, potione utitur cuius minimum in cor
pus ingrediens plurimum educat lotium. Et quia hæc
inueſtigatio ad eam artis medicæ partem quæ morborũ
ſpeculatur remedia (θεραπευτικὴ Græce dicitur) ſpe-
ctat, non eſt quod hic longiorem faciamus ſermonem.
Illuc te confer ſi quod reliquum huius ſpeculationis
eſt, quæris. Nos interim reliqua proſequamur præpoſi-
ti. Vigilia interdum ex penuria uaporoſi halitus cere-
brum humectantis euenit, & ſi quando ex defectu ali-
menti in uentriculo accidat, ut plurimum inclinante
morbo fit. Iis præcipue qui bona ualitudine multum in-
gerere ſunt ſoliti. In morborum incrementis, aut uigo-
re, raro ob hanc ſolam cauſam uigiliæ accidunt. Diffi-
cilẽq; tunc id percipere, ui morbi uigiliarũ magis per-
ſpicua cauſa, illam obſcurante. Cum ergo hanc eſſe ui-
giliarum occaſionem intellexeris, cibum dato qui faci-
lis ſit coctionis & ſubſtantiæ, quæ dulces ex ſe emittat
halitus. Vt piſces petroſi, qui in hora uigeant, cocti cũ
anetho, petroſelino, ſale, & aceto, oleo, aut butiro recẽ-
ti, & ſucco uuæ acerbæ, aut eius loco berberibus. Hunc
cibum miniſtraui cũ eſſem in Anglia præclariſſimo ui-

ro domino

ro domino Guilielmo cidne ſereniſſimi principis Anglorum, magno cubiculario digniſſimo. Cum enim inclinante iam morbo uigilas pateretur, multaq́; in huius gratiam apparata nil quicquam proficerent, rogaui hominem an uellet fluuiatiles ad cœnam piſciculos, quos gudions uulgari ſermone Angli appellant. Annuente inductoq́; coquo modum apparandi impoſiti. Permiſiq́ue, ut eisdem ad libitum ueſceretur. Abij, in craſtinum rediens percepi hominem nocte dulces cœpiſſe ſomnos. Ad huius cognitionem me potiſſimum induxerunt hominis habitus, & eius aſſuetudo. Iis acceſſit quod inclinante iam morbo nulla uidebatur ad uigilias inducendas iuſta occaſio. Quapropter diligenter oportet medicum contemplari actiones ſingularum corporis partium, quando imminuuntur, aut deficiunt, ratione indigentiæ nutrimenti, & quando acuminis morbi. Cunque primum contingit, cibus illico dandus eſt. Si ſecundum, maxime prohibendus. Qua in re ſæpe labuntur noſtræ ætatis medici, non diſcernentes alterutram actionum noxæ cauſam. Quod antiquis medicis prior Hip. obiecit in libro ſecundo de ratione uictus in morbis acutis in hæc uerba. Neque ſanè horum ita peritos uideo medicos qui ut oportet dignoſcant eas quæ in morbis contingunt uirium infirmitates, quæ ob uaſorum quam κενεαγγείην Græci dicunt. Et quæ ob aliam quampiam irritationem, & quæ ob πόνον, id eſt laborem, & quæ ob morbi acumen fiant.

CAP. XXVIII.

SITIS *febricitantibus quandoque tali est uehementia, ut indicationem curationis suppeditet.* Id hoc *modo discernas. Cum igitur sitis morbi materiæ remoratur coctionem, aut nimia sputum exiccatione inhibet, aut ab ea corpus arefiat, rationabiliter ab ea uictus ratio sumetur. Quare tunc dare operam medicum oportet, ut sitim leuet. Idque fiet cibo, & potu qui actu & potentia frigidi, & humidi sint. Omnium maxime, quæ sitim uincunt aqua frigida est. Præcipue quæ à medicis probatur. Secundo loco est aqua hordei. Tertio syrupus uiolaceus multa aqua dilutus, quem sic præparabis.*

Aquam coquito in olla recenti ad unius quartæ partis absumptionem, ab igne amouens residere sinito. Deinde aquam à sedimine separato, cuius accipito partes uiginti, syrupi uiolarum depurati, aut eius iulep partem unam. Bulliant ad lentum ignem, donec permisceantur. Deinde sub dio exponito ad Septentionem. Et frigidum exhibeto. Simili modo confici potest aqua zucari qua nostri recentiores multoties utuntur. Sed considerare diligenter oportet ne in uehementi linguæ totiusque corporis squallore utamur ea nec abstergente ullo. Nam talia corpus siccius reddunt. Vt me experientia olim docuit. Cum essem in Anglia, Hispanum puerum periodica febre laborantem inuisi, habitu gracili, & præter modum squallido, eius lingua præ nimio squal-

lore arida ultra modũ erat, ut uis loqui posset, indomitamq; sitim patiebatur. Frigidã puero exhibere mihi uisum est. Zucarnmq; imposui, ut aquarum crassitiem corrigeret. Cunque à potu frigidæ non leuaretur sitis, uitio aquæ illud tribuens, aquam destillationis buglosæ ut pote in qua nil crassum est cum zucaro ministraui. Cunque à copioso, & crebro illius potu siccior etiam euaderet, intellexi tandem in uehementi squallore, nimium aduersa esse quæ abstergendi facultatem habẽt. Ex eo quia corpus, & humores sicciora reddunt. Nam non aliter corpori quod uehementer exiccatum est, ea quæ abstergunt adhibentur, quam si lintea sordida absque aqueo humore sapone detersorio unguento diligenter perfrices, ut sordes detergeas. Quãto enim plus detersorij adhibueris eo nihil proficies. Nam sordes magis tenacius impinges. Oportet enim lintea aqua prius macerare, ut sordities quam abstergere cupis humecta fiat. Vt consueuerunt fœminæ, quæ doctiores in ea arte sunt, ut minores faciant expensas, diutius lintea in aqua macerare permittunt, rem illis usu monstrante. Cum igitur hominum corpora uehementer exiccata sunt, cauendum est ab usu abstergentium. Non sunt enim eo tempore detergendi humores, sed potius humectandi. At cum humectos satis reddideris, abstergentibus secure uti poteris. Hoc postea ab Hip. intellexi in primo de ratione uictus in morbis acutis ubi ita scribit. Verum dandæ sorbitionis quantitas hoc obseruabitur modo, nempe si morbus siccior quam, ut quispiam

existimet fuerit, non multum dare oportet sed præbibe re ante sorbitionem uel mulsam, uel uinum. Alterutrũ magis conueniat. Gal. in expositione signa commemorans quibus cognoscitur siccus affectus, ita scribit. Et sanè inquit superfluitatum nihil excernere, siccorum omnium morborum nota est. Non immerito igitur Hippoc. humectantium aliquod ante ptisanam adsumi iubet, &c. Nec solum ea quæ abstergunt in dicto affectu fugienda sunt, uerum, & quicunque cibus, & sorbitio. Nam solo potu humectante utendum est in ijs quorum linguæ totumque corpus ultra modum arida sunt. Si enim ijs cibum, aut sorbitionem dederis, partes sorbitionis quæ crassioris sunt substantiæ uentriculi tunicis præ nimia earum siccitate adhærentes à febrili calore deurentur potius quàm coquentur. Non aliter quàm cibus illæ adhærens comburi solet, humore aqueo deficiente. Hæc ut arbitror fuit mens Hip. supra citato loco, cum morbo ultra modum sicco existente, ante sorbitionẽ præbibere mulsam uel uinum ægrotantes iubet uolens in tali affectu solo potu humectante prius nutriendos esse laborantes donec ariditas soluatur. De inde ad sorbitiones deuenire. Et hoc est quod intellexit cum dixit ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τοῦ ῥοφήματος, id est sed præ bibere ante sorbitionem oportet. Nec ideo quod Hip. mulsam exhibere consulat, quæ mellis ratione absterstergere ualet, in Hispani pueri affectu aquam zucari præter rationem prohibuimus. Quæ longæ inferior est quam mulsa in abstergendo. Nam cum Hip. in mor-

bo ultra modum squallido nec sorbitionem, nec cibum alium quẽcunque recte exhiberi ob iam dictam rationem opinaretur, potum concessurus magis nutrientem elegit. Sunt autem quattuor de quibus agit in libris de ratione uictus. Nempe aqua hordei, mulsa, uinum, oximeli. In sicco affectu nec oximelitis, nec aquæ hordei mentionem fecit. Alterum quia nimis incisiuum est sicco affectui non conuenit. Aqua hordei prout potus est, parum nutrit ob tenuitatem. Mulsæ autem, & uini meminit tanquam ea, quæ magis nutriunt, & humectant. Electionem uero alterutrius medico relinquit, ac si intelligat in sicco affectu posse aliquando alterum lædere, & eorum alterum conuenire. Si enim à bilioso humore ob eius indomitam qualitatem siccus eueniat affectus uitanda magnoperæ est mulsa, uinum uero exhibendum quod citra abstersionẽ incisionemúe humectat. Et uires naturæ ministrat. Quod si à nimis crasso humore coctrici facultati repugnante, morbus siccior euadat, mulsa potius quàm uinum ministranda est. Tum ad humoris extenuandam crassitiem, tum ad humectandum corpus. Plus enim humectat mulsa quã oximeli. Hanc fuisse Hip. mentem opinamur. Sed, & illud certo scimus quod siccitas, quæ linguæ, & toto corpori aduenit ob bilis ardentis qualitatem multo ualidior est, quàm quæ à crassitie sola humorũ prouenit. Quapropter recte supra additum est in uehementi siccitate uitandum esse aquam zucari, et quæ abstergendi uim habeant. Potumq; solo humectante utendum esse.

Sentis ne studiose lector quã dicta mea cũ Hip. *conueniant scriptis. Quem unum uirum unde quaque sapientissimum admiror.* Sed *rectius mihi qui obijciet, me in curatione pueri* Hispani *fuisse lapsum, febrem tertianã patientis cum ualidißima, & linguæ, & totius corporis siccitate, qui ei aquam zucari ministrassem, nam manifestum erat uehementem illam siccitatem à qualitate bilis accerrimæ ortum traxisse. Quapropter uino diluto non aqua zucari nutriendus erat.* Sed *bene ualeant medicorum errores quibus à tergo morosa cõiuncta est pœnitentia, ut in posterum illud caueant attẽtioriq; cura remediorum qualitates, & affectus examinent.* Ego *uero ut moris est lusitanorum genti, errorem meum ingenue fateri pium esse iudico.* Eundemq; *scriptis mandare.* Vt *posteros rei cautos reddam.* Id *enim est à uitio uirtutem, bonum à malo, ab obliquo rectũ elicere.* Scio *enim hominis naturam talem esse, ut facile elabi possit. Quod si cum* Homero *sentiendum sit, intellectum hominis in terris talem esse qualem pater deorum atque hominum induxit in diem, medicorum errores profectò digni sunt uenia. Qui secretos corporum affectus rimãtur. Quapropter cum erroribus maxime sit medicus obnoxius, pij hominis officio eum uti iudico, qui* Hipp. *in primo de morbis uulgaribus adimplere conatur præceptum dicẽtis.* In *hoc te exerceto, ut saltem si non prosis nequid noceas.* Sed *ad reliqua propositi reuertamur.* In *febre quæ cum ualidißima siccitate est, cibis parcendum est, solo humectante potu nutriendi sunt ægrotan-*

res. Vinumq; ijs exhibendũ, quod natura aquosum sit. Item pullam crassam cum hepatica, hordeo ab utroque cortice exuto, prunis, passulis, floribus borraginis, et uio lis in copiosa aqua coquito, ut ius tenue fiat. Cunq; per cocta fuerint, collato. Ius ægrotanti tenue exhibeto, sta timq; uinum dilutum in quo super natet frustulum panis quantum uno haustu bibere poßit, dato. Ventriculo aliquid extra, quod humectare poßit apponito. Quod si siccitas remißior fuerit, ijs quæ infrigidant, & humectant in cibis, et potibus utemur. Cucurbita cocta cibus est qui sitim compescit. Lactuca etiã eo quo supra parauimus modo utilis est, cruda etiam cum eisdem deuorata maxime sitim reprimit. Oleum purißimum oliuarum immaturi partem unam, aceti albi partes duas, zucari tres, simul misce, & cum pane utitor. Ad sitim sedandam, & ad alios quamplurimos usus confert. Panis præterea refrigerans conuenit prout parauimus supra cũ de uictu qui tertianæ puræ competit ageremus; cibus est maxime aptus sitienti febricitanti. Sed, & sorbitio ex pane, & aqua hordei, & zucaro quam communiter panatellã uocant, confert. Conferunt, & cibaria ea quæ ex herbis, & fructibus parantur. Quorũ omniũ melones primum locum obtinent. Sunt qui ad sitim sedandam aquis distillatis endiuiæ, cichorij, buglosæ cum syrupo rosarum uel uiolarum, aut iulep utuntur. In febribus, quæ à causa calida ortum habent absque pituitæ mixtione æstate præcipue communis usus amplectendus est. Cæterum latere non oportet ubicunque crudi-

humoris de pituitæ genere coctionem quærimus, ut febri medeamur, magis lædere potum aquæ distillatæ quàm aquæ naturalis. Illa quidem si frigida offeratur duplici nomine infrigidabit, actu, & potentia. Magis præterea penetrat in corporis interiora ratione qualitatis igneæ. Vnde ab huiusmodi aquis magis pati natiuum calorem quàm à naturali manifestum est. Quapropter in causa frigida, & ijs qui alicuius interiorum uiscerum imbecillitatem patiuntur, uitandas esse distillationum aquas opinamur. Sed non prætermittendum est sitim quandoque à uentriculo, quandoque ab iocinere, & pulmone, & renibus euenire posse. Vt à Gal. in libris de locis affectis scriptum est. Quæ à pulmone ortum habet, aqua hordei cum syrupo uiolarum sedat. Ab hepatæ aquæ distillatæ frigidæ. A uentrculo, potus aquæ frigidæ. A renibus, aqua decoctionis liquiritiæ compescit.

CAP. XXIX.

PATIVNTVR *febricitantes aliquando dictionem appetentiæ, ut eorum corpora arescant atrophia. Cunque multiplices habeat causas nullus cibus simpliciter commendandus est ad inducendam appetentiam. Sed prius causa inuestiganda est, ut quod utile ægrotantibus sit inueniamus. Cæterum omissis primarijs causis appetentia deijcitur deficiente aliquo corũ, quæ ad inducendam appetentiam necessaria sunt. Appetimus se-*

cundum naturam homines hoc causarum ordine. Corpora nostra à ui continentis in halitus perpetuo digeruntur. Huic effluxui ut remedium restauratio à singulis nostri corporis particulis quæritur. Restauratur uero id quod effluxum est, ab ea substantia, quæ singulis partibus apposita unica transmutatione in substantiam simplicis mutatur; (Cambium medici uocant) hæc rursus ab ea quæ in osculis tenuium uenarum est, instauratur. Non à rore ut aliqui opinati sunt. Quæ in exilibus uasis est, à sanguine qui in magnis continetur uasis renouatur. Vasa ab iocinere, hic tandē à uentriculo per meseraicas uenulas quas manus hepatis recte quidam nuncuparunt sugit. His trahentibus ad os uentriculi succus peruenit. Hunc partium eius aliqualis constrictio excipit. Huius constrictionis sensus, fames est. Tres igitur summatim causæ consequentes in fame naturali apparēt. Attractio, constrictio, & sensus oris uentriculi. Appetentia igitur quocunque horū deficiente diminui, & prosterni potest. Cæterum prima causa è tribus deficiente, remedium ab ea artis parte, quæ morbos curat petendum est. Minimam scias uim tūc inesse cibis cum naturalis totius corporis attractio deest. Aliquam sed exiguam si tertia. Magnam uero si secunda. Non solum igitur intemperies oris uentriculi cibi appetentiam deijcit, sed & humor quicunque sit, qui aut sensum oris hebetet, aut cōstrictionem partium eius prohibeat. Intemperies autem quæ ut in pluribus cibi fastidium generat calida est, cum utraque contra-

rietate sicca & humida humori coniuncta & absq; eo. Cæterum cum caliditas, & humiditas causa sunt deiectionis appetentiæ, cappares cum aceto & conditæ oliuæ, ius lentium, prosunt. Sed cum siccitati coniuncta est caliditas, & appetentiam deijcit, aqua frigida maxime iuuat. Nisi quid prohibeat. Lactuca, cucurbita, citruli, melones, & id genus fructus maxime prosunt. Qua de causa æstate his prius ad mensam utimur, ut calorem & siccitatem uentriculi reprimamus. Vnde ab ijs nosmetipsos ad cibos promptiores sentimus. Multa præterea sunt frigida & humida cibaria huic proposito conuenientia quorum supra meminimus. Sed quæ à fructibus petuntur, & ad appetentiam inducendam, & ad sitim sedandam efficaciora sunt. Deijcitur etiam ob defectum constrictionis partium oris uentriculi. Huic contraria dispositio est, quam quidam recentiorum medicorum uentriculi remollitionem, aut relaxationem dixerunt. Hæc non solum actioni facultatis appetentis sed & reliquis uentriculi actionibus aduersatur. Ortum habet ab humore pituitoso diu uentriculo insidente, & eius tunicas irrigante. Cuius meminit Gal. septimo de methodo, ubi in remedium huius uitij absinthij potionem concedit. Hæc relaxatio superficiem uentriculi læuem reddit. Vnde appetentiam deijcit. Hæc enim aut sensus exasperantis rei est, aut ex eo nascitur. Quam ob rem absinthium recte appetentiam inducere dicitur. Nam sua siccitate laxum uentriculum corrigit, amaritudine & astrictione læuem eius superficiem

exasperat. Quam ob rem cum ob relaxationem uentriculi deijciatur appetentia, absinthio utemur. Vnde ad hunc sensum recte à Dioscoride commendatum est, ad discutienda fastidia. Sed & cappares, & oliuæ hoc modo appetentiam excitant. Pisces quoque saliti efficacissimi sunt ad deiectam appetentiam suscitandam. Vnde supra cum de uariolis nobis sermo esset, & de pestilenti febre salitos pisces appetentiam excitare asseruimus teste Rasi. Fit & aliquando ut humor crudus uentriculi tunicis diu inhærens fastidium inducat. Quæcunque ergo hunc excernendi, & uentriculum exasperandi facultatem habent, appetentiam proprie inducere dicuntur ob id, quod ut plurimum à iam dicta causa nascuntur cibi fastidia. Talia sunt in calidis allium, & cepa. Allium si quidem excernendi uim habet. Ventriculumq; mordet, & exiccat ut asseruit Dioscorides. Vanum est quod de eo dicitur flatuosum esse, & cibi fastidia inducere. Nam experientia quottidiana scimus, aduersus flatum non læue remedium esse, & appetentiam excitare. Cui sententiæ astipulatur Gal. quarto de ratione uictus in morbis acutis. De allio supra à nobis habitus est sermo; ubi ostendimus omnes naturales uentriculi actiones roborare. Quicunque igitur à crudis humoribus diu uentriculo insidentibus cibi fastidium patiuntur, allio in succo uuæ acerbæ, aut acetosæ macerato efficacissime utentur. Sed & cepæ expurgandi uis inest, iuxta Dioscoridis sententiam, uentriculumq; mordet,

Qua de causa appetentiam inuitat. Quicunque igitur ob exercitij defectum, aut ob debilem expultricem, ob dormientem oris uentriculi sensum habent, hacq; occasione cibum fastidiunt, cepa cruda utiliter uti possunt cum aqua sale & pipere in tenues laminas incisa, unde apud hæbreos in prouerbio est cepa absq; pane cor scrutatur. Sinapi etiam aceto & pane contusum sensum uentriculi acriorē reddit, excrementa eius transferēdo. Petroselinū cū cibo coctū, aut in uisceribus capi qui ad ignem coquitur immissum, citra eā quæ à manifestis sumitur qualitatibus actionē, appetentiā excitat. Crudum item cum aceto, et pane in mortario contusum mirum in modum prodest. Vnde angli petroselini carnibus assis infixi nidore delectantur. Recte quidam ex recentioribus de eo sentit, calido & frigido conuenire uentriculo. Cum ergo à calore & siccitate prostrata est appetentia aqua frigida summum est remediū. Olei immaturi partes duas, aceti partes tres, simul misceto. Mixtis utere cum pane. Cum à calore & humiditate ortū habet, oliuæ, cappares, uua acerba & similia prosunt. Cum uero à relaxatione partium oris uentriculi, saliti pisces, cappares, & reliqua cibaria quæ uentriculum exiccantia exasperant. Allia uero feruefacta cum succo uuæ acerbæ, aut acetosæ relaxationi frigido humori coniunctæ non inutilia sunt. Quod si ob hebetem uentriculi sensum, cibum fastidiant ægrotantes, cepa cum aqua sale & pipere iuuat. Sinapi præterea cum pane aceto cōtusum prodest. In summa omnia

quæ diſcutere ualeant, & mordendi facultatem habeant. Eſt unus ex arabibus medicis qui ita ſcribit. Et ex eis quæ conferunt illis quorum appetitus proſtratus eſt, propter debilitatem, ſicut conualeſcentium, aut propter materiam humidam uiſcoſam eſt, ut comedant oliuas & aliquid de piſcibus ſalitis. Sed re uera ſicut oliuæ læſioni ſunt ijs, quorum uentres humido & uiſcoſo humore abundant, ita & piſces ſaliti conualeſcentibus ijs, qui ob debilitatem cibum faſtidiant. Nam iuxta huius medici ſententiam propter ſanguinis penuriam ijs deijcitur appetentia. Et ſubdit ſtatim ut conualeſcentibus accidit, aut ijs qui euacuantur plurima euacuatione. Vtriſque cum cibum faſtidiunt, piſcium ſalitorũ uſum potius incommodo fore, quàm adiumento opinor. Sed neque oliuæ conditæ hos meliores reddent. Sed ſi ſuccum perdicis ijs obtuliſſet, offamq; panis in uino odorifero madentẽ & ſimilia, citius his appetentiã reduceret, cum à prædictis cauſis cibum faſtidirent. Sed indiſtincte admodum multa poſtmodum connumerat, quæ faſtidium diſcutiunt adhuc modum. Ex prouocantibus appetitum ſunt cappares præparatæ, menta, cepa, oliuæ, piper, gariophili, galanga, acetum, acetoſa almuri, allea, cepa, opoponacum & mel. Hæc ille, quibus in uerbis multa abſque ulla methodo connumerauit remedia, quibus conueniant diſpoſitionibus ea non ad aptans. Quorum alia ex eo quia exiccant, & exaſperant appetentiam inducunt, ut cappares præparatæ, & menta. Alia ob id quod aſtringẽdo exiccant, ut ace-

tum acetosa muria, & conditæ oliuæ. Alia quia exiccando excrementa à uentriculo excernunt, ut allium piper, Alia quia mordendo oris uentriculi sensum acutiorem reddunt, ut cepa, si quando ab excrementis expultricis facultatis, aut coctricis uitio redundantibus hebes fiat. Hoc profectò docere est, remediorum nempe unumquodque singulis causarum à quibus morbus ortum habet contrarietatem obseruantes adaptare. Sed inter ea quæ indistincte numerat mellis meminit. Quod nec ratione nec experientia appetentiam posse inducere comperio. Nisi id melli concedas ob id quia abstergendi uim habeat. Hocq; modo plura sunt quæ appetentiam inducunt quàm quæ experientia ostendat.

CAP. XXX.

TVSSIS in febribus cum à caliditate & siccitate absque humore ortum habet, hoc uictu utere.
Aquæ hordei libram unam, syrupi uiolarum, aut eius iulep partem decimam, misceto & utere.
Portulaca cocta cum aqua & zucaro confert. Valde etiam prodest panis in aqua frigida infusus, zucaro uiolarum super asperso.
Fiat ptisana hoc modo. Hordei ab utroque cortice exuti manip. quinque, uiolarum recentium portulacæ, & prunorum ana manip. unum & semis, coquantur, in

aqua copiosa cum duobus pullis crassis paruulis, donec rumpatur hordeum & tenerrimum fiat. Coletur tan*dem & modico zucaro penidiarum addito, bullire hordeum cum decocto iterum sinito donec permisceantur, utitor cum oportuerit.* Sunt *qui hunc cibum hordeatum nuncupent.* Multum *prodest calidæ, & siccæ intemperiei iocineris, & pulmonis.* Multum *etiam his conuenit expressio quattuor seminum frigidorum (emulsionem medici uocant) ex aqua hordei cum zucaro penidiarum, & modico coriandri uiridis integri in ebullientem succum proiecti.* Cum *uero à phlegmate crasso ortum habet.* Sorbitione *furfuracea utere.* Vtere *& iure Galli antiqui prout supra parauimus.*

CAP. XXXI.

AD *obstructionem iocineris sorbitionem è furfure ad hunc modum parato, capillorum ueneris recentis manip. tres, aquæ è fonte libras tres, coquito intesta recenti quousque aqua fuluum nacta sit colorem.* Col*latoq́; , & in collaturam furfuris è recenti tritico manip. tres linteo excepti infundito, & toties exprimito donec decoctum albescat, fermenti trium dierum in æstate, & unius hebdomadæ in hyeme uncias tres simili modo in decoctum infundito, & toties exprimito quousque aqua candidior appareat.* Cum *zucaro tandem coquito tandiu quo ad crassitudinem sorbi-* Sorbitio furfuracea.

tionis perueniat. Obstructionibus iocineris plurimum ualet & lienis, præcipue addito scolopendrio, ut simul cum capillari herba coquatur. Valet & ad alios plurimo usus. Tussi à crassa pituita ortum habenti mirum in modum prodest cum hyssopo. Febribus etiam phlegmaticis, & ijs qui colico dolore uexantur, cum chamemelo. Aluum ciet, renes mundificat, calculos, & arenas potenter pellit. Hoc unum huic sorbitioni incommodum est, quod appetentiam deijcit, creber eius usus. Confert & ius cicerum, ut supra parauimus, adiecta hepatica si hepar afficiatur, aut cæterach si lien. Sorbitio præterea ex capite arietis decocti cum chamæmelo, passulis, & reliquis cuius supra meminimus maxime prodest ad antiquas, & induratas obstructiones.

CAP. XXXII.

FLVXVS uentris si statim inter morbi initia eueniat, sistendus ideo uidetur esse, quia eo tempore ui morbi potius quàm naturæ actione regulariter agentis euenit. Proinde cum speculatio hæc ad curatiuam methodum spectet, solum ea quæ ad uictus rationem attinent dicimus. Cæterum cum aluus liquida inter febris initia à ui morbi irritata natura fiat, necesse est ut ex eo labor & uirium iactura sequantur. Quarum enim natura per seipsa auctor est ef-

fluxionum

fluxionum non morbi initio ſed poſt criſim fiunt. Roborare igitur naturam à morbi uiolentia oppreſſam expedit cibo craſſiori, quam pro morbi acuminis ratione. Nam ſymptomati illud indulgendum eſt. Vt ſi Socratem ponas cauſo laborare cum aluo liquida, non potu ſolo (quem uictũ alias cauſus expoſcit) ſed ſorbitiuncula ex ptiſanæ cremore hunc nutries. Hoc uoluit Hyppocrates quarto de ratione uictus de cauſi alio genere agens, quẽ nothum Gal. appellat, ubi ſorbitiones attractorias dari iubet. Idem ab eodem in tertio cum de deiectionibus biliosis puris & ſpumoſis ageret diſcimus. Sed de ijs ſatis in primo libro diximus. Sic ergo manifeſtum eſt ex dictis Hypp. & Gal. quibuſcunque in febribus aluus ab initio liquida eſt, craſſiori uictu febricitantes quàm morbi acumen expoſcat, alendos eſſe. Nam ut plurimum huiuſmodi uentris fluxus inter morbi initia euenientes ſi permanent, corpus abſumunt contabefaciuntq;. Quã ob rem colliquantium febrium inditia ſunt et effectus. Quod à Gal. in quarto de ratiõe uictus in expoſitione illius quibus aluus per febres &c. Scriptũ eſt in hæc uerba. Nam ut cætera omittam cũ aluus liquida eſſe poſſit, tum propter phlegmonem, tum propter cõtabefacien tem colliquantemq; febrem, frigidæ potus phlegmoni contrarius eſt &c. Sed forſan quis nobis illud Hippocr. ſecundo de ratione uictus obijciet. Ingens ſi quidem malum eſt, ſi ob laborem morbique acumen imbecillitato porrexerit quis potũ uel ſorbitionem &c. duplicem imbecillitatem in febribus contingere poſſe

dicimus. Alteráq; ex sola spiritus substantiæ resolutione fit. De qua intellexit Gal. cum loco citato dixit. Ob dolores sæpius ægri sine pulsu animíque deliquia incurrunt & nullo pacto queūt moueri. Altera uero ex defectu materiæ ad eorū generationem, quam tetigit loco citato sub ijs uerbis. Sunt autem, inquit quibus non ob hæc uirtus offenditur, sed ob uasorum quomodolibet factam euacuationem. De primo imbecillitatis modo intellexit Hip. cum dixit ingens siquidem malum est &c. Vbi ostendimus secundum mentem Galeni, qui laborantibus huiusmodi imbecillitate cibum exhibent, maximum operari malum. Eos uero qui ob defectum materiæ ad generationem spiritus infirmiores fiunt, cibari quàm celerrime oportet. Immo si quis tenui uictu hos alat, non parum lædet. In febribus autem quæ cum aluo liquida imbecillitates, fiunt, eas partim ab euacuatione illa ortum habere suspicari medicum æquum est. Quapropter quantum euacuationi occasionis dat, eo tantū tenui uictui parcendum est, & crassiori indulgendum. Sed non ab re fuerit Anglæ mulieris curationē referre, quæ ad iam dictorum intellectum non parum proderit. Pharmacolæ hispani uxor ardenti febre correpta est. Aluus perpetuo liquida erat, uigilias patiebantur, & uentriculi immoderatum ardorem. Deiectiones febrilem æstum non extinguebant. Huic aquā ordei solum propinandam fore aliqui suadebant, morbi nanq; acumē crassiorem uictum non exposcere iudicabant. Alij medicaminibus peracuti morbi uim compescere melius esse.

esse. Alij immoderatum uentris profluuium, ijs quæ astringerent sistendum fore existimabant, ea de causa quia nullum ex eo ægrotans leuamen perciperet. Mea quidē præualuit sententia, ut nec astringentibus fluxus uentris cohiberetur, nec ad nulla medicamina tunc adesse occasionē, nullóq; alio eos tēpestiuius uti posse remedio, q̄ crassiori pro morbi ratione uictu, laborantis naturā roborare. Posse siquidem eo modo citæ alui symptoma minori ferre incōmodo. Quapropter crassa sorbitione ex pulla gallinacea conuenientibus hærbis tēperata, mulierē per aliquot dies nutriui, nullo alio utens remedio. Sic quidem illa acutū morbum euasit, solo cōpetenti uictu. Vnde collegi in febre acuta cū immoderato uentris fluxu, saluberrimū esse id solum medicū curare, ut naturam crassiori uictu roboret. Sed qn̄ astringente cibo & potu utendū sit, deinceps considerandum est. In acutis febribus morbi effectricem causam extra corpus pellere modis omnibus damus operam. Cum autem aliqua euacuatio sponte euenit & si intempestiue fiat, ideo sistenda non est, quia noxij humoris superabundantis excerni portionem suspicandum est. Et si in huiusmodi intempestiuis alui deiectionibus multum eius quod utile & naturæ conueniēs est euacuari certo sciamus, non ob id compescere aluum citam oportet. Nam maius ex retentione praui humoris solet incommodum sequi, aucta febre & increscentibus ob id symptomatibus robur virtutis deuorantibus, quàm sit imbecillitatis damnum, quod contrarium operantes vereri possent.

Quapropter consulentes febri & eius symptomatibus fluxum uentris non sistimus, uirium robori crassiori ui ctu prouidentes. Intelligendum tamen est, quod in solo eo qui ob liquefacientes febres fit fluxu, sorbitiones frigidiores & crassioris substantiæ offerimus, potusque qui astrictoria participant facultate. Vt liquefactioni plus obstent, non ut aluum sistant. Quod enim iam dissolutum ex membris est à violento febris incendio, retinere intra corpus consilium non est. Ob id diuinus Hippocrates cum in libris de ratione victus multis in locis meminisset fluxus alui in febribus, semel tantum potus astringentis, & crassioris substantiæ sorbitionis meminit. Nẽpe cum alius liquida fuerit et liquefaciẽs. Videtur mihi, inquit, sorbitiões frigidiores & spissiores offerendas esse & potus qui sistant uinosiores uel etiam astringentiores. In reliquis autem aliquando purgationem adhibere suadet, tantum abest ut fluxus eos inhiberi consulat. Vt in eo liquidã aluũ habenti &c. Præterea in eo sorbitiones attractorias. Quandoque pedes calefacere iubet cæromatis & fasciys ob uoluens, ita ut reliquo corpore frigidiores non sint. Cæterum scire oportet omnem uentris fluxum à duabus euenire causis, nempe à noxa facultatis expultricis aut retẽtricis. Vbi igitur aluus liquida ab irritata expultrice fit, fluxũ astringentibus cõpescere haud tutum est, in morbis præsertim acutis. Cũ uero ab imbecillitate retentricis aluus liquida fit, cibo & potu astringẽtibus cohibenda est in omni febre & in omni morbo. Incolliquantibus igitur febribus ob id quod li-

quefactio

quefactio retentricis imbecillitatem magis quàm ex pultricis fortitudinem aut irritationem arguit non immerito Hyp. craßiores sorbitiones frigidioresque, & potus qui si stant uinisiores astringentiores que mi nistrare iubet. Quibuscunque igitur in morbis aluus liquida ob retentricis imbecillitatem fiat, astringenti cibo & potu uti oportet. A symptomate potiore quã a morbo sumpta indicatione. Cum ijs tamen prius experiri oportebit, quæ moderate astringant, non penitus neglecta ea quæ a morbo sumitur indicatione. Iis igitur cibarijs potißime utemur, quæ leuißime sint coctionis, & bonum præstent corpori alimentum, parumque grauent ventriculum. Ob defectum primi, carnes bouinæ non competunt, ob secundi, lentes, ob tertij rizum utile non est. Hepata gallinaceorum satis assa in vino austero infusa non inutilia sunt. Diu tamen in uentriculo immorantur, quapropter assa in vino infusa in sorbitiones dissoluere expediet. Sic enim efficatius retentricem facultatem roborabunt. Succus perdicis satis asse omnia quæ exegimus habet eo tamen uti cum pane ægrotanti commodius erit. Phasianus similiter optima caro est, & magis nutrit, quàm perdix, minus tamen imbecilles particulas roborat. Caro enim Phasiani media est inter perdicem & pullam gallinaceam. Quæ nam victus forma, & qualitas ijs qui liquefacientibus detinentur febribus coneniat, supra dictum est.

FINIS.

Series literarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X.

Omnes quaterniones, præter X duernionem.





VENETIIS PER IOANNEM RVBEVM
M D L V I I I.

